

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
SECȚIA DE ȘTIINȚE ISTORICE ȘI INSTITUTUL DE ISTORIE DIN BUCUREȘTI

studii

REVISTA DE ISTORIE

40 DE ANI

DE LA

CREAREA

PARTIDULUI COMUNIST

DIN ROMÎNIA

ANUL XIV — 1961

2

www.dacoromanica.ro

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
SECȚIA DE ȘTIINȚE ISTORICE ȘI INSTITUTUL DE ISTORIE DIN BUCUREȘTI

studii

REVISTĂ DE ISTORIE

2

ANUL XIV

1961

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
www.dacoromanica.ro

„STUDII“ REVISTĂ DE ISTORIE
APARE DE 6 ORI PE AN

— COLEGIUL DE REDACȚIE —

Acad. P. CONSTANTINESCU-IASI (*directorul Colegiului de redacție*); EUGEN STĂNESCU (*redactor șef*); acad. A. OTETEA; T. BUGNARIU, membru corespondent al Academiei R.P.R.; L. BĂNYAI; M. BERZA; V. CHEREȘTESIU; T. GEORGESCU; V. MACIU; ȘT. PASCU; V. POPOVICI

Redacția : București, B-dul Generalissimul Stalin nr. 1
Telefon : 18.25.86

S U M A R

40 DE ANI DE LA CREAREA PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA

P. CONSTANTINESCU-IAȘI, Formarea Partidului Comunist din România . .	259
L. BĂNYAI și E. NASTOVICI, Începuturile cristalizării curentului revoluționar în mișcarea muncitorească din România	279
TR. LUNGU și M. RUSENESCU, Acțiuni de luptă ale țărănimii din România între 1917—1921	295
TITU GEORGESCU, Activitatea Comitetului național antifascist (1933—1934) . .	323
V. TOPALU, Din lupta Partidului Comunist din România pentru apărarea intereselor fundamentale ale maselor populare în perioada dictaturii regale (1938—1940)	355
I. SANDU, Contribuții la istoricul formării armatei populare a R.P.R.	383
GH. ȚUȚUI, Din lupta P.C.R. pentru desăvârșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă	399
M. HOROVITZ, Lupta P.M.R. pentru dezvoltarea relațiilor economice româno-sovietice	423

STUDII DOCUMENTARE

Aspecte ale luptei împotriva ofensivei patronale reflectată în presa legală îndrumată de P.C.R. (1924—1928) (<i>I. Chișer</i>)	449
--	-----

PROBLEMELE TRATATULUI „ISTORIA ROMÂNIEI”

Cultura în perioada dezvoltării mișcării muncitorești și a răspîndirii marxismului în România	475
---	-----

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

Muzeul Doftana (<i>I. A.</i>); Sesiunea metodică-științifică interregională de la Sibiu (11—13 decembrie 1960). (<i>Zenovia Belindeanu și L. Ștefănescu</i>); Consfătuirea cadrelor din muzeele de istorie din R.P.R. cu tema „Prezentarea mișcării muncitorești”, București, 13—16 decembrie 1960 (<i>L. Ș.</i>)	479
---	-----

RECENZII

V. LIVEANU, 1918. Din istoria luptelor revoluționare din România. București, Ed. politică, 1960, 679 p. (<i>Vasile Maciu</i>)	491
---	-----

	<u>Pag.</u>
CLARA CUȘNIR - MIHAILOVICI, Mișcarea muncitorească din România între anii 1917—1921. Crearea P.C.R. București, Ed. politică, 1960, p. 350 (I. A) . . .	500
* * * „Greva generală din România — 1920”. București, Ed. politică, 1960, 306 p. + 118 p. (documente) (<i>Gh. Unc</i>)	508
REVISTA REVISTELOR	
Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., nr. 1—6/1960, București, Ed. Știința, p. 977 (<i>I. Apostol</i>)	517

INSEMĂRI BIBLIOGRAFICE

FL. GEORGESCU, AL. CEBUC, Evocări. Locuri și case din București legate de lupta P.C.R., Buc., 1960, 136 p. + 2 hărți (<i>L.Ș.</i>); * * * Lenin despre România (Culegere de texte), Buc., Ed. politică, 1960, 128 p. (<i>A.P.</i>); Acad. C. I. GULIAN și M. CERNEA, Victoria leninismului în gândirea și practica socială revoluționară din România, în „Cercetări filozofice”, nr. 2/1960, p. 41—65 (<i>I.A.</i>); N. RĂDULESCU, 25 de ani de la procesul luptătorilor ceferiști și petroliști, în „Lupta de clasă”, nr. 7/1959, p. 79—87 (<i>S. A.</i>); A. A. IAZKOVA, Борьба румынского народа против наступления реакции фашизма в 1935—1937 годах, „Вопросы истории”, în nr. 12/1960, p. 99—110 (<i>N.C.</i>); * * * Albumul Muzeul Doftana, Buc., Ed. politică, 1960 (<i>I.P.</i>); PETRE CONSTANTIN, Clasa muncitoare — clasă conducătoare a societății noastre, în „Cercetări filozofice”, nr. 3/1960, p. 53—87 (<i>I.A.</i>); VASILE RAUSSER, Zur Wirtschaftspolitik der Kommunistischen Partei Rumäniens in der ersten Etappe der volks-demokratischen Revolution, în „Zeitschrift für Geschichtswissenschaft”, 1960, caiet 4, p. 791—816 (<i>R.P.</i>); E. HUTIRA și M. PĂRĂLUȚĂ, Politica leninistă a P.M.R. de construire a bazei tehnico-materiale a socialismului, în „Probleme economice”, nr. 4/1960, p. 38—53 (<i>I.P.</i>); ILIE RĂDULESCU, Despre conținutul științific al politicii P.M.R. în opera de dezvoltare a forțelor și relațiilor de producție socialiste, în „Cercetări filozofice”, nr. 3/1960, p. 23—52 (<i>L.Ș.</i>); Acad. ȘT. MILCU, Rolul P.M.R. în conducerea și îndrumarea activității de cercetare în domeniul științelor naturii, în „Cercetări filozofice”, nr. 3/1960, p. 7—22 (<i>L.Ș.</i>); * * * Partidul Muncitoresc Român, conducătorul revoluției culturale în țara noastră, Buc., Ed. politică, 1960, 80 p. (<i>A.P.</i>). . .	527
--	-----

40 DE ANI DE LA CREAREA PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMÎNIA

FORMAREA PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMÎNIA

DE

ACAD. P. CONSTANTINESCU-IAȘI

La cea de-a 40-a aniversare a Partidului Comunist din România, cînd partidul se găsește la conducerea destinelor istorice ale poporului român, în perioada desăvîrșirii construirii socialismului, cunoașterea începuturilor sale se impune ca o sarcină firească. Crearea Partidului Comunist ca partid al clasei muncitoare, partid de tip nou, leninist, a avut loc în epoca avîntului revoluționar care a urmat după victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, epoca de naștere a celor mai multe din glorioasele partide comuniste și muncitorești. Rezultat al unui îndelungat proces de dezvoltare istorică a poporului nostru muncitor, Partidul Comunist din România s-a plămădit în focul marilor bătălii de clasă de după primul război mondial, în focal avîntului revoluționar produs în țara noastră după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, care înseamnă — pentru istoria clasei muncitoare — o fundamentală cotitură revoluționară, iar pentru istoria omenirii apariția unei noi orînduiri, societatea socialistă. „Exemplul rus — scria V. I. Lenin — arată *tuturor* țărilor cîte ceva — dar cu totul esențial — din viitorul lor inevitabil și apropiat. Muncitorii înaintați din toate țările au înțeles de mult acest lucru și de cele mai multe ori nu atît l-au înțeles, cît l-au sesizat, l-au simțit cu instinctul lor de clasă revoluționară”¹.

Pentru masele truditoare din România, crearea Partidului Comunist a însemnat deschiderea unui drum de clarificare politică pentru întreg poporul: apariția călăuzei sigure pentru apărarea intereselor sale istorice. Partidul Comunist din România s-a format nu dintr-o dată. Au trebuit ani de frămîntări în sinul partidului muncitoresc existent, partidul social-democrat, pînă cînd, sub impulsul elementelor celor mai conștiente din sinul proletariatului român, să se ajungă la hotărîrea din mai 1921. Clasa muncitoare din România și-a dat seama de exemplul rus, l-a sesizat și a căutat să-l urmeze. Nu s-a ajuns la înfăptuirea a ceea ce exemplul

---

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 31, E.S.P.L.P., 1956, p. 6.

rus arăta, cu tot avîntul revoluționar din anii 1918—1921; dar s-a dezvoltat o conștiință nouă în sînul clasei muncitoare, precizată prin însușirea ideologiei comuniste și, practic, prin organizarea forței politice diriguitoare, Partidul Comunist.

Vom căuta să urmărim evoluția acestui fapt istoric, petrecut în sînul clasei muncitoare din România anilor 1918—1921, pînă la culminarea sa, legic necesară : formarea Partidului Comunist din România.

Clasa muncitoare din România se găsea în acele împrejurări în situația grea creată în țară prin participarea la primul război mondial. Datorită ascutirii contradicțiilor interne ale regimului burghezo-moșieresc, lipsurilor materiale, nesiguranței zilei de mîine, s-a dezvoltat o conștiință de luptă nouă, al cărei ritm de creștere devine furtunos sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. „Cucerirea puterii politice de către proletariat pe a șasea parte a globului, a dat clasei muncitoare de la noi un curaj și un avînt revoluționar încă necunoscut pînă atunci”¹.

În cursul anului 1917, țara se găsea ruptă în două : Moldova sub conducerea guvernului liberal, supus Antantei, și Muntenia ocupată de armatele Puterilor centrale. În Moldova, unde se găseau trupele rusești, populația vine în contact cu soldații în plină transformare revoluționară. Se intensifică activitatea grupurilor revoluționare ilegale, popularizînd revoluția din Rusia; începînd din noiembrie 1917 ele se orientează spre exemplul sovietic, cerînd transformarea războiului imperialist în război civil.

În teritoriul ocupat se formează grupuri numite „maximaliste“ (prin traducerea improprie a termenului rus „bolșevic”), care activează ilegal la București și în principalele orașe : Ploiești, Brăila, Turnu Severin, Craiova, Buzău etc. Aceste grupuri erau conduse de un Comitet de acțiune ilegal, în frunte cu Alecu Constantinescu. Numeroase manifeste sînt semnate „Federația maximalistă din România”. Într-unul din ele se arată că „Numai o revoluție va dărîma alcătuirea putredă a societății capitaliste, va primumi ideile tuturor... intronînd societatea socialistă”². Un alt manifest, adresat muncitorilor și țărănilor spune : „Principiul de socializare a mijloacelor de producție înfăptuit în Rusia de revoluția maximalistă trebuie aplicat pretutindeni împotriva voinței oligarhiei universale”³.

În acest timp, în sudul Rusiei se formează o organizație revoluționară romînească din soldații fugiți de pe front și muncitorii din șantierelor și întreprinderile evacuate de către autoritățile romînești cu prilejul retragerii în fața ocupanților. Un Comitet de acțiune social-democrat romîn se alcătuieste încă din toamna lui 1917; el creează la Odesa, în ianuarie 1918, un Comitet militar revoluționar romîn și editează ziarul zilnic *Lupta*.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., 1956, p. 179.

² *Documente din Istoria Partidului Comunist din România (Documente)*, I, E.P.L.P., 1953, p. 40.

³ *Ibidem*, p. 44.

Întreaga această organizație acționează în spiritul comunist. Marinarii flotei romine care se găseau în porturile rusești se răscoală în ianuarie — februarie 1918, pe cele mai multe vase românești se formează comitete revoluționare, alăturându-se Puterii Sovietice și Armatei roșii. Toate aceste fapte fac pe V. I. Lenin să afirme că „văpaia insurecției proletare a cuprins Finlanda. Flăcările s-au extins și asupra României”¹. Detașamentele românești au luptat alături de Armata roșie pe întreg frontul împotriva generalilor albi, unii din soldații români încadrându-se apoi în Armata Sovietică. Alții se întorc în țară și se alătură grupurilor comuniste, găsindu-se în primele rânduri ale luptelor muncitorești.

În țară se înmulțesc manifestele lansate de grupurile revoluționare, care se ridică împotriva practicii social-democrate a „împăcării” de clasă și îndeamnă pe muncitori să pășească pe calea luptei revoluționare. Unul din ele se termină cu lozinca „Trăiască socialismul revoluționar al lui Lenin”². În martie 1918, un nou manifest demască atitudinea guvernanților români : „Ei pun la cale o nouă crimă — vor să arunce poporul român într-un măcel... pentru a strivi Revoluția rusă, crezînd că astfel vor reuși să împiedice realizarea strigătului după republică, pămînt și libertate”³.

O nouă creștere a spiritului revoluționar și a mișcărilor muncitorești are loc imediat după retragerea trupelor de ocupație, după înfrîngerea Puterilor centrale în noiembrie 1918. Guvernauții români, care încheiaseră pacea rușinoasă de la Buftea și ocupaseră Basarabia pentru a înăbuși mișcarea revoluționară, se îndreaptă iarăși către Antantă și decretează o nouă mobilizare de aici pentru a ataca Puterea Sovietelor și orice mișcare revoluționară în răsăritul Europei.

Organizațiile muncitorești folosesc însă noile împrejurări create prin retragerea trupelor de ocupație și trec la acțiune legală. Acum se vorbește deschis de soviete, sfaturi muncitorești, revoluția proletară, comunism. La 14 noiembrie apare ziarul *Trăiască socialismul* care-și schimbă numele în *Socialismul*, devenit organul zilnic al mișcării. Cînd demobilizații veniți din Moldova după încheierea păcii de la Buftea intră în București, sînt întîmpinați și de muncitorii revoluționari, care lansează un manifest „Bine ați venit !” semnat „Sfatul muncitorilor și soldaților maximaliști”. În manifest se spune, între altele : „Revoluția rusă să ne fie pildă și model. România trebuie să fie o republică socialistă”⁴.

Un val de greve din partea muncitorilor, care pășesc cu miile în sindicate, cuprinde Bucureștii și cele mai importante centre muncitorești din țară, sub conducerea elementelor celor mai hotărîte. După pilda sovietică și ca o urmare a luptelor din aceste zile, la București și în Valea Prahovei apare o formă nouă de organizare : consiliile muncitorești. În sate au loc mișcări țărănești, îndeosebi în perioada de la plecarea trupelor ocupante și pînă la venirea armatei românești. În armată sînt frămîntări

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 27, Ed. politică, 1959, p. 45.

² *Documente*, I, 1956, p. 28.

³ Cf. Clara Cușnir-Mihalilovici, *Mișcarea muncitorească din România între anii 1917—1921*, Ed. politică, 1960, p. 137.

⁴ *Documente*, 1956, p. 55.

printre soldați; guvernul este silit a renunța la mobilizarea generală, precum și la planul de a trimite 15 regimente românești în sprijinul trupelor de intervenție franceze.

Propaganda comunistă se intensifică. Acum apare broșura *Un an de la Revoluția rusă*, semnată „Muncitorii comuniști din România”, care se încheie cu îndemnul „Fiți cu privirea îndreptată spre revoluția rusă! . . . Trăiască Republica sfaturilor din România!”¹. Se editează *Biblioteca comunistă* sub redactarea unui „Comitet comunist revoluționar român”, care semnează anunțul de pe pagina a doua a primei broșuri².

Ținând seama de creșterea curentului revoluționar în sinul Partidului social-democrat din România, conducerea hotărăște, în noiembrie 1918, să-i schimbe titulatura în „Partidul Socialist din România”. În luna următoare, sub influența comuniștilor, secțiile partidului adoptă cu majoritate *Declarația de principii* care condamnă oportunismul și subliniază că partidul socialist se consideră un partid revoluționar, ce „va depune toate eforturile pentru trezirea, educarea și organizarea muncitorimii de la orașe și din sate, pentru ca, făcând-o conștientă asupra idealului comunist — idealul ei de clasă — s-o pregătească pentru momentul decisiv al realizării societății socialiste”³. Pentru prima oară în istoria mișcării muncitorești din România se vorbește despre necesitatea dictaturii proletarietului și introducerii sale în România prin revoluție.

Cu foarte că noua linie a partidului socialist nu indica și o tactică corespunzătoare, revoluționară, burghezia română s-a înspăimântat și a pus a cale o singeroasă represiune, organizând măcelul de la 13 decembrie — o crimă premeditată⁴. Cu toate ororile din acea zi și crunta prigoană ce a urmat, masacrul de la 13 decembrie nu și-a ajuns scopul. În ce privește creșterea rolului grupurilor comuniste, însuși Mîrzescu, ministrul de interne liberal, recunoștea într-o telegramă trimisă Siguranței și poliției, că ele activează mai organizat și mai extins⁵.

În decembrie 1918 s-a format la Budapesta grupul comuniștilor români. Între prizonierii din Rusia care proveneau din armata austro-ungară, se formează un grup de comuniști români care au aici, în Rusia, o bogată activitate propagandistică. Reîntorși în țară, ei reușesc să ia contact cu grupările comuniste (maximaliste) ilegale în formare. În cursul anului 1918, apar broșuri despre bazele ideologiei comuniste, editate în două serii, în limbile română și maghiară, sub titlul *Biblioteca comunistă și Scrieri revoluționare*. Aceste broșuri s-au bucurat de o largă difuzare printre foștii prizonieri.

În urma descompunerii imperiului austro-ungar, datorită avântului revoluționar ce cuprinsese țările Europei sub influența nemijlocită a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, în Transilvania și Banat se desfășoară mari lupte revoluționare împotriva asupririi sociale și naționale, pentru

¹ *Documente*, p. 50—72.

² *Ibidem*, p. 17—18.

³ *Ibidem*, p. 82.

⁴ *Scinteia*, 14 decembrie 1944, reprodus în colecția *Patruzeci de ani de la luptele din 13 decembrie*, Institutul de istorie a partidului, București, 1958.

⁵ După *Lecții pentru istoria P.M.R.*, Ed. politică, 1960, p. 153.

unire cu România, pentru lichidarea proprietății moșierești și instaurarea unor rînduiri democratice. În cursul lunii noiembrie, lupta revoluționară a oamenilor muncii — romîni, maghiari, germani care au înlăturat puterea vechilor autorități de stat — a eliberat de fapt Transilvania de sub jugul imperiului austro-ungar și a creat condițiile pentru unirea Transilvaniei cu România. Actul unirii s-a făcut prin hotărîrea mării adunări populare de la Alba Iulia din ziua de 1 decembrie 1918, care stabilea că unirea să se facă în cadrul unui stat democratic care să asigure aplicarea unei reforme agrare radicale, largi libertăți democratice, respectarea egalității în drepturi a minorităților naționale. Guvernul burghezo-moșieresc român a răspuns prin agresiune, trimițînd trupe care au dezlănțuit o cruntă teroare împotriva maselor.

Grupurile comuniste din Transilvania duc o luptă înverșunată pentru susținerea principiilor revoluționare și demascarea oportuniștilor, pentru combaterea terorii și propagandei naționalist șovine duse de burghezie și moșierime. În diferite centre din nordul și vestul Transilvaniei, sub influența și conducerea comuniștilor, se formează consilii comunale și gărzi roșii, organe revoluționare cu menirea de a conduce lupta țărănilor. Între 21 martie și 19 aprilie masele muncitoare din fostul județ Bihor au instaurat dictatura proletariatului, care s-a menținut pînă la sugrumarea ei de către armata romînă.

Imediat după război, în România se întăresc pozițiile mării burghezii, dezvoltîndu-se formele cele mai înalte ale capitalului monopolist. Anii 1919—1920 înseamnă în același timp înfeudarea și mai accentuată față de capitalurile străine: englez, francez și american; acesta din urmă, după primul război mondial, pășește victorios în Europa. Pe plan politic guvernării romîni transformă țara într-un avanpost antisovietic. De pe teritoriul Romîniei se aprovizionează în 1919 trupele intervenționiste franceze din Ucraina, guvernul român aprovizionează cu arme bandele albe din sudul Rusiei; în înțelegere cu imperialiștii apuseni, același guvern dezlănțuie ofensiva în contra tinerei Republici sovietice ungare.

În timp ce burghezia romînă și străină realiza profituri uriașe, masele de la orașe și din sate duceau o viață grea; lipsurile și nevoile populației erau extrem de mari. Guvernul făgăduise reforma agrară a doua zi după 13 decembrie, dar ea se va înfăptui abia peste doi ani; nu se luase încă nici o măsură pentru îmbunătățirea traiului muncitorimii, viața scumpindu-se mereu; la o creștere de 8 ori a prețurilor față de cele dinainte de război, salariile crescuseră abia de 3 ori. Muncitorimea răspunde cu reorganizarea mișcării sindicale și politice chiar din primele luni ale anului 1919. Vechile partide socialiste din diferite provincii iau legătura între ele. În mai 1919 are loc la București o conferință a partidului socialist din vechea țară, cu participanți din celelalte provincii, convocată de elementele centriste, oportuniste pentru ca profitînd de arestarea elementelor revoluționare să imprime partidului o orientare reformistă. Se stabilește un program, pe baza căruia urma să se unească toate partidele socialiste din România. Reprezentanții curentului revoluționar susțineau „Declarația” din decembrie, pe care social-democrații de dreapta o

repudiau. Centriștii, care aveau majoritatea în Comitetul executiv, sub pretextul „salvării unității”, au acceptat un program reformist. Numai sub presiunea membrilor de stînga, s-a introdus principiul dictaturii proletariatului, pe care însă oportuniștii l-au golit de conținut.

Cu toată această dare înapoi cu privire la program, în masele largi ale partidului, curentul de stînga, curentul revoluționar, crește sub influența grupurilor comuniste care se înmulțesc și activează în secțiile partidului și în sindicate. În iunie 1919 apar *Instrucțiuni pentru tovarășii și organizațiile comuniste din țară*, care cuprind măsuri succinte și hotărîte cu privire la organizarea grupurilor comuniste, ce trebuie să lucreze în sinul partidului și în sindicate. Deși se prevede întemeierea de „organizații comuniste secrete”, conduse de comitete formate din „oameni încercați, de absolută încredere”, ele trebuie să se ferească de a duce la ruptura organizațiilor de masă în care activează. De la început se prevede: „Baza propagandei comuniste trebuie să fie în primul loc organizațiile politice și sindicatele actuale”. Se recomandă ca în toate ocaziile mișcarea din țară să se solidarizeze cu „revoluția socialistă rusă; toată lupta politică „trebuie întrebunțată ca armă pentru revoluție, nu pentru reforme”¹.

Unul din centrele active a fost Brăila, unde apare și ziarul *Republica socială*. În numărul său de la 24 februarie 1919 se publică un manifest, „Jos masca !”, semnat „Partidul socialist comunist revoluționar și sindicatele muncitorești din Galați și Brăila”; sînt demascați oportuniștii de la București, care au pus mîna pe gazeta partidului (*Socialismul*) și propovăduiesc întoarcerea către social-democrația „adormitoare și trădătoare”. Pentru muncitori nu-i altă mîntuire decît „socialismul comunist revoluționar”². Împotriva oportunismului manifestat de „instanțele provizorii” de la conducerea partidului socialist și de unii redactori de la *Socialismul*, se ridică și organizațiile socialiste din Ploiești, într-o declarație publicată în *Socialismul* de la 5 martie 1919³. Soviete se creează în regimentele din Argeș și Muscel⁴, nenumărate manifeste sînt semnate de „Soldații republicani” sau „Soldații comuniști din România”⁵.

În numărul de la 21 iulie se publică un manifest către muncitori, țărani și soldați, cerîndu-le ca prin proteste împotriva intervenționiștilor care încearcă să sugrume Republica Sovietelor, să se unească cu proletariatul mondial, cu cei ce aderă la „a III-a Internațională Comunistă din Moscova”⁶.

Comuniștii din Transilvania intensifică propaganda printre soldații trimiși să înăbușe Republica ungară a sfaturilor. Sub semnătura „Grupul comunist român transilvănean” apare un manifest „către soldații romîni” în care, țărani și muncitorii maghiari eliberați de sub jugul grofilor sînt îndemnați să se ridice „ca un singur om în contra asupritorilor” și în locul stăpînirii ciocoiești să înființeze puterea Sfaturilor țărănești și muncitorești⁷.

¹ *Documente*, p. 111—113.

² *Ibidem*, p. 100—102.

³ *Ibidem*, p. 102—104.

⁴ Clara Cușnir, *op.cit.*, p. 227.

⁵ *Documente*, 1956, p. 119.

⁶ *Ibidem*, p. 121.

⁷ *Ibidem*, p. 116—122.

Masele muncitoare din țară continuă în tot cursul anului 1919 acțiunea pentru apărarea revendicărilor lor, în primul rînd prin greve. După unele relatări, ar fi avut loc circa 250 greve din care la două din ele au fost peste 40 000 participanți; în a doua jumătate a anului 1919 se desfășoară numeroase greve generale pe ramuri. Aceste greve îmbinau revendicările economice cu cele politice, care mergeau uneori pînă la punerea problemelor de ordin fundamental. Muncitorii se ridică împotriva intervenționiștilor imperialiști, solidarizîndu-se cu „revoluția socialistă rusă”. La 21 iulie se organizează o mare grevă îndreptată împotriva intervențiilor armate din Rusia și Ungaria, la apelul Internaționalei Comuniste. Greva a cuprins întreaga muncitorime din București, din principalele centre industriale din țară și din alte orașe; pe alocuri s-au alăturat elemente din mica burghezie. Au avut loc mișcări revoluționare și în sînul armatei, îndeosebi în unele unități ce urmau să plece pentru înăbușirea republicii ungare, în majoritate regimente din Ardeal; au avut loc și acțiuni de masă pentru demobilizare. În fruntea acestor greve și acțiuni se găseau comuniștii, care lansează manifeste tipărite în tipografia ilegală din Tei-Vitan (București). Aici se tipăresc și o serie de broșuri *Internaționala Comunistă*¹, *Măi frate soldat* și altele. Grupurile comuniste elaborează acum și un proiect de constituție a viitoarei orînduiri din România, pe baza principiilor leniniste; se prevede dictatura proletariatului, Sfaturi populare etc.².

Înființarea Internaționalei a III-a a dat un avînt nou aripii revoluționare de stînga din Partidul Socialist din România, care-și trimite un delegat să o reprezinte la primul congres al Internaționalei a III-a³. Hotărîrile congresului au ajutat la clarificarea elementelor de stînga din partidul socialist; lozinca „Cerem afilierea la Internaționala a III-a”, devine lozinca frecventă a grupurilor comuniste ca și a tuturor militanților revoluționari din partidul socialist, drept dorință de a transforma partidul clasei muncitoare din România în partid comunist. La 29 iunie 1919 secția din București a partidului votează, după intervenția grupurilor comuniste, o moțiune de simpatie față de Internaționala Comunistă, arătînd totodată hotărîrea de a propune viitorului congres, despre care începe să se vorbească, afilierea⁴.

Anul 1920 înseamnă pentru mișcarea muncitorească din România o creștere pe toate tărîmurile de activitate, un pas mare înainte spre clarificarea ideologică, conform principiilor comuniste, un pas spre transformarea partidului în partid comunist.

În martie vine la putere guvernul Averescu, șeful „partidului poporului”, cu o platformă demagogică ce reușise să-i amăgească pe țărani. Noul guvern avea menirea de a răpi cuceririle clasei muncitoare cîștigate anterior și a lichida avîntul revoluționar. Partidul socialist și sindicatele crescuseră între timp numericește: spre finele anului 1920 se

¹ În anul 1920.

² Clara Cușnir, *op. cit.*, p. 240.

³ *Lecții*, p. 170.

⁴ *Ibidem*, p. 171.

ajunge la cifra de circa 200 000 membri. La alegerile parlamentare din mai 1920 partidul socialist a pus liste în numeroase județe, reușind să trimită în Camera 20 deputați, în majoritate dintre reprezentanții curentului de dreapta, care stăpîneau conducerea în multe secții. Dintre comuniști fuseseră aleși cîțiva, — M. Gh. Bujor la Galați (aflat în închisoare), Boris Stefanov în Dobrogea și alții.

Muncitorimea folosește calea luptei de mase, declarînd greve parțiale și generale pe profesii și regiuni, care se țin lanț tot cursul anului. După date oficiale, între 1 martie și 20 octombrie 1920, au avut loc în toată țara, 345 de greve, din care 112 în București. Marile greve din aprilie-mai-iunie înseamnă o fază de ascuțire a luptei de clasă, o creștere a conștiinței de clasă. Astfel se explică și creșterea acțiunii grupurilor comuniste, care au apropiat momentul transformării partidului ce devine comunist ca un efect firesc al dezvoltării interne.

Secția partidului socialist din București era cea mai mare secție. În sîmul ei desfășoară o vie activitate grupul comunist din secțiunea București, care lansează un apel către toți membrii secției, ca la adunarea generală de la 25 ianuarie 1920 „să se rostească într-un mod limpede și hotărît” și să voteze afilierea, așa cum făcuseră numeroase partide din Europa și America¹. Adunarea generală a ascultat chemarea și votează o moțiune, prin care își exprimă solidaritatea cu Internaționala a III-a, care păstrează „puritatea principiilor socialiste revoluționare” și „răspunde aspirațiilor muncitorilor și țăranilor asupriți, precum și ale vremii”². Hotărîrea secției din București, publicată în *Socialismul* din 27 ianuarie 1920 s-a bucurat de un larg răsunset, fiind primită de întreaga muncitorime cu entuziasm. Grupurile comuniste se înmulțesc; ele sînt conduse de un „Comitet central al grupelor comuniste din România”. Comitetul lansează un manifest, la începutul lui februarie, către muncitori, țărani și soldați, care cere, între altele, să se lupte pentru crearea unui partid comunist, ce trebuie să aibă „organizațiile sale în orașe, tîrgușoare, sate și în armată”³.

În Transilvania și Bucovina, cu toate că conducerea organizațiilor fusese mai mult în mîna elementelor de dreapta, curentul pentru afiliere cîștigă mase largi în așa măsură că s-a putut ajunge la o hotărîre similară cu a secției centrale. La congresul partidului socialist și al sindicatelor din Ardeal și Banat, ținut la Cluj în zilele de 15 și 16 august, se votează o moțiune, care spune: „Congresul... își declară toată simpatia sa pentru Internaționala a III-a, care a reușit astăzi să strîngă iarăși rîndurile proletariatului... și lasă congresului general al partidului de-a hotărî afilierea definitivă la Internaționala a III-a și de a ne pune alături de proletariatul revoluționar din întreaga lume”⁴.

În vederea transformării partidului socialist, munca ideologică primește un sprijin puternic prin apariția, la 1 iulie 1920, a revistei *Lupta de clasă*, scoasă de secția București a partidului socialist. În editorialul

¹ Documente, 1960, p. 133—134.

² Ibidem, p. 138.

³ *Listovkii kommunisticeskogo podpoliea Bessarabii 1918—1940*, Kișinev, 1960, p. 26—28.

⁴ Documente, p. 193—195.

primului număr se arată motivele apariției acestei publicații. Internaționala a III-a stăpânește atenția maselor largi muncitorești, afilierea este pivotul în jurul căruia se învîrtesc discuțiile în sinul partidului. Dar partizanii „de la noi ai afilierii imediate, deși formînd o majoritate zdrobitoare, numără încă prea puține elemente capabile să se documenteze asupra I.C. de-a dreptul de la izvoare” și de aceea apare *Lupta de clasă*, pentru a pune la îndemînă documentarea necesară, pentru ca proletariatul „conștient și militant” din România să poată „folosi armele minunate pe care experiența revoluționară a Internaționalei Comuniste i le pune la îndemînă”¹.

Pentru răspîndirea ideologiei comuniste se traduc și se editează, la „Cercul de editură socialistă”, între altele, cîteva din lucrările lui Lenin. Apar astfel *Puterea sovietelor și criza socială din Germania*, *Problemele Puterii Sovietelor*, *Eroii Internaționalei de la Berna*. În 1920 *Iașul socialist* publică tezele lui Lenin asupra problemei național-coloniale, ca și alte materiale; în 1919 *Socialismul* publică raportul ținut de Lenin la Congresul Internaționalei Comuniste; ziarul *Nădejdea* din Galați publică în 1920 „Sarcinile imediate ale Puterii Sovietice”; *Lupta socialistă* de la Ploiești publică în 1920 articolul „Marea inițiativă”. Și alte ziare ale mișcării din provincie publică articole sau fragmente din articolele lui Lenin.

În toate secțiile partidului se pune mereu problema convocării congresului, care avea să hotărască asupra afilierii. Încă de la începutul anului 1920, unele secții, în frunte cu cea din București, ceruse aceasta; dar, în primăvară, se amînase convocarea pînă după alegeri. În vară o nouă amînare a congresului general are loc, ceea ce dă loc unor comentarii în *Lupta de clasă*, care îndeamnă să se folosească prilejul cîștigării de timp pentru a se pregăti mai bine, prin discuții, ordinea de zi. Două probleme de bază se vor pune la congres: unificarea partidelor socialiste pe provincii și afilierea. Unificarea e sigură. „Și ea se orientează spre stînga. Aproape unanimitatea mișcării din țară... stă pe terenul Internaționalei a III-a”².

Înainte de începerea congresului se hotărăște ca o delegație a partidului să plece la Moscova; discuțiile s-au purtat dacă această delegație să participe efectiv la lucrările celui de-al doilea congres al Internaționalei, sau să asiste ca „oaspeți”, cum opinau unii. *Lupta de clasă* este hotărît pentru participarea efectivă. Comitetul executiv trebuie — pe baza „votului elocvent al secțiilor” — să proclame afilierea și să dea mandat delegaților în acest sens³. După ce s-au făcut cunoscute condițiile de afiliere, se duce o campanie mai vie. Secția din București cere ca congresul, mereu amînat, să se fixeze pentru o dată apropiată, întrucît toate secțiile din țară s-au pronunțat pentru Internaționala a III-a⁴.

Sub presiunea aripilor de stînga, oportuniștii din conducerea partidului recurg la noi cedări. Consiliul general al partidelor socialiste, întrunit la București în zilele de 10 și 11 octombrie, hotărăște unirea tuturor partidelor socialiste provinciale într-un partid unic, sub titulatura

¹ *Documente*, p. 159—161.

² *Lupta de clasă*, 1 august 1920, în *Documente*, p. 168.

³ *Ibidem*, p. 169—170.

⁴ *Lupta de clasă* din 20 octombrie 1920 — după *Documente*, p. 221.

Partidul Socialist din România. Se adoptă și un statut, al cărui prim articol prevede că partidul luptă pentru „cucerirea puterii politice și aplicarea dictaturii proletariatului prin regimul politic al Sfaturilor”¹. În aceeași ședință plenară a Consiliului se mai dezbate și problema grevei generale, care era cerută de întreaga muncitorime în numeroase întruniri. Se votează un program de revendicări ce urmează a fi înaintat guvernului pentru satisfacere : recunoașterea consiliilor muncitorești, retragerea armatei din fabrici, desființarea stării de asediu, recunoașterea libertății de întrunire, de asociere, printre cele mai importante. În memoriu se prevede că în cazul când guvernul ar refuza „muncitorimea din toată țara va fi chemată ca printr-o grevă generală să obțină toate aceste drepturi și libertăți, de care sînt legate interesele ei cele mai vitale”².

Elementele oportuniste din fruntea organizațiilor sindicale și politice nu urmăreau însă, consecvent hotărîrii luate, împlinirea dorinței maselor, neluînd nici o măsură în vederea pregătirii temeinice a grevei generale. Au prezentat memoriul Președinției Consiliului de Miniștri și la refuzul primului ministru de a primi delegația, memoriul a fost depus la secretariatul general, fără ca să se ia vreo măsură corespunzătoare situației grave, căci era evidentă respingerea memoriului de către guvern. Nici măcar data precisă a declarării grevei nu era fixată ; se considera ziua de 20 octombrie, fiindcă în memoriu se arătase că pînă la această dată se va aștepta răspunsul.

Elementele comuniste din mișcare erau hotărîte, situîndu-se pe poziția luptei dirze. Punctul de vedere al grupurilor comuniste cu privire la pregătirea și conducerea grevei generale a fost analizat din timp în revista *Lupta de clasă*. „Campania de propagandă pentru înfăptuirea acestei greve va fi condusă mereu mai energic, pentru ca în momentul decisiv întreaga muncitorime să reacționeze ca un om”³. Revista lega această luptă grea de formarea partidului comunist. „Partidul de avangardă al proletariatului, partidul comunist, trebuie deci să se formeze și să lucreze”⁴. În fruntea luptătorilor pentru greva generală se găseau : Alecu Constantinescu, Leonte Filipescu, Pavel Teacenco, Constantin Ivănuș, Vasilescu Vasia și alții, toți militanți comuniști.

Între zilele 14—19 octombrie au loc numeroase adunări de masă în București, Ploiești, Timișoara, Cluj, Galați, Brăila, Oradea, Bîrlad, Iași, Reșița, Tulcea etc. pentru pregătirea grevei, pe alocuri alegîndu-se comitete de grevă în frunte cu comunistii⁵. Concomitent cu întrunirile au fost lansate manifeste care chemau muncitorimea la greva generală, editate de secțiile de partid și comisiile locale ca și de grupurile comuniste.

Greva generală izbucnește încă din zilele de 17—18 octombrie, prin neprezentarea la lucru a mecanicilor și fochiștilor din toată țara. Guvernul ia măsuri imediate dînd ordine de mobilizare a ceferiștilor, fără nici un rezultat. În ziua de 20 octombrie apare comunicatul guvernului de respin-

¹ *Documente*, 1956, p. 199.

² *Ibidem*.

³ *Lupta de clasă*, 2, X, 1920.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Greva generală din România, 1920*, Ed. politică, 1960, p. 162—166.

gere a memoriului; în fața indignării maselor, conducerea este silită să declanșeze greva generală în după amiaza aceleiași zile, fără să ia însă alte măsuri pentru conducerea grevei pe linie centrală.

Greva a cuprins repede toată țara. La București numărul greviștilor a atins cifra de 50 000 cu ceferiștii și metalurgiștii în frunte; din inițiativa comuniștilor au fost constituite, în unele locuri, comitete de grevă, au fost editate manifeste¹. În Valea Prahovei peste 30 000 muncitori, zdrobitoarea majoritate, intră în grevă în aceeași zi; la Cluj se formează un comitet de grevă, care intră în ilegalitate pentru a nu fi arestat; manifestul lansat se termină cu lozinca: „Trăiască internaționala a III-a!”². În noaptea de 20—21 octombrie elementele de stînga de la Sibiu afișează în întreg orașul manifeste pentru grevă. Greva se întinde la Brașov, Dej, Baia Mare, în întreaga Valea Jiului, la minele din Munții Apuseni, în Valea Mureșului, la Arad, Reșița, Timișoara, Oradea unde comuniștii conduc greva. În întreaga Moldovă greva se întinde: la Iași, Bacău, Comănești, Valea Trotușului, la Birlad — unde conducătorii mișcării sînt arestați și schingiuiți la poliție; la Dorohoi și Botoșani. În Oltenia ceferiștii sînt în frunte — la Craiova, Rîmnicul Vilcea, Turnu Severin. De asemenea, greva este declanșată în toate porturile mari: Constanța, Galați, Brăila, Tulcea și toate celelalte porturi dunărene, ducînd la completa sistare a navigației fluviale.

Pînă în ziua de 23 octombrie aproape întreaga muncitorime a aderat la greva generală. Imediat autoritățile trec la represiune; arestări se fac printre conducătorii cunoscuți ca revoluționari, pe alocuri se închid localurile, se înăsprește regimul celor închiși, îndeosebi la Văcărești, unde erau închiși comuniștii în frunte cu Alecu Constantinescu. Oportuniștii dau dispoziții de încetarea grevei, elementele de stînga cer continuarea ei; împotriva acestora poliția operează, la 26 octombrie, un nou val de arestări. În urma acțiunii de tratative cu guvernul, dusă de un comitet de oportuniști, Consiliul general hotărăște încetarea grevei pe ziua de 28 octombrie; luptele au continuat însă în numeroase centre muncitorești pînă pe la sfîrșitul primei decade din noiembrie.

Conducătorii cei mai hotărîți din sindicate și partid, în frunte cu elementele de stînga din secția București, rămîn arestați, se înscenează procese participanților la greva generală; se înăsprește teroarea împotriva comuniștilor arestați la Văcărești și Jilava. Atitudinea unora dintre cei implicați, oportuniștii de totdeauna, a dezvăluit rolul adevărat pe care l-au avut cu prilejul grevei generale și pe care îl demască Comitetul Central Comunist într-o moțiune din ianuarie 1921, vorbind de „combinațiile politicomuniste date la iveală cu ocazia procesului grevei generale din București”³. Un alt manifest al grupurilor comuniste arată: „Procesul a dat la lumină cîrdășia ce a avut loc între guvern și unii conducători ai partidului socialist”⁴. În același timp, cu prilejul proceselor intentate la

¹ *Greva generală din România, 1920*, Ed. politică, 1960, p. 180.

² *Ibidem*, p. 185.

³ *Documente*, 1956, p. 270.

⁴ *Ibidem*, p. 245.

București și în diferite orașe, a ieșit la iveală atitudinea hotărîtă a reprezentanților muncitorimii, care nu numai că n-au dat înapoi, dar și-au exprimat solidaritatea cu greva generală și lupta revoluționară.

Greva generală a fost înfrîntă, dar burghezia n-a ajuns la rezultatele scontate. Greva a dus la maturizarea conștiinței de clasă, în sinul partidului s-a ascuțit lupta între curentul oportunist și cel revoluționar. Ministerul de Interne este clar în aprecierea situației, cînd, într-un ordin către prefecți, le dă acestora dispoziție să „procedeze în spirit de împăciuire cu gruparea social-democrată, păstrînd toate rigorile legilor pentru gruparea comunistă”¹.

Greva generală, care a cuprins circa 400 000 de muncitori, a constituit o dovadă vie a capacității de luptă a clasei muncitoare, singura forță conștientă a întregului popor muncitor, evidențiată prin caracterul politic pe care l-a avut greva. Ea a fost înfrîntă din cauza trădării elementelor reformiste, oportuniste din conducerea partidului socialist, precum și din lipsa unui stat major revoluționar, partidul socialist de atunci fiind incapabil să organizeze și să conducă lupta clasei muncitoare. „Experiența grevei generale din 1920 — scrie tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — a arătat mai mult ca oricînd proletariatului din România necesitatea de a avea în fruntea sa un partid politic revoluționar, marxist-leninist, capabil să-l conducă în lupta pentru răsturnarea puterii burgheziei și moșierimii”². De aceasta își dau seama o dată mai mult elementele de stînga din partid în frunte cu grupările comuniste care sînt hotărîte să intensifice munca lor pentru clarificarea maselor, pentru transformarea partidului în partid comunist. Un manifest al grupurilor comuniste, analizînd situația creată prin greva generală, spune: „Din cauză că nu am știut la timp să impunem partidului afilierea la Internaționala a III-a, transformîndu-l într-un partid comunist, partidul s-a dovedit incapabil să conducă o mare masă”³.

Cea mai importantă consecință a grevei generale s-a manifestat, în sinul partidului, prin delimitarea precisă a celor trei curente: de stînga, de dreapta și centristii, care în fraze goale se arătau revoluționari — afiliere cu condiții — în fapt făceau jocul dușmanilor comunismului. În partid începe o vie campanie de discuții pe tema afilierii, a creării partidului comunist. *Socialismul* deschide o rubrică largă, unde apar articolele reprezentanților celor trei curente.

Grupurile comuniste editează în aceeași perioadă o serie de materiale cu caracter teoretic și practic, în vederea pregătirii congresului: Programul agrar al Partidului socialist-comunist din România, Proiectul de statut al Partidului socialist-comunist, Programul Partidului socialist-comunist din România în chestiunea naționalităților, Directivele cu privire la organizarea activității grupurilor comuniste.

Programul agrar arată în expunerea de motive că sarcina de căpetenie a partidului este de a duce masele la luptă pentru ca proletariatul

¹ Reprodus după *Greva generală*, p. 251.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, 1956, p. 367.

³ *Documente*, 1956, p. 242.

să preia puterea din mîna burgheziei, aliindu-se cu țărănimia muncitoare. Cum țărănimia reprezenta 85% din populație, partidul clasei muncitoare trebuia să ducă o politică de radicalizare a unei părți a țărănimii și de neutralizare a alteia. „...trebuie cunoscută experiența făcută de proletariatul învingător din Rusia Sovietelor cu masele țărănești de-acolo”¹. În partea a doua a programului sînt demascate proiectele diferitelor partide, sînt combătute măsurile arbitrare luate de guvern cu privire la reforma agrară, se arată poziția partidului socialist-comunist, care este pentru exproprierea completă și fără răscumpărare a moșilor de peste 50 ha.

Proiectul de statut reflectă marea diferență dintre partidul comunist și vechiul partid socialist; unul din paragrafe arată că partidul din România este o secție a Internaționalei comuniste. Proiectul de statut oglindește concepția leninistă despre îndatoririle membrilor de partid — la paragraful 3 se prevede obligativitatea cunoașterii programului și a mijloacelor de luptă și „lupta pentru ele din toate puterile”².

Programul partidului în chestiunea naționalităților cuprinde o parte teoretică, în care se arată că burghezia este interesată să semene divisiunea șovină. Proletariatul din România luptă unitar, fără deosebire de naționalitate; el trebuie să vegheze la organizarea și îndrumarea luptei minorităților naționale, iar „comuniștii trebuie să fie prezenți în toate părțile unde sînt mase proletare, pentru a le da educație și directive”³.

La finele anului 1920, într-o consfătuire a grupurilor comuniste, se elaborează directivele cu privire la organizarea activității acestor grupuri. Se recunoaște de la început „comunismul ca teorie, ca principiu” pentru membrii grupurilor, iar ca sarcină imediată lupta pentru convocarea congresului în vederea afilierii. Se spune precis: „sîntem pentru afilierea imediată și fără nici o condiție... admitem centralismul și disciplina ce domnește și de care are nevoie această Internațională”⁴. În partea a doua a directivelor se dau indicații concrete pentru acțiunea în vederea congresului, pentru demascarea oportuniștilor, care oricum „vor trebui, mai curînd sau mai tîrziu, dați afară”⁵.

Înarmate cu aceste materiale, grupurile comuniste intensifică acțiunea lor în sînul partidului și a organizațiilor sindicale. Comitetele provizorii care preluaseră conducerea partidului socialist și a Uniunii sindicatelor, văzînd tendința sindicatelor de a se afilia la Internaționala roșie de la Moscova, au început să propage „neutralitatea” mișcării sindicale din țară. Împotriva acestei tendințe se ridică comuniștii. Într-o circulară a colectivului de conducere a grupurilor comuniste, sînt condamnate stăruințele de a birocratiza mișcarea sindicală. „Numai lupta politică poate încorona cu succes întregul șir de mici lupte economice, și ea este întruchipată în singurul organ ideologic al revoluției, numit partidul politic muncitoresc, în timpul de față partidul comunist” — se spune în circu-

¹ *Documente*, 1956, p. 215.

² *Ibidem*, p. 200.

³ Citat la Clara Cușnir, *op. cit.*, p. 303.

⁴ *Documente*, 1956, p. 221—222.

⁵ *Ibidem*, p. 234.

lară¹. La 20 decembrie 1920 Comitetul Central al grupurilor comuniste reia problema și cere ca să se rupă cu sistemul vechi; . . . , muncitorimea conștientă a acestei țări trebuie să fie alături de muncitorimea revoluționară a întregii lumi în Internaționala roșie a sindicatelor și în Internaționala a III-a, strânsă într-un partid comunist”².

Consiliul general al partidului socialist și al sindicatelor din România hotărăște să convoace la sfârșitul lui ianuarie 1921 o ședință, care să dezbată problemele arzătoare la ordinea zilei din viața mișcării muncitorești. Cum oportuniștii din conducere voiau să acopere actele Consiliului provizoriu instituit după greva generală, conducerea grupurilor comuniste transmite secțiilor partidului socialist o moțiune prin care se dezvoltă scopul urmărit de acești oportuniști; „. . . o încercare de-a legaliza activitatea necorectă și nefastă de după greva generală din partea Comitetelor Centrale provizorii”³.

Ședința anunțată a avut loc între 30 ianuarie și 2 februarie; ea s-a terminat cu succesul aripilor de stînga, fixîndu-se data congresului și afilierea la Internaționala a III-a. Moțiunea prevedea că partidul rămîne pe terenul indicat de primul articol al Statutului, precizînd că „în cadrul concepției concretizate de acest articol intră tezele, rezoluțiile și condițiile de admitere ale Internaționalei Comuniste”⁴. Social-democrații de dreapta, nemulțumiți, au hotărît să se retragă din partid, uneltind împotriva comunistilor și învinuindu-i că vor să spargă unitatea partidului. Centriștii, care se numesc de acum înainte unitari, vor să păstreze o unitate cu orice preț, o împăcare cu dreapta, de fapt luînd locul oportuniștilor în partid.

În presa partidului, *Socialismul* îndeosebi, se începe o campanie și mai insistentă, de data aceasta pentru demascarea centriștilor unitari, care susțineau că partidul social-democrat român a fost pe vremuri, totuși un partid revoluționar, trecînd cu vederea oportunismul social-democrației pe vremea războiului cît și înainte. Aceste idei sînt dezvoltate, între altele, într-un articol „Unitarii” din *Socialismul* de la 11 februarie.

Propaganda dusă în mase de către Comitetul Central al grupurilor comuniste continuă printr-o serie de manifeste lansate în cursul lunilor februarie-martie, manifeste care îmbinau necesitatea afilierii cu lupta pentru pace și apărarea Sovietelor. Manifestele adresate muncitorilor și soldaților arată că numai revoluția poate îmbunătăți viața, dar „Pentru o astfel de schimbare socială, e nevoie de partid comunist”⁵; că în Rusia s-a creat o lume nouă, a Sfaturilor de lucrători, țărani săraci și soldați, împotriva căreia numai boierii și burghezia sînt și că ei ar trebui să lupte pentru introducerea de asemenea Sfaturi și în România⁶.

Organizațiile de partid din provincie, discutînd moțiunea de la 4 februarie, în marea lor majoritate se declară de acord cu ea, pentru

¹ Document citat de Clara Cușnir, *op. cit.*, p. 310.

² *Documente*, p. 237.

³ *Ibidem*, 1956, p. 269.

⁴ *Socialismul*, 5 februarie 1921.

⁵ *Documente*, p. 248.

⁶ *Ibidem*, p. 249—254.

afilierea la Internaționala a III-a. Secția de la Ploiești, în adunarea generală din februarie, exclude pe social-democratul Dunăreanu. Delegații diferitelor sindicate și membrii comitetelor partidului socialist din Ardeal, adunați în ședință comună la 12 februarie, votează o cerere de afiliere, fără condiții. Comitetul secției partidului și comitetelor sindicatelor din Tg. Mureș publică în ziarul *Marosvölgyi Munkas* un articol împotriva oportuniștilor din fruntea Comisiei generale a sindicatelor din Ardeal, declarând că ascultă numai de comitetele credincioase congresului¹. Decizia este publicată în *Socialismul* de la 29 februarie.

Conducătorii social-democrați hotărăsc organizarea unui partid separat „Partidul social-democrat român”, fără să reușească a atrage în jurul lor decât un număr foarte mic de membri. Într-o declarație intitulată „Muncitorimea ardeleană consideră ca excluși din rîndurile sale pe social-democrați”, este înfierată atitudinea acestora de către secțiile partidului din Cluj, Brașov, Tg. Mureș, Oradea și altele.

Un pas hotărîtor se face prin conferința de la Iași, din zilele de 3—6 martie 1921, a organizațiilor comuniste, conferință ținută într-o casă conspirativă din strada Sărărie. După dările de seamă ale delegaților pe regiuni, conferința votează cîteva moțiuni. Într-una din moțiuni se recunoaște meritul Comitetului Central și se exprimă mai departe încrederea în el, cu toate că n-a depus toate eforturile pentru a conduce formațiile legale (grupul parlamentar, comitetul executiv etc.). Cea mai vie discuție a provocat chestiunea formării unui partid comunist unic pe întreaga țară; se votează o rezoluție prin care se amîină problema pînă la congres, deoarece se crede că congresul partidului va vota afilierea la Internaționala a III-a, transformînd partidul socialist în partid comunist. Pînă atunci se hotărîște ca în sînul partidului socialist să se formeze fracțiuni legale comuniste, care să aducă critici energice centristilor și să se manifeste în toate împrejurările în spirit comunist. În legătură cu Internaționala Comunistă conferința votează o rezoluție: „... luînd cunoștință de statutele și rezoluțiile celui de-al doilea congres al Internaționalei Comuniste și de cele 21 condiții, reînnoiesc afilierea lor și salută Internaționala Comunistă ca pe singura și adevărata conducătoare a proletariatului revoluționar⁴”.

Hotărîrile conferinței de la Iași s-au resimțit imediat prin intensa activitate dusă în sînul secțiilor, în sindicate și prin presă. *Socialismul* deschide o rubrică largă specială, *Tribuna liberă*, în care se publică articole lămuritoare pentru muncitori. Astfel am publicat o serie de 6 articole sub titlul „Întemeietorii socialismului științific și comunismul”, în care am arătat că principiile comuniste stau la baza teoriei marxiste; alterate de revizionistii Internaționalei a II-a, ele au fost repuse în adevărata lor valoare de Lenin și Internaționala a III-a³.

În fața afluenței de articole comuniste în *Socialismul*, oportuniștii din conducere iau tot felul de măsuri șicanatorii. Nu se alocă fondurile necesare, ceea ce a dus uneori la apariția neregulată a ziarului, se cenzu-

¹ *Documente*, p. 283—284.

² *Ibidem*, p. 290.

³ *Socialismul* din 15, 16, 17, 18, 22 aprilie și 9 mai 1921.

rează articolele de stînga, care apar fragmentat. Cei atinși de aceste măsuri protestează împotriva lor printr-un articol în *Socialismul*.

Sub presiunea comuniștilor, Consiliul general al partidului socialist fixează ordinea de zi și durata ținerii congresului partidului pentru 8—11 mai, iar pentru sindicate zilele de 12—14 mai; punctele comune urmînd a se discuta în ultima zi. *Socialismul* din 13 aprilie publică ordinea de zi pentru partid cu punctele: 1. darea de seamă morală și materială; 2. raportul delegației care a fost în Rusia; 3. afilierea și programul; 4. problema agrară; 5. cooperativele; 6. presa și propaganda; 7. modificarea statutelor; 8. chestiunea naționalităților; 9. a) mișcarea tineretului și b) mișcarea feminină; 10. alegerea comitetelor; 11. diverse. Pentru congresul sindical: 1. darea de seamă morală și materială; 2. afilierea; 3. organizarea; 4. modificarea statutelor; 5. raporturile dintre sindicate și partid; 6. alegerea comitetelor; 7. diverse.

În urma conferinței, comitetele participante lansează în comun un manifest în care se expune pe scurt situația din diferite provincii și manevrele social-democraților de dreapta împotriva partizanilor Internaționalei a III-a. Arătîndu-se pe scurt rostul conferinței din Sărărie-Iași, se precizează: „Avînd în vedere apropiatul congres al partidului socialist, am hotărît să dăm tot concursul nostru pentru a realiza un adevărat partid comunist”¹.

Încep alegerile de delegați pentru congres, conform normelor care fuseseră fixate la centru: un delegat la 25 membri de partid, doi delegați la 100 și pentru încă altă sută cite un delegat în plus². Au loc dezbateri în fiecare secțiune a partidului, multe în prezența delegațiilor comuniști din conducerea partidului. În cele mai multe secții, unde, în ciuda terorii, s-au putut ține ședințele, delegații au primit mandate imperative de a vota pentru afiliere. Cazurile de opunere din partea oportuniștilor sînt rare. La Constanța, de pildă, mandatul imperativ primește 72 voturi, mandatul deliberativ 1 vot. Secția București, în ședința de la 7 mai, votează cu o zdrobitoare majoritate (6 818 voturi din 7 652) pentru delegații comuniști³. În unele localități (de exemplu Alba Iulia) adunările respective s-au ținut ilegal; în alte părți, delegații, fiind împiedicați de poliție, au împuternicit alți delegați. Eu n-am putut participa la congres, fiind serios bolnav în urma arestării anterioare, cu prilejul grevei generale și a grevei foamei pe care am făcut-o. Raportul pentru presă și propagandă, cu care Comitetul Central mă însărcinase⁴, a fost prezentat congresului de un membru al Comitetului Central.

În ajunul congresului au avut loc demonstrații de mare avînt, îndeosebi cu prilejul sărbătoririi zilei de 1 Mai; *Socialismul* publică la loc de frunte manifestul Internaționalei Comuniste pentru 1 Mai. Încercările poliției de a interzice întrunirile, ca și ale social-democraților care au organizat întruniri separate, n-au reușit să împiedice muncitorimea de a demonstra pentru congres, pentru comunism.

¹ *Documente*, p. 298—300 și *Listooki*, p. 52.

² *Socialismul*, 7 martie și 7 mai 1921.

³ *Documente*, p. 303.

⁴ *Socialismul*, 5, 6, 7 mai 1921.

Deoarece sediul partidului a fost înconjurat de armată, congresul a avut loc în clădirea redacției ziarului *Socialismul*. Comisia de validare stabilește că la congres participă 27 secții, cu 540 mandate, reprezentând 45 086 membri¹. Deși șefii sociali-democrați din Transilvania și Bucovina au sabotat congresul, muncitorii și-au trimis delegați din multe centre. Mai participau la congres Comitetul executiv, Comisia generală sindicală și Tineretul socialist. Lucrările au început în ziua de 8 mai; s-au ascultat rapoartele înscrise pe ordinea de zi și s-au votat mai multe moțiuni. În plin entuziasm, congresul a hotărît afilierea la Internaționala a III-a cu 428 mandate². Acest vot istoric a iritat pe oportuniștii delegați la congres, atît unitari cît și cei de dreapta, care încearcă să zădărnicească congresul și să amîne afilierea. Nereușind, oportuniștii încearcă să saboteze moțiunile, care primesc zdrobitoarea majoritate a voturilor, iar moțiunea centriștilor de amînare a congresului a fost respinsă³.

Discuții aprinse au avut loc pe marginea rapoartelor ce ridicau probleme principale, îndeosebi la darea de seamă. S-a susținut necesitatea luptei intransigente împotriva burgheziei, combătîndu-se teoria greșită a înțelegerii proletariatului cu burghezia și a integrării pașnice a capitalismului în socialism; afilierea la Internaționala a III-a.

S-au votat 7 moțiuni. Prima: „Pentru proletariatul rus” exprima adîncă admirație față de proletariatul rus, care, atît prin opera măreață pe care a înfăptuit-o cît și prin sacrificiile nenumărate aduse cauzei comuniste, „formează astăzi avangarda proletariatului mondial în războiul său de dezrobire de sub jugul capitalist”. Prin altă moțiune s-a trimis un „Salut Internaționalei comuniste”, nădăduind că lupta dusă de ea „va triumfa în curînd”. Moțiunea: „Pentru pace, contra războiului”, cerea „grabnica încheiere a păcii cu Rusia și Ucraina Sovietică și reluarea relațiilor pașnice cu toate stătele vecine”. „Pentru cei închiși”, congresul și-a exprimat întreaga solidaritate și admirație, încredințîndu-i că „lupta va urma hotărîtă mai departe”, întru grăbirea liberării lor. De asemenea, congresul a trimis, printr-o altă moțiune, salutul său de îmbărbătare celor loviți pe urma grevei generale⁴.

Rezultatul votului a speriat burghezia; guvernul s-a hotărît să ia măsuri, declarînd congresul un „complot împotriva siguranței statului”. Poliția și reprezentanții parchetului militar au invadat sala congresului și au arestat pe toți delegații care votaseră afilierea. Peste 300 militanți ai mișcării comuniste au fost implicați într-un odios proces, cunoscut sub numele de „procesul din Dealul Spirii”, care a ținut întemnițați pe cei mai buni fii ai clasei muncitoare un an și trei luni, pînă în august 1922. Proteste puternice au avut loc peste tot în țară, o dată cu azeziunile secțiilor partidului socialist la noul partid comunist. Sub presiunea acestor acțiuni, guvernul a fost nevoit să elibereze peste 200 implicați în proces, care s-a terminat cu condamnarea la ani grei de închisoare pentru ceilalți, în

¹ *Socialismul*, 12 mai 1921.

² *Amintiri despre primul Congres al partidului*, Ed. tineretului, 1956, p. 12.

³ *Documente*, 1956, p. 325—328.

⁴ *Socialismul*, 11 mai 1921.

frunte cu C. Ivănuș, Pavel Teacenco și alții. Leonte Filipescu fusese împușcat mai înainte, sub pretextul „fugii de sub escortă”.

Din cauza acestor împrejurări Partidul Comunist din România n-a putut să se organizeze temeinic. Abia la Congresul al II-lea, din octombrie 1922, s-a adoptat Statutul provizoriu al partidului. S-au luat unele măsuri : ziarul *Socialismul*, reapărut spre finele anului, a rămas ca organ al noului partid ; la alegerile din martie 1922 s-au pus liste de candidați ai Partidului socialist-comunist, cu semnul secera și ciocanul, în mai multe județe din țară.

Cu toate că congresul nu și-a terminat lucrările, el este considerat ca primul congres al Partidului Comunist, partidul leninist al clasei muncitoare din România : „Crearea Partidului Comunist din România — spune tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — a constituit o victorie istorică a leninismului împotriva oportunismului și reformismului în mișcarea muncitorească din România”¹.

Partidul Comunist din România, rezultat al unui îndelungat proces al dezvoltării clasei muncitoare din România a devenit călăuzitorul muncitorimii și al întregului popor muncitor pe drumul luptei conștiente spre fundamentala prefacere a societății.

Subliniind însemnătatea istorică a înființării Partidului Comunist din România, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta :

„Un astfel de Partid a luat ființă la noi în țară acum 40 de ani, fiind Congresul General al Partidului Socialist, întrunit la 8 mai 1921, a hotărât cu o majoritate zdrobitoare de voturi crearea Partidului Comunist și afilierea lui la Internaționala a III-a Comunistă. Astăzi putem aprecia în perspectiva istorică uriașa însemnătate pe care a avut-o în viața clasei muncitoare și a întregului nostru popor acest măreț eveniment. A început o etapă nouă în lupta proletariatului și a maselor muncitoare. În fruntea lor se afla acum un conducător devotat pînă la capăt cauzei dezrobirii celor ce muncesc, hotărât să conducă la victorie lupta poporului pentru eliberarea de orice exploatare și asuprire”².

ОСНОВАНИЕ РУМЫНСКОЙ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ

РЕЗЮМЕ

В своей работе автор прослеживает развитие исторического процесса, имевшего место внутри румынского рабочего класса в 1918—1921 гг., до создания политической руководящей силы — Коммунистической партии. РКП, как партия рабочего класса, партия нового, ленинского типа, была основана в революционный период, последовавший за первой мировой войной, в период, в который зародилось большинство славных, ныне существующих коммунистических партий.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvintări*, 1956, p. 368.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *40 de ani de luptă a partidului*, București, 1961, Editura politică, p. 11.

Появившись в результате продолжительного процесса исторического развития рабочего класса, Румынская коммунистическая партия выковалась в огне великой классовой борьбы, развернувшейся после первой мировой войны, в огне революционного подъема, вызванного в стране победой Великой Октябрьской социалистической революции.

Автор описывает волнения, имевшие место в существовавшей рабочей социал-демократической партии до того времени, когда под давлением самых сознательных элементов румынского пролетариата было принято майское решение 1921 г.

В работе отражается острая идеологическая борьба революционных и оппортунистических элементов, описана роль и деятельность коммунистических групп, под руководством которых забастовки принимают массовый политический характер. Коммунистические группы призывают к борьбе против режима голода и нищеты, против осадного положения и других репрессивных мер; они разоблачали преступные планы интервенции против молодой Советской власти; организуют забастовки и распространяют манифесты против интервенции в Венгрии для подавления революции, осуществленной буржуазно-помещичьим румынским правительством по приказу империалистов.

Массовые политические забастовки и рабочие демонстрации становятся все более и более частыми и грозными, завершившись всеобщей забастовкой 1920 г., опыт которой еще яснее указал пролетариату на необходимость создания единой революционной политической партии и в то же время привел к усилению идеологической и политической борьбы внутри социалистической партии. Разоблачив оппортунистические и реформистские тезисы представителей правого социалистического и центристского течений, коммунистические группы подготовили почву для вступления в ряды III Коммунистического Интернационала.

Автор обстоятельно излагает подготовку и развитие работ Генерального съезда социалистической партии, состоявшегося 8 мая 1921 г. и высказавшего подавляющим большинством голосов за создание Румынской коммунистической партии и присоединение к III Интернационалу.

FORMATION DU PARTI COMMUNISTE DE ROUMANIE

RÉSUMÉ

L'auteur de l'article s'attache à suivre l'évolution du processus historique qui s'est produit au sein de la classe ouvrière de Roumanie entre 1918 et 1921, pour aboutir à la création de cette force politique dirigeante qu'allait être la parti communiste.

Le P.C.R. — parti de la classe ouvrière, parti d'un type nouveau, léniniste, — fut constitué au cours de la période révolutionnaire consécutive à la première guerre mondiale, époque à laquelle ont pris naissance la plupart des partis communistes d'aujourd'hui.

Aboutissement d'un long processus de développement historique du peuple travailleur, le Parti Communiste de Roumanie s'est forgé au feu des grandes luttes de classes engagées au lendemain de la première guerre mondiale, dans l'ardeur de l'élan révolutionnaire suscité par la victoire de la Grande Révolution Socialiste d'Octobre.

L'auteur retrace l'agitation qui se manifesta au sein du parti ouvrier existant, le parti social-démocrate, jusqu'à ce que sous l'impulsion des éléments les plus conscients du pro-

létariat de Roumanie, l'on eût abouti à la décision de mai 1921. L'article met en lumière l'âpre lutte idéologique entre les éléments révolutionnaires et les éléments opportunistes, et retrace le rôle et l'activité des groupes communistes, sous la direction desquels les grèves prennent un caractère politique de masses. Les groupes communistes appellent le peuple à lutter contre un régime de famine et de misère, contre l'état de siège et autres mesures répressives ; ils démasquent les plans criminels d'intervention militaire contre le jeune pouvoir soviétique, organisent des grèves et répandent des manifestes contre l'intervention militaire entreprise, sur l'ordre des impérialistes, par le gouvernement bourgeois-agrarien de Roumanie, pour étouffer la révolution hongroise.

Les grèves politiques de masses et les manifestations ouvrières prennent une ampleur croissante et atteignent leur point culminant avec la grève générale de 1920, dont l'expérience démontra plus clairement encore au prolétariat la nécessité d'un parti politique révolutionnaire marxiste-léniniste, tout en contribuant à intensifier la lutte idéologique et politique au sein du parti socialiste. Mettant à nu les thèses opportunistes et réformistes des représentants du courant socialiste de droite et du centre, les groupes communistes gagnent du terrain en faveur de l'affiliation à la IIIe Internationale Communiste.

L'auteur fait une relation circonstanciée de la manière dont furent préparés et se déroulèrent les travaux du Congrès général du Parti Socialiste, convoqué le 8 mai 1921, lequel décida à une écrasante majorité la fondation du Parti Communiste de Roumanie et son affiliation à la IIIe Internationale.

ÎNCEPUTURILE CRISTALIZĂRII CURENTULUI REVOLUȚIONAR ÎN MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ DIN ROMÂNIA

DE

prof. univ. L. BÁNYAI și E. NASTOVICI

Făurirea Partidului Comunist din România era o necesitate istorică, corespunzătoare cerințelor concrete economico-sociale ale țării noastre, gradului de maturitate politică și de organizare a clasei noastre muncitoare, cristalizării ideologice a elementelor sale înaintate, în condițiile create de victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. „Partidul Comunist din România — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — este rezultatul unui proces îndelungat de dezvoltare istorică a poporului nostru, rezultatul luptei sale de veacuri pentru eliberarea socială și națională, continuată și ridicată pe o treaptă superioară de mișcarea muncitorească revoluționară”¹.

Partidul Comunist din România a luat ființă în perioada crizei generale a capitalismului, apărută în cursul primului război mondial, în focul marilor lupte de clasă din anii 1917—1921, sub influența avântului revoluționar general al clasei muncitoare. Crearea Partidului Comunist din România a însemnat „o victorie istorică a leninismului împotriva oportunistului și reformismului în mișcarea muncitorească din România”², în lupta pentru triumful curentului revoluționar în partidele socialiste existente atunci în diferitele provincii ale țării, pentru unificarea acestor partide într-un singur partid muncitoresc revoluționar, înarmat cu ideologia invincibilă marxist-leninistă.

Lupta între forțele înaintate și cele oportuniste se poate urmări de la începuturile mișcării muncitorești și socialiste din România.

---

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, ed. a IV-a, p. 361.

² *Ibidem*, p. 368.

Procesul de formare a clasei muncitoare din țara noastră a fost stînjinit de dezvoltarea mai întîrziată a relațiilor de producție capitalistă, de condițiile istorice ce determinau înapoierea economică și socială a Romîniei, de starea de dependență față de capitalul străin. Crunta exploatare capitalistă, rămășițele grele ale feudalismului, lipsa de drepturi politice condamnau proletariatul la privațiuni cumplite în ce privește condițiile de muncă și de viață.

La început, ca pretutindeni, și în Romînia, clasele exploatoare au încercat să mențină proletariatul sub tutela lor, sugrumînd în fașe eforturile lui de organizare de sine stătătoare. De asemenea, au încercat să semene în rîndurile muncitorilor, iluzia armoniei de clasă și să-i dezbine prin prejudecăți naționaliste. Muncitorii și-au dat seama însă, că numai strîns uniți, pe baza principiului de clasă, își vor putea îmbunătăți situația.

Paralel cu acțiunile de luptă, la început spontane și izolate, ale muncitorilor și cu crearea primelor asociații bazate pe interese de clasă, apare și se dezvoltă în Romînia, mișcarea socialistă. Dezvoltarea mișcării socialiste, intensificarea procesului de răspîndire a ideilor marxiste în țara noastră, au dus la creșterea conștiinței de clasă a proletariatului. Aceasta se reflectă în intensificarea luptei pentru organizarea de acțiuni din ce în ce mai hotărîte împotriva exploatării.

În Romînia din ultimele decenii ale sec. al XIX-lea, ritmul de dezvoltare a mării industrii a fost însă scăzut, și aceasta a făcut ca și în mișcarea muncitorească să predominie elemente legate mai ales de mica industrie, cu conștiință ideologică, politică puțin dezvoltată. Aceasta a permis elementelor burghezo-liberale să acapareze posturile cheie din conducerea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din Romînia creat în 1893 de unde încercau să frîneze avîntul luptei muncitorilor.

Cu toate aceste lipsuri, P.S.D.M.R. a reprezentat în acea vreme, prin susținerea revendicărilor general democratice, forța politică cea mai înaintată din Romînia.

Răspîndirea ideilor reformiste, revizioniste în cadrul internaționalei a II-a, după moartea lui Engels (1895), a avut urmări negative și asupra activității Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din Romînia.

Elementele burghezo-liberale profitînd de slăbiciunile ideologice și de influența oportunistului mic-burghez în rîndurile partidului, voiau să sustragă atenția proletariatului de la menirea sa de a conduce lupta maselor largi împotriva exploatării capitaliste și moșierești, pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și transformarea acesteia în revoluție socialistă. Elementele burghezo-liberale voiau să transforme mișcarea muncitorească într-o anexă a luptei politice a burgheziei.

Nici măsurile represive ale guvernelor reacționare, nici trădarea fățișă a elementelor burghezo-liberale, a „generoșilor”, care, avînd în mină majoritatea posturilor de conducere în partid, urmăreau desființarea P.S.D.M.R., n-au reușit să îndrepte masele muncitorești sub drapelul unui partid al coaliției „monstruoase” burghezo-moșierești.

În condițiile trecerii capitalismului în ultimul său stadiu, stadiul capitalismului monopolist : imperialismul, care duce la ascuțirea tuturor contradicțiilor capitalismului, pentru mișcarea muncitorească se impunea

adoptarea unor noi metode și obiective de luptă, îndreptate spre revoluția proletară; se impunea dezvoltarea și îmbogățirea învățaturii marxiste cu noi teze și teorii.

Partidele social-democrate, dominate de ideologia reformistă a Internaționalei a II-a, nu au putut da însă o rezolvare justă, consecvent marxistă, problemelor ce se puneau în noile condiții în fața mișcării muncitorești internaționale. Ideologia lașă oportunistă le-a determinat să propovăduiască rolul subordonat al clasei muncitoare în revoluția burghezo-democratică, să îndrepte lupta, în mod exclusiv, pentru obținerea unor reforme care nu atingeau bazele orînduirii capitaliste.

Numai marxistii-bolșevici ruși, în frunte cu V. I. Lenin au arătat calea de rezolvare a problemelor esențiale ale mișcării muncitorești. Lenin, continuatorul marxismului în epoca imperialistă, a definit rolul partidului de conducător politic al proletariatului, partid intransigent față de oportunism și revoluționar față de burghezie. El a trasat totodată sarcina atragerii și conducerii maselor largi de oameni ai muncii și în special a maselor țărănești în lupta pentru doborîrea jugului capitalist și instaurarea dictaturii proletariatului pentru făurirea unei orînduirii sociale noi, socialiste.

Apariția partidului de tip nou, bolșevic, al clasei muncitoare din Rusia, luptător neînfriecat împotriva oportunismului de orice fel, a avut o deosebită influență asupra mișcării muncitorești din România.

În această perioadă, elementele înaintate ale mișcării muncitorești din România organizau acțiunile muncitorimii pentru revendicările economice și politice, luptau pentru apărarea și dezvoltarea organizațiilor de clasă ale muncitorilor, pentru refacerea partidului politic al clasei muncitoare, se ocupau cu traducerea și publicarea lucrărilor lui Marx și Engels, contribuind și la trecerea prin țara noastră a literaturii revoluționare ruse, tipărită în Apus din cauza opresiunii țariste. Valul luptelor desfășurate în perioada crizei economice de la începutul secolului, pe întreg teritoriul țării noastre, a luat o amploare și mai mare sub impulsul revoluției burghezo-democratice din Rusia. Grevele și demonstrațiile muncitorești, răscoalele țărănești, cu toată teroarea dezlănțuită, au dus la întărirea încrederii maselor muncitoare în forțele lor proprii.

Revoluția burghezo-democratică din Rusia, din 1905, a contribuit la creșterea combativității revoluționare a maselor populare, în general, și a proletariatului, în special, în lumea întreagă. Lupta bolșevicilor în fruntea maselor revoluționare din Rusia a dat o puternică lovitură tezelor false ale oportuniștilor din cadrul Internaționalei a II-a, a infirmat concepția dominantă pe atunci în cele mai multe partide social-democrate, despre „inevitabilitatea” hegemoniei burgheziei în revoluția burghezo-democratică, despre caracterul „reacționar” în sine al țărănimii și „integrarea pașnică” a capitalismului în socialism.

Aceste idei false și demobilizatoare au fost propagate și la noi de elementele oportuniste, în frunte cu Dobrogeanu-Gherea. Elementele oportuniste au dezaprobat răscoala țărănească de mare importanță istorică din anul 1907, au negat lupta revoluționară ca mijloc de rezolvare a

problemei agrare, au negat capacitatea țărănimii de a fi principalul aliat al proletariatului. Elementele înaintate ale mișcării muncitorești n-au putut să imprime evenimentelor un alt mers, cu toată activitatea lor de sprijinire a luptei țărănimii.

O dată cu înăbușirea în sînge a răscoalei țărănești, guvernul burghezo-moșieresc a dezlănțuit o prigoană sălbatică și împotriva mișcării muncitorești. În ciuda terorii, în iunie 1907, la conferința de la Galați a organizațiilor sindicale și a cercurilor socialiste, se hotărăște întărirea și centralizarea sindicatelor și a cercurilor, precum și restabilirea legăturilor cu mișcarea socialistă internațională.

Delegația care participă în același an la Congresul de la Stuttgart al Internaționalei a II-a, va avea ocazia să cunoască pe Lenin și activitatea sa, reflectată în lucrările congresului, pentru apărarea și dezvoltarea ideologiei revoluționare. Unul din punctele cele mai importante ale congresului îl constituia rezoluția adoptată împotriva militarismului și imperialismului. Înțelegerea ideilor leniniste s-a reflectat în protestul elementelor înaintate muncitorești, în frunte cu Ștefan Gheorghiu, împotriva politicii de cotopire dusă de guvernul burghezo-moșieresc român, în timpul războaielor balcanice.

Legăturile strînse, internaționaliste cu gruparea „strîmților” din P.S.D. bulgar, care se găseau sub influența ideologică a bolșevicilor, au întărit combativitatea elementelor înaintate. Insuficiența lor maturitate politică și ideologică nu le-a permis însă ca la congresul de refacere a partidului, care s-a ținut la începutul anului 1910, la Congresul al II-lea din vara anului 1912, precum și la Congresul al III-lea din aprilie 1914, să adopte, într-o serie de probleme, o atitudine consecvent marxistă, revoluționară. Dezbaterile au evidențiat totuși creșterea curentului revoluționar în rîndurile partidului împotriva legalismului reformiștilor, pentru organizarea muncitorilor din marile întreprinderi, pentru împletirea grevelor cu acțiuni îndreptate împotriva politicii de asuprire și de aventură războinică a regimului burghezo-moșieresc.

Încă înainte de izbucnirea primului război mondial, marele Lenin a demascat pregătirile intense ce se făceau pentru reîmpărțirea lumii între marile state imperialiste, arătînd care trebuie să fie atitudinea organizațiilor muncitorești, a partidelor socialiste față de acestea. Demascînd de la început caracterul imperialist al primului război mondial, V. I. Lenin a îndemnat partidele socialiste să ia atitudine față de burghezia din propriile țări, să demaște în fața maselor lozincile șovine, naționaliste, patriotarde, lansate de burghezie pentru mascarea caracterului de jaf al războiului.

V. I. Lenin a desfășurat o intensă activitate de demonstrare a falimentului politic și ideologic al oportunismului partidelor Internaționalei a II-a, al „liderilor” lor, care s-au pus în slujba burgheziei, călcînd în picioare propriile hotărîri luate în diferite conferințe internaționale, prin încercări de justificare a războiului, prin votarea de credite pentru război, prin participarea în guvernele imperialiste.

După izbucnirea războiului, și mai ales în perioada neutralității, s-a conturat precis existența, printre exponenții mișcării muncitorești din România, a trei poziții, care exprimau, de fapt, două atitudini diametral opuse în problemele fundamentale ce se puneau în fața clasei muncitoare : poziția oportunistă exprimată în cele două variante, reformism deschis și centrism, precum și poziția revoluționară.

Liderii de dreapta tindeau să mențină mișcarea muncitorească la remorca burgheziei, pe care de altfel, o sprijineau în mod nerușinat în înăbușirea acțiunilor revoluționare întreprinse de masele muncitorești. Ei preconizau numai acțiuni „legale”, cu revendicări mărunte, neamenințătoare pentru clasele exploatare, spre a canaliza nemulțumirea muncitorimii.

Centriștii, care predominau în conducerea P.S.D. în preajma izbucnirii războiului, făceau paradă cu principiile revoluționare, antimilitariste, pe care le contraziceau însă prin acțiunile lor. Susținând că în mișcarea muncitorească, principalul lucru este unitatea, centriștii intrau în compromis cu elementele de dreapta, trădătoare și învinuiau elementele revoluționare de tendința de „rupere” a mișcării.

Lenin spunea încă în 1914 : „Unitatea este un lucru mareț și o lozincă măreață ! Însă cauza muncitorească are nevoie de unitatea *marxiștilor* și nu de unitatea marxiștilor cu acei care sînt adversarii marxismului și care îl denaturează”¹.

Această tendință de menținere a unității cu orice preț a frînat lupta pentru clarificarea ideologică în sînul mișcării muncitorești din România.

V. I. Lenin vorbind despre necesitatea ruperii cu vechile metode și forme de luptă oportuniste spunea : „. . . avem nevoie de o ruptură completă și *efectivă* cu politica reformismului, cu prejudecata libertății burgheze și a democrației burgheze, avem nevoie de o promovare reală a politicii de luptă revoluționară de clasă”².

Elementele revoluționare au înțeles sensul aprecierilor lui Lenin despre caracterul nejust, prădalnic, anexionist, din partea ambelor tabere, a războiului imperialist și au militat pentru răspîndirea acestor adevăruri în sînul maselor largi de oameni ai muncii din țara noastră.

Atitudinea internaționalistă a acestor elemente s-a manifestat atît în menținerea legăturilor cu mișcarea muncitorească revoluționară din Balcani, cît și cu lupta dusă de aripa revoluționară din cadrul Internaționalei a II-a.

O acțiune importantă, care evidențiază progresul cristalizării ideologice a curentului revoluționar în mișcarea muncitorească din țara noastră în această perioadă, o constituie a doua conferință socialistă interbalcanică ținută în iulie 1915 la București, unde militanții revoluționari, exprimînd părerea maselor largi muncitorești, au demascat colaborarea de clasă a liderilor reformiști romîni cu burghezia, cît și politica liderilor social-

¹ Lenin, *Opere*, vol. 20, Buc., 1950, p. 227.

² *Ibidem*, vol. 29, E.S.P.L.P., București, 1956, p. 496.

democrați de dreapta din Occident, care sprijineau propria lor burghezie în ducerea războiului imperialist.

Sub presiunea acțiunii maselor și a curentului revoluționar din sânul partidului, conducerea P.S.D.R. a fost nevoită să salute convocarea conferinței de la Zimmerwald și să aprobe denunțarea caracterului imperialist al războiului. Cu toate că în rîndurile elementelor revoluționare se mai manifestau unele tendințe pacifiste, este un merit al lor că, încă din acești ani, au început să se apropie de linia leninistă a transformării războiului imperialist în război civil.

O influență deosebită asupra dezvoltării acțiunilor clasei muncitoare împotriva războiului imperialist a avut o serie de articole care reflectau punctul de vedere leninist în problema războiului și a păcii, publicate în organul partidului „Lupta zilnică”. Astfel, încă în octombrie 1914, este publicat manifestul Comitetului Central al Partidului bolșevic, redactat de Lenin și intitulat „Războiul și social-democrația din Rusia” în care se scrie: „... burghezia fiecărei țări se străduiește să preamărească, prin fraze mincinoase pe tema patriotismului, importanța „propriului” război național, asigurînd că ea nu urmărește înfrîngerea adversarului pentru a prăda și a acapara teritoriul, ci pentru „a elibera” toate celelalte popoare, în afară doar de al ei propriu”¹. În februarie 1916 este publicată cuvîntarea lui Lenin ținută la mitingul socialist internațional de la Berna, care se termină cu previziunea științifică marxistă: „Nemulțumirea crescîndă a maselor, frămîntări crescînde, greve, demonstrații, proteste împotriva războiului, — toate acestea se produc în toate țările lumii. Și aceasta ne este cheazășie că războiului european îi va urma revoluția proletară împotriva capitalismului”².

Pe măsură ce devenea mai evidentă tendința guvernului burghezo-moșieresc de a împinge România în măcelul imperialist, conducerea P.S.D.R. se situa din ce în ce mai fățiș pe poziții oportuniste.

În același timp lupta muncitorimii împotriva pregătirilor de război, sub conducerea elementelor revoluționare, a luat o amploare deosebită, culminînd cu demonstrațiile eroice de la Galați din iunie 1916. Aceste lupte constituiau, după cum arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej: „... afirmarea voinței proletariatului de a se manifesta ca o forță politică independentă și a se opune războiului imperialist, după exemplul eroicului proletariat rus”³.

După intrarea Romîniei în război, se dezlănțuie un val de teroare împotriva organizațiilor muncitorești. Militanții revoluționari încep să se organizeze, împotriva și peste capul conducerii partidului social-democrat, în grupuri revoluționare clandestine. Trecerea la activitatea ilegală în condițiile cînd legalitatea burgheză interzicea orice manifestare democratică sub motivul „primejdie pentru ordinea de stat”, era o manifestare evidentă a înțelegerii și aplicării noilor metode de luptă, a noii tactici impuse de situația de război.

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 21, p. 14—15.

² *Ibidem*, vol. 22, p. 120.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, Buc., ed. a IV-a, 1955, p. 365.

Grupările ilegale încheiate în această perioadă, în frunte cu Alecu Constantinescu, au desfășurat o intensă activitate pentru mobilizarea maselor împotriva războiului criminal, care însemna înfrângerea, ocupația străină, distrugerii, epidemii, foamete, nenumărate pierderi în viață pe front și în spatele frontului.

Evenimentele din anul 1917 au accelerat simțitor procesul de călire politică și ideologică a elementelor revoluționare în mișcarea muncitorească din țara noastră.

Revoluția burghezo-democratică, izbucnită în februarie 1917 în Rusia, constituia un exemplu de transformare a războiului imperialist în război civil. Revoluția din februarie 1917 a avut o influență deosebită asupra țării noastre, care se afla în imediata vecinătate a Rusiei, îndeosebi prin contactul direct dintre populația din Moldova și ostașii ruși, care se aflau pe acest teritoriu. Organizarea Sovietelor de către ostașii ruși, mitingurile și acțiunile lor au atras numeroși muncitori și ostași români cu toate măsurile represive ale guvernului.

Militanții revoluționari, organizați în grupuri, au trecut la popularizarea prin manifeste și viu grai în rîndul maselor muncitoare a sensului evenimentelor ce aveau loc în Rusia și au organizat în orașele Moldovei, precum și în armată, diferite acțiuni îndreptate împotriva războiului imperialist și a guvernului trădător.

Activitatea revoluționară era însă stînjinită, în Moldova, de teroarea dezlănțuită de guvernul burghezo-moșieresc român. De aceea, un grup de revoluționari români a organizat în iunie 1917 pe teritoriul Rusiei, la Odesa unde au fost evacuate mai multe întreprinderi românești, „Comitetul de acțiune social-democrat român” care a desfășurat o intensă activitate în vederea publicării a o serie de materiale propagandistice cu orientare revoluționară.

În iulie 1917 liderii reformiști din Iași, în frunte cu Ghelerter, s-au desolidarizat în public de activitatea grupurilor revoluționare ilegale, ceea ce a contribuit la emanciparea curentului revoluționar de sub influența elementelor oportuniste, la ruperea militanților revoluționari de reformiști.

În septembrie 1917, apare ziarul „Lupta” tipărit la Odesa, care va publica în coloanele sale numeroase materiale ce demascau caracterul demagogic al reformelor promise de guvernul burghezo-moșieresc pentru a putea menține masele în măcelul imperialist, precum și atitudinea trădătoare a liderilor social-democrați de dreapta.

Grupul revoluționar român din Odesa a menținut o permanentă legătură cu militanții revoluționari din Moldova, care au contribuit la răspîndirea materialelor tipărite, introduse în mod ilegal în țară. Această activitate propagandistică a intensificat procesul de lărgire și cristalizare al curentului revoluționar în mișcarea muncitorească din România.

Pe măsura pătrunderii ideilor leniniste în mișcarea muncitorească din România, prin diferite publicații, manifeste, broșuri, ziare, elementele revoluționare își conturau mai precis pozițiile, se ridicau mai hotărît împotriva tezelor oportuniste ale conducerii oficiale ale partidului social-democrat.

Creșterea continuă a mizeriei pe teritoriul neocupat a accelerat radicalizarea maselor. Refuzul țăranilor de a mai lucra moșiile, nesupunerea la rechiziții, dezertarea soldaților, demonstrații și greve, răzvrătiri spontane, fraternizarea cu soldații ruși revoluționari, toate acestea oglindeau creșterea spiritului de luptă în toate păturile sociale atinse de consecințele nefaste ale războiului.

Pe teritoriul ocupat de trupele Puterilor Centrale, grupurile revoluționare, cu toată teroarea regimului de ocupație, organizează manifestații și greve ale maselor muncitorești, tipăresc manifeste prin care salutau revoluția rusă și cereau încheierea imediată a păcii. Revolta provocată de război și de jaful organizat de ocupanții germani a pus în mișcare mase tot mai largi.

Un manifest al Comitetului de acțiune social-democrat român din iulie 1917, arătând situația dezastruoasă creată în țară, ca urmare a războiului, preciza că vinovații acestei situații sînt exploataorii, în frunte cu monarhia și oligarhia, care au tirat țara în război: „...nu pentru a realiza unitatea poporului român — căci nu aveau autoritatea morală și mijloacele necesare — ci pentru a-și întări propria sa situație, de clasă stăpînitoare”¹.

În aceste condiții de ascuțire a contradicțiilor de clasă, de început al unui avînt al mișcării muncitorești, vestea măreței victorii a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie — care a instaurat pe a șasea parte a globului pămîntesc, pentru prima oară în istorie, puterea muncitorilor și țăranilor — a produs o frămîntare nemaîntîlnită a celor mai largi mase din cuprinsul țării, „a dat clasei muncitoare de la noi un curaj și un avînt revoluționar încă necunoscut pînă atunci”².

Se împletește într-un singur șuvoi lupta împotriva războiului imperialist, împotriva regimului burghezo-moșieresc, pentru pace, pîine, libertate, pentru solidarizare cu revoluția socialistă din Rusia. Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arată :

„Sub influența exemplului lui Octombrie, în focul luptelor revoluționare se producea însă o profundă schimbare în modul de a gîndi al clasei muncitoare. Aceasta s-a manifestat în ascuțirea luptei ideologice din sinul partidului socialist, în apariția și dezvoltarea grupelor comuniste, în orientarea tot mai hotărîtă a membrilor partidului și a maselor muncitoare spre ideile marxism-leninismului”³.

În Moldova, acțiunile ostașilor ruși revoluționari au contribuit la deschiderea orizontului politic al maselor de muncitori, țărani, ostași romîni, ajutîndu-i să pătrundă mai adînc semnificația evenimentelor ce aveau loc în Rusia. În Muntenia, luptele greviste se ridicau împotriva ocupației străine. În Transilvania se desfășurau mari lupte revoluționare pentru eliberare socială și națională, pentru o pace democratică.

¹ Documente din istoria P.C.R. 1917—1922, ed. a II-a, 1956, p. 15.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, E.S.P.L.P., 1956, ed. a IV-a, p. 179.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, *40 de ani de luptă a Partidului*, București, Ed. politică, 1961, p. 11.

În focul luptelor revoluționare și sub impulsul victoriei Revoluției Socialiste din Octombrie, se ascute lupta ideologică între elementele revoluționare și conducerea oportunistă a P.S.D.R. care prin demagogia reformistă și social-șovină ținea să frîneze și să devieze avîntul revoluționar al maselor, să mențină mișcarea muncitorească la remorca burgheziei. Se conturează tot mai precis delimitarea ideologică și politică dintre forțele revoluționare și cele oportuniste.

Manifestele partidului bolșevic, cuvîntările și articolele lui Lenin din acest timp au însemnat un îndreptar sigur, verificat prin victoria Revoluției Socialiste din Octombrie. „Ceea ce noi cerem, în Rusia s-a și împlinit” spune un manifest editat la sfîrșitul anului 1917 de către „grupul de socialiști maximaliști”.

„Trăiască organizarea, curajul, voința proletariatului din România !
... Trăiască proletariatul internațional. Trăiască Republica Socialistă. Trăiască socialismul revoluționar al lui Lenin !

Trăiască pacea între popoare !”¹.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arată că în aceste împrejurări : „Procesul de radicalizare a maselor s-a desfășurat rapid. Demonstrațiile muncitorești, grevele muncitorilor mineri, petroliști, forestieri au luat o puternică amploare, transformîndu-se în mari acțiuni de clasă. În focul acestor lupte, partidul socialist și sindicatele s-au reorganizat, mișcarea muncitorească devenind în scurt timp o largă mișcare de masă cum nu fusese niciodată pînă atunci”².

Ziarul „Lupta”, organ al socialiștilor romîni revoluționari refugiați la Odesa scrie : „Rusia este astăzi un imens laborator în care se pregătesc elementele unei alte alcătuiți sociale. Din acest laborator vor radia asupra Europei, asupra lumii, curențele electrice care vor pune în mișcare uriașe forțe creatoare ale proletariatului și care vor face să răsară zorile păcii și egalității spre care tind popoarele”³.

Gazeta Adevărul, organul secției romîne a partidului social-democrat din Ungaria, adresîndu-se către muncitorii romîni din Transilvania se exprima cu aceeași ardoare : „Alduit (binecuvîntat — *n.n.*) fie numele vostru, tovarăși ruși, care prin hotărîrea voastră eroică, prin sîngele vostru vărsat în lupta cu dușmanii poporului ne-ați întărit credința în puterea socialismului și ați arătat lumii calea cea mai dreaptă ce duce la pace și la înfrățirea popoarelor. Voi cereți ca nici o națiune să nu ție în asuprire pe alta, ca nici un neam să nu fie subjugat”⁴.

În toate manifestele din această perioadă, străbate chemarea, îndemnul, la ruperea cu oportunismul și reformismul, la instaurarea unui guvern al muncitorilor și țăranilor, la urmarea și apărarea revoluției ruse.

Grupurile revoluționare, care încep să se transforme în grupuri comuniste, nu aveau însă suficientă claritate politică și ideologică pentru a conduce lupta maselor la izbîndă. Ele nu erau lămurite asupra diferitelor etape ale căilor de împlinire a revoluției în România.

¹ Documente din istoria P.C.R. 1917—1922, vol. I, E.S.P.L.P., p. 16.

² Gh. Gheorghiu-Dej, 40 de ani de luptă a partidului, București, Ed. politică, 1961, p. 9.

³ Lupta, nr. 18 din 18 noiembrie 1917.

⁴ Adevărul, din 18 noiembrie 1917.

Cu toate aceste lipsuri, grupurile comuniste luptau neabătut pentru doborârea puterii burghezo-moșierești.

Înspăimântat de victoria obținută de proletariatul din Rusia, guvernul burghezo-moșieresc român, aflat în această perioadă în solda imperialiștilor din ambele tabere beligerante, a transformat țara noastră într-o bază de atac împotriva tînărului stat sovietic. Prin cotropirea Basarabiei, în ianuarie 1918, el a dat o lovitură directă primului stat al muncitorilor și țăranilor, neluînd în considerație propunerile de pace făcute de guvernul sovietic tuturor statelor participante la primul război mondial.

Grupurile comuniste au desfășurat o activitate intensă în vederea demascării politicii antisovietice a guvernelor burghezo-moșierești, pentru apărarea Rusiei Sovietice.

La sfîrșitul anului 1917, s-au format batalioane revoluționare romîne din muncitorii și soldații romîni, care se găseau pe teritoriul Rusiei. Unitățile revoluționare romîne au luptat alături de Armata Roșie împotriva rechinilor imperialiști și albgardiștilor, apărînd cu o înaltă conștiință internaționalistă puterea sovietelor.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a exercitat o puternică influență și asupra prizonierilor proveniți din armata austro-ungară care se aflau pe teritoriul Rusiei și dintre care peste c sută de mii erau din Transilvania. În rîndurile lor s-au înființat organizații revoluționare care au contribuit la formarea unui mare număr de detașamente ce vor sprijini și apăra în lupte curajoase primul stat al muncitorilor și țăranilor. În organizarea luptei maselor populare din Transilvania, pentru eliberare socială și națională, un rol din ce în ce mai însemnat va reveni foștilor prizonieri de război din Rusia, căliți în focul revoluției socialiste.

La începutul lunii decembrie 1918, sub presiunea maselor muncitorești, pornite la acțiuni tot mai hotărîte și pe baza votului majorității membrilor din diferite secții ale partidului socialist, elementele reformiste și centriste, deși formau majoritatea conducerii partidului, au fost nevoite să adopte un nou program al partidului, inițiat de elemente revoluționare și intitulat „Declarația de principii”.

Declarația a avut o deosebită importanță în procesul de clarificare ideologică a mișcării muncitorești din România.

„Declarația de principii” se ridică împotriva tezei mincinoase a integrării pașnice a capitalismului în socialism, împotriva unei politici la remorca burgheziei. Astfel, se precizează că „partidul social-democrat fiind un partid revoluționar apărător al intereselor proletariatului, manual și intelectual de la orașe și sate, este împotriva colaborării de clasă, pentru cucerirea puterii politice, pentru dictatura proletariatului și Republicii socialiste”. În declarație se exprima și solidaritatea cu partidul comunist rus.

Toate aceste teze oglindeau maturizarea mișcării muncitorești, care a impus adoptarea unui program, în liniile sale generale, corespunzător condițiilor obiective ale dezvoltării mișcării revoluționare a maselor largi populare din țara noastră, în acel moment.

Pe de altă parte însă, din „Declarația de principii” reiese că și în rîndurile elementelor revoluționare mai dăinuiau unele confuzii mai ales în ce privește problema tacticii, care se referea numai la folosirea posibilităților de luptă oferite de legalitatea burgheză.

Una din cele mai evidente lipsuri ale Declarației o constituie faptul că în „Declarația de principii” nu se menționează nimic din care să rezulte necesitatea atragerii păturilor sărace largi ale țărănimii la lupta revoluționară a proletariatului. Modul general de a vorbi de „interesele proletariatului de la orașe și sate” nu putea decît să îngreuneze lupta pentru încheierea alianței proletariatului cu țărăimea, pentru crearea forței sociale, capabilă să răstoarne regimul burghezo-moșieresc.

Cu toate aceste limite, adoptarea „Declarației de principii” a constituit o victorie a militanților revoluționari tot mai numeroși, a grupurilor comuniste tot mai active.

Situația grea creată de război, foametea, mizeria cît și transformarea țării într-o bază de atac împotriva tînărului stat sovietic, au contribuit la adîncirea crizei regimului burghezo-moșieresc. Participarea Romîniei la împărțirea prăzii în tabăra imperialistă, învingătoare, a Antantei a contribuit la aservirea și mai puternică a țării intereselor capitalului monopolist străin, la menținerea și înăsprirea regimului burghezo-moșieresc, la întărirea rolului său agresiv și contrarevoluționar.

Revenit în capitala țării abia părăsită de trupele germane de ocupație, guvernul reacționar român ordonă să se tragă în muncitorimea din București care, pe lîngă revendicările economice, lupta și pentru recunoașterea consiliilor muncitorești din fabrici și uzine, precum și pentru apărarea statului sovietic.

Teroarea dezlănțuită duce la devastarea și închiderea sediilor muncitorești, la arestarea și schingiuirea a sute de muncitori printre care și I.C. Frimu, unul dintre cei mai neînfricați luptători revoluționari.

Lupta de eliberare socială și națională a maselor populare din Transilvania, în condițiile revoluției burghezo-democratice, izbucnită în toamna anului 1918, în întregul imperiu habsburgic, a dus la unirea Transilvaniei cu România veche. Masele populare romîne din Transilvania, eliberate de sub jugul claselor dominante maghiare au exprimat la adunarea de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918 dorința de unire cu frații lor de dincoace de Carpați într-o Romînie democrată, republicană.

În Transilvania, după înlăturarea vechilor autorități de stat austro-ungare, pe lîngă consiliile naționale romîne, maghiare și germane — organe ale burgheziei — s-au înființat și sfaturi muncitorești precum și comitete de fabrici și uzine, alcătuite din muncitori de toate naționalitățile, cele mai multe avînd în frunte elemente revoluționare.

La 21 martie 1919 a izbucnit revoluția proletară din Ungaria. În acest timp s-a înființat la Oradea, ca rezultat al activității grupului comunist român transilvănean din care făceau parte și foștii prizonieri și emigranți revoluționari romîni din Rusia, un sfat central al sfaturilor

revoluționare române, compus din 5 membri din Transilvania și 4 din România veche. Sfatul central a precizat că scopul său este „accelerarea schimbării de regim în România spre a putea aduce la îndeplinire unirea cu frații de dincolo de munți, nu unirea cu boierimea și ciocoimea de acolo, ci cu harnica și cinstita muncitorime și țărâtime dezrobită, cu Republica sfaturilor de muncitori și țărani din România”¹.

O dată însă cu intrarea trupelor regale române în Transilvania spre sfârșitul anului 1918, începe arestarea fruntașilor revoluționari, dizolvarea sfaturilor și comitetelor muncitorești. Iar în primăvara anului 1919, călcând peste sentimentele oamenilor muncii din România, afirmate prin proteste și demonstrații precum și prin greva generală din 21 iulie, guvernul burghezo-moșieresc român în slujba puterilor imperialiste ale Antantei, ordonă atacarea mișească a revoluției proletare din Ungaria, contribuind la sugrumarea ei.

Oportuniștii din conducerea partidului socialist din Transilvania au căutat să profite de măsurile represive luate de autorități împotriva militanților comuniști, în vederea întăririi poziției lor în mișcarea muncitorească. Social-democrații de dreapta din Transilvania, în frunte cu Flueraș și Jumanca, care au făcut parte din Consiliul dirigent — guvern provincial provizoriu, reprezentând interesele burgheziei române din Transilvania, au determinat acapararea posturilor cheie din conducerea sindicatelor și a organizațiilor de partid de către elementele oportuniste, trădătoare în întreaga țară.

La conferința partidului socialist din vechea Românie, convocată în luna mai 1919, a fost adoptat un nou program reformist. În acest nou program se revenea la vechile teze oportuniste, de integrare pașnică a capitalismului în socialism, de prezentare a reformelor sociale, care ar urma să fie obținute în colaborare cu burghezia, ca scop final al mișcării muncitorești.

Membrii de rînd ai partidului socialist din diferite secțiuni ale acestuia, au luat atitudine față de trădarea liderilor de dreapta, încă în cursul elaborării programului. Imediat după publicarea așa-zisei „Declarații cu privire la unire”, în februarie 1919, care prezenta participarea României în războiul imperialist ca factor al eliberării românilor din Transilvania de sub jugul național, o serie de organizații locale au protestat împotriva demagogiei naționaliste și tezelor reformiste amăgitoare, declarând că nu prin război, ci „... prin triumful revoluției asupra războiului vom ajunge la acea societate în care, o dată cu dispariția luptei dintre clase, vor dispărea antagonismele și subjugările naționale”².

Ținerea primului Congres al Internaționalei a III-a comuniste, în martie 1919, a avut o influență hotărâtoare asupra procesului de călire ideologică, de întărire și coeziune organizatorică a curentului revoluționar în mișcarea muncitorească din țara noastră.

¹ Foiața țaranului, 5 aprilie 1919.

² Socialismul, 5 martie 1919.

Crearea Internaționalei a III-a a fost impusă de dezvoltarea mișcării muncitorești socialiste internaționale. Principiile ei s-au cristalizat în lupta împotriva trădării intereselor de clasă ale oamenilor muncii de către liderii Internaționalei a II-a, în condițiile crizei generale a capitalismului și ale creșterii avântului revoluționar al maselor.

„Întemeierea Internaționalei a III-a Comuniste, arată Lenin, înseamnă înregistrarea cuceririlor nu numai ale maselor proletariatului rus, ale proletariatului din Rusia ci și ale celui german, austriac, ungar, finlandez și elvețian, într-un cuvânt ale maselor proletare internaționale”¹. „... S-a pornit o nouă mișcare proletară, fără precedent în lume prin forța și profunzimea ei... ea nu se încadrează în nici un fel de forme vechi”².

Crearea Internaționalei a III-a a stimulat procesul făuririi tinerelor partide proletare din diferite țări, care s-au constituit pe baza lărgirii și intensificării mișcării revoluționare, a dezvoltării conștiinței revoluționare a maselor, în lupta cu conducerile vechilor partide social-democrate angajate tot mai mult pe panta trădării.

Grupurile comuniste, militanții revoluționari atît din teritoriile Romîniei vechi cît și din Transilvania au înțeles esența sarcinii principale ce se punea în acest moment după indicația leninistă în fața mișcării muncitorești internaționale: „Unirea strînsă a forțelor comuniste fărîmițate, crearea în fiecare țară a unui partid comunist unit (sau întărirea și înnoirea partidului existent) în vederea înzecirii muncii de pregătire a proletariatului, pentru cucerirea puterii de stat și anume pentru cucerirea puterii în forma dictaturii proletariatului”³.

După Lenin înființarea partidului comunist revoluționar putea avea loc deci pe două căi: fie prin ieșirea elementelor revoluționare, comuniste din vechile partide social-democrate oportuniste și constituirea lor în partid comunist, fie prin lupta pentru transformarea partidelor socialiste în partide comuniste. Alegerea celei de-a doua căi de către grupurile comuniste romînești a dovedit justa orientare politică a acestora, în condițiunile concrete existente în mișcarea muncitorească din țara noastră.

Deși unii conducători de dreapta ai partidului socialist precum și centristii, prin demagogia lor, mai aveau influență asupra maselor, mulțimea membrilor de rînd a partidului s-a orientat spre elementele revoluționare, comuniste, care prin activitatea și propaganda lor, pătrunsă din ce în ce mai mult de idei leniniste, exprimau interesele vitale ale maselor.

Grupurile comuniste, militanții revoluționari din organizațiile muncitorești de pe tot cuprinsul țării noastre, au început să desfășoare o activitate intensă pentru crearea unui partid unic în țară, adevăratul conducător al clasei muncitoare, partidul marxist-leninist, afiliat la Internaționala a III-a.

¹ V. I. Lenin, *Opere*, E.S.P.L.P., Buc., 1955, vol. 28, p. 481.

² *Ibidem*, p. 482.

³ *Ibidem*, vol. 31, p. 170.

Rezoluția adoptată de secțiunea din București a Partidului Socialist, în adunarea generală din 25 ianuarie 1920 se pronunță pentru înlăturarea elementelor oportuniste din conducerea partidului, pentru ieșirea din Internaționala a II-a, pe care o numește a renegaților și invită comitetul executiv „să facă sub rezerva aprobării viitorului congres, declarația de afiliere”.

Faptul că una din cele mai puternice secțiuni ale partidului a adoptat o astfel de hotărâre, oglindea starea de spirit generală, favorabilă afilierii și constituia un îndemn pentru restul secțiunilor partidului.

Sub focul agitațiilor tot mai întinse ale organizațiilor socialiste locale, conducerea partidului socialist este obligată în aprilie 1920 să rupă în mod oficial cu Internaționala a II-a.

În august 1920 Congresul Partidului Socialist din Ardeal și Banat exprimă de asemenea dorința ca „Congresul general al Partidului, la care vor fi delegați din întreaga țară”, să adopte „afilierea definitivă la Internaționala a III-a”.

Anul 1920 se caracterizează atît prin ofensiva luptelor clasei muncitoare cît și prin viziunea tot mai clară asupra problemelor teoretice și sarcinilor organizatorice de către elementele comuniste. Însușirea mai adîncă a leninismului și legarea mai strînsă de masele proletare contribuie la creșterea eficacității agitației acestora. Grevele politice de masă și demonstrațiile muncitorești au crescut în amploare culminînd cu greva generală din 20 octombrie 1920, organizată de elemente revoluționare. Trădarea grevei generale de către conducătorii oportuniști a făcut ca cele mai largi mase ale muncitorimii să vadă adevărata față a conducerii fățurnice a partidului socialist, necesitatea ruperii definitive cu oportunismul.

Experiența grevei generale din 1920 a pus cu și mai multă tărie la ordinea zilei problema luptei consecvente pentru lichidarea fărîmîțării grupurilor comuniste și a forțelor revoluționare din partidul socialist, crearea Partidului Comunist în cel mai scurt timp, singurul partid capabil să ducă la victorie acțiunile revoluționare ale maselor.

Pentru elaborarea unui program comun de luptă, precum și pentru crearea unui singur centru conducător, în noiembrie 1920, a avut loc, în condiții ilegale, prima conferință a grupurilor comuniste. Ea a avut o mare însemnătate politică și organizatorică pentru toate forțele revoluționare, elaborînd pentru prima dată o linie comună de acțiune și stabilînd, ca obiectiv, pregătirea congresului partidului socialist. Acest congres, urma să ia hotărîrea istorică de a transforma partidul socialist în partid comunist și de a adera, fără rezerve, la Internaționala a III-a Comunistă.

Curentul revoluționar a înfrînt toate obstacolele terorii guvernamentale, toate manevrele diversioniste ale oportuniștilor. La 8 mai 1921 s-a constituit partidul de tip nou al clasei muncitoare din România, bazat pe principii marxist-leniniste și care, de-a lungul celor patru decenii a condus neabătut lupta clasei muncitoare aliată cu țărănimia la doborîrea regimului burghezo-moșieresc, la lichidarea pentru totdeauna a exploatarei omului de către om, la făurirea unei orînduiri socialiste, care a deschis era luminoasă a bunăstării și fericirii tuturor celor ce muncesc din patria noastră.

НАЧАЛО ФОРМИРОВАНИЯ РЕВОЛЮЦИОННОГО ТЕЧЕНИЯ В РАБОЧЕМ ДВИЖЕНИИ РУМЫНИИ

РЕЗЮМЕ

В настоящей работе, авторы на основании исследований, произведенных до сих пор, и существующего документального материала кратко излагают важнейшие моменты развития рабочего движения в Румынии, с самого его зарождения до основания Румынской коммунистической партии.

В работе рассматривается формирование революционного течения в румынском рабочем движении как результат созревания сознания рабочего класса и распространения марксистских идей, а особенно как результат углубления процесса радикализации рабочих масс, процесса, вызванного как усилением внутренних социально-политических противоречий, так и общим революционным подъемом под влиянием Великой Октябрьской социалистической революции. Большую роль в формировании революционного течения сыграло распространение ленинских идей в румынском рабочем движении.

Вместе с тем авторы разоблачают оппортунистическое поведение правых социал-демократических лидеров, которые в своем прислужничестве буржуазии и помещикам изменили рабочему движению в период революционного подъема. В работе выявляется и предательская роль центристов, которые в решительные моменты занимали общие с изменниками рабочего класса позиции.

Авторы подчеркивают значительную роль коммунистических групп в 1917—1921 гг. в разоблачении оппортунизма, в идеологическом разъяснении задач революционной борьбы рабочего класса, в работе по подготовке и созданию партии нового типа, партии марксистско-ленинской, способной стать во главе масс и повести их к победе в борьбе против буржуазно-помещичьего режима.

AFFIRMATION DU COURANT RÉVOLUTIONNAIRE AU SEIN DU MOUVEMENT OUVRIER DE ROUMANIE

RÉSUMÉ

Sur la base des documents et des recherches entreprises jusqu'ici, les auteurs de cet article présentent brièvement certains moments significatifs du développement du mouvement ouvrier de Roumanie, à partir de ses commencements et jusqu'à la création du Parti Communiste de Roumanie.

La maturation de la conscience de la classe ouvrière, la diffusion des idées marxistes et surtout l'accentuation du processus de radicalisation des masses travailleuses, processus déterminé, à son tour, par l'aggravation des contradictions internes sociales-politiques et par l'élan révolutionnaire général sous l'influence de la Grande Révolution Socialiste d'Octobre, ont mené à l'affirmation du courant révolutionnaire au sein du mouvement ouvrier de Roumanie.

L'article démasque l'attitude opportuniste des dirigeants de droite de la sociale-démocratie, qui, se mettant au service de la bourgeoisie et des grands propriétaires terriens, ont trahi le mouvement ouvrier pendant les périodes d'élan révolutionnaire. L'article souligne

également le rôle néfaste des centristes qui, dans les moments décisifs, ont adopté la position des traîtres de la classe ouvrière.

Les auteurs insistent ensuite sur le rôle insigne joué par les groupes communistes pendant les années 1917—1921 pour démasquer l'opportunisme, pour déterminer — au point de vue idéologique — les objectifs de la lutte révolutionnaire de la classe ouvrière, dans l'action de préparer et d'accomplir la création du parti de type nouveau, marxiste-léniniste, à même de se situer en tête des masses et de les diriger à la victoire dans leur lutte contre le régime bourgeois-agrarien.

ACȚIUNI DE LUPTĂ ALE ȚĂRĂNIMII DIN ROMÂNIA ÎNTRU 1917—1921

DE

TR. LUNGU și M. RUSENESCU

O dată cu dezvoltarea țării noastre pe drumul capitalismului monopolist, contradicțiile societății burghezo-moșierești agravate de existența unor puternice resturi ale feudalismului, au devenit din ce în ce mai ascuțite. Dezvoltarea numerică a proletariatului, creșterea luptei duse de acesta împotriva burgheziei exploatoare ca urmare firească a organizării sale, intensificarea frământărilor la sate care au culminat cu puternica răscoală din 1907 au făcut ca regimul burghezo-moșieresc să se găsească în pragul unei puternice crize politice adâncite de participarea României la primul război imperialist.

În preajma izbucnirii primului război mondial, una din principalele probleme care s-au pus în țara noastră a fost problema agrară. Repartiția proprietății agrare, din care în 1913 aproape 3 500 000 ha aparțineau la cca 4 500 mari proprietari față de numai 3 200 000 ha aparținând unui număr de 1 080 000 gospodării țărănești era o cauză permanentă de agitație din partea țărănimii, care cu șase ani mai înainte, în 1907, făcuse dovada marilor sale rezerve revoluționare. În Transilvania proprietățile pînă la 20 iugăre (cca 35,5% din suprafața totală) erau stăpînite de aproximativ 800 000 țărani pe cînd 6 953 moșieri (0,7% din numărul proprietarilor agricoli) stăpîneau în jurul a 40% din suprafața arabilă de peste 100 iugăre¹. Din această ultimă categorie, moșierii maghiari stăpîneau cca 81% din suprafețele de peste 100 iugăre și 93,7% din cele de peste 1 000 iugăre.

După ce în toamna anului 1913 și în primăvara anului următor partidul liberal, pentru a ajunge la putere, făcuse o zgomotoasă agitație în jurul reformei agrare parțiale, problema expropriării proprietății moșierești a fost din nou dată uitării de către clasele dominante.

¹ Vezi L. Vajda, *Despre situația economică și social-politică a Transilvaniei în primii ani ai secolului XX*, în *Studii și materiale de istorie modernă*, vol. I, p. 310.

Intrarea României în primul război mondial a pus în spatele țărănimii noi și grele sarcini; bărbații, în marea lor majoritate, au fost mobilizați, femeile, copiii, bătrînii și cei în naști pentru război au ajuns la discreția coteropitorilor străini, pămînturile au rămas nelucrate, vitele au fost rechiziționate, gospodăriile împrăștiate. Lipsa de pămînt, la care s-au adăugat suferințele aduse de război și ocupația străină, însoțite de întregul cortegiu de mizerii, precum și anarhia administrativă provocată de retragerea autorităților în Moldova, au determinat masele țărănești din teritoriul ocupat să treacă la acțiuni mai hotărîte. După relatările contemporanilor, în unele regiuni ale țării, țărani au intrat pe moșiile boierilor ocupîndu-le și devastînd conacele¹; după coteropirea Olteniei și Munteniei autoritățile de ocupație germane au trecut îndată la stabilirea „ordinei” prin măsuri represive².

În acest timp în Moldova foametea și boala făceau ravagii în rîndurile populației. Tifosul exantematic se dovedise tot așa de distrugător ca și războiul și împreună secerau zeci de mii de vieți³.

La starea de mizerie existentă s-a adăugat, în toamna anului 1916, legea pentru munca obligatorie a pămîntului care constrîngea pe țărani

¹ Grigore Antipa în lucrarea sa: *L'occupation de la Roumanie et ses conséquences économiques et sociales*, menționează la p. 52: „mai întîi sînt devastate casele părăsite de proprietarii plecați în război sau refugiați în orașe. Magaziile cu griu au fost secăluite și conținutul lor ridicat”. În aceeași ordine de idei, prefectul de Ialomița raporta în 1917 lui Lupu Costachi însărcinat cu conducerea Ministerului de Interne, că „... județul a avut de suferit de pe urma prădăciunilor locuitorilor... acte de vandalism au avut loc nu numai asupra cerealelor, dar și asupra ușilor, ferestrelor și mobilierului din conacele proprietarilor... atitudinea acestora (a țărănilor — *n.n.*) în răstimpul de anarhie de la retragerea trupelor romine pînă la așezarea autorităților germane, a dovedit încă o dată lipsa totală a conștiinței de solidaritate între clasele sociale” (Arhiva Bibliotecii Centrale de Stat, dos. Lupu Costachi, p. 1—4). Este de remarcat faptul că autoritățile burghezo-moșieresti vedeau în lupta hotărîtă a țărănimii împotriva asupritorilor lor de veacuri simple prădăciuni, căutînd astfel să ascundă adevărul conținut al acesteia.

² Autoritățile germane prin sprijinirea directă a Uniunii Sindicatelor Agricole, formate exclusiv din moșieri, de a reîntra în posesia uneltor agricole luate prin forță de țărani erau în contradicție cu afirmațiile prin care ocupații se declarau formal pentru eliberarea țărănilor de sub stăpînirea boierilor și pentru împărțirea pămînturilor (vezi în legătură cu aceasta și D. Mitran, *The Land and the peasant in Roumania*, Londra, 1930, p. 98). Pe această din urmă poziție se situa comandamentul german care pentru a atrage de partea sa țărănimia și pentru a provoca defecțiuni în rîndurile armatei romine, a lansat în apropierea frontului o serie de manifeste cu promisiuni demagogice pentru țărani. De asemenea, un ofițer german, într-o conferință publică, arăta: „Nodul gordian al întregii probleme sociale în România stă în rezolvarea problemei agrare... împărțirea latifundiilor este o necesitate urgentă. Dacă nu se poate face pe cale de bună înțelegere trebuie să se recurgă la mijlocul exproprierii silite” (Vezi *Gazeta Bucureștilor*, 1 martie 1917). Atît manifestele lansate în apropierea frontului cit și declarațiile oficialilor germani, erau simple încercări de a rezolva pe de o parte dificultățile de ordin economic ale trupelor ocupante, iar pe de altă parte tendința de a provoca defecțiuni în rîndurile armatei romine.

³ Un senator caracteriza astfel situația nemaipomenit de grea a maselor: „Sînt cazuri în care tatăl a murit pe front sau se află în viață pe front și la acest cămin dintr-o comună oropsită stă mama și copiii mistuiți de boli și de lipsa totală de hrană, cazuri în care mama stă pe o laviță întinsă moartă de tifos exantematic, iar copiii răcesc în jurul trupului ei de foame și iarna de frig, goi, istoviiți de mizerie strîngînd între degete o bucată de mămăligă uscată și murdară pînă cînd vor aștepta și ei ca pe rînd sau toți laolaltă să-și dea sîrșitul obștesc (*Dezbaterile Senatului 1916—1918*, ședința din 16 noiembrie 1916).

să lucreze întâi moșiile boierești și numai după aceea să-și muncească pământurile lor. Măsurile arbitrare luate de autoritățile civile și militare județene erau executate cu mult zel de reprezentanții acestora, femeile, copiii și bătrînii fiind ridicați cu forța pentru cultivarea pământurilor aflate în proprietate moșierească. În județul Tecuci, de exemplu, consilierul agricol, mare proprietar, a luat hotărîrea ca pe suprafețele mai mici de 5 ha, deci pe marea majoritate a pământurilor țărănești, să se cultive numai porumb și furaje, semințele pentru cultivarea cerealelor urmînd a fi predate autorităților care la rîndul lor le distribuiau proprietarilor și arendașilor. Legea muncilor obligatorii a fost completată și extinsă pe întreg teritoriul țării în primele luni ale anului 1917. Abuzurile comise la adăpostul acestei legi erau nemaiîntîlnite. În județul Putna, chiar în partea ocupată de inamic, consilieratul agricol a asigurat mai întâi muncile pe moșiile marilor proprietari; în județul Dorohoi, corvezile erau efectuate aproape exclusiv de vitele flămînde și slabe ale țaranilor; locuitorii comunei Văculești din același județ precum și cei din comuna Sedrigeni (Dorohoi) au fost obligați să-și părăsească pământurile lor pentru a fi trimiși la muncă în alte județe¹.

În Transilvania greutățile războiului erau de asemenea suportate de masele muncitoare de la orașe și sate. Viața economică a provinciei de peste munți, ca de altfel în întreaga monarhie austro-ungară, fusese militarizată, ceea ce însemna în primul rînd subordonarea totală a producției scopurilor războiului². Faptul că în fruntea Transilvaniei fusese numit un comisar militar cu împuterniciri depline, făcea ca întreaga activitate să fie subordonată aceluiași scop. Lipsa forței de muncă determinată de recrutările continue era compensată de intensificarea exploatării femeilor, copiilor, bătrînilor sau a celor inapți pentru a fi trimiși pe front. Rechizițiile au făcut ca numărul animalelor de tracțiune să scadă în primii ani ai războiului la aproximativ jumătate. Pe baza legii „Despre măsurile excepționale în caz de război” și a legii „Prestațiilor de război” votate de parlament în 1912, guvernul a fost împuternicit să introducă un regim special pentru a stoarce cît mai mult de la țărani. Începînd din anul 1915, lipsa cerealelor se resimțea din ce în ce mai mult³. Rapoartele înaintate autorităților scoteau în evidență în mod curent această situație. „Este în deoabște cunoscut faptul că situația aprovizionării lasă de dorit... iar această situație s-a ivit în urma dispozițiilor guvernului din trecut care a răsfățat clasele dominante și nu s-a îngrijit de suferințele poporului năpăstuit” se spunea într-o petiție adresată primarului din orașul Tg. Mureș în 1917⁴. Această situație era oglindită și în raportul subprefectului din Turda Arieș care relatează că „...foametea bate cu tărie la ușa populației noastre agricole”⁵. La asuprirea socială a maselor muncitoare românești

¹ Deczbaterele Adunării Deputaților 27 mai 1917, p. 73 (în continuare DAD).

² Pentru unele informații privind mișcările țărănești din Transilvania am folosit materialul documentar cules de tov. Maia Kertesz; pentru vechea Romînie, perioada februarie-octombrie 1917, am folosit unele date puse la dispoziție de tov. M. Iosa și C. Fotino.

³ *Telegraful romîn*, 26 februarie/11 martie 1915.

⁴ *Tükör* (Oglînda), 12 august 1917.

⁵ Arhivele Statului Budapesta, fond Președ. Cons. de Miniștri, an. 1917, nr. 994, tom. XXXVII.

se adăuga asupra națională și împreună accentuau starea de mizerie a țărănimii.

Acesta era în mic tabloul satului românesc în momentul izbucnirii revoluției ruse în februarie 1917. Țara noastră, situată în imediata apropiere a pregătirii și dezlănțuirii revoluției, a fost de la început aria de răspîndire a ideilor înnoitoare, cunoscute fie prin scris sau difuzate prin viu grai. Veștile despre evenimentele din marea țară vecină au găsit mai întîi ecou, cum era și firesc, în rîndurile cele mai înaintate ale societății, în muncitorime, care, începînd din primele zile ale revoluției s-a ridicat din ce în ce mai puternic, pentru ca în anii următori să pună la grea încercare pozițiile claselor dominante*. Țărănimea rămasă la sate precum și cea îmbrăcată în haine militare care venise în contact cu ideile revoluționare era de asemenea receptivă noilor idei. „Pătura mic burgheză a populației de la sate, țărănimea în sensul propriu și îngust al cuvîntului — spune Lenin — nu poate să nu fie revoluționară în anumite perioade istorice. Revoluționarismul ei de astăzi (din perioada primei revoluții ruse din 1905—1907 — *n.n.*) rezultă în mod inevitabil din toate condițiile «vechii orînduirii» și noi trebuie să-l sprijinim și să-l dezvoltăm intens”¹. Afirmările lui Lenin își găseau aplicarea întocmai la perioada istorică de care ne ocupăm. Știrile despre desfășurarea revoluției din Rusia se răspîndeau cu iuteala fulgerului în rîndurile armatei prin intermediul soldaților revoluționari ruși. Cuvintele „pace” și „pămînt” circulau din gură în gură străbătînd de la un capăt la altul tranșeele. În rîndurile armatei începuseră să se producă numeroase dezertări. Mulți din muncitorii și țărani îmbrăcați în haine militare se îndreptau spre Rusia unde aveau să formeze în anii următori batalioane revoluționare². În aprilie 1917, la Marele Stat Major al Armatei se semnală că în mai multe județe ale Moldovei (Vaslui, Iași, Fălciu, Covurlui), tinerii care urmau să fie încorporați se refugiau în Rusia³. În tranșee circulau poezii în care versificatorii anonimi își exprimau speranța și temerea, dorința și neîncrederea în realizarea visului de totdeauna al țăranilor, pămîntul⁴. Manifestele

* În articolul de față nu ne vom ocupa însă de acțiunile revoluționare ale muncitorimii din țara noastră în această perioadă decît în măsura în care acestea au sprijinit direct organizarea și lupta țărănimii pentru pămînt.

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 8, p. 311.

² În arhivele M.F.A. sînt date care arată că numai la Odesa erau circa 25—30 000 de soldați romîni care se angajau să lupte pentru apărarea revoluției și pentru eliberarea Romîniei de sub dictatura burgheziei și moșierimii.

³ V. Liveanu, 1918. *Din istoricul luptelor revoluționare din Romînia*, Buc., 1960, p. 137.

⁴ Ne-au spusă ră că o să ne dea pămînt
Păi da! O să ne dea... praful în vînt
O să ne ducă așa din vorbă-n vorbă
Pînă ce ne vor da... doar praful dupe tobă.
Căci bolșevicii nu mai vor ciocoi

Stăpîni care ne bat și ne înjură
Ei vor să dea țăranilor săraci pămînt

Pămîntul tot — nu vorbe-n vînt.

(Arhiva Centrală M.F.A., Serv. istorie, magazie 18, lada 40, dosar 8/1918, f. 265).

grupurilor revoluționare care îndemneau la lupta împotriva războiului, pentru Republică, pentru pământ, se bucurau de mare răspîndire în armată. Soldații îndemneau pe țărani să nu lucreze pămînturile moșierești, omorau cu grenade pe jandarmi care mînau populația satelor la muncă pe moșii, iar cei ce dezertau se refugiau în Deltă de unde dădeau sprijin armat țăranilor¹.

Starea revoluționară care domnea peste tot a antrenat la luptă masele largi ale țăranimii împotriva abuzurilor autorităților represive civile și militare. Una din formele cele mai răspîndite ale luptei maselor de țărani a constituit-o refuzul de a lucra pămînturile moșierilor, de a se supune obligațiilor pentru prestarea corvezilor și rechizițiilor și în general de a da curs somațiilor jandarmilor și autorităților civile. Sub impulsul ideilor revoluționare răspîndite de soldații ruși², uneori chiar ajutați de aceștia, țăranii se opuneau din ce în ce mai mult jandarmilor care veneau să-i scoată la munci. Astfel în luna mai în satele Doamna și Ruginoasa, țăranii s-au împotrivit acestora cu topoare și apă clocotită³. În comunele Forăști⁴, Costești și Liteni⁵ (județul Baia) sau în mai multe comune ale județului Iași⁶ (Holboca, Sculeni, Țigănești, Bădeni, Șipote etc.) s-au petrecut situații asemănătoare în lunile august și septembrie. „Bărbații și mai ales femeile din comuna Liteni — se menționa în plîngerea adresată de moșierul Krupenski, prefectului de Baia — persistă a nu ieși la munca moșiei mele, cu toate eforturile făcute de autorități”⁷.

Revoluția din februarie 1917 a dat un puternic impuls luptelor revoluționare și în teritoriul ocupat. Grupurile revoluționare au organizat încă din martie 1917 manifestații împotriva războiului imperialist. Rezistența țăranimii împotriva autorităților de ocupație, a moșierilor și arendașilor a îmbrăcat forme similare cu cele din Moldova. „Inspectînd plășile Pantelimon, Sărulești, Băneasa și Fierbinți — relata un inspector agricol — am văzut întinderi mari de porumburi nesăpate, chiar pămînturi țăranesti nelucrate și în schimb populația validă și capabilă de muncă stînd prin sate fără nici o ocupație”⁸. În ura lor împotriva moșierilor și arendașilor ca și împotriva cotropitorilor germani — care le luau toate produsele — masele țăranimii, reduse la neagră mizerie, se opuneau cu îndrăjire să lucreze chiar propriile lor ogoare. Pentru a suplini lipsa brațelor de muncă și mai ales refuzul de a munci, pe pămînturile moșierești au fost aduși, de către trupele de ocupație, țărani din părțile muntoase, însă

¹ Clara Cușnir-Mihailovici, *Mișcarea muncitorească din România între anii 1917—1921. Crearea P.C.R.*, Ed. politică, 1960, p. 122.

² „Diferiți soldați ruși, fie individual fie în grupuri, caută a îndemna pe sătenii noștri ca să nu mai iasă la muncile agricole pentru proprietari sau arendași” se spune într-o telegramă a inspectoratului jandarmeriei rurale adresată Ministerului de Interne (Arh. St. Tulcea, fond. Pref. Tulcea, dosar 8/917, f. 87).

³ V. Liveanu, *op. cit.*, p. 134.

⁴ Arh. St. Fălticeni, fond. Pref. Baia, dos. 23/1917, f. 40, 136.

⁵ Ibidem, dosar 24/1917, f. 69.

⁶ Vezi V. Liveanu, *op. cit.*, p. 134.

⁷ Arh. St. Fălticeni, fond. Pref. Baia, dos. 24/1917, f. 69.

⁸ Arh. St. Buc., fond. Pref. Ilfov, dos. 34/1917, f. 176.

și aceștia, din cauza condițiilor inumane de muncă, părăseau lucrul¹. Pentru refuzul de a munci pământul marilor proprietari, autoritățile de ocupație au luat o serie de măsuri, printre care cele mai răspândite au fost amenziile. Numai în 7 plăși din fostul județ Ilfov au fost amendați pentru neexecutarea muncilor agricole în vara anului 1917, cu sume variind între 10—200 lei, un număr de peste 1500 țărani².

Țăranii recurgeau și la alte acțiuni, cum erau ocupările cu forța a moșiilor boierești, ceea ce marca un serios pas înainte în lupta lor. Astfel proprietarul moșiei Bezdead se plîngea în iulie 1917 că locuitorii din comuna Talea (Prahova) intrînd cu vitele pe moșie „nu mai vor să știe de nimic, nici să plătească nimic din datoriile ce au către administrația moșiei”³. În alte părți țărani au incendiat ariile de treer⁴, sau au atacat conacele moșierilor. Încercînd să denatureze caracterul revoluționar al luptei țărănimii și să atribuie acesteia epitetul de „jaf” sau „furt”, procurorul de Argeș semnala într-o notă adresată prefectului, ocuparea conacelor moșierești⁵.

Acțiunile de luptă desfășurate de masele largi de muncitori și țărani în primăvara și vara anului 1917 atît în Moldova, în teritoriul cotopt de trupele germane, cît și în Transilvania, determinate de condițiile grele de viață și muncă ale acestor mase, constituiau doar începutul avîntului revoluționar, care se va intensifica în anii următori sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Nemaiputînd stăvili mișcarea revoluționară a muncitorilor și țărănilor prin măsuri exclusiv teroriste, păturile guvernante au început să fluture din nou problema reformelor ca singurul mijloc de a izola țărănimea de proletariat. „Conștienți de faptul că țărănimea ar putea deveni o rezervă a mișcării revoluționare a proletariatului, — spune tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — că alianța clasei muncitoare cu țărănimea ar putea duce la răsturnarea revoluționară a regimului burghezo-moșieresc, clasele dominante au făcut totul pentru a împiedica proletariatul să devină conducătorul luptei țărănimii pentru pămînt”⁶.

Astfel în vara anului 1917, parlamentul burghezo-moșieresc a revizuit constituția, introducînd prevederile exproprierii a 2 000 000 ha pămînt, cu aproximativ 1 200 000 ha mai mult decît promisese în 1913—1914

¹ Arh. St. Buc., fond. Pref. Ilfov, dos. 10/1917, vol. V, f. 109, 176, 178, 214—217, 246, 256, 263; ibidem. dos. 11/1917, f. 83, 314, dos. 9/1917, f. 216, 251, 286, 295.

² Un caz tipic îl constituie amendarea comunei Bertea cu suma de 10 000 de lei pentru faptul că locuitorii au participat în mod activ la acțiuni împotriva cotoptitorilor germani, parte au adăpostit în comună agitatori și prizonieri de război evadați (C. Pherekide, *Colecțiunea ordonanțelor pentru populația României în cuprinsul administrației militare...* ordonanță pentru populație, nr. 206, din 1917).

³ Arh. St. Ploiești, fond. Pref. Prahova dos. 4737/29/1917.

⁴ La 3 august 1917, țărani au incendiat aria moșierului A. N. Maloman pricinuindu-i o pagubă de 3000 lei (Arh. St. Buc., fond. Pref. Ilfov, dos. nr. 52/1917, f. 8).

⁵ „...un mare număr de țărani, căutînd să profite de situația prin care trece țara și crezînd că le este permis orice încălcări de legi fără a fi trași la răspundere, s-au dat la... devastări pe lîngă conacele moșierilor și la casele celor cu stare, cauzînd mari daune proprietarilor (Arh. St. Pitești, fond. Pref. Argeș, dos. 2737/1917).

⁶ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ediția a IV-a, E.S.P.L.P., Buc., 1956, p. 179.

partidul liberal¹. Principiul care a călăuzit clasele dominante a fost tendința de a se ajunge la un compromis între necesitatea satisfacerii cererilor țărănimii din ce în ce mai agitate — pentru ca în felul acesta să împiedice alianța cu clasa muncitoare — și interesele de clasă ale burgheziei și moșierimii care vedeau că în condițiile de atunci a promite țăranilor pământ era singurul mijloc pentru păstrarea moșiilor².

În momentul izbucnirii Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, în sinul maselor populare din țara noastră exista o asemenea stare revoluționară încât ideile înnoitoare ale acesteia au găsit în rîndul muncitorilor și țăranilor un puternic răsunset. „Izbucnirea revoluției burghezo-democratice în Rusia, din februarie 1917 și apoi victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie — arăta tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — s-au răsfrînt în mod direct asupra cursului desfășurării luptei de clasă în țara noastră, au influențat masele largi ale clasei muncitoare și ale țărănimii și au deschis o nouă perioadă în lupta pentru rezolvarea problemei țărănești”³. Acțiunile țărănești care se dezvoltaseră ca amploare în primăvara și vara anului 1917 s-au generalizat aproape în întreaga țară. Cu toate că nu au fost organizate și conduse de proletariat, ele s-au desfășurat sub influența puternicelor lupte revoluționare ale muncitorimii.

Acțiunile țărănești din țara noastră, desfășurate după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, dezvoltate ca amploare, s-au menținut în general la formele cunoscute anterior. Cea mai frecventă formă de luptă a țărănimii continuă să fie aceea a refuzului de a munci pe moșiile marilor proprietari, ale statului sau ale domeniilor de mîină moartă și devine un fenomen general. Înarmați în special cu mijloace de luptă primitive (furci, topoare, sau ciomege) țăranii s-au împotrivit atunci cînd autoritățile civile și militare veneau să-i scoată cu forța la muncă. Asemenea împotriviri au avut loc în săptămînile imediat următoare Marii Revoluții Socialiste din Octombrie în comunele Bălțați (Iași), Băleni (Covurlui), Negrești (Vaslui), Lozna, Pîrîul Negru etc. (Dorohoi)⁴. Referindu-se la acțiunile țăranilor din comuna Lozna, șeful postului de jandarmi relatează că țăranii „nu vor a se supune, a ieși de loc (la muncă pentru boieri), strigă în gura mare ca să le facă orice că nu ies la plug, nici la orice corvoadă”⁵. În jude-

¹ Această modificare fusese precedată de promisiunile făcute de rege cu privire la împroprietărire, îndată după izbucnirea revoluției din februarie.

² Referindu-se la compromisul la care ajunsese burghezia și moșierimea din România în problema agrară, un deputat arată că în perioada războiului și imediat după război, lucrurile s-au petrecut ca totdeauna, „Detronarea prințului național Cuza în 1866, constituția din 1866, erau rezultatele unui trg între partide, legile învoielilor agricole din 1866 și 1872, aceea din 1882, aceea a lui Carp din 1892 și în sfîrșit ultima lege a lui Brătianu din 1907, toate au rezultat din tirgul dintre politicienii liberali și conservatori — și toate aceste tirguri erau făcute pe spinarea țăranilor” (cf. D. Mitrany, *op. cit.*, p. 103).

³ Gh. Gheorghiu-Dej, *op. cit.*, p. 179.

⁴ Arhiva Centrală M.F.A., fond secret, lada 132, dos. 24, f. 708; *ibidem*, fond. Corp. IV Armată, lada 32, dos. 4985, f. 95; Arh. St. Iași, fond. Trib. Militar Iași, 1918, dos. 2 075; Arh. St. Buc., fond. Min. Interne, dos. 109/1918.

⁵ Arh. St. Buc., fond. Min. Interne, dos. 109/1918.

țele Argeș¹, Buzău, Dîmbovița, și Gorj, în tot cursul verii anului 1918 țărani s-au împotrivit la executarea muncii obligatorii. În Transilvania ministrul agriculturii, pe baza legilor speciale votate de parlamentul maghiar, atrăgea atenția autorităților pentru scoaterea țăranilor la muncile agricole și „în caz de necesitate să fie mînați la muncă toți cei disponibili luîndu-se în acest scop, toate măsurile energice...”². Ridicarea împotriva autorităților capătă uneori forme violente determinate de obicei de rechizițiile și corvezile pentru armată³. Dacă în perioada anterioară izbucnirii Revoluției din Octombrie nu s-au semnalat decît izolat atacuri împotriva conacelor boierești — acestea avînd loc mai ales în perioada dintre retragerea autorităților romîne și venirea trupelor cotropitoare germane în Oltenia și Muntenia — în toamna anului 1917 și mai ales în primăvara anului următor țărănimia a început să atace din ce în ce mai des conacele moșierilor, loc de refugiu și mai ales de desfrîu al claselor dominante. Atacarea conacelor boierești exprima dorința țărănimii de a alunga pe moșieri și de a împiedica pentru totdeauna reîntoarcerea acestora. Așa s-a întîmplat în luna decembrie asupra conacului lui Levalidi din comuna Hersești⁴. De la atacarea conacelor țărani au trecut chiar la împărțirea moșilor, formă de luptă care marchează un important salt calitativ. Astfel, la Drăgănești (Baia) țărani au parcat și arat în iunie 1918 partea de moșie pe care credeau că o vor căpăta prin reformă⁵; în comuna Singeru (Prahova) o dată cu ocuparea moșiei Băbeanu țărani au angajat paznici pentru ca proprietarul să nu poată interveni⁶. La 15 august 1918, arendașul moșiei Obilești (Ilfov) reclama prefectului că țărani din comunele învecinate au intrat în conac și au luat vitele și uneltele agricole⁷. Primarul comunei Lehliu, într-o notă informativă adresată secției de jandarmi, arăta că țărani au intrat cu forța pe moșia Săpunari și au cules porumbul „punîndu-se în stare de rebeliune fățișă”⁸. În teritoriul cotropit de trupele germane se vîntura în cercurile oficiale chiar teama izbucnirii unor adevărate răscoale țărănești⁹.

În Moldova, din cauza împrejurărilor create de război, s-au dezvoltat, după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, forme specifice de luptă. În timpul războiului autoritățile locale săvîrșiseră un adevărat jaf asupra familiilor celor mobilizați. Întorși din război, țărani s-au revoltat împotriva autorităților comunale care folosiseră fiecare prilej pentru îmbogățire. În comuna Bogdănești (Suceava) în iunie 1918 țărani s-au ridicat împotriva notarului și primarului¹⁰. Un fapt de o deosebită amploare s-a petrecut în

¹ Arh. St. Pitești, fond. Pref. Argeș, dos. 3690/1918.

² Arh. St. Alba Iulia, fond. nr. 58, Camera de Agricultură a județului Hunedoara, pachet. 14 din 1918.

³ Asemenea manifestări au avut loc și în comunele Muntenii de Jos (Vaslui), Focuri (Iași), Tudora, (Botoșani), Sudomeni (Suceava), Dolhasca (Suceava), Noceni (Fălciu).

⁴ Arh. Centrală M.F.A., fond. secret, lada 5, dos. 2/1918, f. 46.

⁵ Arh. St. Fălțiceni, fond. Pref. Baia, dos. nr. 1/1918.

⁶ Arh. St. Ploiești, fond. Primăria Singeru, dos. 1/1918.

⁷ Arh. St. Călărași, fond. plasa Lehliu, pach. 12, dos. 2/1918.

⁸ Ibidem, pach. 14, dos. 3/1914.

⁹ V. Canciov, *Impresiuni și păreri personale*, vol. II, p. 334; vezi și C. Bacalbașa, *Capitala sub ocupația dușmanului, 1916—1918*, p. 189.

¹⁰ Arh. St. Fălțiceni, fond. Pref. Baia, dos. 1/1918.

comuna Boroaia (Suceava) unde țărani au alungat autoritățile locale, — primar, notar, preot și jandarmi¹. Arestarea capilor răzvrătiților a provocat reacțiunea întregii populații sătești, antrenând un număr de peste 300 femei, bătrâni și copii; starea de spirit a locuitorilor din Boroaia a împiedicat judecarea răsculaților și a determinat clasarea procesului. În comuna Mânăstireni (Botoșani), brigada de siguranță arăta prefectului într-un raport că țărani „sînt foarte agitați contra primarului și preotului care i-au exploatat în timpul războiului”². Peste 200 de țărani din comuna Călărași (Botoșani) s-au răzvrătit în iulie 1918 împotriva autorităților locale pe care le-au alungat pentru că acestea le luaseră vitele și produsele agricole, în timpul războiului³.

Cu toate că aceste acțiuni erau lipsite de organizare, izvorînd de cele mai multe ori din interesele imediate ale țărănimii, ele reflectă totuși în mod indirect, împotrivirea spontană a țărănimii față de războiul imperialist. Țărănimea începuse să înțeleagă cui folosea acest război și cine ducea întreaga greutate a războiului.

În întreaga Transilvanie au izbucnit la sfîrșitul lunii octombrie și în cursul lunii noiembrie adevărate răscoale. Soldații întorși de pe front, purtători ai suflului revoluționar la sate, au antrenat masele țărănești la lupta împotriva moșierilor și a autorităților civile și militare. Atacurile împotriva conacelor și ocupările de moșii s-au generalizat în toată Transilvania și au făcut ca lupta țărănimii să capete caracterul unor adevărate răscoale. Concomitent, țărănimea și-a îndreptat atacurile împotriva organelor locale ale puterii de stat — primari, notari⁴, perceptori, jandarmi care constituiau instrumentul represiv al acesteia. În toate comitatele transilvănene, lupta împotriva moșierilor sub diversele ei forme și aceea pentru alungarea vechiului aparat de stat, a fost în același timp o luptă împotriva asupririi naționale, ai cărei promotori erau reprezentanții autorităților locale și moșierii maghiari (care în Transilvania formau majoritatea).

Revoluția burghezo-democratică, care a avut loc pe teritoriul Transilvaniei în luna noiembrie 1918, a scos în evidență puterea de luptă a muncitorimii și marile rezerve de energie revoluționară de care dispunea țărănimea. Luptele maselor populare din Transilvania au fost determinante pentru evenimentele desfășurate ulterior, constituind factorul hotărîtor al înfăptuirii unirii Transilvaniei cu România.

În teritoriul cotropit de trupele germane, lupta țărănimii pentru pămînt, s-a împletit cu lupta dusă împotriva ocupanților care jefuiseră toate bunurile gospodăriilor țărănești⁵. În luna noiembrie, cînd ocupanții germani începuseră să se retragă, masele țărănești s-au ridicat imediat la luptă pentru a smulge din mîna autorităților locale cerealele și vitele jefuite

¹ Arh. St. Fălticeni, fond. Pref. Baia, dos. 1/1918, f. 32.

² Arh. St. Botoșani, fond. Pref. Botoșani, dos. 63/1918.

³ Ibidem, dos. 50/1918.

⁴ Din aproximativ 3 200 de notari cîți erau în întreaga Transilvanie au fost alungați circa 2 900, adică 90%. (V. Liveanu, *op. cit.*, p. 504).

⁵ Vezi Bibl. Acad. R.P.R. Serv. msce, coresp. Pia Brătianu către Ionel și Vintilă Brătianu.

de ocupanți prin rechizițiile efectuate. La 27 noiembrie 1918, țărani din Surdila-Găiseanca și Nisipurile (Brăila) au atacat magazinele din gara Făurei, împărțindu-și cerealele lăsate de trupele germane¹. În județul Argeș, țărani din comunele Costești și Broșteni precum și cei din nordul județului Teleorman au alungat pe jandarmi și au împărțit produsele agricole depozitate de autoritățile germane². Situații similare au avut loc și în județele Vlaşca,³ Prahova⁴, Buzău⁵ etc.

Sfârșitul anului 1918 a însemnat pentru mișcarea revoluționară din țara noastră o etapă de importanță deosebită. Intensificarea luptelor revoluționare muncitorești care au culminat cu memorabilele lupte din piața Teatrului Național din 13 decembrie 1918, luptele țărănimii pentru pământ și împotriva autorităților regimului burghezo-moșieresc care au îmbrăcat diferite forme determinate de condițiile concrete din cele trei părți ale țării (Moldova, teritoriul cotoplit de trupele germane și Transilvania) au contribuit la creșterea derutei claselor dominante. Aceasta s-a reflectat pe plan politic în înlocuirea guvernului Marghiloman — care pe lângă faptul că colaborase cu trupele de ocupație, nu putea să stăvilească avântul revoluționar — prin aducerea unui guvern militar schimbat după scurt timp și în sfârșit rechemarea guvernului liberal căruia i s-a îndreptat, ca și în alte împrejurări asemănătoare, sarcina de a restabili „ordinea”. Dându-și seama că numai prin mijloace represive masele populare nu pot fi „liniștite”, guvernării români au început să fluture din nou problema agrară pe care o dăduseră uitării de aproape un an și jumătate. Chiar a doua zi după măcelul din Piața Teatrului, la 14 decembrie, guvernul liberal a publicat decretul privind reforma agrară din vechea Românie, care urmărea pe de o parte scoaterea țărănimii de sub influența proletariatului și împiedicarea făuririi alianței dintre clasa muncitoare și țărănime și pe de altă parte menținerea marii proprietăți moșierești prin anunțarea unei sumare exproprieri care nu putea satisface nici pe departe nevoia de pământ a țărănimii. Caracteristica principală a decretului — exproprierea proprietăților și nu a proprietarilor și crearea de obștii — făcea ca desființarea marii proprietăți să fie doar o iluzie. Prin decretul din 14 decembrie 1918 transmiterea pământului în mâinile țăranilor era din nou aminată. Decretul oferea guvernului liberal posibilitatea unei divisiuni de mare amploare care avea drept scop să țină masele țărănești la remorca burgheziei. Dar prevederile decretului nu au dus la liniștirea țărănimii. Sub influența din ce în ce mai activă a proletariatului, lupta acesteia s-a ridicat pe o treaptă superioară. Prevederile decretului din decembrie 1918 au determinat în mare parte condițiile în care s-au desfășurat acțiunile ulterioare ale țărănimii.

În cursul anului 1919 și în primăvara anului următor propaganda socialistă la sate a început să capete forme concrete în unele regiuni. Cu

¹ Arh. St. Brăila, fond. pref. Brăila, dos. 174/1918.

² Arh. Centrală M.F.A., fond. Min. de Război, dos. 62, f. 780.

³ Ibidem, f. 212.

⁴ Ibidem, f. 786.

⁵ Ibidem, f. 212.

toate că nu exista un partid de tip nou, înarmat cu ideologia marxist-leninistă, cu toată trădarea mișcării muncitorești de către liderii social-democrați de dreapta care a permis izolarea luptei clasei muncitoare de cea a țărănimii și desfășurarea paralelă a acestora, elementele revoluționare din rîndurile mișcării muncitorești — grupurile comuniste și celelalte — au avut o contribuție de seamă în această direcție. Faptele au arătat că existau condiții favorabile pentru desfășurarea agitației organizațiilor muncitorești la sate. Acolo, unde condițiile au permis — în special în preajma centrelor muncitorești din Prahova, Banat, Dolj și Ilfov — în urma agitației făcute s-au înregistrat succese importante. Propaganda se făcea fie prin răspîndirea de manifeste, broșuri și ziare, fie prin viu grai. Astfel, în comuna Gogoși (Dolj) s-au găsit ziare prin care țărănimea era îndemnată să formeze o gardă roșie pentru înlăturarea guvernului și a regimului¹. În comuna Scornicești Olt s-a format chiar un comitet alcătuit din 26 țărani în scopul de a judeca reclamațiile locuitorilor și abuzurile autorităților comunale². Postul de jandarmi din comuna Pleașa (Prahova), raporta că în această comună vin socialiști „care fac propagandă prin comună, împărțind ziare sătenilor, din care cauză situația este îngrijorătoare”³. Asemenea situații s-au petrecut și în comunele Cocărești, Bordeni, Scorțeni, Telega, Provița, Breaza de Sus și Drajna din același județ⁴ în toamna anului 1919. Într-un buletin informativ se menționa că „...în ziua de 10 august [1919] pe la orele 19, un număr de 60 de muncitori între care și țărani, s-au strîns într-o casă părăsită, afară din oraș între Strejnicu și Ploiești. În această casă a fost arborat un steag roșu. Scopul acestei consfături a fost organizarea propagandei printre țărani spre a-i îndemna să se înscrie în clubul lor...”⁵. Foarte adesea, muncitorii se deplasau la sate și explicau țăranilor esența mișcării revoluționare. Într-o telegramă adresată Ministerului de Interne, prefectul județului Ilfov arăta că mai mulți muncitori de la fabrica Bragadiru mergeau la sfîrșitul anului 1919 în comunele din județ (Bragadiru, Cornetu, Mihăilești etc.) și făceau propagandă revoluționară⁶.

Documentele menționează chiar deplasarea țăranilor la orașe, unde luau legătură cu organizațiile muncitorești socialiste și sindicale. Agronomul regional din județul Baia semnala la 23 august 1919, într-o notă adresată prefectului, că la întrunirea sindicaliștilor din Pașcani participau foarte mulți țărani din comunele limitrofe și că „rezultatele grevelor de la C.F.R. au răsunet puternice la țară și nu se știe, dacă aceste greve vor fi tot victorioase, dacă țăranii de la cererile lor de azi « exproprierea totală și pămînt gratis » nu vor porni și ei vreo mișcare pentru a-și mai

¹ Arh. St. Craiova, fond. Pref. Dolj, dos. 1/1919.

² Arh. St. Buc., fond. Președ. Cons. Miniștri, dos. 30/1920.

³ Arh. Centrală M.F.A., fond. M. St. M. serv. ist., Cercul de recrutare Prahova, dos. 2/1919, f. 5.

⁴ Materialele documentare cercetate menționează creșterea propagandei socialiste în multe județe ale țării.

⁵ Arh. Centr. a Inst. Ist. Part., fond. 5, inv. 756/1919, f. 395.

⁶ Arh. St. Buc. fond. Min. Int., dos. 253/1920, f. 42. Vezi în acest sens și fond. Preș. Cons. Min., dos. 30/1920, f. 110; ibidem, fond. pref. Ilfov, dos. 439/1919, f. 106; cf. Arh. St. Craiova, fond. Pref. Dolj, dos. 1/1919.

cîștiga drepturi”¹. Ca urmare a acestei propagande, foarte mulți țărani din satele Lunca, Sodomeni, Fintînele, situate în apropiere de importantul centru muncitoresc, s-au înscris în sindicate². Situația semnalată de agronomul amintit nu era întîmplătoare. În perioada de avînt revoluționar care a urmat Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, sub influența elementelor înaintate ale clasei muncitoare, țărănimea începuse să ceară exproprierea totală și fără despăgubiri a marii proprietăți. Într-un articol dintr-un ziar al vremii se spunea : „Ne-am luminat stăpînilor ! Pămîntul trebuie să fie al nostru al acelor care-l muncesc. Pe noi ne cunoaște, noi sintem fiii legitimi ai pămîntului, de la vîrsta cea mai fragedă a copilăriei și pînă la adînci bătrînețe... Noi vrem exproprierea totală...”³.

În perioada următoare apariției decretului din decembrie 1918, țărănimea a manifestat o puternică opoziție față de legiurile privind problema agrară. Este de remarcat faptul că asemenea opoziție s-a manifestat mai ales în regiunile unde propaganda socialistă s-a făcut mai mult simțită. Astfel, în comuna Gubaucea (Dolj) vizitată în mai multe rînduri de elementele revoluționare ale clasei muncitoare au avut loc mai multe adunări ale țăranilor în care s-au caracterizat legile elaborate de burghezo-moșierime. „Decretul lege pentru împrumutarea țăranilor este o sinecură și este făcut numai de a induce în eroare pe țărani că li se va da pămînt și numai făcînd ca în 1907 țărani vor intra în posesia pămîntului”⁴, se arată în nota informativă trimisă de un agent al siguranței din Craiova cu privire la conținutul problemelor discutate în aceste adunări. În comuna Catanele din același județ, țăranii voiau „să facă revoltă și să împartă pămîntul singuri după cum au împărțit rușii”⁵. Din acest raport reiese că datorită propagandei făcute de elementele înaintate ale clasei muncitoare la sate, țăranii cunoșteau transformările revoluționare din Rusia, ca de pildă Decretul asupra pămîntului și voiau să urmeze exemplul țăranilor ruși. Nemulțumirile țăranimii oltene în general și ale celei doljene în special reies și din raportul siguranței generale care arată că la începutul lunii ianuarie 1919 țărănimea din întregul județ Dolj „ar fi nemulțumită de actuala legiferare a împărțirii pămîntului și ține întruniri în comune, sfătîindu-se să ceară revizuirea legii...”⁶.

Propaganda revoluționară s-a desfășurat și în Transilvania, mai ales după declanșarea revoluției proletare. În satele din jurul Mediașului și Reghinului, arată buletinele informative, se făcea o vie propagandă cu caracter revoluționar⁷. Un preot din comitatul Solnoc Dobîca arată că spiritul bolșevic a prins „rădăcini tot mai puternice și se întinde tot mai mult...”⁸. Toate satele din jurul Aradului, se arăta într-o notă

¹ Arh. St. Fălticeni, fond. Pref. Baia, dos. 1/1919, f. 80.

² *Ibidem*.

³ *Iașul socialist*, din 18 ianuarie 1920.

⁴ Arh. Centr. M.F.A., fond. Trib. militar Craiova, lada 4, dos. 704/1919, f. 1.

⁵ Arh. St. Craiova, fond. Pref. Dolj, dos. 29/1919.

⁶ *Ibidem*, dos. 33/1919.

⁷ Arh. Centr. M.F.A., fond. comand. trupelor din Transilvania, dos. 60/1918, 1919, f. 190 ; cf. Arh. Bibl. Acad. R.P.R., filiala Cluj, Serv. msse, fond. Consiliul Național Român Reghin, pach. 8, doc. 216.

⁸ *Foaia poporului*, 17 februarie 1919.

informativă, erau inundate de foi volante și broșuri de la comitetul comunistilor¹. Sub influența propagandei revoluționare, la Gura Honț s-a format o gardă roșie de 200 de țărani români și maghiari care au izgonit gărzile contrarevoluționare ocupînd localitatea². În comitatele Bihor și Satu Mare, ca și în multe comune din comitatul Arad, s-au format după 21 martie 1919³ sfaturi ale muncitorilor și țăranilor⁴. Referindu-se la situația din Transilvania, un informator arăta că dorința cea mai arzătoare a populației sătești era „pămînt, pămînt și iar pămînt... fără plată”⁵.

În primăvara anului 1919, lupta țăranimii pentru pămînt s-a întetit, la cauzele de pînă atunci adăugîndu-se una nouă : lupta împotriva așa-numitelor „obști”. Prevederile decretului din decembrie 1918 prin care se proceda la constituirea obștilor sătești pînă la crearea condițiilor care ar fi putut permite o împrumiere individuală, au fost întîmpinate de țăranime cu o vădită ostilitate. Obștile nu aveau nimic comun cu folosirea colectivă a pămîntului, ci erau constituite numai în vederea plății arenzilor în comun către moșieri. Denumirea de „obști”, adoptată prin decretul din decembrie 1918, urmărea să dea țăranilor impresia că acestea le apărau interesele lor obștești. În realitate, prin crearea de obști situația țăranimii nu se schimba cu nimic față de starea anterioară. Masele țăărănești nu au fost însă induse în eroare, fapt care explică atitudinea potrivnică pe care acestea au avut-o față de obști. Prin crearea obștilor, clasele dominante urmăreau tergiversarea împrumierii țăranilor în loturi individuale în speranța descreșterii valului revoluționar. Acest fapt ducea la anularea parțială a prevederilor decretului din decembrie 1918 și la posibilitatea pentru ca în fruntea obștilor să fie alese elementele chiaburești, sprijinul regimului burghezo-moșieresc la sate. Nemulțumirea țăranimii împotriva obștilor era determinată de faptul că în statutul de organizare a acestora erau prevederi care dezavantajau cea mai mare parte a țăranimii. Astfel, în art. 4 al statutului se prevedea printre altele clauza că obșteni trebuiau să fie posesori de instrumente și vite de muncă⁶, ceea ce excludea din obști un mare număr de țărani săraci. De asemenea, în art. 33 se preciza că membrii obștilor nu-și puteau ridica recoltele decît după achitarea integrală a arenzilor stabilite prin lege⁷. În comuna Sadova (Dolj), de exemplu, exista în cursul lunii februarie 1919 o mare fierbere printre țăranii care arătau că „înființarea obștiilor de către stat sînt numai înșelătorii ca să nu se agite populația”⁸. În comuna Segarcea, din același județ, țăranii au refuzat să muncească în obști și au cerut să li se distribuie pămîntul în loturi individuale. Împotrivindu-se autorităților, s-au efectuat arestări⁹. Înarmați cu furci, topoare și ciomege, locuitorii comunelor Braloștița, Gogoși-Brabova (Dolj) și Grecești (Mehedinți) au împiedicat la începutul anului

¹ Arh. Centr. M.F.A., fond. C.T.T., dos. 221 (153) 1919/1920, f. 304.

² *Ibidem*, dos. 66/1919/1920, f. 54.

³ Momentul instaurării dictaturii proletare.

⁴ Arh. Sfat. Popular Satu Mare, dos. 134/1919.

⁵ Arh. Centrală a Inst. de istorie a partidului, dos. 43288/853.

⁶ Arh. St. Buc., fond. Cons. Sup. al agric., dos. 109/1919, f. 18.

⁷ *Ibidem*, f. 20.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

1919 distribuirea loturilor în obștii de arendare¹. Împotrivirea țăranilor față de acestea a fost un fenomen general, cuprinzând toate regiunile asupra cărora se răsfrîngeau prevederile decretului din decembrie 1918. Într-un buletin de Informații al comandamentului militar din Prahova se spunea, referitor la crearea obștilor : „Unii spun că această împărțire s-a făcut numai pentru a evita o revoluție”². În comuna Păulești (Prahova) o parte din țăranii forțați să intre în obști de arendare declarau că „pînă nu se vor desființa aceste obști, ei nu vor munci pămîntul, căci conducătorii obștilor sînt numai oameni de ai boierilor . . . În caz contrar — spuneau ei — o revoluție nu este exclusă întrucît ei și-au făcut pe deplin datoria și nu înțeleg ca aceasta să le fie recompensa”³. Situații similare s-au petrecut și în celelalte județe ale Munteniei (Ilfov, Buzău, Ialomița) precum și în județele din Moldova. Astfel, în adunările din comunele Drăgoești Bițina și Roșiori (Ilfov) ținute sub presiunea autorităților în luna aprilie 1919 pentru constituirea obștilor, țăranii strigau : „Nu ne trebuie obște, ci pămînt”⁴. Într-o notă a prefecturii Baia se spunea că „în multe localități sătenii refuză a se constitui în obști pentru luarea în stăpînire a pămînturilor expropriate”⁵. În comuna Vașcani (Suceava) țăranii îndreptățiți la împrumut declarau în august 1919 că „obștea trebuie sfărîmată, să nu existe, căci obștea nu este decît un jug țăranului . . . pe tot timpul cît va ține obștea, țăranul va fi jefuit”⁶. În același timp cu acțiunile directe împotriva obștilor, țăranii își alegeau delegați care să susțină împrumutarea individuală în fața autorităților de stat, ceea ce corespundea tendințelor claselor dominante care urmăreau să îndrepte lupta țăranimii pe făgașul legalității⁷.

Deoarece decretul privind reforma agrară din Transilvania a fost publicat abia în septembrie 1919, în această parte a țării erau în vigoare prevederile legii arendărilor forțate. Ca și în anii precedenți, în primăvara și vara anului 1919 lupta țăranimii era îndreptată, printre altele, împotriva muncilor obligatorii și a arenzilor forțate⁸.

Luptînd pentru împrumutarea imediată, țăranii lăseau pămîntul nelucrat, manifestîndu-și ostilitatea față de măsurile luate. „Din județ ne vin știri îngrijorătoare — scria un ziar local. În multe sate sătenii deși nu au pămînt suficient la obște sau al lor personal, refuză totuși să muncească sau să ia în dijmă pămînt de la proprietari . . . Cîmpuri întinse, ca și anul trecut, sînt amenințate să rămînă sterpe . . .”⁹. Proprietarul moșiei Cireșanu din satele Șchiopoaia și Cireșanu (lingă Mizil), arăta într-o plîngere către prefect că țăranii refuzaseră să iasă la muncile agricole „ceea ce a făcut ca moșia să rămînă necultivată”¹⁰.

¹ Arh. St. Buc., fond. Cons. Sup. al agric., dos. 33/1919 și 35/1919.

² Arh. St. Buc., fond. Min. Interne, dos. 91/1920, f. 33—34.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, fond. Pref. Ilfov, dos. 438/1919, f. 8.

⁵ Arh. St. Fălțiceni, fond. Pref. Baia, dos. 147/1919.

⁶ *Ibidem*, dos. 1/1919, f. 82.

⁷ Arh. St. Buc., fond. Min. de Interne, dos. 91/1920, f. 34.

⁸ Vezi în acest sens Arh. St. Arad, fond. Cons. Agricol 1919 (neinventariat).

⁹ *Opinia Otlului*, din 12 octombrie 1919.

¹⁰ Arh. St. Buzău, fond. Pref. Buzău, dos. 208/1919.

Cu toate măsurile luate de guvern, printre care aceea a lucrării pământului moșieresc cu soldați¹, numai în vechea Românie au rămas în anul 1919 necultivate cca 346 657 ha pământ².

Țărănimea din cele mai diferite regiuni ale Transilvaniei refuza în masă să efectueze muncile agricole pe pământurile marii proprietăți. În comitatul Satu-Mare (plasa Șeini) porumbul rămăsese încă nerecoltat în primăvara anului 1920³. Refuzul țăranilor de a lucra pe pământurile moșierești a luat o deosebită amploare în comitatele de cîmpie (Arad, Bihor și Satu Mare).

Chiar în cazul în care s-a ajuns la constituirea obștilor, țărănimea a adoptat o altă formă de luptă: refuzul de a plăti arenzile pentru pământul lucrat în cadrul obștilor, în special pentru pământurile însămînțate de proprietari în toamna anului 1918 și care intrau în categoria terenurilor expropriabile. Conform învoielilor agricole atunci în vigoare, țăranii trebuiau să dea dijmă în produse pentru aceste pământuri. Diferențele ivite pe această temă neputînd fi rezolvate local ajungeau de cele mai multe ori spre soluționare la Consiliul Superior al Agriculturii, care aproape în unanimitatea cazurilor dădea cîștig de cauză marilor proprietari. În asemenea situații țăranii intrau pe moșii, însușindu-și prin forță produsele muncii lor. Astfel, țăranii din comuna Lehliu (Ialomița) au intrat în iunie cu forța pe moșia din comună și au secerat 208 pogoane rapită⁴. La fel au procedat țăranii din comunele Saelele (Teleorman)⁵, Malul (Ialomița)⁶, Pogoanele și Caragealele (Buzău)⁷ etc. În comuna Caraula (Dolj), văzînd că moșierul a început secerișul rapitei, țăranii, după mai multe adunări secrete, au oprit secerișul cu toate arestările făcute de jandarmi. La această acțiune au fost antrenati și sătenii din comuna Virtopi⁸. Cu toată împotrivirea autorităților locale, țăranii de pe moșia Carpen-Boca (Dolj) au alungat personalul moșiei și pe arendași și au ridicat produsele agricole, zicînd „că nu cunosc nici o lege și nici o autoritate”⁹. În comuna Zănoaga (Romanati), în toamna anului 1919, țăranii au ieșit în masă la cîmp și alungînd pe proprietar și pe oamenii săi, fără a ține seama de prevederile învoielilor agricole, au ridicat porumbul cu forța și l-au împărțit¹⁰.

Cazurile menționate mai sus, precum și formulele rapoartelor autorităților arătau că lupta țăranilor împotriva moșierilor era indisolubil legată de lupta împotriva puterii locale de stat.

¹ Arh. Centr. M.F.A., fond. divizia II, Inf. balot 35—41, dos. 18/1919—1920.

² DAD, 15 febr. 1920, f. 236.

³ Arh. Sf. Popular al orașului Satu Mare, fond. prezidențial, dos. 2241/D/1919. În comunele Barcea Mare, Barcea Mică, Popești, Cristur (Deva) țăranii refuzau să muncească chiar pe moșiile părăsite de proprietari (Arh. St. Alba Iulia, fond. Cons. Agricol Hunedoara, pach. 1, dos. 5, vol. I, f. 805).

⁴ Arh. St. Călărași, fond. plasa Lehliu, pach. 18, dos. 5/1919.

⁵ Arh. St. Buc., fond. Cons. Sup. al Agr., dos. 232/1919, f. 15.

⁶ *Ibidem*, dos. 24/1919, f. 10.

⁷ *Ibidem*, dos. 11/1919, f. 21.

⁸ Arh. Centr. M.F.A., fond. trib. Milit. Craiova, lada 4, dos. 900/1919.

⁹ Arh. St. Craiova, fond. Pref. Dolj, dos. 29/1919.

¹⁰ Arh. St. Buc., fond. Cons. Sup. al Agr., dos. 9/1920.

Ca și în Muntenia și Oltenia, în județele moldovene (Neamț¹, Bacău², Roman³) țărani au intrat cu forța pe moși împărțind produsele. Asemenea acțiuni, numite de ei „răfuiala semănăturilor” și de autorități „rebeliuni asupra proprietății”⁴, erau în realitate forme majore de luptă ale țăranilor care exprimau starea de revoltă a acestora; în urma ridicărilor în masă ale țăranimii, cea mai mare parte a moșierimii a fost nevoită să accepte plata în bani a semințelor pentru terenurile însămintate, ceea ce în fond corespundea doleanțelor țăranimii.

Deoarece acea parte a moșilor declarată expropriată continua totuși să rămână în proprietate moșierească, țăranimea dornică să devină mai repede stăpîna pămîntului, a intrat cu forța pe moșiile expropriate sau chiar pe părțile de moșie rezervate moșierilor și le-a arat. Astfel, în martie 1919, locuitorii comunei Dara (Buzău) au ocupat moșia Ulmeni și au început măsurătorile, delimitînd loturile individuale prin gropi⁵. La 8 aprilie 1919, primăria Bosanci (Suceava), aducea la cunoștința postului de jandarmi că țăranii din Rădășeni au intrat cu forța pe moșia Bosanci, arînd întinse suprafețe⁶. Deși nu erau constituiți în obște, locuitorii din satul Arghira comuna Preuțești (Baia), au intrat în aprilie cu plugurile pe moșia Arghira, arînd partea de moșie ce urma să le revină⁷. În martie 1919 țăranii din satul Manolești comuna Stăncești (Botoșani) au arat și partea de moșie lăsată prin lege proprietarului⁸. La 24 martie 1919 generalul Gorski, proprietarul moșiei Leorda telegrafia prefectului de Botoșani: „Sătenii din Leorda ne-au încălecat cu forța parte din moșia rămasă neexpropriată, gonindu-mi personalul cu plugurile, amenințîndu-ne cu moartea. Rog interveniți urgent”⁹. În județul Tutova acțiunile de intrare cu forța pe părțile de moșie neexpropriabile au fost de asemenea frecvente. Semnalăm doar cazurile din comuna Bălărești¹⁰, Stănești, Păcurești¹¹, Ivești¹². Locuitorii comunei Călărași (Dolj) au arat în aprilie 1919 moșiile statului rămase neexpropriate¹³. La somațiile făcute de autorități, țăranii din comuna Dănicei (Argeș) care ocupaseră moșia statului, s-au opus cu topoare și sape, spunînd că „nu voiesc să știe de nimeni”¹⁴. După ocuparea de către țărani a

¹ Arh. St. Buc., fond. Cons. Sup. al Agr., dos. 31/1919.

² *Ibidem*, dos. 3/1919.

³ *Ibidem*, dos. 112/1919.

⁴ *Ibidem*, dos. 92/1919.

⁵ Arh. St. Buzău, fond. Pref. Buzău, dos. 207/1919.

⁶ Arh. St. Suceava, fond. Camera Agricolă, pach. 1, dos. 224/1919. Același lucru s-a petrecut în comuna Floceni (Suceava) unde s-au produs arestări (*ibidem*, fond. Pref. Suceava, dos. 547/1919).

⁷ Arh. St. Fălticeni, fond. Pref. Baia, dos. 47/1919.

⁸ Arh. St. Botoșani, fond. Pref., dos. 154/1918.

⁹ *Ibidem*. La 23 august 1919 proprietarul Gh. Băleanu din comuna Salcia (Botoșani) se plîngea în același sens prefectului (*ibidem*).

¹⁰ Arh. St. Buc., fond. Min. Int., dos. 219/1920.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ Arh. St. Craiova, fond. Pref. Dolj, dos. 29/1919 („Fără concurs militar, se spunea în nota adresată prefectului, ordinea nu se mai poate restabili”):

¹⁴ Arh. St. Pitești, fond. Pref., dos. 14452/1919.

moșiei Poienaru-Bordea din comunele Ghimpași și Ciulnița (Ialomița), au fost trimise trupe iar conducătorii țăranilor au fost arestați¹. La începutul anului 1920 satele din jurul Capitalei, unde influența elementelor revoluționare din partidul socialist se făcuse mai simțită, erau într-o agitație nemaicunoscută pînă atunci. Documentele arată că țăranii aveau arme „pentru a le utiliza în eventualitatea izbucnirii unor mișcări”². La întrunirile organizate, țăranii demascau caracterul demagogic al promisiunilor făcute în primăvara anului 1917, imediat după izbucnirea revoluției din Rusia³.

Fenomenul ocupării pămînturilor moșierești de către țărani a cuprins în anii 1919 și în primăvara anului 1920 și satele din Transilvania. În comuna Sînpaul mișcarea țăranilor a luat proporții, țăranii împărțind moșia contelui Teleki⁴. Hotărîndu-se să împartă moșia contelui Zicky țăranii din comunele Sunciuș, Banloc și Vadul Crișului, au ocupat peste 3 000 jugăre⁵. Ocupări de moșii au mai avut loc în comunele Calanul Mic⁶ (moșia Zejk), Biceu (Jud. Alba)⁷ și mai ales în satele din județul Arad⁸ și din împrejurimile Aiudului și Blajului⁹.

Intrările cu forța pe moșii și ocuparea pămîntului mării proprietăți, expropriat sau neexpropriat, au constituit un indiciu al hotărîrii de luptă a țăranilor pentru satisfacerea principalei revendicări: intrarea în stăpînirea pămîntului. Faptele citate mai sus demonstrează creșterea combativității maselor țărănești în lupta dusă împotriva moșierimii. Teza leninistă potrivit căreia acolo unde distrugerea latifundiilor semifeudale a devenit o necesitate economică¹⁰, acolo unde revoluția burghezo-democratică prin conținutul său trebuie să schimbe fundamental relațiile agrare, ridică masele țărănești la luptă ca o forță socială activă, își găsește în realitatea satului românesc în perioada imediat următoare sfîrșitului războiului o confirmare incontestabilă.

Nemulțumirile țăranilor s-au manifestat și în legătură cu lipsa de izlazuri pentru vite. Deoarece cererile țăranilor nu au fost satisfăcute, aceștia au procedat la ocuparea izlazurilor moșierești¹¹. Intrarea cu forța în pădurile statului sau ale proprietarilor particulari sau de mină moartă

¹ Clara Cușnir-Mihailovici, *op. cit.*, p. 259—260.

² Arh. St. Buc., fond Min. Int., dos. 253/1920, f. 37.

³ *Ibidem*, dos. 264/1920, f. 29.

⁴ Arh. Sfat. Pop. al reg. Cluj, dos. 674, f. 1,5.

⁵ Arh. Inst. Ist. Part., dos. 209/1919.

⁶ Arh. St. Alba Iulia, fond. Cons. Sup. al Agric., pach. 2, dos. 6.

⁷ *Ibidem*, pach. 3, dos. 11, f. 883.

⁸ Arh. St. Arad., fond. Cons. Sup. Agr., intrări 1919 (neinventariat).

⁹ Arh. St. Buc., fond. cons. dirigent, Reforma agrară, dos. 494.

¹⁰ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 15, p. 40.

¹¹ Arendașul moșiei Poiana (Botoșani) reclama prefectului că țăranii sub amenințare, au introdus vitele în izlazul moșiei spunînd că „voiesc să facă revoluție” (Arh. St. Botoșani, fond. Pref. Botoșani, dos. 154/1918). Ocupări de izlazuri au mai avut loc în com. Dumbrăveni, Popăuți și Albești (Botoșani) (*ibidem*) Mălini (Suceava) (Arh. St. Fălcieni, fond. Pref. Baia, dos. 208/1919), Golăeși (Covurlui) (Arh. St. Galați, fond. consil. agricol, dos. 32/1919), Gurbănești și Crîngu (Ilfov) (Arh. St. Buc., fond. Pref. Ilfov, dos. 21/39/1919 și 439/1919), Baba Ana (Buzău) (Arh. St. Buzău, dos. 208/1919) etc.

a format o altă categorie de acțiuni țărănești, manifestate în regiunile de munte și în special în Transilvania¹.

În același timp țărănimea a continuat lupta și împotriva autorităților administrative locale în general și a forțelor de represiune ale burghezo-moșierimii — în special împotriva jandarmeriei. Pe lângă acțiunile directe întreprinse contra jandarmilor², țărani înaintau petiții prin care cereau desființarea jandarmeriei și înlocuirea ei prin gărzi cetățenești³. În plîngerea adresată Adunării Deputaților din decembrie 1919, țărani din Crînguri (Dîmbovița) spuneau „Vrem desființarea jandarmilor rurali pentru care se cheltuiesc anual milioane din spinarea noastră cu lefuri și sporuri grase, îmbrăcăminte, lemne, chirii și muniții”⁴.

Acțiunile împotriva autorităților administrative și în special a uneltelor de represiune ale claselor dominante depășeau — cadrul revendicărilor de ordin economic, căpătînd un pronunțat caracter politic⁵. Atacurile împotriva jandarmilor, dezarmarea sau omorîrea acestora erau în realitate manifestări justificate ale țărânimii și își aveau explicația în atrocitățile săvîrșite de aparatul de stat burghezo-moșieresc în mod permanent, inclusiv în perioada 1918—1920.

În ciuda legiurilor elaborate în anii 1918—1919, guvernul liberal nu reușise să cîștige în rîndurile maselor populare influența necesară pentru a le abate de la acțiunile revoluționare. Dimpotrivă, prevederile legilor privind reforma agrară din vechea Romînie și Transilvania au arătat țărânimii caracterul demagogic al acestora, și faptul că ele nu corespondeau nici pe departe aspirațiilor de veacuri ale țărânimii. Intensificarea luptelor muncitorești și țărănești în primăvara și vara anului 1919 au contribuit în mod direct la căderea guvernului liberal. Aceleași cauze au contribuit la demisia următoarelor două guverne — Văitoianu și Vaida Voevod — și la aducerea în martie 1920 a unui guvern de „mîna forte” condus de generalul Averescu. Guvernul Averescu avea sarcina pe de o parte să „liniștească spiritele” în general prin mijloace represive și pe de altă parte să liniștească țărănimea în rîndurile căreia — prin promisiuni demagogice reușise să obțină oarecare popularitate și să împiedice astfel alianța dintre clasa muncitoare și țărănime. „Lupta contra comuniștilor (a elementelor revoluționare — *n.n.*) a fost principala

¹ În vechea Romînie asemenea acțiuni au avut loc mai ales în județele Suceava și Neamț (Arh. St. Suceava, fond. primăria Suceava, anul 1919, cf. Arh. St. Suceava, fond. Pref., dos. 47/1917), iar în Transilvania aproape peste tot (vezi Arh. M.F.A., fond C.T.T., dos. 60/124/1918—1919; Arh. Bibl. Acad. R.P.R. filiala Cluj, secția *msse*, pachet 8, nr. 1, dos. 211; Arh. Inst. ist. a partidului, dos 299/1919) etc.

² În comunele Giurgiuveni, Cerbu (Argeș), Bucovăț (Dolj) și Voineasca (Vilcea) jandarmii au fost bătuți și dezarmați (vezi Arh. St. Buc., fond. Min. Int., dos. 466/1920; DAD, 8 febr. 1920, p. 417 și 218). În alte părți jandarmii au fost chiar omorîți (Căpreni Dolj) (*Izbinda*, 15 febr. 1920), Sovata, Praid, Remetea (Arh. M.F.A., f. C.T.T., dos. 60/1918/1919).

³ Arh. St. Buc., fond. Min. de Int., dos. 91/1920; vezi DAD, 6 febr. 1920, f. 395.

⁴ *Ibidem*, dos. 100/1920, f. 7.

⁵ În ce privește lupta țărânimii din Transilvania împotriva organelor locale ale puterii de stat, vezi Clara Cușnir-Mihailovici, *op. cit.*, p. 206—213.

mea preocupare la Ministerul de Interne în anii 1920—1921 — avea să mărturisească mai târziu, în memoriile sale, C. Argetoianu. Pericolul Roșu luase proporții îngrijorătoare la începutul anului 1920. . .”¹. Prin măsuri în aparență democratice, menite să inducă în eroare masele, sau prin măsuri represive, guvernul Averescu a încercat să înăbușe luptele revoluționare. Cu toate acestea în perioada martie-octombrie 1920 luptele muncitorilor au cunoscut o amploare deosebită, culminând cu greva generală din octombrie 1920. Greva generală din toamna anului 1920 a demonstrat potențialul de luptă al proletariatului și necesitatea creării unui partid de tip nou, marxist-leninist care să conducă lupta muncitorilor și țăranilor din țara noastră.

Începînd din primăvara anului 1920, activitatea elementelor revoluționare din sînul Partidului Socialist la sate a crescut în special în perioada campaniei electorale. Manifestele adresate țăranimii chemau la luptă hotărîtă milioanele de țărani împotriva claselor exploatare: „Vă chemăm acum pe voi tovarăși săteni la luptă și organizare politică — se spunea într-un asemenea manifest. Precum noi sîntem sătui de capitaliști, tot așa sînteți și voi sătui de boieri. Pe noi ne apasă în orașe polițiștii, pe voi la țară jandarmii. Noi urmărim ca toate fabricile să fie ale muncitorilor, voi ca tot pămîntul să fie al țăranilor. Să unim laolaltă mîinile sătenilor bătătorite de coarnele plugului, cu acele ale muncitorilor bătătorite de ciocan și mistrie și să alcătuiim partidul mare al tuturor muncitorilor, țăranilor, săracilor și oropsiților, pentru izbăvirea întregului popor”².

Propaganda făcută de elementele revoluționare ale clasei muncitoare avea din punct de vedere practic o importanță deosebită, întrucît demasca uneltirile burgheziei și moșierimii, arătînd adevărata față a promisiunilor făcute de reprezentanții acestora. Pătrunderea acestor elemente revoluționare în lumea satelor, deși nu devenise un fenomen general, a făcut ca lupta țăranimii pentru pămînt să continue, în pofida manevrelor din ce în ce mai abile ale claselor dominante. Aceasta era cu atît mai necesar cu cît guvernul burghezo-moșieresc începuse să răspîndească zvonul mincinos că muncitorii ar fi fost împotriva reformei agrare. Activitatea elementelor revoluționare la sate este semnalată de numeroase documente. Prefectul județului Romanați raporta Ministerului de Interne la 16 aprilie 1920 că în județ au fost răspîndite mii de manifeste de către muncitorii de la Arsenalul Armatei și Atelierele C.F.R. din București³. Într-un raport al Comandamentului de jandarmi Prahova se semna că muncitorii petroliști din Cîmpina s-au împrăștiat prin comunele din jur (Telega, Brebu, Provița de sus și de jos) și au ținut întruniri cu țăranii, sfătîindu-i să intre în partidul socialist și să accepte principiile Internaționalei a III-a⁴. Spiritele erau așa de agitate

¹ Arh. Inst. de ist. a partidului, C. Argetoianu, *Pentru cei de mtine, Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. 32, partea VI, nr. 1/2, p. 48.

² *Iașul socialist*, 11 aprilie 1920.

³ Arh. St. Buc., fond. Min. de Int., dos. 266/1920.

⁴ *Ibidem*, dos. 260/1920.

în județul Olt, încît prefectul cerea intervenția Ministerului de Război „ca să dea ordinele necesare ca în centrele Spineni, Drăgănești și Drăgoești să se trimită detașamente de trupe sub motiv că ar face instrucție, trupe ce ar trebui să fie din alte garnizoane și care să ne fie puse la dispoziție în caz de turburări, altfel este greu a se menține în tot timpul ordinea”¹.

În comuna Știubei-Orășți (Ilfov) țărani au ținut numeroase întruniri în luna aprilie 1920, la care au participat muncitori metalurgiști, ceferiști precum și de la Arsenalul Armatei din București. „Pretutindeni sătenii i-au primit bine”, și arătau interes deosebit pentru broșurile și manifestele răspîndite cu acest prilej². La 18 aprilie, același an, în comuna Godeni-Muscel a avut loc o întrunire asemănătoare la care au participat muncitori din București. În cadrul acestei întruniri s-a cerut înlocuirea regimului³. În unele locuri țărani erau îndemnați chiar să facă grevă. Prefectul județului Ialomița raporta Ministerului de Interne la 26 aprilie 1920 că muncitorii socialiști fac propagandă „contra organizației de stat, vorbind țărănilor de împărțirea în întregime a pămînturilor în mod gratis, de desființarea armatei și a jandarmeriei îndemnînd și la grevă generală”⁴.

Deoarece lucrările privind aplicarea decretelor din decembrie 1918 și septembrie 1919 dezavantajau în marea majoritate a cazurilor pe țărani, începînd cu primăvara anului 1920 apare o formă nouă de manifestare a nemulțumirii acestora : petițiile adresate autorităților superioare prin care țărani se plîngeau că erau nedreptățiți prin abuzurile pe care le făceau organele însărcinate cu exproprierea și împroprietărirea. Înaintarea de petiții constituie o ilustrare a stării de spirit a țărănimii din acea perioadă. Țărani din comuna Dofteana (Bacău) se plîngeau contra comitetului local de împroprietărire care favoriza pe moșier lăsîndu-i o cotă mai mare decît cea prevăzută prin lege⁵. Lipsa de precizie a decretelor privind reforma agrară și mai ales faptul că aplicarea acestora era încredințată unor organe legate prin mii de fire de clasele dominante, a făcut ca un mare număr de îndreptățiți la împroprietărire să fie omiși de pe liste. Guvernării burghezo-moșierimii lăsaseră în mod intenționat anumite lacune și imprecizii în alcătuirea legilor, pentru a crea posibilitatea interpretărilor, ceea ce făcea ca în majoritatea cazurilor organele însărcinate cu aplicarea lor să dea cîștig de cauză „expropriatilor”.

¹ Arh. St. Buc., fond. Min. de Int., dos. 264/1920.

² *Izbinda*, 16 aprilie 1920.

³ Arh. St. Pitești, fond. Pref. Muscel, dos. 64/1920.

⁴ Arh. St. Buc., fond. Min. Int. dos. 249/1920 ; vezi și Arh. St. Tulcea, fond. Pref. Tulcea, dos. 83/1920.

⁵ Arh. St. Buc., fond. Președ. Cons. de Miniștri, dos. 46/1920. Aceleași cauze determinau plîngerile îndreptățiților la împroprietărire din comunele Belcești (Vilcea), (ibidem), Poiana, Siliștea, Pleșești, Valea Glodului și Liteni (Suceava) (Arh. St. Suceava, fond. Pref. Suceava, dos. 21/1920). Segarcea (Dolj) (Arh. St. Buc., fond. Președ. Cons. de Miniștri, dos. 46/1290) etc.

Într-una din plîngerile înaintate de țărani omiși de pe liste sub diferite pretexte, se spunea printre altele: „apoi boierii de sus ne dă pămînt iarna, iar vara cînd să arăm, nu mai este pămînt”¹. Prefectul județului Neamț arăta într-un raport adresat Ministerului de Interne că toți țărani din comuna Răucești au venit la prefectură făcînd o adevărată manifestație de protest pentru că nu li se dăduse pămînt².

Una din spinoasele probleme care s-a pus în această perioadă a fost și aceea a izlazurilor. Deoarece decretul apărute nu precizau nimic în legătură cu constituirea de izlazuri, țărani și-au arătat la început îngrijorarea, iar mai tîrziu nemulțumirea fățișă. Numeroasele cereri ale țăranilor alături de acțiunile de revoltă întreprinse de aceștia pentru obținerea de izlazuri³, au exercitat o adevărată presiune asupra guvernanților, determinînd în septembrie 1920 votarea legii pe baza căreia s-au constituit izlazuri în suprafață de 515 000 ha⁴ (numai pentru vechea Romînie).

Cu toate măsurile de „liniștire” a maselor rurale, țărănimea a pășit în numeroase cazuri la rezolvarea pe cale revoluționară a cererilor lor. Înfruntînd rezistența autorităților locale și sfidînd hotărîrile comitetelor de împrumut, masele țărănești au pășit la luarea cu forța a moșiilor. În județul Ilfov țărani au ocupat moșiile Bolintinul din Deal⁵ și Stoienesti (moșia arendată de C. Vasilescu și D. Poienaru)⁶. La Stoienesti, peste 70 de țărani au arat în a doua jumătate a lunii aprilie un număr de 80 pogoane pămînt, fiind sprijiniți în mod nemijlocit de elementele revoluționare ale muncitorimii bucureștene care se aflau în mijlocul lor. La 22 aprilie 1920, C. Garoflid, președintele comitetului agrar, scria ministrului de interne, referindu-se la situația din Moldova: „în unele comune din Tutova, sătenii ară contra dispozițiilor luate și în contra legii de expropriere au luat cu forța în folosință terenuri neexpropriabile. . . Organele noastre au luat toate măsurile necesare pentru respectarea legii, dar fără rezultat. . .”⁷.

Într-adevăr la Ghidigeni, Priponești, Ibănești din Tutova, țărani erau în luna aprilie moșiile⁸. La fel se petreceau lucrurile în comunele unui județ apropiat, la Nărtești, Poiana, Corod, Tepu, Stănișești, Găi-

¹ Arh. St. Buzău, fond. Pref. Buzău, dos. 299/1920, f. 78. Dintre foarte numeroasele cazuri de acest fel semnalăm doar cîteva: plîngerile îndreptățitorilor din comunele Glăvile (Vilcea) (Arh. St. Buc., fond. Președ. Cons. de Miniștri, dos. 46/1920); Cazaci și Brezoaiele (Dîmbovița) (ibidem, dos. 65/1920); Dracea (Teleorman) (ibidem); Bibești (Gorj) (ibidem).

² Arh. St. Fălticeni, fond. Pref. Baia, dos. 47/1920.

O manifestație asemănătoare a fost făcută de invalizii din comunele județului Dîmbovița la 18 aprilie 1920 în fața prefecturii din Tîrgoviște (Arh. St. Buc., fond. Min. Int., dos. 122/1920).

³ În acest sens poate fi citată acțiunea țăranilor din comunele Cislău și Viperești (Buzău) care au ocupat prin forța pășunilor moșiilor (Arh. St. Buc. fond. Min. Int., dos. 122/1920).

⁴ Mitiță Constantinescu, *Problema pășunilor și politica noastră agrară*, București, 1928, p. 34.

⁵ Arh. St. Buc., fond. Min. Int., dos. 75/1920.

⁶ *Ibidem*, dos. 204/1920.

⁷ *Ibidem*, dos. 122/1920.

⁸ *Ibidem*.

ceana (Tecuci)¹ și în comuna Valea Glodului (Suceava)². Ocuparea moșiilor a fost foarte frecventă și în Transilvania. În cursul lunii aprilie 1920 țaranii din Biceu (Alba) „au împărțit pământul cu forța între ei”³. Țăranii din comunele Comlosul Mare și Neian (Banat) se pregăteau în august 1920 să împartă domeniul San Marco. Prin intervenția autorităților s-a împiedicat această acțiune⁴. Pregătiri similare aveau loc și în comunele Sînmartinul de Cîmpie și Beiuș⁵. Ocuparea moșiilor s-a resimțit mai puțin în vara anului 1920 în vechea Romînie. În schimb, începînd din toamnă acțiunile de acest gen s-au extins, transformîndu-se uneori în răzvrătiri de proporții mari. La 19 octombrie 1920, G. P. Olănescu, în numele nepotului său minor, proprietarul moșiei de pe teritoriul comunelor Coșlegiu și Valea Călugărească (Prahova), se plîngea primului ministru că țaranii au pătruns cu forța pe partea de moșie neexpropriabilă pe care au arat-o, după ce ridicaseră tot porumbul pe care-l munciseră în dijmă, fără să lase ceva arendașului. Cu toate intervențiile administratorului de plasă și ale jandarmilor, țaranii au refuzat să se retragă de pe moșie sau să plătească porumbul⁶. Exemplul lor a fost urmat și de țaranii din Orbeasca, Coșlegiul de jos⁷. În scrisoarea proprietarului acestei moșii, adresată primului ministru se spunea : „...dacă țaranii din comunele învecinate vor vedea că nimeni nu-i împiedică de a se pune singuri, cu de la sine putere și fără nici un drept în posesiunea pămînturilor rămase proprietarilor, vor face și dinșii la fel și astfel pericolul ca acest act de rebeliune din partea țăranilor să se generalizeze în toată țara este iminent”⁸. În urma acestei situații, au fost trimise trupe care au înăbușit răscoala țăranilor din Valea Călugărească și împrejurimi⁹.

Lipsa de izlazuri a constituit în continuare o cauză a răzvrătirii țăranilor și în această perioadă. La 15 mai 1920, locuitorii comunei Godinești (Tecuci) au ocupat izlazul moșiei Poieni în suprafață de 240 ha¹⁰. După intervenția jandarmilor care au repus în stăpînire izlazul pe moșier, țaranii din Godinești au ocupat cu forța pădurea Motzoi, au delimitat-o și transformat-o în izlaz¹¹.

¹ Arh. St. Buc., fond. Min. Int., dos. 184/1920.

² Arh. St. Fălticeni, fond. Pref. Baia, dos. 6/1920.

³ Arh. St. Alba Iulia, fond. Cons. Agr. Hunedoara 1920, pach. 2, dos. 6.

⁴ Arh. Centr. a Inst. de istorie a partidului, dos. 780/1920.

⁵ *Ibidem*, dos. 761/1920. Împărțiri de moșii sau ocupări de izlazuri au mai avut loc în multe comune din Făgăraș (A.C.I.I.P. dos. 780/1920). În com. Taner (Arad) țaranii au împărțit moșia societății Taner în supr. de 3000 jugăre, precum și 100 jugăre izlaz (Arh. St. Arad, fond. Cons. Agrar Arad) (neinventariat), Moșia Contesei Vass din județul Turda Arieș a fost ocupată și împărțită cu forța de țărani (Arh. St. Alba Iulia, fond. Cons. Agr. Hunedoara, pachet 1, dos. 1/1920).

⁶ Arh. Buc., fond. Președ. Cons. de Miniștri, dos. 3/1920.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Arh. St. Buc., fond. Ministerului de Interne, dos. 215/1920.

¹¹ *Ibidem*; ocupările cu forța ale izlazurilor au fost foarte numeroase; pentru exemplificare, mai cităm doar cîteva: Valea Salciei și Gaiceana (Tecuci) (*ibidem*), Cămineasca, Bucșani, Videle (Vlașca) (*ibidem*, dosar 222/1920), Răzgărei (Romanați) (*ibidem*, dosar 213/1920), Măgura (Prahova) (*ibidem*, dosar 227/1920), Mălini, Mihăiești, Rotopănești (Suceava) (Arh. St. Fălticeni, fond. Pref. Baia, dosar 6/1920).

Pentru Transilvania sînt caracteristice ocupările de păduri. Nume-roasele conflicte care au avut loc în această provincie între țărani și moșieri, au determinat clasele dominante să înscrie în prevederile legii din septembrie 1919 exproprierea unor suprafețe de păduri. Deoarece însă acestea erau insuficiente și mai ales pentru că țărani nu erau beneficiarii direcți ai expropriării pădurilor, ocupările de păduri s-au extins în anul 1920. Ocupări și devastări de păduri au avut loc în comunele Remetea, Pietroasa, Orand, Gepiș, Cărasău, Cociuba (în jurul Beiușului), Vilcele, Arpatac, Vama Sita, Buzău (Trei Scaune) etc.¹. Țăranii din comunele Secătuic² (Turda) și Cîrlibaba³ (Mureș) au ocupat pădurea statului, iar cei din Ciacova⁴ (lingă Oravița) au ocupat plantația S.T.E.G.

Lupta maselor țărănești s-a îndreptat și împotriva aparatului de stat burghezo-moșieresc și a reprezentanților lor. Într-o plîngere îndreptată contra autorităților comunale se spunea: „În timpul ocupației, acești oameni s-au purtat cu femeile noastre, bătrînii noștri ca niște barbari, ni s-au luat de la noi cei mobilizați boii de jug, vacile de lapte, porci, păsări și tot ce se găsea la casele noastre...”. Nemulțumirile țăranilor se manifestau îndeosebi împotriva comisiilor interimare care constituiau în fond organele locale ale puterii de stat burghezo-moșierești⁵. Este semnificativă în acest sens scrisoarea trimisă de un invalid din comuna Broșteni (Vîlcea) în care acesta cerea înlocuirea autorităților locale: „Ne trebuie o altă ocîrmuire care să facă o așezare dreaptă în țară pentru că noi sărăcimea și mai ales ăștia care am luptat să putem trăi omeneste cu ce bruma avem”⁶. Neacționînd în mod organizat, țăranii trăiau cu speranța că adoptînd calea petițiilor, nemulțumirile lor puteau să fie rezolvate. În lupta dusă însă împotriva jandarmilor ei au părăsit această cale, trecînd în numeroase cazuri la atacarea și dezarmarea lor. Într-un raport al companiei de jandarmi Buzău din 15 iunie se spunea: „Populația arată nesupunere față de legi și îndatoririle ce au de cetățeni, nu ascultă nici o autoritate fie civilă sau militară. Aproape în fiecare comună poartă arme de tot felul, mai cu seamă în comunele Breaza, Năieni, Jugureni și Tohani. Pentru a purta arme, plătesc permisuri de vînătoare la administrația financiară Buzău ...”⁷.

¹ Arh. Inst. ist. a partidului, fond. 5, inv. 763/1920.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, dos. 780/1920.

⁵ Astfel țăranii din Isaccea (Tulcea) au împiedicat Comisia interimară să depună jurămîntul (Arh. St. Tulcea, fond. Pref. Tulcea, dos. 83/1920). De cele mai multe ori țăranii cereau înlocuirea comisiilor interimare (Băsești-Mehedinți) (Arh. St. T. Severin fond. Pref. Mehedinți, dos. 16/1920), Magirești (Bacău) (Arh. St. Buc. fond. Min. Int., dos. 481/1920).

⁶ *Poporul vilcean*, 30 aprilie 1920.

⁷ Arh. St. Buc., fond. Min. de Int., dos. 227/1920. Acțiuni directe împotriva jandarmilor au avut loc în comunele Podoleni (Neamț) (Arh., Inst. de ist. a part. dos. 2488/1920) Zorleni (Tutova) (Arh. St. Buc. fond. Min. de Int., dos. 272/1920) Tisău și Sf. Gheorghe (Arh. Inst. ist. a part., dos. nr. 768/1920) Vașcău și Mitche (Bihor) (Arh. M.F.A., fond. C.T.T., dos. 33/1920, 1921).

După înfrângerea grevei generale, guvernul burghezo-moșieresc a întezit la maximum prigoana împotriva mișcării muncitorești. Cu toate măsurile teroriste luate, clasa muncitoare n-a încetat lupta. Nereușita greve generale a arătat justetea pozițiilor pe care se situaseră elementele revoluționare din sânul Partidului Socialist în lupta pentru crearea unui partid de tip nou. De aceea, după octombrie 1920, elementele revoluționare și-au îndreptat efortul principal în această direcție. În programul agrar elaborat în vederea discutării lui la Congres era dezvoltată ideea că proletariatul, în lupta pentru cucerirea puterii, trebuie să se bazeze pe toate păturile exploatate și în special pe țărănimea muncitoare. Pornind de la lozinca „pământul este al celor ce-l muncesc”, comuniștii luptau pentru lichidarea deplină a proprietății moșierești ¹.

Luptele muncitorimii din perioada octombrie 1920 — mai 1921, deși nu mai ating amploarea dinaintea grevei generale, au exercitat o puternică influență asupra acțiunilor de luptă ale țărănimii care, la rîndul lor, intraseră într-o perioadă de oarecare descreștere. Deși clasa muncitoare nu a putut prelua conducerea acestor acțiuni pentru a le canaliza într-o luptă unită împotriva regimului burghezo-moșieresc a desfășurat totuși o intensă activitate pentru sprijinirea lor. Luptînd pentru apărarea revendicărilor țărănimii, elementele revoluționare înaintate, consecvente, au luptat totodată și pentru ridicarea nivelului politic al țăranilor, pentru trezirea conștiinței lor de clasă. Mii de manifeste ale grupurilor comuniste au fost răspîndite la sate. Într-un manifest editat de Comitetul Central al grupurilor comuniste răspîndit în numeroase sate se spune: „Muncitori, țărani și soldați ! Gîndiți-vă și pregătiți-vă pentru ziua de mîine ! Trăiască revoluția ! Numai ea ne poate scăpa de scumpete și lipsă. Numai munca într-o lume nouă fără stăpînitori și stăpîniți poate fi o muncă în folosul tuturor. Pentru o astfel de schimbare socială, e nevoie de un partid comunist ... Fără un partid comunist muncitorimea și țărănimea din România va avea soarta din 1907...”². Propaganda revoluționară făcută la sate cuprindea un număr tot mai mare de țărani. Într-o notă informativă din ianuarie 1921 se spune că „curentul comunist crește în comunele : Cosminele, Verbilău, Strîmbeni (Prahova) etc.”³. Situații similare existau și în alte sate ale țării. Grupurile comuniste au luptat încontinuu pentru înfăptuirea reformei agrare. Sub impulsul mișcărilor muncitorești, țărani au întreprins numeroase acțiuni. Un exemplu concludent al acestei influențe îl constituie greva cu caracter agrar declarată de muncitorii agricoli de la ferma moșiei Vîrteju (Ilfov) care a avut loc tocmai în timpul grevei generale ⁴. Asemenea greve au mai avut loc la Slobozia (Vlașca) unde țărani au refuzat să muncească pământul fabricii de zahăr din Giurgiu;

¹ *Documente din Istoria Partidului Comunist din România 1917—1922*, vol. I, ed. II, 1957, p. 216.

² Arh. Centr. a Inst. de ist. Part., fond. 5, inv. 778/1921.

³ *Ibidem*, fond. 5, inv. 779/1921.

⁴ Referindu-se la această grevă prefectul jud. Ilfov, comunică Ministerului de Int. că muncitorii agricoli refuzau să mai efectueze muncile ce aveau de făcut, nelăsînd nici pe alții să le îndeplinească (Arh. St. Buc., fond. Min. de Int., dos. 139/1920).

în schimb țărani frecventau clubul socialist din Giurgiu. În anul 1920 la ferma „La vii” din județul Constanța a fost de asemenea declarată grevă. Din această perioadă datează foarte multe plângeri ale țăranilor care se referă la modul de împrumut. Referindu-se la nemulțumirile țăranilor din Tulcea, administratorul plășii Cataloi menționa că „...mai toate plângerile arată că meseriașii, circiumarii și locuitorii care au deja pământ, sînt împrumutați cu precădere, pe cînd orfanii, invalizii și văduvele de război n-au fost trecuți pe tablouri de comisiile locale¹.

Refuzînd să participe la împrumuturile demonstrative care se făceau cu participarea unui mare număr de oficialități, țărani își manifestau și pe această cale nemulțumirea și mai ales protestul împotriva prevederilor legii. Prefectul de Mehedinți telegrafia primului ministru următoarele în legătură cu împrumuturile demonstrative a țăranilor din comuna Bicleșul : „Greșit s-a ales Bicleșul pentru solemnitatea primei împrumuturi ; pământ puțin rămîne, jumătatea populației este nemulțumită”².

Deși la prima vedere s-ar părea că țărănimea se resemnase mulțumindu-se cu pământul acordat, — care nu satisfăcea nici pe departe nevoia ei de pământ — totuși în această perioadă continuă ocupările cu forța ale moșilor. În comunele Tomești, Ghidigeni, Stănulești, Cîrlomănești, Cărpăcești, Florești, Bogdănița, Valea Stejarului (Tutova), Ursoaia (Vaslui) etc. țărani au intrat pe moșiile marilor proprietari ocupînd părțile neexpropriabile³. Proprietarul moșiei Rotopănești (Suceava), în reclamația adresată prefectului, arăta că „locuitorii împrumutați pe moșie, cu toate ordinele ce au primit de la Consilieratul Agricol Suceava, continuă a-și ridica case pe loturile ce potrivit legii agrare le stăpînesc provizoriu... De altminteri pe această moșie sătenii încalcă drumuri, pun stăpînire cu forța pe lanuri care nu sînt ale lor, fac cărări peste ogoare însămînțate, fac garduri pe locurile ce nu le aparțin, creînd o atmosferă de anarhie”⁴.

Acțiunile revoluționare ale țărănimii în perioada 1917—1921, sub diverse lor forme, au fost determinate în primul rînd de lipsa de pământ la care s-au adăugat greutățile războiului suportate în mare parte de populația satelor. Caracteristica principală a acestor acțiuni a fost — în cele mai multe cazuri — spontaneitatea. Caracterul spontan se explică prin faptul că în această perioadă țărănimea nu avea un conducător care să-i organizeze și mai ales să-i dirijeze lupta. Acolo unde influența

¹ Arh. St. Tulcea, fond. Pref. Tulcea, dos. 86/1921. Numeroasele plângeri în legătură cu modul de aplicare al decretului din 1918 și septembrie 1919, ne obligă să menționăm doar cîteva documente : Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului, fond. 5, dosar 778, 780, 787/1921 și fond. 28 dos. nr. 4351/1920/1921 ; Arh. St. Buc., fond. Președ. Cons. Min., dosar 46/920, 19, 24/921 ; Arh. St. Suceava, fond. Pref. Suceava, dosar 17/1920 ; Arh. St. Fălticeni, fond. Pref. Baia, dosar 8/1921 ; Arh. St. Caracal, fond. Consilierat Agrar 1191 bis., pachet 647/1920 ; *Adevărul*, 7 iunie 1921 ; *Socialismul*, 24 martie 1921 ; *Îndrumarea*, 27 nov. 1920 etc.

² Arh. St. Buc., fond. Președ. Cons. Min., dos. 57/1920 ; cf. *Îndrumarea* din 27 nov. 1920 în legătură cu împrumuturile demonstrative din Roznov (Neamț).

³ *Vremea nouă* (Bîrlad), 1 mai 1921 ; *Adevărul*, 5 aprilie 1921.

⁴ Arh. St. Fălticeni, fond. Pref. Baia, dosar 8/921.

elementelor revoluționare s-a făcut mai mult simțită — în special în jurul centrelor muncitorești — lupta țărănimii a îmbrăcat forme mai variate și a crescut în intensitate. Această influență s-a manifestat în mod frecvent după revoluția din februarie 1917 și mai ales după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

Faptul că nu a existat un partid marxist-leninist care să canalizeze luptele muncitorilor și țăranilor într-un șuvoi revoluționar unic, a făcut ca manevrele claselor dominante, sprijinite de liderii reformiști ai Partidului Socialist, să ducă la izolarea luptelor clasei muncitoare de frământările țărănimii, desfășurate în același timp, dar paralel. „Burghezia și moșierimea — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — au înțeles că prăbușirea propriei lor puteri devenea inevitabilă dacă mișcarea revoluționară a proletariatului se unea cu lupta pentru pământ a maselor țărănești. Înspăimântate de înfruierea Revoluției ruse, care a dat pământ țăranilor, clasele stăpînitoare au vînturat încă din 1917 promisiuni cu privire la o reformă agrară, înfăptuită în 1921 în mod ciuntit, incomplet, ea menținînd mai departe marea proprietate moșierească¹.

În focul revoluției populare, sub conducerea P.C.R. s-a făurit alianța de nezdrunecat dintre clasa muncitoare și țărăimea muncitoare, s-a înfăptuit reforma agrară din 1945 care a lichidat marea proprietate moșierească.

РЕВОЛЮЦИОННАЯ БОРЬБА РУМЫНСКИХ КРЕСТЬЯН В 1917—1921 ГГ.

РЕЗЮМЕ

Борьба крестьян за землю, усилившаяся в последние 15 лет прошлого столетия и в первые годы XX столетия, достигла кульминационного пункта в восстаниях 1907 г. и доказала наличие громадных резервов революционной энергии, таившейся в этом общественном классе. Одновременно со вступлением Румынии в первую мировую войну к ранее известным формам эксплуатации прибавились другие, новые (наряды, реквизиции, обязанность обрабатывать помещичьи латифундии и т.д.), что вызывало в селах еще большие волнения.

Существовавшая в Румынии в 1917—1921 гг. революционная ситуация, как результат поднятия пролетариата на высшую ступень, влияние февральской революции 1917 г. и Великой Октябрьской социалистической революции нашли широкий отклик в крестьянстве. В этот период, борьба крестьян принимает новые формы: наряду с отказом работать на помещиков, захватываются их земли и усадьбы, выгоны и леса; органы власти буржуазно-помещичьего государства подвергаются нападениям. Эти новые формы борьбы, применявшиеся на всей территории страны, были более интенсивными там, где влияние рабочего движения чувствовалось сильнее, а именно, в областях, в которых пропаганда рабочих в селах была лучше организована.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *10 de ani de luptă a partidului*. București, Editura politică, 1961, p. 10.

Под давлением борьбы рабочих и крестьян румынская буржуазия и помещики были принуждены приступить к выработке некоторых законов, целью которых якобы были удовлетворить крестьянскую нужду в земле. В действительности же помещичья собственность — хотя и в несколько уменьшенном размере — была сохранена вплоть до окончания второй мировой войны и ликвидирована лишь в годы народно-демократической власти.

Характерной особенностью крестьянской борьбы за землю в 1917—1921 гг. была в подавляющем большинстве случаев — стихийность, что объясняется отсутствием в тот период у крестьянства руководителя, который организовал бы ее борьбу. Отсутствие единой марксистско-ленинской партии, которая руководила бы борьбой рабочих и крестьян и слила бы их революционные усилия, привело к тому, что в результате маневров буржуазии и помещиков, борьба этих двух классов была параллельной, хотя и велась одновременно.

ACTIONS RÉVOLUTIONNAIRES DE LA PAYSANNERIE DE ROUMANIE (1917—1921)

RÉSUMÉ

La lutte de la paysannerie pour la terre, qui s'était intensifiée au cours des derniers quinze ans du XIXe siècle et des premières années du XXe siècle, avait atteint son point culminant lors des révoltes de 1907, révélant les riches réserves d'énergie révolutionnaire de cette classe sociale. Aux formes d'exploitations déjà connues, la participation de la Roumanie à la première guerre mondiale vint en ajouter d'autres (corvées, réquisitions, obligation de travailler les terres des grands propriétaires, etc.), qui entretinrent l'agitation paysanne dans les campagnes.

La situation révolutionnaire existante en Roumanie au cours des années 1917—1921 par suite du développement de la lutte du prolétariat sur un plan supérieur, de l'influence de la révolution de février 1917 et de la Grande Révolution Socialiste d'Octobre, ne tardèrent pas à se faire sentir dans les rangs de la paysannerie, dont la lutte commence à prendre des formes nouvelles. En dehors du refus de travailler, on voit en effet se produire des occupations de domaines et de résidences de boyards, de pacages et de forêts, ainsi que des agressions contre les agents du pouvoir bourgeois-agrarien. Ces nouvelles formes de lutte, généralisées dans tout le pays, atteignirent leur maximum d'intensité partout où l'influence du mouvement ouvrier se faisait particulièrement sentir, c'est-à-dire dans les régions où la propagande de celui-ci était le mieux organisée.

Sous la pression des luttes ouvrières et paysannes, la bourgeoisie roumaine et les grands propriétaires fonciers se virent obligés d'élaborer des lois soi-disant destinées à satisfaire la paysannerie en leur attribuant les terres dont ils avaient besoin. En réalité, la grande propriété, bien que réduite en étendue, n'a cessé de se maintenir pendant toute la période d'entre les deux guerres mondiales et n'a été liquidée que sous le régime de la démocratie populaire.

Le trait le plus marquant des luttes paysannes de 1917 à 1921 a été leur caractère le plus souvent spontané, explicable du fait qu'à cette époque la paysannerie manquait d'une direction capable d'organiser son action. L'absence d'un parti marxiste-léniniste qui eût canalisé en un torrent révolutionnaire unique les luttes des ouvriers et des paysans, fit — les manœuvres de la bourgeoisie et des grands propriétaires fonciers aidant — que la lutte de la classe ouvrière, tout en coïncidant avec celle de la paysannerie, se déroula parallèlement à elle.

ACTIVITATEA COMITETULUI NAȚIONAL ANTIFASCIST (1933—1934)

DE

TITU GEORGESCU

Lupta antifascistă pe plan internațional își are începuturile după primul război mondial și a luat forme mai organizate numai după ce fascismul, înscăunat în Germania, a devenit un pericol evident pentru întreaga omenire. Regimul fascist este „dictatura teroristă fățișă a celor mai reacționare elemente ale capitalului monopolist”¹ este produsul epocii imperialiste, a capitalismului intrat în faza luptei disperate pentru a-și prelungi existența prin teroare și agresiuni. Începută o dată cu primul război mondial și amplificată prin desprinderea Rusiei Sovietice din sistemul capitalist, criza generală a capitalismului deschidea în fața imperialismului apropiata perspectivă a propriei lui pieiri. Imperialiștii au căutat să mențină dominația asupra lumii și să rezolve contradicția între capitalismul muribund și socialismul în creștere, prin înăbușirea luptei clasei muncitoare și instaurarea regimurilor de dictatură fascistă într-o serie de țări.

În unele țări, între anii 1922—1933, a fost instaurată deschis dictatura fascistă, iar în alte numeroase țări au fost aduse pe primul plan metode de guvernare fasciste, înlăturându-se treptat drepturile și libertățile burghezo-democratice.

O campanie furibundă antisovietică s-a dezlănțuit în toate țările capitaliste și s-a trecut la atacuri teroriste fără precedent împotriva partidelor comuniste. Ofensiva capitaliștilor pentru ieșirea din criză în anii 1929—1933 prin întetirea exploatării proletariatului se caracterizează îndeosebi prin atacul general al burgheziei împotriva maselor muncitoare din toate țările.

Împotriva primejdiei ce amenința popoare întregi și punea în pericol civilizația cucerită de omenire s-au ridicat reprezentanții cei mai

¹ *Istoria Partidului Comunist al Uniunii Sovietice*, 1959, p. 491.

fideli ai intereselor maselor populare, partidele comuniste. Prin demonstrații de masă, greve de protest, printr-o activitate asiduă desfășurată de presa democratică, de organizații de masă etc. comuniștii au ridicat valul de împotrivire antifascistă al omenirii progresiste.

Printre acțiunile de amploare, în perioada de intensificare a ofensivei fascismului, se numără luptele maselor împotriva încercărilor de instaurare a dictaturii fasciste în Finlanda, precum și rezistența muncitorimii italiene, contra dictaturii fasciste a lui Mussolini. În septembrie 1930, cu prilejul săptămânii tineretului, muncitorii din Budapesta în frunte cu comuniștii au dus lupte de stradă ridicându-se cu hotărîre contra dictaturii lui Horthy. În aprilie 1931, în Spania, masele populare au răsturnat dictatura lui Primo de Rivera, instaurînd, prin înfrîngerea forțelor fascismului, republica democrată. În Polonia marile greve de protest conduse de partidul comunist în anii 1929 și 1930 arătau hotărîrea proletariatului de împotrivire activă față de dictatura lui Pilsudski. În Germania, masele muncitoare au sprijinit organizarea unui congres internațional antifascist. Congresul s-a desfășurat în capitala Germaniei, în primăvara anului 1929. Din partea proletariatului din Berlin a vorbit W. Pieck, care a subliniat primejdia ce o reprezintă pentru mase fascismul și a arătat hotărîrea proletariatului german de a-i stăvili înaintarea în Germania. H. Barbusse, președintele congresului, a subliniat aspecte numeroase din lupta maselor din diferite țări împotriva instaurării regimurilor de dictatură fascistă. Ca semn de prețuire față de lupta poporului român contra regimului de dictatură a burgheziei și moșierimii și a măsurilor sale teroriste, în prezidiul de onoare al Congresului a fost ales luptătorul revoluționar M. Gh. Bujor¹.

Apelul de convocare a Congresului a stîrnit un interes deosebit pentru o activitate antifascistă organizată. La această acțiune erau chemate să participe, pe lângă muncitorime și masele de intelectuali, țărani, mic-burghezi ș.a., cărora perspectiva instaurării dictaturii fasciste le rezerva o soartă din cele mai mizere. Apelul arăta că fascismul este „o stavilă în fața progresului, a științei și culturii, o ascuțire a pericolului de război. Fascismul este dușmanul întregii umanități”².

„Rezistența eroică pe care o opun antifasciștii asupra fascismului din țările lor face parte din manifestările cele mai înălțătoare ale timpului nostru. Trebuie — arăta apelul — să se pună fiecare în parte, intelectual sau muncitor întrebarea : de partea cui este? Indiferent de partidul, de religia sau de naționalitatea ta, de ce parte ești? Cu fascismul sau contra fascismului?”.

Participanții la Congres au adus salutul maselor populare din țările Europei, exprimînd ferma hotărîre de a acționa pentru împiedicarea venirii fascismului la cîrmuirea propriilor țări³.

În anii 1930—1932, cînd criza economică era în apogeu, cînd izbucnirea unui nou război mondial era la ordinea zilei, eforturile marii burghezii

¹ A.C.I.I.P., dosar nr. 33 096/2945. vol. I, fila 52.

² Buletinul Comitetului internațional împotriva fascismului nr. 4 și 5, 1929, Berlin, Wilhelmstrasse-W. S. Buletinul era primit în România încă din 1928 de mai multe sindicate printre care de Uniunea Metalurgiștilor și de Uniunea muncitorilor în lemn din Cluj.

³ Buletinul Comitetului internațional împotriva fascismului.

și ale moșierimii din România, cu sprijin activ extern, s-au îndreptat în direcția salvării cu orice chip a pozițiilor șubrezite de criză și a intensificării pregătirilor agresive antisovietice. Au avut loc schimbări de guvern, căutarea permanentă de noi soluții, guverne de tehnicieni, remanieri continue, un șir de convulsii politice interne.

Anul 1933, cu venirea hitlerismului la putere în Germania, a fost și în România anul celor mai furibunde atacuri ale claselor exploatare împotriva maselor muncitoare. Partidul Comunist din România a organizat și condus puternice lupte ale clasei muncitoare împotriva fascismului, războiului și pentru ieșirea revoluționară din criză. Eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști conduse de Partidul Comunist Român, din ianuarie-februarie 1933, au constituit o afirmare hotărâtă a luptei antifasciste desfășurate în Europa după venirea la putere a hitlerismului în Germania. Răsunetul internațional al acestei mari bătălii de clasă a ridicat marele val de simpatie și solidaritate al maselor muncitoare din întreaga lume cu muncitorii români și conducătorii lor comuniști Gh. Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Gheorghe Vasilichi.

În timp ce eroicele lupte ale ceferiștilor conduse de Partidul Comunist Român, din februarie 1933, erau înăbușite în sînge, organizațiile fasciste prosperau sub ocrotirea vîrfurilor marii burghezii și moșierimi, a conducătorilor P.N.Ț. și P.N.L. și a camarilei regale. În jurul acestor principale grupări burghezo-moșierești s-au format și au gravitat o serie de agenturi fasciste. Dezmățul bandelor fasciste era nu numai tolerat dar și sprijinit de cele mai reacționare cercuri ale burgheziei și moșierimii. În campania electorală din toamna anului 1933, legionarii au năvălit în tribunale pentru a-și impune listele de candidați, au organizat demonstrații huliganice, antisemite, au chemat și au recurs la violențe, asasinînd oameni politici printre care și pe primul ministru I. G. Duca. La procesul din 1934 al asasinilor lui Duca, fruntașul țărănist Vaida-Voevod declara în calitate de martor: „Eu însumi am contribuit la controlarea țelurilor Gărzii de Fier. Mă consider părintele spiritual al Gărzii de Fier, ba mai mult, naș al acestei organizații”¹. Tot mai mult se reliefa în viața politică a țării din anii 1933—1934 pregătirea treptată, din partea partidelor burgheze, a instaurării dictaturii fasciste.

Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, caracterizînd poziția burgheziei și moșierimii românești, după instalarea la putere a hitleriștilor, sublinia faptul că „întregul curs al politicii interne și externe a României arăta că cercurile reacționare românești se orientau categoric spre fascism”².

Primejdia instaurării fascismului creștea nu numai pentru clasa muncitoare și Partidul Comunist din România, ci și pentru masele cele mai largi pe care legionarii căutau să le capteze în mrejele demagogiei fasciste. Primejdia devenise evidentă și pentru unele pături ale burgheziei. Fascismul izvorînd din contradicțiile capitalismului adîncea la rîndul său contradicțiile existente, împingea la o nouă regrupare a forțe-

¹ *Patria* din 31 martie 1934.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. IV, [Raportul 30 de ani de luptă a partidului], p. 378.

lor de clasă pro și contra fascismului, al cărei deznodământ avea să ducă în România la zdrobirea fascismului de către forțele democratice, progresiste și la izbînda regimului democrat-popular.

Principala forță de clasă care se afla pe poziții net antifasciste a fost proletariatul. Rolul de conducător consecvent al luptei împotriva fascismului l-a avut Partidul Comunist din România, partid care, prin ideologia sa marxist-leninistă, prin activitatea practică în sprijinul maselor exploatare — se dovedise a fi singurul partid capabil să lupte cu consecvență împotriva fascismului. Creat în focul luptelor revoluționare pentru dezrobirea proletariatului și țărănimii de sub jugul burgheziei și moșierimii, Partidul Comunist Român s-a găsit, de la începutul ivirii primejdiei fascismului, pe pozițiile luptei contra instaurării dictaturii virfurilor celor mai reacționare ale burgheziei și moșierimii. Partidul a dezvăluit maselor pericolul ce-l reprezenta pentru viitorul țării lovitura de stat din iunie 1930 a regelui Carol II, care „a deschis perspectiva nemijlocită a unei dictaturi militaro-fasciste deschise”¹.

Rezoluția din iunie 1931 a Secretariatului Partidului Comunist Român a atras atenția asupra încercării partidelor burgheziei și moșierimii de a ieși din criză printr-o dictatură fascistă cu mijlocirea monarhiei. Partidul Comunist Român, referindu-se la rosturile politice ale guvernelor de slugi regale de tipul cabinetului Iorga-Argetoianu, arăta cum după paravanul „nepriceperii în treburile politice”, guvernul Iorga a lăsat frînele puterii tot mai mult pe mâinile regelui, înlesnindu-i pregătirea pentru exercitarea dictaturii².

O analiză cuprinzătoare a raporturilor de forțe dintre clase și a locului ce-l ocupau partidele și guvernele în anii 1930—1931, a fost făcută de către Partidul Comunist Român la cel de-al V-lea Congres al său. Condițiile de adîncă ilegalitate în care lupta Partidul Comunist Român cereau să fie folosită o gamă întregă de metode și forme de activitate legală: prin mijlocirea organizațiilor de masă, a asociațiilor culturale, de prietenie între popoare, prin manifestații periodice (1 Mai), prin ziare, reviste, conferințe publice etc.

Împreună cu lupta ilegală, desfășurată de P.C.R. mai ales în rîndurile clasei muncitoare, aceste forme de activitate legală erau folosite pentru a atrage și păturile mijlocii la acțiuni cu caracter general democratic la început. În aceste acțiuni mase mereu mai largi dobîndeau o experiență proprie, erau influențate și educate de către partid în vederea bătăliilor cu caracter revoluționar, care se apropiau. Documentele Congresului au arătat mijloacele folosite de burghezie pentru a ține masele sub influența sa. Burghezia încerca să abată atenția maselor populare cu ajutorul organizațiilor fasciste și semifasciste, printr-o demagogie deșănțată făcută de cuziști, gărzile verzi, liga contra cametei ș.a.

¹ Rezoluția secretariatului Politic al C.E.I.C. din august 1930, *Documente din istoria P.C.R., 1929—1933*, p. 88.

² *Documente din istoria P.C.R., 1929—1933*, p. 186.

Clasa muncitoare a fost ținta unor presiuni continue din partea marii burghezii, care prin împiedicarea unității de acțiune a proletariatului, urmărea să atragă o parte cât mai mare în organizațiile fasciste și la acțiuni diversioniste.

Fasciștii au căutat să-și formeze o bază de sprijin printre șomerii. La Cluj, administrația C.F.R. a înființat uniunea național-fascistă „Sentinelă”, iar direcțiile unor fabrici au sprijinit crearea de organizații similare. La București fasciștii au încercat să formeze legiunea „Avram Iancu”, grupe de Gărzi de Fier la Grivița¹. Congresul al V-lea al Partidului Comunist din România a insistat asupra necesității de a fi împiedicată atragerea în mrejele demagogiei fasciste a tineretului muncitor și a femeilor muncitoare.

Pe lângă munca desfășurată în cadrul maselor largi de muncitori, partidul își intensifică activitatea în sînul țărănimii, al intelectualității progresiste, precum și în rîndurile minorităților naționale, reușind să organizeze un șir de mișcări greviste, mitinguri și manifestații populare cu caracter antirăzboinic și antifascist. Partidul Comunist, demascînd demagogia grupărilor fasciste, care făceau mult caz pentru problemele țărănești — preciza că aceste grupări duc o politică opusă intereselor țărănimii, fiind în slujba burgheziei care încearcă să canalizeze procesul de radicalizare firească a țărănimii, pe calea șovinismului și a agresivității.

Partidul a chemat pe comuniști să desfășoare o muncă susținută pentru găsirea formelor variate și imediate, în scopul lămuririi maselor de țărani asupra primejdiei ce o reprezenta fascismul pentru propriile lor interese. În același timp, Partidul arăta perspectiva cuceririi pămîntului de la moșieri numai prin unirea luptei țărănimii pînă atunci fărîmitată, izolată, cu lupta clasei muncitoare. Minoritățile naționale exploatare și asuprite de burghezia romînă, precum și de cea maghiară, germană sau evreiască, erau chemate să nu se lase atrase în plasa ațîțării naționaliste șovine și a demagogiei propriilor exploatare².

Tentativele vîrfurilor burgheziei romînești de a crea o cît mai largă bază de masă pentru fascism au fost demascate de către Partidul Comunist Romîn în fața fiecărei clase și pături sociale asupra cărora țintea fasciștii. Șefii gărzii de fier, arăta rezoluția plenarei din aprilie 1932, „tînd să cucerească influența în primul rînd a maselor largi ale funcționarilor, învățătorilor, pensionarilor și ale micii burghezii ruinate, bazîndu-se pe prejudecățile acestora și utilizînd situația lor catastrofală în partidele burgheze existente, pentru a împiedica ca activitatea lor să se desfășoare într-o luptă revoluționară”³.

Activitatea ilegală impusă Partidului Comunist de burghezie, cadrul conspirativ al muncii comuniștilor, lipsa unui front unic muncitoresc, teroarea din partea autorităților, au constituit piedici reale în calea reali-

¹ *Alte zări*, Cluj, an. L., nr. 2—10, dec. 1933.

² *Documente din istoria P.C.R., 1929—1933*, p. 377.

³ Rezoluția plenarei C.C. al P.C.R. din aprilie 1932, *Documente din istoria P.C.R., 1929—1933*, E.S.P.L.P., 1956, p. 441.

zării sarcinilor de organizare a maselor pentru a se împotrivi procesului de fascizare a țării.

Crearea de către Partidul Comunist Român a Comitetului Antifascist din România în anul 1933 a fost un pas însemnat în activitatea desfășurată de partid pentru atragerea celor mai diverse păături sociale contra fascismului. Crearea de către P.C.R. a Comitetului Antifascist și activitatea sa ulterioară a fost precedată de eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști de la începutul anului 1933. „Fiind prima mare ridicare a proletariatului împotriva fascismului pe plan internațional după instaurarea hitlerismului în Germania — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — luptele muncitorești din ianuarie-februarie 1933 au dus la creșterea prestigiului internațional al clasei noastre muncitoare”¹.

Pregătirea marilor greve din ianuarie și februarie 1933 era însoțită de o adevărată mișcare protestatară a muncitorimii față de dezmățul grupărilor fasciste și de complicitatea tolerantă a guvernului. „Ațîțirea turbată a urii naționaliste huliganice a bandelor gârzii de fier — se arăta într-un document al partidului în preajma luptelor din februarie 1933 — și întărirea calomniilor antisovietice, toate acestea reprezintă încercarea de a înăbuși mișcarea revoluționară în creștere care este îndreptată contra dictaturii burghezo-moșierești ...”².

Luptele muncitorimii din ianuarie — februarie 1933, organizate și conduse de Partidul Comunist, au zăgăzuit o vreme împingerea României spre fascism, au întârziat procesul de fascizare în țara noastră, scoțind la lumină înfățișarea ultrareacționară a guvernanților burgheziei și moșierimii. Dar în condițiile cînd întregul curs al politicii interne și externe a României se orienta categoric spre fascism, grevele proletariatului, comitetele muncitorimii, grupele de autoapărare antifascistă nu erau suficiente pentru a ține în loc mai multă vreme procesul de fascizare, puternic sprijinit și dinafară de către imperialiști. Se cerea creată o largă mișcare de masă împotriva fascismului, în fruntea căreia să stea clasa muncitoare. Plenara din mai 1933 a Partidului Comunist Român a analizat însemnătatea luptelor de la Grivița și consecințele legate de frămîntările ce s-au produs în rîndurile diferitelor păături sociale și care trebuiau orientate în direcția unei activități organizate împotriva fascizării țării³.

Partidul Comunist s-a adresat în primul rînd clasei muncitoare chemînd toate organizațiile sindicale, grupările și partidele politice muncitorești (P.S.D., Partidul socialist-independent, gruparea social-democrată — Popovici ș.a.) să creeze frontul unic muncitoresc, temelie sigură a unui front popular antifascist. Propunerile C.C. al P.C.R. din aprilie 1933 constituiau un program bazat pe interesele maselor apăsate de povara crizei, de dictatura burghezo-moșierească și terorizate de bandele fasciste.

Partidul Comunist s-a adresat nu numai clasei muncitoare, ci și tuturor țăranilor, funcționarilor, intelectualilor, fără deosebire de orientare

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *40 de ani de luptă a partidului*, Editura politică, 1961, nr. 15.

² *Sarcinile imediate ale partidului*, broșură, 9 febr. 1933, Ed. P.C.R.

³ Hotărîrile Plenarei C.C. al P.C.R. din mai 1935, broșură, *Valul revoluționar din România și sarcinile P.C.R.*, Ed. P.C.R.

ideologică sau de partid, chemându-i la organizarea unui front comun antifascist. Partidul Comunist chema masele să-și aleagă delegați pentru apropiatul congres internațional antifascist convocat din inițiativa sindicatelor din Polonia, Germania și Italia.

Plenara din iulie 1933 a C.C. cerea Partidului să desfășoare o activitate antifascistă care să explice clar maselor pericolul fascizării României pentru a duce la întărirea luptei, insuficientă pînă atunci, contra tuturor organizațiilor fasciste și a sprijinitorilor fascismului¹.

Comitetul Național Antifascist creat în a doua jumătate a anului 1933 venea să răspundă unei necesități imperioase izvorită din pericolul în creștere, ce-l prezenta împingerea țării spre fascism, cît și din starea de spirit a maselor, ostile politicii dictatoriale a burgheziei și moșierimii. Comitetul Național Antifascist din România a fost constituit în același timp cu numeroase alte comitete antifasciste din țările Europei, care militau de asemenea pentru stăvilirea valului de fascizare în creștere.

Opoziția sindicală revoluționară și Uniunea de luptă contra fascismului din Germania, Confederația Generală a Muncii din Italia și Opoziția sindicală revoluționară din Polonia s-au adresat maselor muncitoare la 26 februarie 1933 pentru pregătirea unui Congres antifascist al Europei. „Ne adresăm către toți muncitorii Europei și le aducem la cunoștință că am hotărît să convocăm în aprilie un Congres muncitoresc antifascist al tuturor țărilor Europei — pentru a ne consfătuî asupra problemei cum să combatem și mai bine regimul sîngeros fascist și ofensiva capitalului”².

Apelul invită la acest Congres organizațiile partidelor comuniste și socialiste, toate întreprinderile și organizațiile muncitorești locale, sindicale revoluționare, reformiste și catolice, organizațiile de șomeri, uniunile sportive muncitorești și ale tineretului muncitoresc, organizațiile antifasciste țărănești, precum și toate persoanele, care voiau să lupte pentru cauza maselor muncitoare contra fascismului. În dezbaterile care au avut loc în timpul congresului s-a propus lărgirea cadrului mișcării antifasciste pentru a îmbrățișa nu numai cauza muncitorimii, ci și cauza întregului popor amenințat de fascism.

Congresul mondial antifascist convocat pentru luna aprilie la Copenhaga a fost amînat datorită piedicilor puse de autoritățile daneze; el s-a ținut în luna iunie 1933 la Paris, în sala Pleyel. Peste 2 000 de delegați din numeroase țări ale lumii și din toate țările Europei au participat la Congresul Internațional antifascist cunoscut sub denumirea de „Amsterdam-Pleyel”³.

Sub președinția lui Henri Barbusse a fost ales un Birou Internațional Antifascist, din care făcea parte și un reprezentant al României. Biroul

¹ Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din iulie 1933, broșură, Ed. P.C.R.

² A.C.I.I.P., dosar 33 096/2945, vol. I, f. 307.

³ P. Constantinescu-Iași, *Organizații de masă legale conduse de P.C.R.*, Ed. Academiei R.P.R., 1952, p. 24.

își avea sediul la Copenhaga, și în baza hotărîrii Congresului urma să editeze un buletin sub denumirea de „Frontul Antifascist”¹. În același timp a avut loc și Congresul Internațional Antifascist al studenților unde s-au discutat : 1) problema organizării studențimii ; 2) împotrivirea față de numerus clausus ; 3) lupta contra războiului ; 4) ajutorarea studenților întemnițați și atitudinea potrivnică ce trebuia să adopte studențimea față de fascism².

Pregătirile ce s-au desfășurat în România pentru trimiterea delegației la Congresul Internațional de la Paris au fost însoțite de organizarea primelor comitete locale antifasciste în București, Iași, Cluj și alte orașe.

Apelul Comitetului Antifascist al Capitalei din aprilie 1933, sub titlul „Tovarăși muncitori, funcționari, meseriași, agricultori și intelectuali” se adresa maselor largi populare pentru a sprijini, prin aportul lor, mișcarea antifascistă, care „nu privește scopurile particulare ale nici unui partid”³. În lunile mai și iunie 1933, se putea vorbi în România despre creșterea acțiunilor antifasciste. Alegerile delegaților pentru Congresul Antifascist au fost un prilej potrivit pentru dezbaterile problemelor legate de primejdia fascistă. La Cluj s-au răspîndit manifeste care convocau populația la adunări antifasciste ; la Timișoara, circulare adresate cetățenilor îi chemau la manifestații împotriva fascismului⁴. La Oradea răspîndirea de manifeste antifasciste a fost însoțită de arestări⁵. La București în ziua de 8 iunie, cînd camarila regală desfășoară fastuoasa aniversare a instaurării lui Carol II, au apărut pe clădirile centrale lozinci șablonate „Luptați contra fascismului”⁶.

Partidul Comunist Român a inițiat crearea în iunie 1933 a unui Comitet Național Antifascist, format din muncitori, profesori, avocați, scriitori, ziaristi, artiști și studenți. Comitetul avea menirea organizării în întreaga țară a unor comitete locale, prin care să fie antrenate la acțiuni de împotrivire față de fascism mase cît mai largi de cetățeni.

La începutul lunii iulie, cîteva mari cotidiene din București au publicat apelul Comitetului Național Antifascist. Apelul informa poporul asupra situației create în Germania după venirea hitleriștilor la putere, asupra hotărîrilor Congresului Antifascist de la Paris de a continua lupta față de pregătirile de război, subliniind că „lupta împotriva fascismului este și lupta contra oricărui război imperialist”.

„Stringînd în jurul acțiunii antifasciste pe toți cei care lucrează cu brațul sau cu mintea la orașe și la sate — arăta Apelul — vom putea stăvili în România triumful unui curent care poartă în el germenul de distrugere a tot ce e izvor de muncă și gîndire. Facem apel la unirea tuturor forțelor muncitorești, intelectuale să formeze pretutindeni, în toate

¹ A.C.I.I.P., dosar, nr. 33 096/2945, vol. I, f. 334.

² Apelul Comitetului Antifascist, București, aprilie 1933, A.C.I.I.P., f. 303.

³ *Ibidem*.

⁴ A.C.I.I.P. Nota inspectoratului reg. către Dir. Gen. a Poliției nr. 57 468, iunie 1933.

⁵ *Ibidem*, f. 329.

⁶ *Buletinul de acțiune împotriva fascismului*, an. I, nr. 1—23, oct. 1933.

orașele, satele, fabricile, birourile și cartierele din țară, comitete antifasciste“¹.

Semnatarii apelului erau în același timp și membrii fondatori ai Comitetului Național Antifascist din România. Printre ei se numărau : Iorgu Iordan, P. Constantinescu-Iași, Ilie Cristea, Barbu Lăzăreanu, Radu Cernătescu și alții. Roadele chemării adresate de Comitetul Național Antifascist s-au făcut simțite prin avalanșa de adeziuni, care a urmat în lunile următoare, — august, septembrie și octombrie — și prin constituirea de comitete locale antifasciste în tot mai multe orașe ale țării spre sfârșitul anului 1933 și începutul anului 1934. Crearea comitetelor locale antifasciste și valul de adeziuni din vara anului 1933, a alarmat autoritățile burgheziei și moșierimii care fiind informate că la Cluj, Craiova, Iași, Timișoara și alte orașe s-a trecut la organizarea de comitete antifasciste, au cerut inspectoratului regional de poliție „să se ia măsuri pentru supravegherea activă a acestei organizații, la spate fiind acțiune comunistă”². Până în luna octombrie s-au constituit Comitetele Antifasciste regionale și județene în Transilvania, Bucovina, Banat, Maramureș, Crișana, în orașele R. Sărat, Botoșani, Brăila etc.

Ziarele *Tempo*, *Dimineața*, *Adevărul* și-au deschis adesea paginile pentru șirul continuu al adeziunilor și răspunsurilor comitetelor antifasciste locale, către Comitetul Național Antifascist. În afară de „Buletinul”, un șir de gazete cu caracter antifascist ca : *Ecoul*, *Clopotul*, *Alte zări*, *Cuvîntul nou*, au publicat apelurile comitetelor regionale și listele celor ce aderau la mișcare. Spre sfârșitul anului 1933 și la începutul anului 1934, gazetele publicau știri cu privire la formarea de comitete antifasciste locale la : Ploiești, Bacău, Timișoara, Brașov, Craiova, Tg. Mureș, Oradea, Caracal, Pitești, Huși, Constanța, Tîrgoviște, Buzău, Piatra Neamț, Deva, Pașcani etc. Comitetul din Cluj a organizat o conferință a delegațiilor comitetelor din întreaga Transilvanie³. În urma amestecului brutal al poliției, care a împiedicat ținerea conferinței, Comitetul local a determinat pe un deputat de Cluj să protesteze în Camera deputaților contra abuzurilor săvîrșite față de organizația legală și pașnică.

La apelul Comitetului Antifascist din Cluj, au aderat la mișcare un număr apreciabil de muncitori și intelectuali, în grupe izolate întii, apoi pe grupări corporatiste, în întregime sau pe syndicate, cum a fost cazul sindicatului croitorilor în conducerea căruia se afla Ion Vințe, al funcționarilor particulari ș.a.⁴. Ca urmare a creșterii numărului de adeziuni și a constituirii de noi comitete locale în orașele Transilvaniei, s-a trecut la completarea Comitetului Regional cu noi membri. Din comitet, al cărui secretar era T. Bugnariu, făceau parte V. Novacu, V. Cheresteșiu, N. Nicoară miner, T. Corpodeanu ceferist ș.a. Vîrstnici și tineri, bărbați și femei, muncitori și intelectuali, femei lucrătoare și casnice, romîni, maghiari,

¹ A.C.I.I.P., dosar 33 096/2945, vol. I, f. 322—323.

² Nota Direcției Gen. a Poliției către Inspect. Reg. nr. 49 015 din 21 iulie 1933, A.C.I.I.P., dosar 33 096/2945, nr. 1.

³ *Buletinul de acțiune împotriva fascismului*, an. I, oct. 1933.

⁴ *Ibidem*, nr. 2 din noiembrie 1933.

evrei, germani, care înțelegeau primejdia fascismului, și-au dat adeziunea la mișcarea antifascistă. În toamna anului 1935 siguranța informa cu îngrijorare că „în rindurile muncitorilor maghiari se observă o nouă orientare, care dă loc la comentarii atât în partidul maghiar cât și la legațiunea maghiară”. Orientarea spre o mișcare antifascistă a muncitorimii maghiare dă loc la comentarii, mai ales — subliniază Siguranța — pentru faptul că „inglobează chiar numeroși intelectuali”¹. Comitetul din Brașov cu prof. Ilie Cristea ca președinte, era alcătuit din muncitori și intelectuali români, maghiari, sași, avînd reprezentanți ai acestor naționalități în mai multe localități din județ.

„Facem un călduros apel către toți muncitorii, intelectualii, funcționarii și liber profesioniștii, către toți cei ce vor să lucreze cinstit și hotărît pentru stăvilirea curentului hitlerist din țară” — se adresa Comitetul Antifascist din Galați, constituit spre sfîrșitul lunii octombrie — către populația județului Covurlui. Printre semnatarii apelului se aflau muncitori metalurgiști, muncitori din port, ziarști, avocați². Din șirul acțiunilor antifasciste cu răsunset ale muncitorilor din Galați și Brăila se număra și refuzul docherilor din porturi de a încărca vasele hitleriste³.

În cursul anului 1934 Comitetul din Galați și-a lărgit raza de activitate asupra județelor: Covurlui, Brăila, Tulcea, Tecuci și Tutova, alcătuiind Comitetul Antifascist al „Dunării de Jos” cu Organul de presă „Îndrumarea”⁴.

„Ne asociem cu totul la lupta împotriva fascismului alături de Comitetul Central Antifascist și ne obligăm să luptăm din toate puterile noastre contra acestui flagel mondial”, sublinia acțiunea de aderare la mișcarea antifascistă a comitetului din Romanați semnată de mai mulți muncitori, meșteșugari, intelectuali și țărani.

Comitetul local din Rădăuți trimitea la București trei liste cu adeziuni dobîndite în primele zile de la crearea Comitetului al cărui rodnic început de activitate se remarcă prin faptul că reușise să cîștige prieteni și în unele sate din județ⁵. Aproape 30 de țărani și-au depus iscălitura în listele trimise Comitetului Antifascist⁶. Printre comitetele antifasciste alcătuite din țărani pot fi amintite cele de la Corabia și Rîmnicul-Vilcea, de la Oltenița și T. Măgurele⁷. În 1934 a aderat la mișcarea antifascistă „Asociația învățătorilor” în numele a 4 000 de învățători⁸. Adeziunea Comitetului Antifascist din Iași era semnată de numeroși muncitori, intelectuali și funcționari⁹.

Muncitorii de la atelierele C.F.R. și din uzinele metalurgice și cei din porturi au dat elementele cele mai combative pentru mișcarea antifascistă. Din rîndurile lor se recrutau gărzile de autoapărare ale întrunirilor

¹ A.C.I.I.P., dosar 33 096/2945, vol. I, f. 370.

² *Ibidem*, dosar nr. 33 097/2945, vol.2, f. 378.

³ *Buletinul de acțiune împotriva fascismului*, an. I, nr. 2—12, noiembrie 1933.

⁴ A.C.I.I.P., dosar nr. 33 097/2945, vol. 2, f. 396.

⁵ *Ibidem*, f. 23.

⁶ *Ibidem*, f. 24.

⁷ *Ibidem*, f. 369.

⁸ *Ibidem*, f. 244.

⁹ *Ibidem*, f. 105.

antifasciste și tot ei erau cei care se dovedeau mai perseverenți în activitatea protestatară în cadrul delegațiilor și adunărilor de protest în fața ministerelor, poliției și prefecturilor. La întrunirile antifasciste din București, care aveau loc cu deosebire în sala Marna pe strada Grivița, marea majoritate a participanților erau muncitori ceferiști¹.

Comitetul Național Antifascist întrunit la 29 ianuarie 1934 în ședința plenară, a dezbătut împreună cu delegații din partea Ligii Muncii și ai sindicatelor „Solidaritatea”, „Ciocanul” ș.a., problema acțiunilor comune ale muncitorimii împotriva fascismului cu prilejul împlinirii unui an de la luptele ceferiștilor din 15—16 februarie 1933. La propunerea slugarnică a secretarului Comitetului, V. Gherasim, de a se face memorii către primul ministru, ministrul de interne și ministrul de justiție, muncitorul ceferist Alecu Nicolae a replicat categoric că unei astfel de aniversări, memoriile îi sînt cu totul improprii și a cerut „să se termine cu sărut mîna burgheziei”. Asemenea acțiuni necesită manifestații și demonstrații de masă în fața departamentelor respective, pentru că numai așa guvernul va respecta legalitatea². Reprezentanții Ligii Muncii și ai sindicatelor s-au declarat de acord cu delegatul muncitorilor ceferiști. S-a hotărît totodată tipărirea a 5 000 de exemplare din *Buletinul* cu articolul consacrat luptei ceferiștilor și procesului conducătorilor muncitorimii, precum și 8 000 de manifeste. Pentru 4 februarie 1934 s-a organizat o conferință antifascistă la care au participat, mai ales, muncitorii ceferiști și muncitoarele de la regie. La întrunirea culturală antifascistă din 11 februarie, în fața a 800 de participanți, mai mulți vorbitori au ridicat glasul de protest împotriva obscurantismului întreținut de burghezie și moșierime, a pregătirilor de război și a fascizării țării. În timp ce N. D. Cocea conferența despre „nouri în Extremul Orient”, poliția a invadat sala și a arestat 54 de participanți la întrunire. Sutele de oameni au ieșit în stradă manifestînd contra terorii guvernamentale și cerînd eliberarea imediată a celor arestați. În orașul Constanta, poliția a adoptat aceleași procedee „forte” arestînd 60 de muncitori³. Interzicerea întrunirii din sala „Izbînda” în august 1934 a muncitorilor și muncitoarelor antifasciste a fost urmată de o manifestație contra fascismului în fața sălii păzită de poliție. Vorbitorii au înfierat măsurile guvernului care „afișează discursuri antifasciste și aplică totodată starea de asediu”⁴. Astfel s-au petrecut lucrurile și cu întrunirea din Sectorul II Negru la 25 august și cu întrunirea de la Marconi de la 26 august. La întrunirea de la „Izbînda” au fost arestate 14 persoane dintre care cei mai mulți erau muncitori ceferiști⁵.

Autoritățile burghezo-moșierești alarmate de creșterea mișcării antifasciste și de caracterul său organizat, au trecut în modul cel mai abuziv la îngrădirea activității legale a Comitetului Național Antifascist. Au început să fie urmăriți membrii comitetelor antifasciste, să se pună la cale provocări pentru ca sub acuzarea de activitate subversivă comu-

¹ A.C.I.I.P., dosar nr. 33 097/2945, vol. 2, fila 100—105.

² *Ibidem*, f. 64.

³ *Ibidem*, f. 190—191.

⁴ *Tempo*, 17 august 1934.

⁵ A.C.I.I.P., dosar nr. 33 097/2945, vol. 2, f. 279.

nistă să fie arestați. În telegrama Direcției Generale a Poliției către Inspectoratul regional se cereau măsuri împotriva comitetelor antifasciste sub pretextul că dezvoltă o activitate comunistă și în consecință „să fie înaintați Consiliului de război în localitățile unde este starea de asediu și Parchetului în celelalte localități”¹.

Partidul Comunist Român a acordat o deosebită atenție atragerii tineretului din fabrici, din școli și de la sate, la lupta antifascistă. Partidul Comunist Român a arătat primejdia ce amenința în primul rând tineretul, din partea fascismului cărui îi trebuia o bază de masă pentru țelurile agresive, războinice.

Comitetul Național Antifascist, încă de la constituirea sa, a început să se preocupe de organizarea tineretului în grupe, asociații și ligi antifasciste, care mai târziu aveau să ducă la formarea Comitetului Antifascist al tineretului din România. „Către toți tinerii muncitori și intelectuali” se intitula Apelul Comitetului Național Antifascist : „Numai prin luptă hotărâtă în mișcarea antifascistă — pentru revendicările zilnice : scurtarea zilei de lucru, mărirea salariilor, contra concedierilor, pentru ajutorul de boală și șomaj, contra închiderii școlilor și universităților, contra impozitelor grele și a scumpetei progresive a vieții unind lupta pentru interesele noastre cu lupta contra fascismului și militarizării tineretului, vom putea nimici fascismul”. Apelul se adresa în continuare tineretului social-democrat. „Prietenii, orice zi de neorganizare și de inactivitate a luptei antifasciste din România o vom plăti mâine cu sânge !”. Printre semnatarii apelului se numărau Ion Pop, muncitor, Matei Socor, student, M. Paraschivescu, elev, Gh. Niculescu, ucenic și alții².

Apelul către tineret chema la organizarea tineretului în comitete antifasciste și la alegerea delegaților pentru Congresul Internațional al tineretului Antifascist programat la Paris pentru sfârșitul anului 1933³. Întrunirile tineretului de la Cluj și de la București, conferințele și adunările de protest ale tinerilor din Iași, Timișoara și Brașov au fost interzise de către organele polițienești.

Conferința tineretului din fabrici, universități și instituții convocată la Cluj, pentru toamna anului 1933, a fost precedată de un apel către tineretul din Transilvania, care glăsuia : „Vă chemăm să porniți cu noi împreună lupta contra pericolului crescând al fascismului. Aderați la programul ligii tineretului antifascist din România. Veniți cu noi toți acei care vroiți să luptați împotriva fascismului ce se întinde în România și care vrea prin propagandă să pună tineretul țării în serviciul urii de rasă și al războiului”. El chema la organizare, deopotrivă, pe români, maghiari, germani, evrei, sârbi pentru a se împotrivi semnării învrăjbirii șovine. „Organizațiile fasciste, folosindu-se de deosebirile de neam, vor să ne ațite pe unii împotriva altora, să ne rupă unitatea și astfel să servească interesele fabricantilor. La sate fascismii își întemeiază politica tot pe

¹ A.C.I.I.P., dosar nr. 33 097/2945, vol. 2, f. 40, telegrama nr. 3878/17 ianuarie 1934.

² *Buletinul de acțiune împotriva fascismului*, Bibl. Acad. R.P.R., IV/1500, vol. 9, an. I, nr. 122, oct. 1933.

³ A.C.I.I.P., dosar nr. 33 096/2945, vol. I, f. 368.

conflictele naționale, mințind pe țărani români, că celelalte naționalități sînt cauza tuturor relelor”¹.

Comitetul Tineretului Antifascist din România a reușit în cursul anului 1934 să creeze numeroase comitete locale în rîndul tineretului muncitor din orașele țării, printre studenți și în unele locuri chiar printre tinerii satelor. În București s-au creat comitete pe sectoare și cartiere, iar printre cele mai active comitete antifasciste ale tineretului se numărau cele de la Grivița C.F.R. și Regie Grand. Tineretul muncitor antifascist de la Uzinele din Reșița și de la Atelierele C.F.R.-Nicolina Iași s-au opus în masă măsurilor de fascizare luate de către patroni. Studiarea mișcării antifasciste a tineretului din facultăți spulberă teoriile vînturate de apologeții fascismului care susțineau că studențimea ar fi constituit unul din detașamentele de masă ale mișcării fasciste. Aceasta era dorința fasciștilor dar ei n-au reușit s-o transforme în realitate. O mică parte a studențimii, fiii moșierilor și burghezilor, elemente declasate, huliganice, au dat într-adevăr fascismului bande teroriste, care s-au impus pentru puțină vreme în unele facultăți prin puterea pistoalelor cu care au fost înarmați de conducătorii fasciști. Majoritatea studențimii noastre n-a aderat la mișcarea fascistă. Dimpotrivă, o parte a aderat la mișcarea antifascistă, iar o altă parte a adoptat o poziție neutră, în sensul neparticipării la frământările politice care priveau soarta țării. Studențimea a dat mișcării antifasciste numeroase cadre valoroase, care au acționat, unele în U.T.C., altele chiar în rîndurile Partidului Comunist din România, în acea vreme. Printre aceste cadre se numără :Grigore Preoteasa, Leonte Răutu, Constanța Crăciun, Barbu Zaharescu, Ion Vințe, Mihail Roller, Tudor Bugnariu, Matei Socor, Gogu Rădulescu și alții².

Mișcarea antifascistă a găsit ecou în rîndurile studențimii încă în perioada de creare a Comitetului Național Antifascist în România. În Facultatea de litere și în Facultatea de drept din București tineri democrați progresiști, în adunările studențești, au pus problema împotrivirii față de fascizarea vieții universitare. În primăvara anului 1933 s-a constituit primul comitet antifascist studentesc³.

Celulele uteciste de la Facultatea de litere și filozofie, de la Academia comercială din București, de la Facultatea de litere și filozofie din Iași și cele de la facultățile de medicină au creat numeroase grupuri de studenți cu care organizau seminarii, cercuri de studii, dezbateri asupra luptei contra fascismului și războiului⁴. Preocuparea principală a acestor dezbateri era împiedicarea fascizării studențimii. Fascizarea universității însemna degradarea științei, promovarea cosmopolitismului, împiedicarea dezvoltării culturii naționale, educarea tineretului în spiritul huliganismului, al obscurantismului, al șovinismului și agresiunii⁵.

În primăvara anului 1934 apare la București ziarul ilegal *Studentul leninist* al cărui editorial era consacrat luptei împotriva fascismului în

¹ *Alle zări*, organ al Comitetului Antifascist regional Cluj, an. I, nr. 1, 26 noiembrie 1933.

² A.C.I.I.P., dosar 33 097/2945, vol. 2, f. 355, 371, 395 ș.a.

³ *Sctnleia*, 15 mai 1933.

⁴ Arhiva Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj, dosar nr. 75 051/932.

⁵ T. Caramfil, *Din luptele studențimii democratice*, Ed. tineretului, 1955, p. 89.

vederea mobilizării studențimii și a o smulge din plasa frazeologiei demagogice fasciste¹. Printre gazetele studențești cu caracter antifascist răspindite în România se număra și *Front universitaire* — editat la Paris. Gazeta informa tineretul din toate țările asupra manifestațiilor antifasciste ale tineretului muncitor și studios, asupra prejudiciilor aduse de fascism operei de educație a tineretului și transmitea materiale cu conținut ideologic antifascist².

Problema educației tineretului din universități era acută pentru România anilor de ofensivă a fascismului în toate domeniile vieții publice, politice, sociale, culturale. Analele Universității din Cluj furnizează date cu privire la preocupările „științifice educative” ale unor așa-ziși dascăli de felul lui A. C. Cuza, care în afară de ținerea unor cursuri cu teme care aveau un vădit caracter fascist, au inițiat formarea unui institut anti-ideo-masonic, cu un Buletin de presă pentru răspândirea teoriilor fasciste în rîndul intelectualității și tineretului din facultăți³.

În cursurile lui Nae Ionescu, Istrati Micescu, Nichifor Crainic ș.a. în numele „purității biologice a rasei”, au fost crescuți huliganii fasciști care aveau să se ridice în primul rînd împotriva cuceririlor culturii românești. Aceștia reprezentau o minoritate, un înveliș subțire, pestilential al reacțiunii, subvenționați de marile cercuri financiare interne și externe. Adevărata față a intelectualității noastre era dată de savanți valoroși ai României și de activitatea sirguincioasă a majorității studențimii pusă în slujba progresului și științei. C. I. Parhon, Radu Cernătescu, dr. Gh. Marinescu, G. Ibrăileanu, S. Sanielevici sînt numai cîțiva din șirul lung al celor ce au pus înțelepciunea lor în slujba intereselor poporului și s-au împotrivit fascizării țării. C. I. Parhon a fost de altfel unul din inițiatorii Frontului Studențesc Democrat, iar pentru activitatea sa, în noiembrie 1934, sub pretextul „pensionării” a fost concediat împotriva voinței sale⁴.

Ca urmare a manifestațiilor, protestelor, mitingurilor cu caracter antifascist ale studențimii, care s-au desfășurat în anii 1932—1933, centrul studențesc din București — condus de fasciști — anunța printr-un comunicat special că este interzis studențimii să manifeste pentru alte organizații politice⁵. Senatul Universității din Cluj hotăra în același an excluderea de la învățătură a tuturor conducătorilor societăților studențești antifasciste⁶.

Burghezia și moșierimea găseau explicația atitudinii protestatate a intelectualilor, în propaganda comuniștilor care a prins în rîndurile profesorilor, inginerilor și medicilor socotiți „preca numeroși pentru România”. „Avem inflație de profesori, inflație de studenți” . . . declara deputatul V. Răducanu în Camera deputaților⁷. Inflație de intelectuali, cînd 60% din populație era analfabetă, cînd la 15 milioane de țărani erau

¹ *Studentul leninist*, nr. 1, martie 1934.

² *Front universitaire*, Paris, organ al Comitetului mondial al studenților împotriva războiului și fascismului, ianuarie 1934.

³ T. Caramfil, *op. cit.*, p. 36.

⁴ *Adevărul*, nr. 15 587 din 25 noiembrie 1934.

⁵ *Universul* din 21 decembrie 1933.

⁶ A.C.I.I.P., dos. nr. 31 154/18 280, f. 38.

⁷ *Neamul romnesc*, nr. 74 din 29 martie 1932.

doar 1 000 de medici, cînd tuberculoza și sifilisul măcinau aproape un sfert din locuitorii țării.

Comitetul Tineretului Antifascist din România, cu prilejul pregătirilor participării la Congresul internațional al studenților a răspîndit spre sfîrșitul anului 1934 apelul către întreaga studențime, care era totodată programul de acțiune al studenților împotriva fascismului și pentru dobîndirea revendicărilor lor *. Se cerea să se acționeze pentru ca știința și cultura să nu mai fie un privilegiu, iar descoperirile științifice să fie folosite pentru stăpînirea forțelor naturii, iar nu pentru distrugere, pentru ca literatura și arta să oglindească țelurile tineretului și să-l îndrume pe calea progresului; pentru sporirea bugetelor de învățămînt și cultură în vederea creării de noi laboratoare, a creșterii burselor, înființării de biblioteci, săli de întruniri etc., fondurile urmînd să fie luate de la bugetele militare și ale poliției; pentru înlăturarea lui „*numerus clausus*”, pentru apărarea organizațiilor tineretului antifascist ș.a. ¹.

Plenara Comitetului Tineretului Antifascist din septembrie 1934 a dezbătut situația mișcării antifasciste în rîndurile tineretului din uzine, din facultăți și de la sate, și a luat o serie de măsuri, menite să lărgească activitatea în toate sectoarele de manifestare ale tineretului. Plenara hotăra: strîngerea contactului cu masele din fabrici, pregătirea manifestației antifasciste din octombrie 1934 de care răspundea o comisie alcătuită din: Grigore Preoteasa, N. Drăghici ș.a.; trimiterea unei circulare către tinerii antifasciști din toată țara pentru a crea comitete locale; elaborarea unei propuneri de front unic cu organizațiile tineretului social-democrat și a celui unitar; intensificarea răspîndirii presei antifasciste *Cuvîntul nou*, *Clopotul*, *Ecoul* (Buletinul fusese interzis), trimiterea de delegați în comune pentru constituirea comitetelor antifasciste sătești etc. ².

Hotărîrile Comitetului Tineretului Antifascist au început să fie îndeplinite îndată după plenara din 18 septembrie. La 23 septembrie, echipele alcătuite au plecat în fabrici și în satele din județul Ilfov, creînd comitete sătești și răspîndind ziarul *Ecoul* ³. A doua zi Comitetul întrunit din nou în ședință a analizat prima acțiune. M. Roller a informat asupra aderării la mișcarea antifascistă a muncitorilor din sectoarele Albastru, Galben și Verde ⁴. Activitatea în rîndurile tineretului muncitoresc a fost din nou dezbătută în ședința din 3 octombrie la care au fost invitați delegați ai muncitorilor din mai multe fabrici din Capitală; un muncitor de la C.F.R. a căpătat însărcinarea de a ține legătura cu Comitetul Național Antifascist, pentru problemele ce priveau activitatea tineretului antifascist ⁵. Tot în cursul lunii septembrie a avut loc o întrunire a tineretului antifascist la care a făcut o dare de seamă Matei Socor, delegatul

* Congresul a avut loc la Genua, 29—31 dec. 1934.

¹ A.C.I.I.P., dosar nr. 33 098/2945, vol. 3, f. 304.

² *Ibidem*, dos. nr. 33 097/2945, vol. 2, f. 355.

³ *Ibidem*, f. 363.

⁴ *Ibidem*, f. 369. La ședință a participat și un delegat al Ligii Muncii, C. Țiulescu.

⁵ A.C.I.I.P., f. 371.

tineretului român la plenara Comitetului Mondial al Tineretului Antifascist de la Paris din 30—31 iulie 1934¹.

Comitetul Național Antifascist a trecut o dată cu reorganizarea din iulie 1934 a activității tineretului antifascist din fabrici, facultăți, instituții, sate, și la organizarea Comitetului femeilor antifasciste².

Comitetul Antifascist al femeilor a lansat un apel către toate femeile muncitoare, intelectuale, gospodine și țărânci chemându-le la alcătuirea de comite locale, la organizarea de conferințe, consfătuiri, demonstrații și proteste. La București au avut loc în iulie 1934, întruniri de masă ale femeilor pentru alegerea delegatelor care să le reprezinte la congresul internațional antirăzboinic și antifascist al femeilor convocat la Paris pentru luna august 1934³. Ca delegate se aflau: Dida S. Calimachi și muncitoarea Ileana Țiulescu⁴. Printre acțiunile desfășurate de femeile antifasciste la sate se număra și închegarea unui activ comitet antifascist al femeilor din Vilcea, alcătuit din șase țărânci. Acest comitet, prin convorbiri pe grupe mici de țărânci, făcea cunoscut în satele apropiate activitatea de împotrivire față de război și fascism⁵.

La redacțiile presei antifasciste au sosit mereu scrisori ale femeilor care-și declarau adeziunea la mișcarea antifascistă și antirăzboinică. Cele mai multe declarau că se ridică împotriva primejdiei fascismului, deoarece acesta naște pericolul de război pentru familiile lor, pentru bărbații și copiii lor. Sint grăitoare în această privință scrisorile funcționarei Elena Vasiliu și ale textilistei Maria Ionescu. Prima, salutând chemarea Comitetului Antifascist al femeilor, scria: „Strigătul vostru este strigătul nostru, al sutelor și miilor de femei, care cu sudoarea frunții ne cîștigăm o bucată de piine și care vedem în războiul de mîine o repetare mai groaznică a măcelului ce a izbucnit acum 20 de ani. Din nou soții și copiii noștri vor fi luați de lingă noi, poate pe veșnicie. Din nou vor rămîne orfanî și văduve, din nou vom fi martore la atîtea nenorociri”⁶.

Activitatea Comitetului Național Antifascist și a comitetelor sale din numeroase localități ale țării, a cuprins pături sociale din cele mai variate. În afară de muncitori, țărani, tineri muncitori, studenți, intelectuali, femei din fabrici sau simple gospodine, au fost atrași în jurul comitetelor antifasciste numeroși meșteșugari de la sate, meseriași și corporațiile lor, negustori mici și mijlocii, și chiar unele elemente burgheze, liberale, din P.N.L. și P.N.Ț. Din rîndul acestora din urmă s-au strecurat și elemente care au subminat mișcarea antifascistă, care au frînat-o dînd pe mîna Siguranței pe comuniștii care activau în cadrul mișcării antifasciste. Printre aceste elemente se număra și avocatul Victor Gherasim provenit dintr-o disidență a P.N.Ț. care în calitatea sa de secretar al Comitetului Național Antifascist a adus mari prejudicii mișcării datorită legăturilor

¹ A.C.I.I.P., f. 319.

² *Ibidem*, f. 94, Președinte al Comitetului tineretului antifascist a fost ales Matei Socor, iar al femeilor antifasciste Zoe Frunză.

³ *Așa*. Organ de presă antifascist și antirăzboinic, nr. 4, 29. VII, 1934.

⁴ P. Constantinescu-Iași, *Organizații de masă legale conduse de P.C.R.*, p. 29.

⁵ A.C.I.I.P., dosar nr. 33 098/2945, vol. 3, f. 380.

⁶ *Așa*, nr. 4 din 29 iulie 1934.

sale cu Siguranța. Cadrul legal al activității Comitetului Național Antifascist, cuprinderea unor mase apreciabile etc., au împiedicat distrugerea comitetului, cu toate atacurile dinafară și dinăuntru său. Dimpotrivă, în cursul anului 1934, Comitetul Național Antifascist s-a impus printr-o serie de forme de activitate, dintre care unele au fost mult apreciate de către mișcarea antifascistă internațională. Printre aceste forme de activitate prodigioasă a Comitetului Național Antifascist din România este și presa legală antifascistă.

Presa românească antifascistă, înarmată cu condeiul unor activiști comuniști și oameni de știință și artă progresiști, a adus un aport deosebit în acțiunea de informare a maselor asupra țelurilor politicii fasciste și agresive a capitalismului intern și internațional precum și în crearea unei largi opinii antifasciste și antirăzboinice.

Răspîndită în toate colțurile țării, prin gazete centrale și numeroase ziare locale în regiunile Moldovei, Dobrogei, Olteniei, Transilvaniei, presa antifascistă a fost un real factor de mobilizare și organizare a muncitorilor, țăranilor și intelectualilor în comitete antifasciste. Acolo unde s-au creat atare comitete cît și acolo unde mișcarea antifascistă nu a luat forme organizatorice precise, presa a reușit să creeze și să mențină în rîndurile unei mari părți a populației, simțămîntul de încredere în forțele progresiste, democratice și antifasciste.

Partidul Comunist Român are deosebitul merit de a fi reușit să însoțească activitatea diferitelor organizații de masă legale cu o avalanșă de gazete cu caracter legal, democratic, progresiste cu titulaturi „independente”, „culturale” sau „umanitare”, astfel încît ori de cîte ori aceste gazete erau interzise, apăreau de fiecare dată din nou, în stare să-și joace rolul de mobilizator colectiv al maselor.

Activitatea Comitetului Național Antifascist a fost neîncetat susținută de un număr considerabil de organe de presă cu caracter pronunțat antifascist, sau cu tendințe antifasciste. Printre aceste gazete se numărau : „Buletinul” de acțiune contra fascismului — organ al Comitetului pe întreaga țară, apărut la 23 octombrie 1933 și interzis în februarie 1934 ; „Alte zări” — Botoșani, gazetă săptămînală independentă — democrată, de la 30 iunie 1933—30 decembrie 1934 ; „Ecolul” — Iași, de la 1 iulie 1934 — 25 noiembrie 1934 ; „Cuvînt Nou” — Brașov, 26 august 1934 — 8 decembrie 1934 ; „Îndrumarea” — Galați, „Cuvîntul liber” — București, „Manifest” Iași, „Echipa” — organ al tineretului antifascist, „Székelyföldi Néplap” — Tg. Mureș ; „Momentul” — București, „Umanitatea” — București, „Drum nou” — Tr. Măgurele ; „Svellina” — Silistra ; „Uj Korszak” (Era nouă) — Cluj, suprimată de la primul număr (1934 — martie) ; „Adevărul Galațiului” ; „Apărătorul” — București ; „Alarma” — București și altele printre care pot fi încadrate gazetele mai multor sindicate, cum era spre pildă „Constructorul”. Mișcarea antifascistă a izbutit în repetate rînduri să cucerească la ziarele cotidiene, coloane întregi, uneori rubrici aparte, să-și creeze simpatizanți activi printre redactorii ziarelor „Dimineața”, „Tempo”, „Adevărul” și altele.

„Buletinul” de acțiune împotriva fascismului organ al Comitetului Național Antifascist era una din gazetele cele mai răspîndite și solicitate

de către comitetele locale antifasciste. Editorialul primului număr „Cuvînt înainte” sublinia că „Buletinul” are ca menire să demaște primejdia fascistă pentru muncitori, pentru țărani, pentru intelectuali, liber profesioniști, funcționari. Printre articolele publicate în primul număr pot fi amintite „Originea hitlerismului”, „Să înceteze provocările”, „Incendiatorii Reichstagului se demască”, „Descălecarea cuzismului în Banat”, „Mercenarii hitlerismului în România” (enumerînd ca mercenari: gruparea fascistă — Forțu, Garda de Fier, LANC, Partidul național-socialist al lui Ștefan Tătărescu, gruparea lui Fabricius ș.a.). În articolul „Guvernul face politica struțului față de fasciști” erau demascați politicienii național-țărăniști care nu leuau nici o măsură cînd fasciștii „mărșăluiau pe străzi în uniforme cu steaguri și cruci încirlichtate, ținînd sub teroare populația orașelor”. „Emisarii lui Hitler pătrund în țară nestingheriți de nimeni — arăta în încheiere articolul — iau parte activă la manifestațiile hitleriştilor romîni, controlează munca și predau instrucție. Guvernul național-țărănesc, tace”¹.

Cîrmuitorii burghezi și moșieri, țărăniști și liberali prin „tăcerea” lor sprijineau dezmățul gărzilor fasciste care aveau încuviințarea și din partea regelui și stipendii din partea virfurilor marilor finanțe apusene, cu deosebire hitleriste. Tăceau cînd presa fascistă împrôșca pretutindeni cu meșteșugite minciuni pe toți acei care ridicau o stavilă în calea pierzaniei țării. Gazete ca „Apărarea Națională” în care se cereau măsuri polițiste și suprimarea antifasciștilor, erau tolerate și încurajate². În schimb gazele antifasciste erau supravegheate pentru a li se scurta existența, confiscîndu-li-se ediții întregi, cenzurîndu-li-se coloane și pagini, fără vreun motiv, decît acela al vrășmășiei guvernantilor față de popor și de interesele acestuia.

Presa antifascistă, înfățișînd năzuințele de pace și progres ale poporului, a continuat în ciuda opreliștilor, să înfățișeze masele adevărul. „Fascismul și războiul”, articol semnat de P. Constantinescu-Iași în nr. 2 al Buletinului, lămurea masele asupra rosturilor politicii capitaliștilor, care vor să-și ducă stăpînirea poporului prin fascism și război. Referindu-se la pregătirile agresive ale Germaniei, autorul preciza că „întreaga armată auxiliară hitleristă pe care paragrafele conferințelor de dezarmare căutau s-o îmbrace cu o haină de poliție sau de organizație politică este azi atașată pe față armatei de război”³. Numărul 2 al Buletinului publica articolul „Demagogia fascistă — un pericol pentru mase”, proteste împotriva procesului de la Lipsca al antifasciștilor, pagina tineretului, adeziuni, articolul „Drumul studențimii contra fascismului” ș.a.⁴.

„Luptînd împotriva provocărilor hitleriste, a provocației de incendiere a lumii, luptînd împotriva fascismului mondial, masele populare din România — scria Buletinul nr. 3 — nu vor întirzia să ingenunche propriul lor dușman, din propria lor țară, gătit de cămășile lui Mihalache, Averescu

¹ *Buletinul de acțiune împotriva fascismului*, an. I, nr. 2, 23 oct. 1933, Biblioteca Academiei R.P.R., p. III, 1 500 vol. 9.

² *Apărarea națională* din 17 aprilie 1934.

³ *Buletinul de acțiune împotriva fascismului*, an. I, nr. 2, 12, XI, 1933.

⁴ *Ibidem*.

și Zelea Codreanu, sau lipsit de zorzoane dar acoperit cu fraze sterpe și demagogice”¹. Buletinul devenise încă de la nașterea sa atât de combativ încât numai după cinci luni, în februarie 1934, autoritățile burgheze l-au suprimat².

Printre gazetele antifasciste răspândite mai ales în Transilvania se numără *Alte zări*, organul de presă al Comitetului regional cu sediul la Cluj și care avea subtitlul „Publicație periodică împotriva fascismului și războiului”. Primul număr din 26 noiembrie 1933 în articolul intitulat „Program”, după ce înfățișează modul cum fascismul a amăgit masele arată scopul noii publicații clujene: „În primul rînd, vom arăta că adevărata țintă a fascismului, de orice nuanță ar fi el și sub orice emblemă s-ar manifesta, este să apere un sistem intrat în putrefacție și să oprime masele muncitorești de toate rasele și de toate credințele”³. Nivelul materialelor publicate în gazetele antifasciste era incontestabil superior. Aceste materiale cuprindeau o analiză profundă a rînduielilor impuse de fascism în Germania, Italia și alte țări, o înțelegere adîncă a rosturilor reacționare ale politicii vîrfurilor burgheziei și moșierimii românești. Ele se remarcă prin nota mobilizatoare, agitatorică, pe fondul unei activități remarcabile, cerută de conduita etică, democratică, obligatorie presei. Aceeași gazetă clujeană, „pentru edificarea unor intelectuali naivi”, în articolul „Superstiții fasciste”, cerea intelectualilor să vadă nu suprafața ideologică a fascismului, nu latura sa demagogică și generatoare de pasiuni naționalist-șovine, ci temelia reacționară internațională și internă a fluxului fascist, „Fascismul este o mișcare internațională pentru a încerca prelungirea zilelor numărate ale capitalismului internațional”⁴ sublinia gazeta.

Dînd explicație asasinatelor în masă din Germania și atacurilor huliganice ale fasciștilor romîni tolerate de guvern, gazeta arăta: „Statul burghez la marginea prăpastiei,...este împins să recurgă la metode teroriste fătîșe”⁴. Gazeta *Apărătorul*, referindu-se concret la agentura fascistă din țara noastră, demasca rolul gărzii de fier în spatele căreia sta patronatul și burghezia: „Prin fapte vedem că organizația ce-și zice, «Garda de Fier» este într-adevăr o gardă, dar a stăpînirii împotriva maselor”⁵.

Clopotul, gazetă săptămînală independentă-democrată, a apărut la Botoșani timp de un an și jumătate, de la 30 iunie 1933 la 30 decembrie 1934, „cu o regularitate și o viață impresionantă pentru vremurile vitrege față de presa democratică”⁶. Gazeta era redactată de cîțiva profesori și avocați din Botoșani cu sprijinul mai multor valoroși publiciști antifasciști din București. Ea cuprindea editoriale referitoare la toate problemele mari ale zilei, articole de doctrină socială, scrise simplu și cu talent, pentru lămurirea adevăratelor pricini ale frămîntatei vieți politice de atunci, o rubrică permanentă intitulată „Frontul Muncii” și alta „Activități literare” cu observații critice și păreri disputate, deosebite

¹ *Buletinul de acțiune împotriva fascismului*, an. I, nr. 3 din 3 dec. 1933.

² A.C.I.P., dosar nr. 33 097/2945, vol. 2, Ordinul Mîn. Int., nr. 13 598.

³ *Alte zări*, publicație periodică împotriva fascismului și războiului, an. I, nr. 1 din 26 noiembrie 1933.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Apărătorul*, an. I, nr. 1, 1 februarie 1933.

⁶ P. Constantinescu-Iași, *Organizații de masă legale conduse de P.C.R.*

de spiritul îngust al literaților vremii; o „Cronică externă”, informații locale și generale, care transformau gazeta provincială într-un organ de presă larg răspândit¹. După interzicerea „Buletinului” rolul acestuia a fost preluat îndeosebi, pentru o bună vreme, de către gazeta Clopotul. Raportul Ministerului de Interne pe 1934 nota în referințele sale la activitatea publicistică antifascistă că „s-a făcut din ziarul „Clopotul” un adevărat organ, cu un grad de răspundere mult mai dezvoltat, fiind o publicație de propagandă comunistă după modelul revistei „Welt-Front”². Același raport preciza că „Toate articolele și informațiile apărute în aceste publicații, atit cele politice cit și cele cu caracter economic, descoperă o accentuată tendință de a fi legate cu lupta pe frontul revendicărilor profesionale, politice și economice ale muncitorimii din orașe și sate”. Autoritățile făceau constatarea acelor rezultate ale luptei antifasciste obținute pe tărîmul presei legale, de mult preconizate de comuniști. Raportul remarcă acest lucru în paginile următoare : „Se duce deci o luptă bine susținută și bazată pe demascarea tuturor guvernelor burgheze, învinuindu-le că sporesc înarmările de război pe spinarea muncitorimii, prin ridicarea impozitelor, scăderea salariilor și răpirea libertăților de manifestare — legînd toate aceste acțiuni cu revendicările muncitorimii prevăzute în programul partidului comunist”³.

La sfîrșitul anului 1933 a apărut la București *Momentul* denumit *Revista tinerii generații*⁴ care la pagina „Situatia tineretului” publica o rubrică intitulată „Tineretul și Uniunea Sovietică”⁵.

Gazeta antifascistă *Echipa* își consacră articolele mai ales tineretului pe care-l îndemna să se opună de a fi tîrît în mocirla fascismului și de a fi atras în războiul furibund pregătit în acei ani. În articolul „Conjunctura de război” gazeta înfățișa febra înarmărilor, pregătirile militare și da indicații pentru tineret, arătînd că, conjunctura de război nu este altceva decît o încercare de salvare de la pieire a sistemului economic capitalist. Articolul atrage atenția că această conjunctură „are și un revers politic de grabnică radicalizare a maselor”⁶. În această privință este de notat modul cum gazeta antifascistă *Așa* vedea menirea maselor. „E de datoria noastră — se scria în articolul „La o aniversare” — a ne da seama că lupta strîns unită a tuturor conștiințelor omenești, o luptă dusă cu ultima dîrzenie va putea și va trebui să forțeze pe conducătorii statelor să abdice de la politica intereselor ce le reprezintă, să se plece în fața voînței nestrămutate a milioane de muncitori, care cer pace și pîine”⁷. Interesele conducătorilor statului burghez sînt dezvăluite de gazeta *Horia* care indica și calea de rezolvare a pericolului ce reprezintă politica guvernăntilor vremii. „Hitler, Mussolini, nemții, italienii își au năzuințele lor, ei vor colonii, vor să domine asupra altor popoare — noi luptăm contra

¹ P. Constantinescu-Iași, *op. cit.*

² A.C.I.I.P., dos. nr. 33 097/2945, vol. 2, f. 94.

³ *Ibidem*, vol. 2, nota Direcției Poliției, nr. 30 545 din 12 noiembrie 1934, fila 119.

⁴ *Echipa*, nr. 1, 7 oct. 1934.

⁵ *Contribuții la studiul influenței Marii Revoluții Socialiste din Octombrie în România*, p. 251.

⁶ *Echipa*, nr. 1, 7 oct. 1934.

⁷ *Așa*, organ de propagandă antifascistă și antirăzboinică, 29 iulie 1934.

sclaviei economice, pentru libertate politică și o lume nouă, pe care dacă va fi cazul va trebui să o apărăm și contra lui Hitler și contra lui Mussolini”¹.

Calificînd conținutul presei antifasciste ca „o sintetizare a propagandei comuniste” autoritățile au trecut la măsuri de îngrădire a unor publicații, de suprimare a altora, apoi la interzicerea tuturor². La 26 noiembrie 1934 au fost interzise toate publicațiile cu caracter antifascist, antirăzboinic, acele care militau pentru prietenie cu Uniunea Sovietică, cele independente democratice etc. Protestul maselor a fost vehement. În fața redacțiilor s-au strîns colaboratori și cititori pentru a înfiera actul fascist al guvernului. În cartierele muncitorești mai ales, peste ordonanța Ministerului au fost aplicate șabloane: „Jos teroarea fascistă”. Peste 400 de studenți au semnat un manifest de protest în care se condamnă actul de barbarie contra dreptului legitim de manifestare a cetățenilor³.

Activitatea publicistică propagandistică s-a desfășurat nu numai prin mijlocirea presei, ci și printr-o muncă editorială: cărți, broșuri, manifeste, gazete de perete, ilustrate etc. Cartea „Ciuma brună” a fost editată de Comitetul Național Antifascist în limbile română, germană și maghiară. Ea demasca ororile hitlerismului, arăta decăderea morală și activitatea antiumanitară a bandelor fasciste, înfățișa fotografii din cele 25 de lagăre în care erau închiși în Germania luptătorii antifasciști⁴. După ce aprecia fascismul, indiferent de forma sub care apare, ca o ofensivă deschisă, brutală împotriva maselor muncitoare, cartea preciza țelurile fasciste ale fiecărei noi organizații sau grupări apărute sub oblăduirea vîrfurilor burgheziei și moșierimii „Blocul cetățenesc”, „Forța”, „P.N.S.” „Șt. Tătărescu”, „Liga apărării proprietății private” a lui E. Antonescu, precum și gruparea tuturor organizațiilor fasciste încercată de M. Manolescu ș.a. Cartea constituia în același timp o chemare adresată maselor pentru a preveni, prin împotrivirea lor, instaurarea regimului de dictatură fascistă în România.

Comitetul Antifascist din Cluj a inițiat publicarea unei serii de broșuri pentru demascarea fascismului sub titlul *Luptele economice ale muncitorimii clujene*.

În articolele sale Mihail Roller ridică o serie de probleme ideologice care erau necesare mișcării antifasciste pentru înțelegerea pericolului ce-l prezenta fascismul. Printre aceste scrieri se numără „Fascismul și baza sa socială”, „După congres”, „Spre frontul unic” și altele⁵.

Manifestele consacrate acțiunilor de protest, de chemări la acțiuni antirăzboinice, pentru prietenie cu Uniunea Sovietică însoțeau în mod permanent activitatea de luptă antifascistă.

Frontul unic împotriva fascismului era o condiție hotărîtoare pentru stăvilirea fascizării României. Strădania Partidului Comunist Român în-

¹ Horia, organ al Frontului Plugarilor, an. II, nr. 22 din 20 oct. 1933.

² Raportul Dir. Poliției, nr. 30 545 din 12 nov. 1934. A.C.I.I.P., dos., nr. 33 098/2945, vol. 3, f. 119.

³ A.C.I.I.P., dosar nr. 33 098/2945, f. 124—128.

⁴ Ciurma brună în Germania, editată de C.N.A., București, 1934, p. 2.

⁵ M. Roller, Scrieri istorice și social-politice, E.S.P.L.P., p. 173 și 199.

soțită de chemările Comitetului Național Antifascist și a Ligii Muncii pentru crearea unui front comun al tuturor organizațiilor democratice (partide, sindicate, ligi, asociații ale tuturor comitetelor cetățenești, țărănești, intelectuale, studențești etc.) — nu au dus la rezultate necesare pentru a salva România din tentaculele fascismului și a o abate din calea împingerii sale în războiul antisovietic. Partidul Comunist din România lupta pentru realizarea frontului unic muncitoresc pentru ca pe această temelie să poată fi creat Frontul Popular Antifascist din România. Liderii social-democrați de dreapta au adoptat însă o poziție potrivnică intereselor poporului. Insistențele propuneri ale Partidului Comunist Român nu au fost acceptate de acești lideri și peste câțiva ani fascismul, fără a avea o bază largă de masă dar profitând de lipsa de unitate a maselor împotriva sa, și-a instaurat dictatura militaristă și agresivă.

Activitatea Comitetului Național Antifascist, deși luase o amploare îngrijorătoare pentru autorități, nu putea cuprinde majoritatea populației, pentru a crea un larg front popular antifascist singurul în stare să se opună politicii de fascizare a României. Partidul Comunist, pornind de la această situație, încă din 1933 a îndemnat Comitetul Național Antifascist să-și apropie, pentru acțiune contra fascismului, o serie de organizații muncitorești. În octombrie 1933, Comitetul Tineretului Antifascist, a propus tineretului social-democrat, întrunit în congresul său general, încheierea frontului comun Antifascist¹. Propunerea Comitetului Tineretului antifascist fără a fi prezentată congresului, a fost respinsă de conducătorii tineretului social-democrat. Apelul pentru front comun antifascist a fost difuzat totuși printre delegați și foarte mulți au fost cei care în cuvântul lor au cerut încheierea unității proletariatului contra fascismului și aderarea la Comitetul Național Antifascist. Deși în congres tinerii socialiști susținători ai apelului au fost aplaudați de conducătorii social-democrați vîrstnici și tineri, după congres ei au fost excluși din Uniunea Tineretului Socialist, doi dintre ei fiind chiar membri ai Executivei tineretului socialist². Liderii social-democrați de dreapta s-au opus participării membrilor P.S.D. la activitatea comitetelor antifasciste. Ei calificau comitetele acestea ca „instituiuni de manevră comunistă, iar cei ce vor intra vor fi considerați excluși din organizațiile noastre”³.

Apelul Comitetului Național Antifascist din noiembrie 1933 către muncitorii organizați în sindicate, neorganizați, către șomeri, intelectuali, ucenici, arăta că pentru mase criza avea urmări deosebit de grele și că fascismul nu poate rezolva problemele crizei, deoarece el însuși este născut chiar de împrejurările care au determinat-o.

¹ P. Constantinescu-Iași, *Organizații de masă legale conduse de P.C.R.*, p. 27.

² *Buletinul*, an. I, nr. 1 din 23 oct. 1935.

³ *Lumea nouă*, organ al Partidului Social Democrat, oct. 1933.

Un nou apel de data aceasta adresat Uniunii Tineretului Comunist, Uniunii Tineretului Socialist, Uniunii Tineretului Socialist unitar, tineretului înglobat în sindicate și tuturor tinerilor muncitori, țărani și intelectuali din orice grupări politice, profesionale și alte organizații, chema în septembrie 1934, la încheierea cât mai grabnică a frontului unic de luptă împotriva războiului și a fascismului. Era propusă unitatea de acțiune pe baza următoarelor puncte :

Contra :

instrucției preregimentare, a prelungirii stării de asediu, a descalficării și concedierilor, a muncii forțate, a limitării numărului ucenicilor și a prelungirii anilor de studiu.

Pentru :

mărirea salariilor, ajutorarea tinerilor de către stat, comună sau patron cu cîte 2000 lei momentan sau 50 lei pe zi în mod permanent, scutirea de impozite și lichidarea datorilor cămătărești, scutirea tinerilor săraci de taxe școlare și universitare, regimul politic în închisori și eliberarea ceferiștilor arestați ¹.

Lectura acestor chemări de la sfîrșitul Apelului ne dă imaginea problemelor care frămîntau tineretul conștient din țara noastră, probleme legate mai ales de rezolvarea lipsurilor în creștere continuă datorită pregătirilor de război și a ofensivei fascismului. Stînd pe poziții scizioniste, elementele de dreapta din conducerea P.S.D. refuzau în continuare să răspundă chemării P.C.R. pentru organizarea și legarea luptelor muncitorimii în vederea cuceririi revendicărilor zilnice, cu lupta maselor largi împotriva fascismului. Așa se explică faptul că împotriva simțămintelor antifasciste ale maselor de muncitori vîrstnici sau tineri, dreapta social-democrată a menținut organizațiile ei pe poziții ostile intereselor patriotice și democratice ale Romîniei. Este semnificativ actul odios al unor șefi sindicaliști de dreapta, care la congresul tipografilor din toamna anului 1933, au ascuns apelul pentru unitate al Comitetului Antifascist. În gazeta *Lumea nouă* articolele lui Flueraș și Măglașu excelau în atacuri contra Comitetului Antifascist, calificînd activitatea acestuia drept „vechituri revoluționare” și copie a ceea ce discută Moscova ².

Comitetul Național Antifascist a reluat în repetate rînduri propunerile pentru crearea frontului comun antifascist și nu a dezarmat deoarece a înțeles că masa organizațiilor chemate să-l înfăptuiască înțelege primejdia ce plana asupra poporului romîn. Conferința Comitetului Național Antifascist din 9—10 septembrie 1934 a întrunit 34 delegați din principalele centre ale țării : București, Iași, Cluj, Constanța, Pitești, Botoșani ș.a. ³. Printre problemele dezbătute, un loc de seamă a revenit creării frontului comun de acțiune împotriva fascismului. În raportul prezentat a fost relevat succesul dobîndit de frontul popular antifascist

¹ Apelul Comitetului central al tineretului antifascist, A.C.I.I.P., dosar nr. 33 097/2945, vol. 2.

² *Lumea nouă*, organ al P.S.D. Vezi nr. din oct. nov. dec. 1933.

³ P. Constantinescu-Iași, *Organizații de masă legale conduse de P.C.R.*, p. 29.

din Franța, care o dată constituit a reușit să bareze drumul fascismului în Franța. La conferință a fost prezentat un proiect de propunere pentru „front unic împotriva fascismului” — către social-democrați, socialiști independenți și alte organizații muncitorești și societăți ale muncitorilor și intelectualilor¹.

Noul Comitet ales în conferință a trecut la intensificarea activității antifasciste prin intermediul presei, al întrunirilor, protestelor². Cît privește acțiunea de încheiere a frontului unic împotriva fascismului, Comitetul s-a adresat pe rînd tuturor organizațiilor pentru a stabili înțelegeri parțiale, la început și apoi cu caracter atotcuprinzător. Astfel în octombrie 1934, C.N.A. împreună cu Liga Muncii a căzut de acord să acționeze în comun pentru probleme ce priveau ambele organizații ca : activitatea comună contra regimului din închisori, luptă împotriva pregătirilor de război și a fascizării țării, apărarea celor arestați și supuși justiției burghezo-moșierești³.

Adeziunea Ligii Muncii și a socialiștilor unitari la frontul de luptă antifascist și antirăzboinic propus de Comitetul Național Antifascist constituia un cîștig remarcabil pentru perspectiva încheierii unui larg front popular antifascist în România. Unitatea de acțiune pe temeiul luptei antirăzboinică, antifasciste, pentru pace și democrație, era un pas de apreciat, pe calea încheierii unității de acțiune a clasei muncitoare. Dacă repetatele tentative ale Partidului Comunist din România nu găsiseră înțelegere mai înainte, primejdia fascismului și a războiului a constituit terenul de întîlnire și stabilirea contactului între conducerile unor organizații muncitorești.

„Comitetul de coordonare a frontului unic de luptă comună contra fascismului și războiului”, alcătuit din 15 membri, cîte cinci din partea fiecărei organizații, a hotărît organizarea la 28 octombrie 1934 a unei manifestații publice împotriva fascismului și a războiului, cu ocazia căreia să se aducă la cunoștință maselor încheierea Frontului Unic de acțiune. El a pregătit editarea programului Frontului Unic în 20 000 exemplare, organizarea întrunirilor de protest contra stării de asediu, a cenzurii, pentru regimul politic al deținuților, editarea unei broșuri antifasciste în 20 000 exemplare, un afiș comun al Comitetului Național Antifascist, Partidului Socialist Unitar și Ligii Muncii, precum și întrunirea la Marna unde au fost chemați să ia cuvîntul fruntași comuniști, socialiști, conducători ai organizațiilor de masă legale, muncitori, intelectuali⁴. Întrunirea a fost însă interzisă printr-un procedeu josnic. Comandantul Corpului II Armată București — dat fiind proclamarea stării de asediu — putea dispune interzicerea manifestărilor care „tulburau ordinea în stat”. Întrunirea de la Marna — anunțată dinainte și complet legală — n-a avut nici o obiecțiune din partea Comandantului Corpului II Armată. Direcția Generală a Poliției însă, în mod confidențial, s-a adresat comandamentului militar pentru „a dispune să nu se acorde autorizația

¹ *Tempo*, 16 septembrie 1934.

² A.C.I.I.P., dosar nr. 33 097/2945, vol. 2, fila 274, 275.

³ *Ibidem*, f. 320.

⁴ A.C.I.I.P., dosar nr. 33 097/2945, vol. 2, fila 45.

necesară ținerii acestei întruniri” de către Corpul II Armată, iar „hotărîrea d-voastră vă rugăm să binevoiți a dispune să fie comunicată și acestei Direcțiuni Generale”¹. Participanții veniți la întrunire s-au lovit de poliția postată la intrările din Calea Griviței și Buzești. Peste o mie de muncitori, șomeri, studenți, femei s-au încolonat manifestînd pînă în strada Eugen Carada, unde au organizat continuarea întrunirii interzise. În același timp grupuri de muncitori antrenau masele pe Calea Griviței pentru a împiedica încercările poliției de a sparge întrunirea ce începuse².

Plenara din 18 noiembrie 1934 a Comitetului Național Antifascist constata intensificarea acțiunii de oprimare a mișcării antifasciste din partea guvernului liberal, iar din raport reieșeau greutățile ivite în calea întăririi unității antifasciste datorită unor conducători socialiști³. Șefii P.S.D. condiționau aderarea la acțiunea comună, de intrarea în legalitate a partidului comunist — în sensul renunțării la principiile programatice revoluționare. Plenara a hotărît organizarea între 1 și 15 ianuarie 1935 a Congresului Antifascist din România la care să fie invitați delegați din țările Europei.

Comitetul Național Antifascist, la jumătatea anului 1934, și-a concentrat atenția asupra uneia din problemele cele mai frămîntate de către muncitorimea din România și cu larg ecou peste hotare — procesul revoluționarilor ceferiști de la Grivița în frunte cu comuniștii Gheorghe Gheorghiu-Dej și Chivu Stoica. Valului de protest din partea organizațiilor muncitorești, a sindicatelor, a personalităților marcante în viața științifică și culturală s-au adăugat protestele Comitetului Național Antifascist, ale comitetelor regionale și locale. La Cluj, spre pildă, din cadrul Comitetului Antifascist regional s-a creat un comitet special pentru apărarea muncitorilor arestați și judecați. A fost redactat un apel și trimis spre publicare tuturor ziarelor românești și maghiare din Transilvania și marilor cotidiene: *Adevărul*, *Dimineața*, *Tempo*. Apelul semnat de T. Bugnariu, A. Covaci — cismar, cerea imediată stingere a procesului care a dat „peste 500 de ani de ocnă, de muncă silnică pe viață și reclusiune”⁴.

„Noi muncitorii — din Constanța — începea declarația de adeziune la Comitetul Național Antifascist — în număr de 150, din care 100 muncitori din port și cincizeci din alte meserii — vă rugăm a publica în Buletinul antifascist și în celelalte gazete antifasciste care apar următoarele: Că ne solidarizăm cu totul cu lupta ceferiștilor, care a fost și lupta noastră. Aderăm la apelul făcut pentru eliberarea ceferiștilor și cerem și noi cu energie imediată punere în libertate a muncitorilor din procesul ceferiștilor”⁵. Protestul muncitorilor Constanței a fost trimis Comitetului de revizie și Consiliului de Miniștri. „Ne declarăm complet solidari cu muncitorii de la Atelierele C.F.R. Grivița”, începea protestul semnat de 80

¹ Nota Direcției Generale a Poliției către Comandamentul Corpului II Armată, nr. 76 316, 23 oct. 1934, A.C.I.I.P., dosar nr. 33 097/2945, vol. 2, fila 416.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 162.

⁴ *Ibidem*, f. 137.

⁵ *Ibidem*, f. 164.

de muncitori petroliști. „Cerem pe această cale eliberarea imediată a muncitorilor condamnați pe nedrept și fără apărare”... „Cerem trimiterea în judecată și condamnarea celor vinovați de represiunea care a lăsat pe drumuri atîtea familii îndoliate”¹.

Comitetul Mondial Antifascist și-a exprimat protestul vehement împotriva condamnării luptătorilor romîni antifasciști. Comitetul Mondial Antifascist a organizat o campanie internațională pentru apărarea frunțașilor muncitorimii romîne condamnați. A fost trimis în România avocatul C. Bourthumieux, din partea Comitetului Antifascist francez pentru a participa la dezbaterile procesului. Interviu acordat redactorului gazetei *Dimineața* de către Charles Bourthumieux sublinia :

„Opinia publică este foarte alarmată din cauza unor manifestări care au avut loc în ultimul timp în România”, arăta avocatul francez referindu-se la modul samavolnic în care autoritățile foloseau justiția. „Intelectualii, marea majoritate a avocaților din Franța, urmăresc cu deosebită atenție cursul care-l urmează judecarea procesului din Craiova ca și atîtor procese politice din Germania și Austria”. La întrebarea „Ce impresie v-au făcut acuzații”, el a răspuns : „O impresie admirabilă. Sînt exemple vii ale unei conștiințe nealterate, demne de admirat. Întreaga comportare a acuzaților în procese, precum și răspunsurile martorilor nu pot conchide decît la eliberarea lor de sub povara acuzațiilor nedrepte”².

Emigrația polonă antifascistă în septembrie 1934 și-a trimis de asemenea protestul său cerînd imediata eliberare a antifasciștilor arestați și încetarea regimului sălbatic la care sînt supuși militanții revoluționari³. Contra „verdictului sîngeros” își ridică glasul de protest studențimea din Praga în numele a 9 asociații studențești⁴. „De acord cu opinia publică progresistă și civilizată din întreaga lume, și de acord cu păturile muncitoare și intelectuale din Cehoslovacia, considerăm de datoria noastră omenească, ca înaintea judecării procesului să exprimăm protestul nostru cel mai energic împotriva acestui proces cît și în contra sentinței neomeștești și neîndreptățite. Facem răspunzător guvernul din România și justiția lui pentru înscenarea acestui proces. Cerem eliberarea tuturor victimelor condamnate”, se încheia protestul semnat de organizația Partidului Progresist din Brno, Liga internațională pentru cauza tinerilor, Comitetul fabricii textile „Kemka”, comitetul fabricii „Keis și Hanak”, comitetele de fabrică de la întreprinderile „Stork”, „Uxa” ș.a.⁵.

Legăția romînă din Paris scria la 31 mai 1934 ministrului de externe N. Titulescu despre marele număr de proteste din partea maselor populare care în întreaga Franță cereau eliberarea frunțașilor mișcării antifasciste din România⁶.

¹ A.C.I.I.P., dosar 33 097/2945, vol. 2, f. 366, 165.

² *Dimineața* din 23 iunie 1934.

³ A.C.I.I.P., dos. 33 097/2945, vol. 2, f. 366.

⁴ *Ibidem*, f. 176.

⁵ *Ibidem*, f. 174.

⁶ Raportul Legăției romîne din Paris către Ministerul de Externe, nr. 2943/31 465 din 31 mai 1934, A.C.I.I.P., dosar nr. 33 097/2945, vol. 2, fila 178.

Trebuie subliniat faptul că opinia publică internațională a văzut în luptele din februarie 1933 propria luptă pentru salvarea popoarelor de fascism, iar în apărarea ceferiștilor din procesul înscenat de guvernanții României, a văzut salvarea acelor luptători care cu prețul vieții lor s-au ridicat să bareze în acest colț al lumii înaintarea fascismului mondial.

În același timp mișcarea antifascistă din România înțelegând că izbînda și întărirea fascismului în orice altă țară mărește primejdia fascismului în propria țară și-a unit glasul de protest cu al milioanelor de muncitori, intelectuali, țărani, femei și tineri pentru a opri săvîrșirea asasinatului fascist pus la cale de clica lui Hitler-Goering împotriva lui Dimitrov și a altor luptători antifasciști.

Întreaga activitate a Comitetului Național Antifascist, pe tot parcursul său de la creare și pînă la desființare la sfîrșitul anului 1934* — s-a desfășurat sub îndrumarea partidului comunist, care prin presa sa ilegală, prin acțiunile celulelor comuniste, prin activiștii comuniști trimiși în comitetele antifasciste au reușit să imprime mișcării antifasciste o linie consecventă de împotrivire activă față de ofensiva fascismului din țara noastră.

Comitetul Național Antifascist, organizat și îndeaproape îndrumat de către Partidul Comunist Român, și-a desfășurat activitatea între 1933 și 1934 cu rezultate evidente în direcția atragerii maselor la lupta împotriva fascismului și războiului.

Nemulțumirile diverselor pături sociale, protestele populației amenințate direct de primejdia fascizării țării, cererile legitime ale cetățenilor pentru stăvilirea terorii reacțiunii fasciste aveau o dată cu crearea Comitetului Național Antifascist un for organizat polarizator al tuturor acțiunilor care se desfășurau pînă atunci în mod spontan.

Partidul Comunist Român, prin activitatea Comitetului Național Antifascist, a reușit să creeze în rîndurile maselor largi o opinie de împotrivire față de ofensiva fascismului în România și în afară de proletariat, să trezească la realitate alte pături sociale amenințate direct de demagogia fascistă.

După o jumătate de an de la desființarea Comitetului Național Antifascist a fost intentat un proces împotriva mai multor activiști ai organizațiilor de masă legale conduse de Partidul Comunist din România. Acuzația principală adusă de guvernanții burgheziei și moșierimii consta în faptul că cei implicați în procese : Grigore Preoteasa, Tudor Bugnariu, P. Constantinescu-Iași, Scarlat Calimachi au luat apărarea conducătorilor grevei C.F.R.-iștilor din 1933 și au activat în organizații de masă ca „Amicii U.R.S.S.” și „Comitetul Antifascist”. Procesul cunoscut sub numele de „Procesul mișcării antifasciste” urma să se desfășoare la Cluj, departe de cele două centre București și Craiova, compromise în fața

* La 25 noiembrie 1934 a fost instituită „starea de asediu prin înalt decret”. Totodată au fost declarate în afara legii 32 asociații printre care și Comitetul Național Antifascist sub pretextul de „pericol pentru existența cetățenilor și conservarea statului”. A.C.I.I.P., dosar nr. 32 999/2088, fila 114.

maselor muncitoare prin odiosul proces contra bravilor luptători comuniști în frunte cu tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej. La Cluj, în tumultul unei agitații huliganice, șovine, antisovietice, autoritățile sperau să creeze un cadru potrivit pentru o „exemplară” condamnare a antifasciștilor din România.

Protestul maselor s-a ridicat viu în întreaga țară. Clujul a devenit centrul unor mari acțiuni protestatare în anul 1935. În oraș s-a alcătuit un „Comitet de Apărare a Antifasciștilor” care a lansat în august 1935 un apel către mase. Astfel de comitete s-au alcătuit în mai multe orașe. Printre membrii comitetelor din Cluj și București și semnarii apelului se numărau dr. Petru Groza, prof. Mihail Ralea, Ed. Mezincescu și alții¹.

Gazeta *Adevărul* din 25 august anunța constituirea unui comitet de apărare a antifasciștilor la Brașov având printre animatori pe prof. Ilie Cristea. La 6 septembrie, ziarul *Dimineața* informa despre crearea unui comitet la Turnu Severin cu Mihail Macovei în conducere. Presa relata de asemenea despre crearea unor comitete similare la Tg. Mureș, Caracal, Sighet, Oradea, Mediaș ș.a.

Muncitori, intelectuali, țărani, meseriași și funcționari, tineri și vîrstnici, se ridicau în apărarea luptătorilor antifasciști cerînd stingerea procesului și eliberarea celor arestați. Mase tot mai largi înțelegeau că procesul mișcării antifasciste era o continuare a procesului de răsunset mondial al conducătorilor luptelor de la Atelierele C.F.R. Grivița, înțelegeau că era vorba de un sistem de teroare polițisto-judecătorească instaurat în scopul pregătirii terenului pentru instaurarea dictaturii fasciste în România.

Procesul mișcării antifasciste a fost organizat de guvernul liberal-tătarăscu tocmai în momentele intensificării acțiunilor Partidului Comunist din România pentru închegarea Frontului Popular Antifascist. Procesul și condamnarea acuzaților antifasciști urma după calculele burgheziei să slăbească pozițiile Partidului Comunist în cadrul acțiunilor de creare a frontului popular și să diminueze din influența lor asupra opiniei maselor care manifestau o crescîndă stare de spirit antifascistă.

Partidul Comunist din România a demascat în fața maselor rostul procesului. „Cu temniță și cu gloanțe, cu execuții și biruri, cu legi reacționare și alianță cu fasciștii, cu înarmări pentru atacarea democrației muncitorești-țărănești (Uniunii Sovietice — n.n.) cu scumpete și furt de salarii, guvernul pregătește ultima lovitură: dictatura militaro-fascistă”².

Memoriul antifasciștilor din Cluj intitulat „De ce sînt judecați antifasciștii?” dădea o înaltă apreciere luptei antifasciste și făcea totodată o expunere a principalelor probleme ale activității desfășurată de acuzații implicați în proces. „Au desfășurat la lumina zilei — arăta memoriul — aici la noi stîndardul falnic al războiului pentru pace, au scris gazete legale, au lansat către opinia publică manifeste prin care o invita să repudieze obscurantismul politic, au înființat organizațiuni ca: „Amicii U.R.S.S.” și „Liga Antifascistă”, care aveau ca scop elucidarea problemelor dure-

¹ *Procesul mișcării antifasciste din România*, Buc., 1936, p. 1.

² A.C.I.I.P., Manifest, dosar A. 10, inventar 818.

roase, care agită astăzi actualitatea, au arătat că greva muncitorilor cerești din București în februarie 1933 era justificată și că prin urmare muncitorii condamnați nu sînt vinovați, că trebuie eliberați”. În încheiere, memoriul punea întrebarea logică : „Aceasta înseamnă crimă împotriva siguranței statului?”¹.

Siguranța statului, independența țării, liniștea lăuntrică precum și cea dinafara hotarelor nu erau amenințate de luptătorii antifasciști și nici de partidul comunist. Erau amenințate tocmai de acești organizatori ai proceselor antifasciste atît în România cît și în alte țări, organizatori care aveau să vîndă fascismului atît independența cît și pacea și siguranța statului.

În apărarea mișcării antifasciste s-au ridicat glasuri de protest din numeroase țări, iar în România, Partidul Comunist a organizat o vastă acțiune protestatară. O numeroasă delegație de personalități din lumea intelectuală progresistă a Cehoslovaciei a ținut să-și exprime în mod direct dezacordul cu măsurile samavolnice ale guvernului și să-și arate caldă simpatie față de antifasciștii romîni. Din Franța o delegație reprezentativă și-a exprimat solidaritatea cu acuzații implicați în procesul antifasciștilor din România². La Cluj au sosit în cursul lunii noiembrie, cînd se judeca procesul, nenumărate proteste adresate autorităților și telegrame de îmbărbătare a acuzaților. Avocați progresiști, din cei mai renumiți, și-au pus știința în slujba adevărului, pentru ajutorarea antifasciștilor. Ion Gheorghe Maurer, Petre Grozdea ș.a. au înfierat înscenarea judecătorească a guvernului liberal iar martorii : Petru Groza, Alexandru Sahia Ilie Cristea, Ilie Murgulescu și alții au depus în favoarea luptei antifasciste, a mișcării maselor contra războiului și fascismului, pentru apărarea independenței patriei³.

În cuvîntul său, „acuzatul ” Tudor Bugnariu arăta că s-a ridicat împotriva crimei antiumanitare a pregătirii războiului antisovietic, subliniind : „Trebuie să spunem răspicat : această crimă este pregătită. Există și criminalii : fasciștii ! Există între cetățenii fiecărei țări. Există state criminale care etaleză pe față sau demonstrează disprețul lor față de pace, care cresc o tinerime excitată așteptînd gata gestul ucigaș al neguțătorilor de tunuri”⁴.

Partidul Comunist din România, în pofida măsurilor polițiste, a arestării și întemnițării a nenumărați luptători comuniști și antifasciști, a luptat fără preget pentru împiedicarea fascizării țării, a tîririi maselor în plasa demagogiei fasciste, șovine, agresive. Lupta împotriva războiului imperialist și contra fascismului a dobîndit, ca urmare a luptei pentru făurirea Frontului Popular Antifascist, un caracter mai larg de masă și un plus de eficacitate, datorită tocmai acestei baze de masă. „Lupta antirăzboinică a maselor trebuie coordonată în chipul cel mai strîns cu lupta împotriva fascismului și a mișcării fasciste”⁵.

¹ *Dimineața*, 21 noiembrie 1935.

² *Procesul mișcării antifasciste din Romnia*, Buc., 1936, p. 17—18.

³ *Ibidem*, p. 29.

⁴ *Rezoluții și hotărîri ale Internaționalei Comuniste*, C.M.S., U.R.S.S., 1935, p. 38.

⁵ *Ibidem*.

Primejdia evident crescută în ce privește fascizarea unei serii întregi de țări din Europa, pune în fața partidelor comuniste și muncitorești sarcini noi în vederea organizării luptei antifasciste.

„În aceste împrejurări, — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — cînd în fața partidelor comuniste stătea sarcina de a organiza un larg front popular de luptă împotriva fascismului și războiului, partidul nostru creează o serie de organizații de masă legale, pentru a putea desfășura acțiunea de închegare a unui larg front popular antifascist”¹. Activitatea Comitetului Național Antifascist s-a desfășurat tocmai pe linia luptei pentru un front larg comun împotriva fascismului și războiului, ale cărei rezultate aveau să stea la baza activității Partidului Comunist din România pentru frontul popular antifascist începînd cu 1935.

Pe baza unor temeinice și multilaterale analize a situației internaționale și a mișcării muncitorești, Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste din august 1935 a stabilit rolul și sarcinile partidelor comuniste în lupta pentru crearea Frontului Popular Antifascist, a cărui temelie să o formeze unitatea muncitorească.

„Călăuzit de îndrumările prețioase ale Congresului al VII-lea al Internaționalei Comuniste — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — partidul și-a intensificat activitatea pentru făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare și strîngerea în jurul proletariatului a tuturor păturilor și categoriilor sociale interesate în propășirea democratică a țării, apărarea păcii și a independenței naționale, în vederea închegării unui larg front popular antifascist. Au fost create numeroase organizații de masă legale ca Liga muncii, Comitetul național antifascist, asociația „Amicii U.R.S.S.”, Blocul democratic, Frontul studențesc democrat etc.; alături de ziarele și revistele ilegale, a fost editat un mare număr de publicații legale, cu caracter democratic, progresist. Toate acestea ilustrează amploarea pe care a căpătat-o activitatea partidului în această perioadă, marea bogăție a metodelor pe care le-a folosit, priceperea cu care a știut să îmbine formele muncii ilegale cu cele legale și semilegale”².

Crearea frontului popular antifascist pe baza frontului unic muncitoresc asigură apărarea și dezvoltarea cuceririlor burghezo-democratice, crea premisele pentru înfăptuirea de transformări sociale radicale spre cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОГО АНТИФАШИСТСКОГО КОМИТЕТА (1933—1934 ГГ.)

РЕЗЮМЕ

Национальный антифашистский комитет — легальная массовая организация, руководимая РКП в 1933—1934 гг. — представлял собой тактическую форму борьбы партии в годы подполья за включение народных масс в борьбу против фашизма и войны.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, p. 379.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *40 de ani de luptă a partidului*, Editura politică, 1961, p. 16

Созданный под влиянием героической борьбы железнодорожников и нефтяников в 1933 г., оказавшей большое воздействие на массы, Национальный антифашистский комитет объединял наряду с рабочими те слои крестьянства, мелкой буржуазии и, особенно, интеллигенции, которые осознали опасность фашизации страны и ее последствий для широких масс.

Воззвание, распространенное инициативным комитетом весной 1933 г., нашло широкий отклик в рядах трудящихся масс, в прогрессивных демократических группировках и у деятелей культуры и науки в Румынии. На воззвание откликнулись рабочие бухарестских и периферийных заводов, группы крестьян Дунайской равнины примкнули к нему, высказали свою солидарность ученые, профессора, художники.

В крупных городах страны образовались местные антифашистские комитеты, развернувшие активную деятельность в форме собраний, совещаний, протестов, выступлений в небольших городах и селах, и содействовавшие таким образом созданию массового общественного мнения, направленного против фашизма и войны.

Руководимые коммунистической партией легальные газеты в 1933 г. сосредоточили внимание на вопросах борьбы с фашистским наступлением во внутреннем и международном плане.

Массы не попались в сети фашистской демагогии; не удалось ввести их в заблуждение фразеологией, проникнутой корпоратизмом, национал-шовинизмом. Этому в значительной степени способствовала и деятельность Национального антифашистского комитета. Последний был распущен после того, как ему удалось создать вместе с Лигой труда и с Единой социалистической партией общий фронт борьбы против эксплуатации, фашизма и войны, основанный на единстве действий рабочего класса.

Румынское антифашистское движение, рожденное в великих классовых битвах в январе—феврале 1933 г., продолженное широкой массовой деятельностью Национального антифашистского комитета и борьбой РКП за антифашистский рабочий фронт, является глубоко интернационалистическим вкладом трудящихся масс Румынии в сокровищницу опыта антифашистского движения.

L'ACTIVITÉ DU COMITÉ NATIONAL ANTIFASCISTE (1933—1934)

RÉSUMÉ

Le Comité National Antifasciste, organisation légale de masses dirigée par le Parti Communiste de Roumanie au cours des années 1933—1934, constitua pour le Parti, au temps de son activité illégale, une forme tactique de combat, destinée à attirer les masses à la lutte contre le fascisme et la guerre.

Créé sous l'influence qu'avait exercée sur les masses l'héroïque lutte des cheminots et des travailleurs de l'industrie pétrolière en 1933, le Comité National Antifasciste groupait outre la classe ouvrière, certaines couches de la paysannerie et de la petite bourgeoisie, et tout particulièrement des intellectuels conscients du danger de la fascisation et de ses conséquences pour les grandes masses de la population.

L'appel diffusé par le comité d'initiative au printemps de l'année 1933 eut un retentissement considérable dans les rangs des masses ouvrières, dans les groupements progressistes et démocratiques, ainsi que parmi les hommes de culture et de science de Roumanie. A cet appel répondirent les travailleurs des usines de Bucarest et de province, des groupes de paysans de la plaine du Danube adressèrent leur adhésion au Comité, et de nombreux savants, professeurs et artistes se déclarèrent solidaires de l'appel.

Les grandes villes du pays virent se former des comités antifascistes locaux qui déploierent une activité intense sous forme de réunions, conférences, motions de protestation, actions entreprises dans les petites villes et les villages, qui toutes contribuèrent à susciter dans les masses un vaste courant d'opinion antifasciste et hostile à la guerre.

Les organes de presse légaux inspirés par le Parti Communiste furent axés en 1953 sur les problèmes de la lutte contre l'offensive fasciste, aussi bien sur le plan interne que sur le plan international.

Les masses ne se laissèrent pas prendre dans les mailles de la démagogie fasciste, et la phraséologie du corporatisme du nationalisme chauvin ne réussit pas à les induire en erreur. A cela l'activité du Comité National Antifasciste contribua pour une bonne part.

Le Comité National Antifasciste fut dissous après avoir réussi à former avec la Ligue du Travail et le Parti Socialiste Unitaire, un front commun contre l'exploitation, le fascisme et la guerre, ayant à la base l'entente pour la constitution d'un front unique des travailleurs.

Le mouvement antifasciste de Roumanie, depuis les grandes luttes de classes de janvier-février 1933, continuées par la vaste activité déployée parmi les masses par le Comité National Antifasciste et par la lutte du P.C.R. pour un front populaire antifasciste, représente l'apport profondément internationaliste des masses laborieuses de la Roumanie, au trésor d'expérience du mouvement antifasciste.

DIN LUPTA PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA PENTRU APĂRAREA INTERESELEOR FUNDAMENTALE ALE MASELOR POPULARE ÎN PERIOADA DICTATURII REGALE (1938—1940)*

DE

V. TOPALU

Vîrfurile reacționare ale burgheziei și moșierimii din România instaurează dictatura regală în momentul cînd lupta dintre marile puteri imperialiste pentru o nouă reîmpărțire a lumii, determinată de dezvoltarea inegală a țărilor capitaliste, se profila în mod evident spre dezlănțuirea unui nou război mondial. Criza economică începută în toamna anului 1937 în lumea capitalistă ascuțea principalele contradicții dintre țările imperialiste și accentua tendința statelor agresive spre cîmpingerea de teritorii pentru noi piețe de desfacere și materii prime.

Urmărind să-și rezolve contradicțiile cu ajutorul țărilor fasciste prin împingerea acestora din urmă spre Răsărit, în vederea dezlănțuirii războiului antisovietic, puterile imperialiste din Occident, sub masca așa-zisei politici de neintervenție, promovau politica concesiilor față de agresori respingînd de fiecare dată nenumăratele propuneri și măsuri preconizate de Uniunea Sovietică pentru organizarea securității colective.

Consecințele directe ale politicii de încurajare a agresorului duse de către guvernele Angliei, Franței și S.U.A. în această vreme nu au întîrziat să se arate. Primele victime ale expansiunii fasciste în Europa, în afară de înăbușirea în sînge a Republicii Spaniole, au fost popoarele Austriei și Cehoslovaciei. Mergînd pe linia sacrificării popoarelor mici din centrul și sud-estul Europei, monopolistii din Anglia, Franța și S.U.A. sperau să satisfacă dorința de expansiune a hitleriștilor pe seama întin-

---

* În acest articol ne propunem să tratăm numai unele aspecte ale temei. Fără a avea pretenția elucidării complete a problemei, ne vom referi îndeosebi la aspectele luptei duse de P.C.R. pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a țării în perioada dictaturii regale.

selor teritorii ale Uniunii Sovietice, să distrugă cu mâna fasciștilor hitleriști și japonezi Țara socialismului și în urma slăbirii rivalilor lor germani și japonezi într-un război cu U.R.S.S. să-și asigure în felul acesta menținerea pe mai departe a dominației lor mondiale.

Al doilea război mondial nu a izbucnit între țările capitaliste unite și Țara socialismului, Uniunea Sovietică, așa cum doreau imperialiștii occidentali. Contradicțiile inerente capitalismului, generate de dezvoltarea economică și politică inegală a statelor imperialiste au făcut ca războiul să înceapă pînă la urmă între țările capitaliste.

„Istoria din anii care au precedat războiul — arată N. S. Hrușciiov — dovedește în mod convingător că puterile occidentale făceau o concesie după alta lui Hitler, împingîndu-l în Răsărit, împotriva țării noastre. Dar lucrurile au luat o astfel de întorsătură, încît acela pe care cercurile guvernante de atunci din Anglia, Franța și S.U.A. îl îngrășau ca pe cîinele lor de pază, intenționînd să-l asmută împotriva U.R.S.S., a scăpat din lanț și s-a aruncat împotriva acelor care îi dădeau să mănînce”¹.

În România burghezo-moșierescă, legată prin mii de fire economice și politice de interesele imperialismului apusean, contradicțiile dintre principalele puteri imperialiste s-au reflectat în lupta ce se ducea în sînul grupărilor financiare din rîndul claselor dominante. Pe arena vieții politice românești lupta se ducea între cercurile monopoliste în frunte cu Carol al II-lea interesate în instaurarea unei dictaturi fasciste și în menținerea vechilor lor legături cu capitalul anglo-franco-american, adepți ale unui război al țărilor capitaliste unite împotriva Uniunii Sovietice și reprezentanții burgheziei și moșierimii prohitleriste organizatorii și susținătorii Gărzii de fier, organizație fascistă de șoc, principala agentură hitleristă în România, care urmăreau subordonarea totală și imediată a țării imperialismului hitlerist.

Masele largi populare, în fruntea cărora se găseau comuniștii, erau pentru o politică de independență față de grupările imperialiste, o politică de prietenie cu Statul Sovietic, pentru apărarea și lărgirea libertăților democratice, pentru instaurarea unui guvern care să asigure în țară condiții mai bune de muncă și de viață.

După alegerile parlamentare din decembrie 1937, criza politică a regimului burghezo-moșieresc din România se accentuează pe zi ce trece tot mai mult. Campania electorală, rezultatul alegerilor și evenimentele care le-au urmat dovedeau că vechile metode de guvernare ale „democrației” burgheze nu mai puteau fi o garanție în mîna claselor exploatare pentru menținerea pe mai departe a regimului burghezo-moșieresc. Temîndu-se de activitatea politică în creștere a maselor și de subrezenia evidentă a guvernului fascist Goga-Cuza, adus la putere pentru deschiderea drumului către dictatura fascistă, principalii exponenți ai marii burghezii și moșierimi în frunte cu camarila regală și regele Carol al II-lea trec încă la începutul anului 1938 la formele fasciste de guvernare. Astfel la 10 februarie 1938 este înscăunată dictatura regală, dictatura

¹ *Scnteia*, nr. 3459 din 7 decembrie 1955.

celor mai reacționare vîrfuri ale capitalului monopolist și a marii burghezii și moșierimi romîne.

Prin instaurarea la putere a dictaturii regale ofensiva cercurilor politice reacționare ale claselor exploatare de fascizare totală a țării a intrat într-o nouă etapă. Caracteristica principală a acestei etape a fost exercitarea monopolului politic neîngrădit al celor mai reacționare cercuri ale burgheziei și moșierimii romîne în frunte cu camarila regală și regele Carol al II-lea printr-o formă specifică condițiilor interne și internaționale ale Romîniei în momentul istoric dat.

Fiind prin esența sa de clasă o dictatură de tip fascist, dictatura regală a reprezentat îmbinarea unei dictaturi fățișe, cu încercarea permanentă de a-și crea o bază de masă prin fluturarea așa-zisei politici de reinnoire națională însoțită de măsuri ce aveau ca scop ascunderea adevăratului său caracter fascist. În această ordine se încadrează măsurile luate, pe de o parte, pentru lichidarea pînă și a ultimelor libertăți cetățenești prin introducerea constituției de tip fascist din 28 februarie 1938, desființarea tuturor partidelor politice a organizațiilor democratice și a Confederației Generale a Muncii, suprimarea presei muncitorești, antifasciste și chiar a aceleia burgheze de nuanță democratică etc. Pe de altă parte, înființarea Frontului renașterii naționale — organizație de tip fascist fără sprijin de mase, organizarea breslelor după modelul corporațiilor fasciste din Italia și Portugalia, elaborarea noii legi electorale pe baza constituției de tip fascist și simulacrul de „alegeri” din iunie 1939, precum și încercarea de a crea un parlament docil arătau că dictatura regală a urmărit să-și asigure o imagine falsificată în fața maselor.

Partidul Comunist din Romînia a făcut cunoscut maselor încă de la început adevăratul caracter al dictaturii regale. Un document al P.C.R. ce se adresa poporului în februarie 1938, caracterizînd dictatura regală instaurată în Romînia, arată că aceasta „...reprezintă cercurile cele mai reacționare, cele mai șovine și agresive ale marelui capital și al moșierimii în frunte cu regele și camarila”¹. Analizînd cauzele care au făcut posibilă instaurarea dictaturii regale, partidul comunist arăta maselor că ofensiva directă și deschisă a cercurilor politice reacționare ale claselor exploatare, pentru acapararea monopolului nelimitat și nestingherit al puterii, a fost dezlănțuită în condițiile cînd clasei muncitoare îi lipsea unitatea de acțiune. Lipsa unității de acțiune a clasei muncitoare se datoră politicii scizioniste duse timp îndelungat de elementele trădătoare de teapa lui Grigorovici, Jumanca, Flueraș etc., care aflîndu-se în conducerea partidului social-democrat au sabotat făurirea Frontului Unic Muncitoresc propus în repetate rînduri de către P.C.R. Ostili unității de acțiune a clasei muncitoare, liderii reformiști ai partidului social-democrat au împiedicat, alături de conducerea reacționară a P.N.Ț., închegarea Frontului popular antifascist, înlesnind în felul acesta ascensiunea camarilei lui Carol al II-lea și instaurarea dictaturii regale. De fapt, după instau-

¹ A.C.I.I.P., cota A XXII-10, inv. 995.

rarea dictaturii regale, continuînd politica lor de colaborare cu burghezia atît Grigorovici, Flueraș, Jumanca cît și alți conducători reformiști ai social-democrației s-au pus direct în serviciul dictaturii regale primind din partea acesteia importante funcții publice.

O dată instaurată, dictatura regală intensifică politica de înarmare a țării în scopul pregătirii războiului antisovietic aruncînd pe umerii majorității poporului întreaga povară a militarizării economiei naționale. Cheltuielile legate direct de înarmări făcute de dictatura regală se ridică în 1940 la cifra de 16,283 miliarde lei față de 3,636 miliarde lei în 1936¹. Sporirea cheltuielilor pentru înarmări era însoțită de procesul tot mai accentuat de devalorizare a leului, de scumpirea continuă a vieții și de înrăutățirea traiului oamenilor muncii. Înseși statisticile burgheze, evident incomplete, arătau că salariile reale ale muncitorilor și funcționarilor au scăzut din 1933 pînă în 1938 cu 27,9%². În realitate însă salariile erau mult mai scăzute întrucît fiscalitatea fusese din nou sporită³. Impozitul pe salarii reprezenta 30% din impozitele directe, atîngînd în exercițiul financiar 1937—1938 suma de 1 480 de milioane lei⁴. În afară de impozitele directe muncitorii suportau numeroasele impozite indirecte sub forma diferitelor taxe de consumație.

În noile condiții create, trăgînd învățăminte din experiența sa proprie precum și a mișcării muncitorești internaționale, P.C.R. și-a concentrat eforturile în vederea mobilizării maselor largi la lupta împotriva atacului fascist al cercurilor guvernante dezlănțuit asupra poporului, pentru restabilirea libertăților democratice, împotriva pericolului sporit de război determinat de politica agresivă a statelor fasciste în frunte cu Germania hitleristă, pentru o politică de securitate colectivă și pentru încheierea unui acord de asistență mutuală cu Uniunea Sovietică⁵. În vederea realizării acestor obiective partidul comunist și-a fixat linia sa de luptă trasînd sarcina creării unui larg front al forțelor patriotice, care să lupte contra agresiunii fasciste, pentru demascarea și stîrpirea tuturor agenturilor hitleriste din țară și pentru doborîrea dictaturii regale.

Începînd din martie 1938, cînd trupele hitleriste au invadat Austria și s-au apropiat de granițele Romîniei, primejdia expansiunii hitleriste în centrul și sud-estul Europei a devenit pericolul principal și pentru poporul romîn. De lupta unită a popoarelor mici din această parte a Europei, luptă care s-ar fi bucurat de sprijinul efectiv și multilateral al Uniunii Sovietice depindea și independența națională a Romîniei. Referindu-se la situația creată în anii 1938—1939 și la pericolul care amenința Romînia în această perioadă, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej arată : „O singură cale de salvare exista pentru poporul nostru : alianța cu Uniunea Sovietică, marea țară socialistă vecină, care își oferise sprijinul pentru apărarea independenței Cehoslovaciei, Poloniei, Romîniei. Dar clasele dominante ale

¹ Gh. M. Dobrovici, *Evoluția economică și financiară a Romîniei în perioada 1934—1943*, București, p. 162 și 327.

² *Expunerea de motive la bugetul general al statului pe exercițiul 1940/1941 al Ministerului Finanțelor*, p. 462.

³ *Lupta de clasă*, anul XIX, nr. 5 din decembrie 1938.

⁴ *Ibidem*.

⁵ A.C.I.I.P., cota A XXII-1, inv. 986.

vechii Romîni au refuzat sprijinul Uniunii Sovietice, devenind instrumente și complici fățiși ai celui mai înverșunat dușman al poporului român — fascismul german”¹.

Adresându-se întregului popor, tuturor patrioților cu chemarea la luptă împotriva oricărei capitulări în fața agresorului, Partidul Comunist din România demasca politica externă a guvernului dictaturii regale care făcea jocul imperialiștilor occidentali de încurajare a agresiunii hitleriste spre răsăritul Europei și arăta masele că împotriva atacului războinic pregătit de hitlerism, un singur drum este deschis: formarea unui bloc puternic al tuturor statelor amenințate de noul val imperialist pornit de la Berlin.

„Să se încheie o strînsă alianță politică și militară cu Uniunea Sovietică, statul care prin politica lui de pace apără independența tuturor statelor mici din centrul și sud-estul Europei — se spunea în unul din documentele de partid elaborate în această perioadă. — Să se afirme prin fapte concrete principiul securității colective”².

P.C.R. s-a ridicat împotriva poziției guvernului dictaturii regale, care, mergînd pe linia abandonării și trădării aliatului cehoslovac în fața presiunii expansioniste hitleriste, refuza să permită trecerea forțelor armatei sovietice pe teritoriul român pentru ajutorarea Cehoslovaciei. În același timp, P.C.R. chema masele să lupte pentru constrîngerea guvernului de a-și dovedi solidaritatea cu Republica Cehoslovacă³.

Ridicîndu-se împotriva politicii cercurilor reacționare guvernante ale burgheziei și moșierimii care, la îndemnul guvernelor occidentale, se plasa pe poziția de respingere a propunerilor Uniunii Sovietice privind organizarea securității colective a popoarelor din centrul și sud-estul Europei, partidul comunist ia totodată noi măsuri pentru întărirea legăturilor sale cu masele, mobilizîndu-le la lupta împotriva dictaturii regale pentru apărarea intereselor lor de zi cu zi, pentru organizarea rezistenței împotriva fascismului războinic, pentru apărarea libertății și independenței poporului român.

Îmbunătățindu-și permanent activitatea pentru stabilirea de relații de colaborare cu activiștii și conducătorii de stînga ai P.S.D., pentru conlucrarea cea mai strînsă între muncitorii comuniști și cei social-democrați, partidul învață pe membrii săi să lupte împotriva manifestărilor de sectarism în munca lor cu masele, să activeze intens în rîndul masele, să lege lupta pentru cerințele imediate ale muncitorilor, ale țaranilor, ale micii burghezii de la orașe, ale minorităților naționale cu lupta împotriva dictaturii regale și a Gărzii de fier, — adevărată coloană a V-a hitleristă în România⁴. Totodată Partidul Comunist chema pe toți muncitorii, activiștii și conducătorii social-democrați, care se ridicau împotriva trădării liderilor reformiști ai partidului social-democrat să lupte alături de comuniști pentru realizarea frontului unic muncitoresc în întreprinderi, pe

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist*, expunere făcută la sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale din 22 august 1959. Ed. politică, București, 1959, p. 7.

² *Documente din istoria Partidului Comunist din România*, E.S.P.L.P., 1953, ed. a II-a, p.318.

³ *Ibidem*.

⁴ A.C.I.I.P., cota A.b. XII-13, inv. 1015.

scara locală și națională¹ subliniind că una din cele mai importante condiții pentru doborârea dictaturii regale este realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare².

În împrejurările când Confederația Generală a Muncii și sindicatele profesionale afiliate ei au fost desființate (septembrie 1938), când în locul organizațiilor profesionale de clasă au fost create breslele ce urmau să-și desfășoare activitatea în spiritul constituției de tip fascist care decreta că nu este îngăduită lupta de clasă, partidul comunist, afirmându-se ca singurul apărător fidel al intereselor fundamentale ale maselor populare, a dat o importanță tot mai mare folosirii tuturor posibilităților de îmbinare a activității sale ilegale cu cea legală.

Aplicînd în viață indicația leninistă cu privire la necesitatea muncii comuniștilor în organizațiile profesionale chiar dacă acestea sînt reacționare³ și apreciind că în condițiile dictaturii regale breslele constituiau o posibilitate importantă pentru comuniști de a ține contactul permanent cu masele și a le mobiliza la luptă pentru cucerirea unor mai bune condiții de muncă, P.C.R. a trasat încă de la început sarcină membrilor săi să pătrundă și să activeze în rîndul breslelor spre a le transforma în organe de luptă pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, împotriva dictaturii regale, a expansiunii hitleriste și a pregătirii criminalului război antisovietic⁴. Ca rezultat al muncii stăruitoare desfășurate de comuniști, în ciuda condițiilor grele și împotriva voinței conducătorilor oportuniști din bresle, acestea nu și-au atins scopul pentru care au fost create⁵. Dimpotrivă, acțiunile desfășurate de către muncitorime sub conducerea comuniștilor în această perioadă, precum și cele desfășurate în cadrul breslelor au avut ca rezultat realizarea unei tot mai largi unități de acțiune a oamenilor muncii. Grevele și conflictele de muncă care au avut loc în anii 1938—1939 în București la „Vulcan”, „Metaloglobus”, „Goldemberg”, Arsenal, Pirotehnia armatei, „Mociornița”, „Galia”, „Fichet”, morile și brutăriile „Herdan” și „Gagel” etc. s-au soldat cu succese pentru muncitori⁶. Cu prilejul grevei de 6 săptămîni de la fabrica metalurgică „Goldemberg” de la începutul anului 1939, muncitorii au obținut un spor de 10% la salariu⁷. Cu sporuri de salarii și încheierea de con-

¹ A.C.I.I.P., cota A. b. XII-13, inv. 1015.

² *Lupta de clasă*, organul C.C. al P.C.R. (Secțiune a Internaționalei Comuniste), anul XIX, nr. 2 din mai 1938.

³ V. I. Lenin în lucrarea sa *Stîngismul boala copilăriei comunismului* referindu-se la experiența P.C.U.S. atrăgea atenția comuniștilor din alte țări că „a nu lucra în cadrul sindicatelor reacționare înseamnă a lăsa masele muncitorești insuficient dezvoltate sau înapoiate sub influența șefilor reacționari, a agenților burgheziei, a aristocrației muncitorești . . .” (Lenin, *Opere*, vol. 31, E.S.P.L.P., 1956, p. 36).

⁴ *Lectii în ajutorul celor ce studiază istoria P.M.R.*, Ed. politică, București, 1960, p. 393.

⁵ *Scnteia* din 25 august 1939.

⁶ Conflicte de muncă și greve au avut loc în această perioadă și în celelalte centre din țară. După datele evident incomplete ale Ministerului Muncii în 1938 în țară au avut loc 210 greve cu 54 314 participanți, în 1939, numărul grevelor ridicîndu-se la 340 cu 69 607 participanți. Numai în 1938, în industria metalurgică și mecanică s-au pierdut în timpul grevelor 8 139 zile de lucru.

⁷ Vezi S. Homenco, *Greva muncitorilor metalurgiști de la fabrica „Goldemberg” din Buc. ianuarie-februarie 1939*. Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., nr. 3/1959, p. 96—109.

tracte colective s-au încheiat și acțiunile greviste care au avut loc în această perioadă la o serie de întreprinderi din orașele Iași, Galați, Constanța, Cluj, Arad, Oradea, valea Mureșului, Lugoj etc.

Concentrându-și eforturile pentru crearea unui larg front al forțelor populare și patriotice care să lupte pentru doborîrea dictaturii regale și instaurarea unui guvern al democrației și independenței naționale¹, P.C.R. s-a adresat de mai multe ori în timpul dictaturii regale tuturor organizațiilor și partidelor nefasciste, inclusiv conducătorilor partidelor liberal și național-țărănist, cu propunerea de a organiza în comun acțiunea de mobilizare a tuturor patrioților, a întregului popor la lupta împotriva fascismului intern și extern².

Consecvent poziției sale patriotice și ținînd seama de noile condiții create prin instaurarea dictaturii regale, partidul comunist se declara de acord să participe chiar și la crearea unui guvern împreună cu P.N.Ț.³ cu condiția ca acest guvern să restabilească libertățile democratice, să ia măsuri hotărîte împotriva tuturor organizațiilor fasciste în frunte cu Garda de fier și a conducătorilor lor, să acorde drepturi egale tuturor minorităților naționale și să adopte o poziție de prietenie și ajutor reciproc față de țările vecine, să se sprijine în primul rînd pe prietenia cu Uniunea Sovietică, care se declarase gata să garanteze independența și integritatea popoarelor mici amenințate de agresorii fasciști⁴.

P.C.R. adresîndu-se tuturor conducătorilor partidelor și organizațiilor democratice arăta că „...Hitler și-a înseris în fruntea programului său revizionismul...”⁵ și că dacă poporul român nu se va uni, dictatura regală va avea libertatea deplină de a vinde interesele naționale ale Romîniei, de a transforma poporul român și minoritățile naționale în carne de tun a imperialismului german împotriva Uniunii Sovietice.

Redînd în mod cît se poate de sugestiv situația externă subredă a Romîniei, după trădarea de către puterile occidentale a poporului cehoslovac la München, organul central al partidului, *Scînteia*, scria în articolul „Nori negri deasupra Romîniei” că „Romînia, după München, e mai mult ca oricînd... o țară pîndită”⁶.

Izvorită din analiza profundă a condițiilor existente după instaurarea dictaturii regale, propunerea P.C.R. de a se duce lupta comună pentru instaurarea unui guvern al tuturor forțelor democratice, avea în vedere avantajul creat pentru forțele patriotice prin formarea unui astfel de guvern. Un guvern democratic care să asigure condiții de viață mai bune maselor, libertăți democratice și relații reciproc avantajoase cu țările vecine amenințate de agresiunea hitleristă, ar fi avut sprijinul

¹ A.C.I.I.P., cota A XXII-10, inv. 995.

² *Ibidem*, cota A XXII-10, inv. 995, A. XXII-5, inv. 990, A.B. XXII-9, inv. 1011 și altele.

³ *Ibidem*, cota Ab. XXII-9, inv. 1011.

⁴ *Documente din istoria P.C.R., E.S.P.L.P.*, 1953, ed. a II-a, p. 318.

⁵ A.C.I.I.P., cota A.B. XXII-5, inv. 1007.

⁶ *Scînteia*, nr. 14 (104) din 25 noiembrie 1939.

unanim al maselor populare în lupta pentru apărarea independenței naționale a țării.

La apelurile și propunerile repetate ale partidului comunist, cercurile maniste, precum și unii conducători reformiști și oportuniști ai partidului social-democrat au răspuns prin refuz. Conducătorii partidelor liberal și național-țărănist, respingînd propunerile P.C.R., au desconsiderat pînă și năzuințele patriotice ce se manifestau la majoritatea membrilor de rînd din propriile lor partide¹. Mai mult, o parte din conducătorii P.N.Ț. în frunte cu Maniu, fluturînd în mod demagogic „dezacordul” lor cu regele Carol, continuau să întrețină strînse legături cu elementele gardiste sprijinind în fond fascismul².

Atitudinea negativă a conducătorilor partidelor burghezo-moșierești, precum și a elementelor social-democrate de dreapta care se alăturaseră dictaturii regale a împiedicat și de data aceasta realizarea frontului antifascist al poporului și a permis forțelor reacționare, fasciste din România să facă noi pași spre fascizarea totală a țării. După crearea Frontului renașterii naționale³ dictatura regală acordă libertate de acțiune „culturală” nestingherită organizațiilor hitleriste și horthiste din rîndul minorităților naționale. Elementelor gogo-cuziste din fostul partid național creștin li se creează deplină libertate de a activa în cercurile culturale „Octavian Goga”, special create. La scurt timp de la crearea lor, în F.R.N. și „gărzile naționale” au fost permise toate elementele reacționare, naționaliste provenite din organizațiile fasciste, hitleriste. Paralel cu aceste măsuri, urmărind să zădărnicească lupta maselor pentru revendicări economice și politice, dictatura regală dezlănțuie „o teroare sălbatică contra mișcării antifasciste și în primul rînd contra partidului comunist”⁴.

În martie 1939, după ocuparea întregii Cehoslovacii de către trupele hitleriste, primejdia dezmembrării și cotropirii Romîniei de către Germania fascistă și Ungaria horthistă a devenit tot mai evidentă. Apropiindu-se de granițele țării, Germania hitleristă încurajată de ușurința cu care a cotropit statul cehoslovac, se hotărăște să întreprindă prima manevră de șantaj și asupra Romîniei. Urmărind să-și asigure un nou pion în vederea dominației sale viitoare, mai întii economice și apoi politice în această parte a Europei, Germania fascistă își intensifică presiunile diplomatice, însoțite de puternice manevre militare la granițele Romîniei⁵, pentru a determina cercurile guvernante ale burgheziei și moșierimii romîne să renunțe la o eventuală alianță cu principalele puteri occidentale, Anglia și Franța, și să se pronunțe în favoarea încheierii tratatului eco-

¹ *Lectii în ajutorul celor ce studiază istoria P.M.R.*, p. 386.

² *Lupta de clasă*, organul Comitetului Central al P.C.R. (Secția Internaționalei Comuniste), nr. 6 din august 1939.

³ Decretul pentru înființarea F.R.N. a fost dat la 15 decembrie 1938. Aplicarea lui în practică s-a făcut în ianuarie 1939 după ce a fost publicat regulamentul său de funcționare. Creat ca „unică organizație politică în stat” F.R.N. — organizație politică de tip fascist era pus sub conducerea directă a lui Carol al II-lea singurul care avea dreptul să numească prin decret regal pe toții membrii organelor sale de conducere.

⁴ *Lupta de clasă*, organul C.C. al P.C.R. (Secția a Int. Com.), nr. 6 din august 1939.

⁵ *Ibidem*.

onomic înrobitor pentru care se duceau tratative încă de la sfârșitul anului 1938. Încurajat de către Hitler în satisfacerea pretențiilor sale expansioniste, guvernul horthist ungar mobiliza și el la granițele României masive forțe armate așteptând doar ordinul de la Berlin pentru a invade teritoriul țării noastre¹. Totodată, sprijinite de Hitler, cu complicitatea directă a guvernului dictaturii regale, organizațiile fasciste de sași, unguri etc. manifestau fățiș pentru Germania și Ungaria determinând în țară „... o stare de nesiguranță și agitație și luptând împotriva curentelor democratice pentru a pregăti terenul favorabil invaziei hitleriste”².

Noua situație creată puna în fața partidului comunist noi sarcini și de mare răspundere. Pericolul expansiunii militare a Germaniei hitleriste și a Ungariei horthiste în România crea noi complicații luptei maselor populare conduse de partid, împotriva dictaturii regale. Însăși independența și integritatea patriei fiind în primejdie, masele trebuiau să fie mobilizate pentru apărarea țării amenințate de agresorii fasciști germani și horthiști. În același timp, lupta împotriva dictaturii regale de tip fascist, care dusesese masele muncitoare într-o situație de foamete și mizerie, nu putea și nici nu trebuia să înceteze. Precipitarea evenimentelor și gravitatea împrejurărilor impunea tuturor forțelor politice și sociale operativitate în stabilirea poziției și a măsurilor ce trebuiau luate.

În aceste împrejurări grele pentru soarta poporului și a independenței țării, Partidul Comunist din România și-a făcut cunoscută poziția sa profund patriotică prin declarația din martie 1939 „...dând alarma de mobilizare a maselor celor mai largi contra agresorilor fasciști”³. „Întreg poporul să se pună în stare de alarmă!... Să fie pregătit la luptă întreg poporul român și toate popoarele conlocuitoare pentru apărarea țării, împotriva cotropitorilor fasciști!” — se spunea în manifestul Comitetului Central al P.C.R. din luna martie 1939⁴.

Subliniind că pentru apărarea patriei este nevoie ca toți patrioții să se unească într-un singur front puternic împotriva agresiunii hitleriste și a aliaților săi horthiști, P.C.R. arată în declarația sa: „...comuniștii vor lupta cu arma în mână în primele rînduri”, pentru apărarea independenței naționale. În acest scop partidul stabilea ca sarcină tuturor comuniștilor să se prezinte și să participe în mod activ la concentrările de trupe iar în unitățile militare unde merg „...să lupte pentru întărirea forței politice și morale a armatei contra Germaniei hitleriste... pentru demascarea tuturor ofițerilor gardiști și capitulanți care caută să demoralizeze trupele, pentru îndepărtarea și arestarea acestora din urmă, pentru apărarea hotărîtă a intereselor soldaților în legătură cu hrana, tratamentul, încartiruirea și măsurile sanitare”⁵ etc. Comuniștii trebuiau să mobilizeze masele din întreaga țară, de la orașe și sate pentru apărarea și ajutoarea tuturor familiilor concentraților care prin prezentarea lor la unită-

¹ *Lupta de clasă*, organul C.C. al P.C.R. (Secț. a Int. Com.), nr. 6 din august 1939. — Vezi și *Universul*, nr. 86 din 29 martie 1939.

² *Ibidem*.

³ A.C.I.I.P., cota A. XXIII-9, inv. 1030.

⁴ *Documente din istoria P.C.R.*, ed. a II-a, 1953, Buc., p. 319.

⁵ *Lupta de clasă*, organul C.C. al P.C.R. (Secț. Int. Com.), nr. 6/aug. 1939.

țile de care aparțineau își manifestau hotărîrea fermă de a lupta împotriva celui mai feroce dușman al independenței și libertății popoarelor — fascismul german.

Consecvent poziției sale patriotice, P.C.R. s-a adresat în aceste condiții din nou tuturor organizațiilor și partidelor nefasciste¹, propunîndu-le acțiuni comune, pe baza frontului unic patriotic al poporului român și al minorităților naționale pentru apărarea țării contra fascismului agresiv. Printre măsurile concrete partidul propunea organizarea unei campanii comune prin conferințe, întruniri și manifestații unde să se voteze telegrame și moțiuni în care să se ceară: arestarea tuturor agenților fasciști ai lui Hitler, trădători de țară, scoaterea tuturor fasciștilor și capitulanților din guvern, armată și întregul aparat al statului, îmbunătățirea situației maselor, drepturi egale minorităților naționale cu cele ale poporului român, restabilirea drepturilor și libertăților democratice etc.².

Situîndu-se în fruntea luptei pentru apărarea patriei, împotriva agresiunii hitleriste, P.C.R. era gata să colaboreze în cadrul frontului patriotic cu toate acele forțe politice și sociale care se declarau împotriva oricărei capitulări în fața Germaniei fasciste. „Nici o concesie Germaniei fasciste”³, era lozinca lansată de către P.C.R., pentru frontul patriotic ce urma să fie creat. Declarînd că este gata să colaboreze în cadrul frontului patriotic cu toate forțele politice și sociale care erau pentru apărarea patriei, partidul comunist propunea tuturor organizațiilor și partidelor nefasciste să ceară în comun guvernului ca să se sprijine în interior pe hotărîrea poporului⁴, iar în exterior să se unească cu acele forțe care sînt hotărîte să lupte contra agresorilor fasciști. „Impuneți guvernului — se spunea într-un document de partid ce se adresa maselor — să se unească cu acele forțe externe care sînt hotărîte să lupte contra agresorilor fasciști și să se folosească de avantajul vecinătății marii Uniuni Sovietice, care s-a declarat gata să apere țările amenințate de cotopirea fascistă⁵.

Pericolul direct de agresiune asupra Romîniei a provocat în această vreme indignarea crescîndă a majorității forțelor populare din țară. Dragostea fierbinte față de patrie, libertate și independență, ura profundă a maselor largi populare față de agresorii hitleriști, care ocupaseră întreaga Cehoslovacie și se pregăteau pentru noi subjugări de popoare, crea premisa pentru ridicarea întregului popor la luptă în cadrul frontului patriotic pentru apărarea patriei împotriva fascismului și a războiului.

Aceasta s-a dovedit cu prisosință atunci cînd, la chemarea partidului comunist, masele de muncitori, țărani, intelectuali de diferite convingeri politice în fruntea cărora se găseau comuniștii înfruntînd zile întregi foamea și proasta organizare a transporturilor, au răspuns la concentrările de trupe și de rezerviști manifestînd elanul și hotărîrea lor

¹ A.C.I.I.P., fond 1, dosar 222, fila 208.

² *Lupta de clasă*, organ al C.C. al P.C.R. (Secție a Internaționalei Comuniste), nr. 6 din august 1939.

³ *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia*, ed. a II-a, 1953, București, p. 320

⁴ *Lupta de clasă*, organ al C.C. al P.C.R. (Secție a Internaționalei Comuniste), nr. 6 din august 1939.

⁵ *Documente din istoria P.C.R.*, ed. a II-a, 1953, București, p. 230.

fermă „...de a lupta împotriva agresorilor hitleristo-fasciști”¹. Înfrățirea concentrațiilor de diferite naționalități cu poporul român și indignarea lor profundă față de agenții gardisto-fasciști din armată care încercau să ațite pe unii concentrați împotriva altora era o vie expresie a solidarității minorităților naționale cu poporul român în lupta pentru apărarea patriei lor comune împotriva agresorilor fasciști. Felul însă cum guvernul dictaturii regale a organizat concentrările precum și sabotajul aproape fățiș al fasciștilor din guvern și armată ce s-a manifestat evident în timpul concentrărilor, dovedea că reacțiunea română e gata să facă concesii după concesii agresorului.

Ridicându-se în fruntea luptei pentru apărarea independenței patriei față de agresiunea hitleristă, P.C.R. nu a încetat în același timp să demaște guvernul dictaturii regale și pe sprijinatorii săi din interiorul țării. Partidul Comunist Român mobilizând masele la lupta pentru apărarea patriei amenințate de agresorii hitleriști și horthiști le explica totodată că nu le cheamă să apere guvernul dictaturii regale, deoarece acesta merge pe linia trădării independenței naționale.

În chemările adresate poporului precum și în munca de la om la om desfășurată de comuniști masele erau mobilizate de către partid să ceară guvernului aplicarea unei politici de apărare a independenței țării fără nici un fel de capitulări în fața agresorului hitlerist, arestarea tuturor fasciștilor și restabilirea libertăților democratice în țară².

După încheierea de către dictatura regală la 23 martie 1939 a înrobitorului „acord” economic cu Germania, la chemarea P.C.R. masele au protestat atît împotriva aplicării în viață a prevederilor tratatului germano-român cît și contra guvernului dictaturii regale care l-a acceptat. Chemînd poporul la luptă împotriva „acordului” germano-român, P.C.R. arăta maselor că prin acesta hitlerismul german urmărește nu numai subjugarea economică a Romîniei, dar și remorcarea ei la carul războinic hitlerist. „Acest acord — se spunea într-un document de partid elaborat în martie 1939 — înseamnă despoierea poporului, aservirea bogățiilor țării. Hitler vrea chiar cu ajutorul acestui jaf să subjuge Romînia și militărește. La acest jaf i-au ajutat Vaida-Voevod cu ceilalți vaidiști și gogo-cuziști” care acționează în țară cu sprijinul și deplinul acord al guvernului dictaturii regale în favoarea Germaniei hitleriste³.

În adunările organizate la Cluj, Oradea, București și alte centre din țară, muncitorimea din bresle și dinafara lor, înfruntînd teroarea guvernului, a protestat împotriva „acordului” economic germano-român, care, prin prevederile sale, adîncea și mai mult șomajul și mizeria în rîndul maselor muncitoare⁴. La București, cu prilejul adunărilor din întreprinderi, la sediul breslelor etc. muncitorimea de diferite profesii s-a declarat pentru Frontul Unic Muncitoresc, împotriva sprijinirii șefilor

¹ *Lupta de clasă*, organ al Comitetului Central al P.C.R. (Secție a Internaționalei Comuniste), nr. 6 din august 1939.

² A.C.I.I.P., fond 1, dosar 221, fila 87.

³ A.C.I.I.P., fond 1, dosar 222, fila 208.

⁴ *Lupta de clasă*, organ al Comitetului Central al P.C.R. (Secție a Internaționalei Comuniste), nr. 6 din august 1939.

reacționari și capitulanți din bresle exprimându-și în același timp hotărîrea sa de a lupta în cadrul frontului patriotic pentru apărarea independenței patriei, amenințată de hitleriști și horthiști ¹.

Succesele dobîndite de P.C.R. pe linia mobilizării maselor la lupta pentru apărarea independenței patriei, amenințate de agresorii hitleriști și horthiști, nu au putut fi însă dezvoltate datorită poziției conducătorilor partidelor burghezo-moșierești, care, în vorbe se declarau pentru apărarea independenței, dar în fapte făceau jocul cercurilor politice mînceneze din Occident și sprijineau politica guvernului dictaturii regale. Iuliu Maniu, șeful partidului național-țărănist, era în acest timp unul din principalii susținători ai tezei „pasivității”. Sub pretextul „nepopularității” dictaturii regale el susținea că „guvernul va cădea în curînd, deci nu e nevoie de acțiune” ².

Poziția reacționară, antinațională a conducătorilor partidelor burghezo-moșierești și a unor elemente reformiste, oportuniste de dreapta din conducerea partidului social-democrat opusă intereselor naționale, patriotice ale poporului român, a împiedicat și de data aceasta organizarea unei acțiuni hotărîte și imediate pentru apărarea independenței Romîniei față de Germania hitleristă. Prin aceasta, politica de vindere a independenței țării hitlerismului german, în scopul transformării Romîniei într-un avanpost al criminalului război antisovietic, începută de dictatura regală cu prilejul încheierii acordului economic cu Germania, și-a găsit deplina aprobare și susținere a politicienilor burgheziei și moșierimii în frunte cu cercurile maniste care nu doreau să întreprindă nimic împotriva regimului de teroare polițistă a lui Carol. Pe aceeași poziție antinațională și antipatriotică au mers virfurile politice ale partidelor burghezo-moșierești din Romînia și în perioada care a urmat pînă la izbucnirea celui de-al doilea război mondial ³.

Atitudinea fermă și hotărîtă plină de conținut patriotic adoptată de Partidul Comunist față de principalele evenimente interne și internaționale în prima parte a anului 1939 și îndeosebi acțiunile întreprinse de comuniști pentru ridicarea moralului și combativității ofițerilor și ostașilor patrioți, în perioada concentrărilor de rezerviști și trupă, a dus la creșterea prestigiului și autorității P.C.R. în fața maselor. S-au îmbunătățit și s-au dezvoltat relațiile de colaborare în cadrul breslelor între comuniști și activiștii de jos ai partidului social-democrat. În ciuda terorii polițiste a guvernelor dictaturii regale, „...curajul de luptă al muncitorilor a crescut... Breslele de muncitori au rămas fortărețele luptei pentru democrație...” ⁴.

Ca urmare a creșterii prestigiului și autorității P.C.R. în rîndul maselor, a ridicării combativității acestora, au loc tot mai multe acțiuni economice și politice ale clasei muncitoare, „...bazate pe tactica de front unic, acțiuni ce au culminat în marea demonstrație antifascistă

¹ *Lupta de clasă*, organ al Comitetului Central al P.C.R. (Secție a Internaționalei Comuniste), nr. 6 din august 1939.

² *Ibidem*.

³ A.C.I.I.P., dosar nr. 160, doc. 11, fila 2.

⁴ *Sctntea*, nr. 22 (112) din 25 august 1939.

din capitală și întrunirile din mai multe orașe, cu ocazia zilei de 1 Mai (1939 — n.n.)”¹.

Cu prilejul demonstrațiilor și întrunirilor de 1 Mai, masele s-au pronunțat în mod hotărît și deschis împotriva fascismului și a dictaturii regale, pentru restabilirea libertăților democratice, drepturi egale naționalităților conlocuitoare, pentru pace, pămînt și libertate, pentru concentrarea tuturor forțelor democratice, patriotice într-un larg front patriotic contra agresiunii fasciste.

În capitală, cu prilejul demonstrației de 1 Mai, din piepturile a peste 20 000 de participanți au răsunat cu putere lozincile lansate de partidul comunist: „Jos dictatura regală”, „Jos fascismul”, „cerem abrogarea pactului economic germano-romîn de trădare a țării”, „Jos agresorul hitlerist”, „Vrem Romînie liberă și independentă”, „Arestarea fasciștilor” etc.²

Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej arată: „Roadele activității partidului s-au văzut totodată în numeroasele acțiuni greviste desfășurate pe baza frontului unic, în acțiunile publice de masă cu caracter antifascist și antirăzboinic, între care puternicele demonstrații care au avut loc la 1 Mai 1939 în aproape toate centrele mari din țară, și în primul rînd în București, împotriva dictaturii regale”³.

Dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial a ridicat în fața Partidului Comunist din Romînia noi și complicate sarcini ce izvorau atît din situația social-politică a maselor în această perioadă, cît și din faptul că Romînia, prin poziția sa geografică, reprezenta unul dintre cele mai importante capete de pod pentru extinderea războiului în răsăritul și sud-estul Europei.

După izbucnirea războiului, situația economică a oamenilor muncii din țara noastră se agrava pe zi ce trecea tot mai mult. Politica de echilibristică pe marginea prăpastiei, pentru menținerea țării în pragul participării la război, promovată de cercurile politice reacționare ale burgheziei și moșierimii romîne lovea tot mai crunt în condițiile de viață ale majorității maselor. Ca o consecință imediată a acestei politici, a concentrărilor și rechizițiilor tot mai masive, în agricultură au scăzut suprafețele însămînțate atrăgînd după sine scumpirea permanentă a articolelor alimentare de primă necesitate. Înseși statisticile burgheze, evident departe de a exprima realitatea, erau nevoite să recunoască că indicele general al prețurilor a crescut, față de anul 1933, în anul 1939 la 137,6 pentru ca în anul 1940 să ajungă aproape dublu (198,5). Luînd ca bază nivelul prețurilor în detaliu în 1933 egal cu 100, în 1940, prețurile la îmbrăcăminte și încălțăminte au crescut la 196,9 și la 206,7 la alimente⁴.

De pe urma acestei politici a avut de suferit cel mai mult clasa muncitoare. Procesul de militarizare a întreprinderilor, început însă cu mult timp înainte era însoțit de intensificarea istovitoare a muncii în fabrici

¹ Rezoluția Plenarei a IV-a a C.C. al P.C.R., *Scnteia*, nr. 21 (111) din 26 iulie 1939.

² *Scnteia*, nr. 20 (110) din 1 iunie 1939.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, *40 de ani de luptă a partidului*, Editura politică, 1961, p. 16.

⁴ A.C.I.I.P., fond casa regală, mapa 43.

și ateliere și de sporirea continuă a orelor de muncă. Ca urmare a concentrărilor intensificate după dezlănțuirea războiului, mii de familii rămâneau fără nici un fel de sprijin, femeile și copiii fiind nevoiți a se angaja în schimbul unui salariu de nimic pentru a-și putea procura cele necesare unei vieți de mizerie și de chin.

La această grea suferință a maselor se adăuga și ofensiva tot mai accentuată de fascizare totală a vieții publice românești a cercurilor prohitleriste ale burgheziei în frunte cu dictatura regală. Mergând pe drumul capitulării complete în fața agresorilor hitleriști și de transformare a țării într-un avanpost în vederea criminalului război antisovietic, dictatura regală a continuat în primele luni ale războiului, politica sa de executor al intereselor imperialismului occidental, satisfăcând treptat și dorințele fasciștilor germani. După vremelnicele victorii obținute de mașina de război hitleristă în centrul și apusul Europei ea a trecut în mod deschis la încadrarea României alături de puterile axei.

În vederea satisfacerii cerințelor căpeteniilor hitleriste, dictatura regală în frunte cu Carol al II-lea începe acțiunea de împăcare cu Garda de fier, în care scop, în aprilie 1940, emite decretul pentru amnistierea legionarilor și ia măsuri pentru încadrarea lor în posturile cheie ale aparatului de stat. În același timp împotriva comuniștilor și a tuturor patrioților care luau atitudine în favoarea relațiilor de prietenie cu U.R.S.S. se iau cele mai bestiale măsuri teroriste, numărul arestărilor și internărilor în lagăre mărindu-se pe zi ce trecea. Curînd după aceasta, la începutul lunii mai, camarila regală trimite în Germania o delegație specială pentru a sta de vorbă cu Horia Sima¹, șeful Gărzii de fier, în vederea readucerii lui în țară². Întregul aparat de propagandă, presa, radioul etc., căutînd să sustragă atenția maselor de la creșterea pericolului hitlerist, desfășura o campanie furibundă pentru denaturarea faptelor, de calomniere a Uniunii Sovietice și a mișcării revoluționare internaționale, de preamărire a superiorității sistemului de guvernare și militar al Germaniei hitleriste. În iunie 1940, Frontul renașterii naționale este transformat în „Partidul Națiunii”, organizație cu caracter fascist deschis care a rămas însă pînă la sfîrșit fără bază de masă.

După desăvîrșirea ultimelor pregătiri, în viața politică a țării au loc remanierile de guvern din iunie (1 și 28 iunie) iar la 4 iulie este format guvernul prohitlerist în frunte cu I. Gigurtu³. Horia Sima, readus în țară la cererea hitleriștilor, după ce deține cîtva timp funcția de subsecretar de stat, în guvernul Gigurtu este numit ministrul Cultelor și Artelor.

Demascînd în fața maselor evoluția politică a dictaturii regale după dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial și orientarea tot mai fățișă a virfurilor reacționare ale burgheziei și moșierimii romîne spre împingerea țării, împotriva voinței poporului român, în război alături de agresorii fasciști, Partidul Comunist din România s-a ridicat încă de la început

¹ Începînd din sept. 1939 și pînă în mai 1940, Horia Sima s-a aflat în Germania sub protecția directă a lui Hitler într-o vilă nu departe de Berlin.

² A. Hillgruber, *Hitler, König Carol und Marschal Antonescu*, p. 74.

³ *Universul*, nr. 183 din 6 iulie 1940.

împotriva alăturării României la una sau alta din taberele imperialiste beligerante.

P.C.R. chema masele la luptă pentru doborârea dictaturii regale, pentru instaurarea unui „guvern de salvare a independenței țării, sprijinit pe masele largi ale poporului...”, un guvern care să ducă „o politică de unire a tuturor popoarelor din Balcani într-un Bloc Balcanic puternic contra Germaniei fasciste și contra ațîțătorilor de război din Anglia și Franța”¹.

Promovînd ideea unității popoarelor balcanice în cadrul unui bloc, neutru față de războiul imperialist, Partidul Comunist din România avea în vedere sprijinul de care acest bloc se putea bucura din partea marelui și puternicului stat socialist, Uniunea Sovietică, care se declarase gata să facă totul pentru apărarea independenței și libertății popoarelor mici cu condiția ca acestea să lupte contra agresorilor.

În documentele sale elaborate în primele săptămîni ale războiului, partidul și-a precizat poziția față de agresiunea fascistă asupra poporului frate polonez, subliniind în același timp agravarea pericolului ce amenința România în urma ocupării Poloniei. Exprimînd solidaritatea poporului nostru cu lupta dreaptă a patrioților polonezi care luptau împotriva ocupanților hitleriști, și înfierînd odioasa trădare a guvernului fascist polonez, P.C.R. declară că va mobiliza masele populare din România atît pentru apărarea independenței și integrității țării, cît și pentru sprijinirea luptei de eliberare a popoarelor din țările ocupate de către Germania hitleristă².

Pornind de la sarcinile grele ce-i reveneau în complexitatea împrejurărilor critice pentru soarta țării și a întregului popor român, P.C.R. a luat încă în toamna anului 1939 o serie de măsuri pentru îmbunătățirea activității sale în rîndul maselor, pentru creșterea rolului organelor și organizațiilor de partid în acțiunile întreprinse, pentru creșterea și educarea marxist-leninistă a cadrelor ce își desfășurau munca în organele și organizațiile de jos. Au fost întărite resoartele de agitație și propagandă ale organelor și organizațiilor de partid³, pe lîngă fiecare comitet regional P.C.R. au fost reorganizate, pe baza unui program adecvat noii situații politice a României, școlile și cursurile ilegale de partid⁴. Munca organizatorică a P.C.R. la orașe a fost îndreptată din ce în ce mai mult spre întreprinderi⁵, iar la sate spre organizarea apărării intereselor de zi cu zi ale țărănimii muncitoare, împotriva concentrărilor provocatoare, anti-sovietice, împotriva rechizițiilor, a scumpetei din ce în ce mai excesive etc.

¹ A.C.I.I.P., cota A. XXIII-22, inv. 1043.

² *Ibidem*.

³ *Lecții în ajutorul celor ce studiază istoria P.M.R.*, p. 401—402.

⁴ În programul școlilor de partid ce funcționau la începutul anului 1940, erau cuprinse astfel de teme ca : „Ce este imperialismul, primul război imperialist, războiul imperialist european și cauzele războiului actual ; „Politica provocatoare de război a dictaturii regale” ; „Situația actuală economică și politică a poporului muncitor și creșterea rezistenței și a voinței de luptă a maselor pentru un trai mai bun și pentru pace” ; „Ce este Partidul Comunist, partidul de tip nou” etc.

⁵ A.C.I.I.P., fond. 1, dosar 249, fila 429.

Noile condiții create după dezlănțuirea războiului mondial, ce se adăugau la condițiile aspre de teroare și ilegalitate în care își desfășurau activitatea comuniștii, impuneau găsirea unor noi și tot mai variate și operative mijloace de propagandă și agitație prin care cuvântul partidului să pătrundă cât mai repede în rîndul maselor populare. În acest scop, C.C. al P.C.R. hotărăște înființarea postului ilegal de radio „România liberă” care, începînd să funcționeze în septembrie 1939, devine cu timpul unul din puternicele mijloace ale partidului pentru informarea maselor.

Un rol deosebit în măsurile luate de partid în această perioadă l-a avut reînființarea, în toamna lui 1939, a Uniunii Tineretului Comunist care a determinat o creștere a luptei antifasciste și antirăzboinice a tineretului. Sub îndrumarea permanentă a partidului, tinerii comuniști folosesc pînă și unele organizații legale cu caracter reacționar, paramilitar ca „Straja țării”, premilităria etc. în rîndul cărora activează pentru făurirea Frontului unic național antifascist și antirăzboinic al tineretului.

În același timp P.C.R. își intensifică sprijinul dat organizației național revoluționare a minorității maghiare (MADOSZ) și Frontului Plugarilor — organizații de masă conduse de partid. Ca urmare a muncii comuniștilor și a simpatizanților P.C.R., aceste organizații și-au îmbunătățit tot mai simțitor activitatea devenind, alături de U.T.C., adevărate curele de transmisie care legau partidul cu masele largi de la orașe și sate¹.

Măsurile luate de partidul comunist pentru îmbunătățirea activității sale în rîndul maselor au determinat o activizare a luptei împotriva dictaturii regale și o creștere a numărului acțiunilor în fabrici, orașe și la sate, pentru îmbunătățirea condițiilor de trai, împotriva concentrărilor, a rechizițiilor și a scumpetei. Înseși organele represive ale dictaturii regale, raportînd cu îngrijorare forurilor lor superioare despre mișcarea comunistă din țară arătau că: „Activitatea partidului comunist este mult mai dinamică în ultimul timp și a căpătat aspecte deosebite”².

Ridicîndu-se împotriva exterminării maselor prin politica de exploatare crîncenă în interesul profitorilor de pe urma pregătirilor de război, P.C.R. a demascat scopurile noului „împrumut de înzestrare națională”, prin care s-au stors populației muncitoare peste 10 miliarde lei, arătînd că „...cu acești bani, dictatura regală se înarmează pregătind cele mai odioase crime, provocări războinice împotriva Uniunii Sovietice”³. Mobilizați de către comuniști, muncitorii din întreprinderile Capitalei și alte centre din țară au organizat manifestații de protest împotriva împrumutului pentru înarmare și au refuzat să-l subscrie. Astfel de acțiuni au avut loc la fabricile „Lemaître”, „Postăvăria romînească”, „Leonida” și altele. La rîndul lor, un mare număr de elevi și studenți, urmînd îndemnul uteciștilor, au refuzat să subscrie pentru împrumut.

Paralel cu acțiunile întreprinse împotriva împrumutului pentru înarmare au loc în întreaga țară zeci de acțiuni pentru mărirea salariilor, unele dintre ele transformîndu-se în greve care au durat peste șase săptă-

¹ A.C.I.I.P., dosar 241, fila 218.

² *Ibidem*, fond 1, dosar 240, fila 579.

³ *Documente din istoria P.C.R.*, cd. a II-a, E.S.P.L.P., 1953, p. 326.

mîni. Numai în luna ianuarie a anului 1940, în Capitală au avut loc acțiuni pentru mărirea salariilor într-un număr de peste 18 întreprinderi ¹. La fabricile metalurgice „Metaloglobus”, „Fichet” și țesătoriile „Gallia” și „Royal” grevele pentru mărirea salariilor în raport cu scumpetea au durat între 2 și 6 săptămîni. O luptă dîră care s-a sfîrșit cu unele succese în ceea ce privește îmbunătățirea salariilor și a condițiilor de muncă au dus muncitorii de la Atelierele C.F.R., „Pirotehnice”, „C.A.M.” București, „Fer-Metal” Cluj etc.

În primăvara și vara anului 1940, cînd virfurile reacționare ale burgheziei și moșierimii în frunte cu dictatura regală se pregăteau febril pentru împingerea țării alături de puterile axei, punînd bazele extinderii războiului în sud-estul și răsăritul Europei, Partidul Comunist din România a fost singurul partid politic care a luat atitudine și a dezvăluit în fața maselor planurile antinaționale, trădătoare ale cercurilor politice reacționare romîne. În acest scop P.C.R. inițiază o largă mișcare antirăzboinică care se desfășoară sub conducerea unui comitet de organizare sub denumirea de „Frontul Antirăzboinic”, în care un rol însemnat l-au avut neînfricații luptători comuniști, eroi ai clasei muncitoare, Vasile Tudose și Constantin Godeanu ².

Încă în luna martie 1940 partidul comunist demasca acțiunile întreprinse de către politicienii de seamă ai dictaturii regale, discuțiile ce se purtau la palat și în guvern în vederea acceptării pretențiilor teritoriale neîntemeiate ale horthiștilor unguri cu scopul de a se cuceri încrederea căpeteniilor fasciste de la Berlin și Roma ³. Continuînd să realizeze înțelegerea cu clica fascistă de la Budapesta, pe seama călcării în picioare a intereselor naționale ale poporului, dictatura regală urmărea să determine acceptarea ei de către fascismul german pentru ca cu sprijinul acestuia să înăbușe ura clocotitoare ce se manifesta în rîndul maselor, să pregătească condițiile pentru dezlănțuirea criminalului război antisovietic spre a realiza vechea dorință acaparatoare a burgheziei și moșierimii romîne de a cuceri „compensații” în Moldova Sovietică și chiar în Ucraina.

Aceste planuri erau însă opuse intereselor poporului romîn și a naționalităților conlocuitoare care cereau o orientare nouă, radicală în politica internă și externă a țării. Masele se afirmău tot mai hotărît pentru instaurarea unui guvern bazat pe sprijinul forțelor largi antifasciste, guvern care să ducă o politică de îmbunătățire a situației economice a țării de neaderare la blocurile beligerante în războiul imperialist și de prietenie față de Uniunea Sovietică. Această dorință era exprimată din ce în ce mai puternic de către masele muncitoare și intelectuale cu diferite prilejuri în aproape toate orașele din țară.

În luna iunie 1940, poporul muncitor din țara noastră a salutat inițiativa guvernului sovietic de îmbunătățire a relațiilor cu România în urma acțiunii de eliberare pașnică a Basarabiei și Bucovinei de nord și reunirea lor cu marea familie a popoarelor sovietice. Mii de oameni ai muncii din întreprinderile Capitalei, ceferiști, metalurgiști, textiliști,

¹ A.C.I.I.P., fond 1, dosar 231, fila 302.

² *Ibidem*, dosar 240, fila 646.

³ *Ibidem*, dosar 238, fond 1, filele 513—514.

funcționari, studenți și intelectuali și-au exprimat simpatia lor față de statul sovietic și de guvernul său participând la demonstrația de masă organizată de P.C.R. la sediul reprezentanței U.R.S.S.¹ Organele repressive burghezo-moșierești au folosit bastoanele de cauciuc pentru a împrăștia demonstrația sinceră a oamenilor muncii, aretând un număr de aproape 400 de persoane de diferite profesii printre care ceferiști, funcționari, studenți etc.² Prin aceasta cercurile politice guvernante au adăugat încă un act provocator, antisovietic la agenda politicii criminale a dictaturii regale. Totodată cercurile politice reacționare ale burgheziei și moșierimii dezlănțuie în țară un nou val de șovinism de acțiuni huliganice și de calomniere a guvernului și a statului sovietic.

Situându-se cu fermitate pe poziția marxist-leninistă în problema națională, P.C.R. a demascat în fața maselor caracterul provocator, antisovietic al acțiunilor guvernului dictaturii regale și a exprimat, în numeroasele sale documente elaborate și răspândite în această perioadă, adevăratele sentimente de bucurie ale oamenilor muncii din țara noastră față de frații lor din Basarabia și Bucovina eliberați de sub jugul capitalisto-moșieresc și își manifestă nezdruccinată hotărâre de a lupta contra dictaturii regale, a războiului imperialist și antisovietic, pentru amicitie cu U.R.S.S., pentru pîine, pace, pămînt și libertate³.

Cercurile politice reacționare ale burgheziei și moșierimii romîne în frunte cu camarila regală au respins însă mîna caldă întinsă de către poporul sovietic și au aruncat fățiș țara în brațele hitlerismului. În acest scop, la începutul lunii iulie 1940, o dată cu constituirea guvernului prohitlerist în frunte cu I. Gigurtu, în urma declarației programatice a acestuia, România a fost considerată integrată „... în sistemul creat de axa Roma-Berlin”⁴.

În aceste condiții, cînd dictatura regală a trecut de la formele ascunse de înrobire a poporului romîn imperialismului german la remorcarea deschisă a țării la carul războinic al reacțiunii mondiale fasciste cu scopul de a deschide drumul acestora în sud-estul și apoi răsăritul Europei, Partidul Comunist din România a dat din nou alarma. Dezvăluind locul și rolul afectat Romîniei de către căpeteniile fasciste de la Berlin și Roma în planurile lor de extindere a războiului în această parte a Europei și cîrdășia dictaturii regale în realizarea acestor planuri, P.C.R. arăta maselor largi că o dată cu alăturarea vîrfurilor politice reacționare ale burgheziei și moșierimii romîne la mașina de război hitleristă „... o groaznică catastrofă pîndește poporul muncitor din Romînia”⁵. Marea burghezie și moșierimea romînă, orbită de antisovietism, hotărîse nu numai vinderea totală a independenței naționale a poporului romîn, dar și sacrificarea integrității teritoriale a țării în favoarea planurilor căpeteniilor fasciste de la Berlin și Roma, care sprijineau cererile expansioniste, acaparatoare ale reacțiunii horthiste asupra Romîniei. Aceasta, a

¹ A.C.I.I.P., fond 11, dosar 2972, fila 1.

² *Ibidem*, fond 1, dosar 240, fila 256.

³ *Ibidem*, cota A. XXIV-16, inv. 1084.

⁴ *Universul*, nr. 183 din 6 iulie 1940.

⁵ A.C.I.I.P., film cutia 167, doc. 14 (cadrul 64).

ieșit cu deosebire în evidență cu prilejul vizitei delegației guvernului dictaturii regale la München, Salzburg și Roma, când I. Gigurtu a declarat — desigur cu acordul deplin al cercurilor politice burghezo-moșierești române — că este gata să satisfacă „dorința” Germaniei hitleriste și a Italiei fasciste privind pretențiile neîntemeiate ale clicii horthiste¹.

În fața tuturor forțelor populare patriotice se impunea necesitatea imediată de a se uni în lupta pentru salvarea însăși a destinului și ființei poporului român, a cărui soartă era pusă de către cercurile politice reacționare române la dispoziția și bunul plac al celor mai întunecate forțe ale reacțiunii mondiale — hitlerismul german.

În luna iulie 1940, când dictatura regală și-a trimis mesagerii guvernului său prohitlerist în frunte cu I. Gigurtu la căpeteniile fasciste, hitleriste pentru a-și declara loialitatea față de axa Berlin-Roma, Partidul Comunist din România adresându-se maselor prin diferite mijloace — ca broșuri, manifeste, postul ilegal de radio „România liberă”, munca de la om la om etc. — le arăta că discuțiile dintre dictatura regală și puterile axei precum și hotărârile și măsurile ce se vor lua cu acest prilej au ca scop pregătirea maselor înainte de a se hotărî oficial ciuntirea teritoriului României în favoarea Ungariei horthiste și înrobirea poporului român Germaniei hitleriste².

În aceste momente hotărîtoare, când condițiile de teroare crîncenă se intensificau, comuniștii se găseau în fruntea luptei tuturor forțelor patriotice care luau atitudine față de politica de trădare națională, dusă de dictatura regală. Ca urmare a activității intense și multilaterale desfășurate de comuniști, tot mai dese devin acțiunile prin care masele își exprimau îngrijorarea față de pericolul la care era supusă țara și poporul în urma politicii de trădare națională a guvernului dictaturii regale. Muncitorii, țărani, intelectualii, militarii etc. din principalele centre ale țării încep să se manifeste deschis împotriva dictaturii regale care nu reprezenta nici o garanție pentru apărarea intereselor naționale ale poporului³. Comuniștii arătau maselor că în aceste împrejurări numai un guvern popular compus din reprezentanții de seamă ai poporului, fidel intereselor poporului, care să restabilească toate libertățile democratice în țară și care să se bazeze pe hotărîrea de luptă a poporului, mai poate salva independența și integritatea țării⁴.

Precizîndu-și poziția față de tîrgul început la Turnu Severin, în august 1940, de dictatura regală cu guvernanții horthiști, partidul comunist arăta că dorința unanimă a maselor muncitoare din Transilvania pe seama căroră se duceau discuțiile, este de a scutura jugul burghezo-moșieresc român, de a-și crea o viață lipsită de exploatare și asuprire și de teama de a fi împinse în războiul imperialist și nu de a lua lanțul de robie al despotismului maghiar care este tot atît de hrăpăreț și războinic ca și burghezia și moșierimea romînă. Așa cum se sublinia într-un document de partid

¹ *Universul*, nr. 218 din 10 august 1940.

² A.C.I.I.P., fond 1, dosar 250, fila 36; sau fond 1, dosar 240, filele 598, 600 și altele.

³ *Ibidem*, dosar 240, filele 311, 616; dosar 241, fila 139; fond 8, dosar 1704, fila 191, fond. 1, dosar 2972, fila 398.

⁴ *Ibidem*, dosar 240, fila 611.

din luna august 1940, această însuflețită voință de luptă pentru eliberare se înalța sus și tare din sufletul tuturor celor exploatați și asupriți nu numai din Transilvania dar și din întreaga Romînie¹.

În același timp, P.C.R. își intensifică eforturile pentru realizarea unui front comun al tuturor forțelor patriotice care să ducă la răsturnarea dictaturii regale, ce se compromisese complet în fața maselor menținându-se încă la putere cu speranța că va fi acceptată și sprijinită de hitleriști. În acest scop, P.C.R. se adresează tuturor organizațiilor democratice cu chemarea de a se uni în lupta comună împotriva acceptării pretențiilor expansioniste, hrăpărețe ale horthiștilor unguri, propunându-le în același timp organizarea în comun a unor puternice demonstrații de masă sub lozinca : **NICI UN PETEC DE PĂMÎNT UNGARIEI HORTHISTE**².

Cu totul opusă intereselor naționale ale poporului și străină dorinței unanime a maselor a fost în această perioadă poziția partidelor așa-zis democratice ale burgheziei și moșierimii romîne. În timp ce în întreaga țară masele, sub influența activității desfășurate de comuniști, se afirmau din ce în ce mai deschis împotriva cedării de teritorii Ungariei horthiste și subjugării țării fascismului german, conducătorii partidelor național-liberal și național-tărănesc făceau totul pentru a ajuta dictatura regală în scopul împingerii Romîniei în tabăra războinică alături de Germania hitleristă.

Deplinul acord al P.N.L. și P.N.Ț. cu politica de trădare a dictaturii regale s-a evidențiat în mod deosebit cu prilejul hotărîrii imperialiste a puterilor axei, cînd Romîniei i-a fost impus odiosul dictat de la Viena (30 august 1940), răpindu-i-se jumătate din teritoriul Transilvaniei în favoarea Ungariei horthiste.

Acceptarea odioaselor manevre de șantaj ale Germaniei fasciste cu privire la așa-zisa „problemă a Transilvaniei” a fost făcută de către conducătorii P.N.L. încă cu mult timp înainte de a se hotărî oficial dictatul de la Viena. După cum reiese din unele informații, conducătorii P.N.L. în cursul lunii august 1940, aveau corespondență directă, prin mijlocirea reprezentanței germane la București, cu principalele căpetenii hitleriste de la Berlin. În scrisoarea confidențială trimisă lui George Brătianu la 15 august 1940, ministrul propagandei din guvernul hitlerist Göbbels recomanda conducătorilor P.N.L. să nu considere dușmănos față de Romînia gestul Germaniei de a sprijini pretențiile teritoriale ale Ungariei horthiste. În aceeași scrisoare căpeteniile hitleriste își mărturiseau planurile lor cu privire la Balcani asigurîndu-l totodată pe George Brătianu că în viitoarea Romînie va avea posibilitatea de a-și afirma „autoritatea sa politică” deoarece Germania va ține seama de poziția favorabilă adoptată de P.N.L. cu prilejul evenimentelor ce urmează³. Atitudinea criminală, trădătoare, perfidă și antinațională a P.N.L. în perioada dictatului de la Viena s-a concretizat în aceea că, conducătorii acestuia, sfidînd încălcarea grosolană a intereselor naționale ale poporului romîn, au adoptat o poziție de totală tăcere în legătură cu dictatul de la Viena, unii dintre-

¹ A.C.I.I.P., fond 1, dosar 2793, fila 228.

² *Ibidem*, dosar 241, fila 74.

³ *Ibidem*, dosar 85, fila 337.

ei, care au participat la Consiliul de coroană, acceptînd chiar în mod deschis criminala hotărîre a Germaniei hitleriste și Italiei fasciste.

În ce privește partidul național-țărănesc, conducătorii acestuia au aplicat și cu acest prilej vechea lor politică perimată de îmbinare a demagogiei patriotarde, deșănțate a așa-zisei rezistențe, cu eforturile disperate de a salva șubredul regim burghezo-moșieresc și de desăvîrșire pînă la capăt a politicii criminale de transformare a țării într-o bază de atac germană în vederea războiului antisovietic.

Caracteristic poziției demagogice și de trădare națională adoptată de conducătorii P.N.Ț. în această perioadă a fost lașitatea și teama disperată de avîntul de luptă al maselor. Astfel în timp ce în rîndul maselor clocotea ura și revolta împotriva trădătorilor guvernanți, care acceptaseră dictatul de la Viena, Iuliu Maniu șeful partidului național-țărănesc, își manifesta pe față frica de avîntul patriotic al maselor¹, preferînd să manevreze în culise împreună cu elementele fasciste de nuanță prohitleristă ca : Antonescu, Gh. Brătianu etc., pentru instaurarea unui regim totalitar² cu scopul de a asigura continuarea prin noi metode a dominației burghezo-moșierești și politica criminală de pregătire a războiului antisovietic.

P.C.R. a fost singurul partid care s-a ridicat cu hotărîre împotriva dictatului de la Viena. Alături de P.C.R., și sub conducerea sa, în aceste împrejurări grele pentru soarta poporului român, în lupta pentru mobilizarea maselor împotriva dictatului de la Viena s-au aflat Frontul Plugarilor și MADOSZ-ul — organizații de masă democratice ale oamenilor muncii romîni și maghiari.

Încă în zilele de 28—29 august 1940, cînd în urma eșecului tratativelor de la Turnu Severin, căpeteniile fasciste de la Berlin și Roma au chemat delegațiile Ungariei și Romîniei la Viena pentru a-și însuși verdictul lor, Partidul Comunist din Romînia, arăta maselor că guvernul dictaturii regale va merge la Viena nu ca să apere integritatea teritorială a țării ci ca să-și afirme deplinul său acord cu predarea a milioane de oameni ai muncii din Transilvania jugului horthist.

„Cetățeni ! — se spunea într-un manifest al P.C.R. răspîndit în aceste zile.

Sînt aproape doi ani de zile de cînd vă chinuiți în concentrare, flămînzi și goi lipsiți de adăposturi și supuși la muncă...

Guvernele trădătoare v-au înșelat spunîndu-vă că vă apără libertatea. Ele v-au vîndut însă lui Hitler. Manoilescu și Valer Pop s-au dus la Viena nu ca să trateze ci să ducă plocon actele prin care milioane de frați sînt sortiți robiei (horthiste — *n.n.*). Boierii și ciocoi cu aur mult n-au nimic de pierdut din aceasta..."

Ridicîndu-se cu hotărîre împotriva politicii de trădare națională a dictaturii regale și demascînd adevăratul caracter al așa-ziselor garanții ale puterilor axei, fluturate în această vreme de guvernul Gigurtu, în manifest se spunea mai departe : „Hitler și Musolini nu-s în măsură să garanteze granițele noastre. Ei vor face din sărmana noastră țară ceea ce au făcut din

¹ A.C.I.I.P., dosar 241, fila 142—143.

² Vezi *Procesul mării trădări naționale*, p. 200.

Cehoslovacia și Polonia. Garanțiile lor n-au nici o valoare. *Singura putere în măsură să ne asigure liniștea și pacea este Uniunea Sovietică. Ea singură nu vrea război și nu participă la conflictul mondial.* Pentru aceasta, se arăta mai departe în manifest, „... e nevoie de un guvern popular, alcătuit din reprezentanți aleși ai poporului care să vindece durerile voastre...”. Manifestul se încheia chemînd întregul popor la lupta pentru răsturnarea dictaturii regale, pentru un guvern popular, pentru alianță cu U.R.S.S. care se declara gata să garanteze granițele Romîniei¹.

Cînd cercurile reacționare ale burgheziei și moșierimii în frunte cu dictatura regală s-au declarat de acord cu dictatul de la Viena partidul comunist a mobilizat întreg poporul împotriva trădării fățișe a dictaturii regale: „În timp ce dictatura regală trăda țara — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — iar Maniu și Brătianu erau complicitii acestei vînzări, singurul partid care a luat atitudine hotărîtă și a mobilizat masele populare împotriva dictatului de la Viena a fost partidul comunist”².

La chemarea partidului, masele largi populare, muncitorii, țărani, intelectualii de diferite categorii, ostașii și alături de ei, o parte din ofițeri, din cele mai importante centre ale țării, au participat la demonstrațiile de stradă organizate de P.C.R. manifestîndu-și voința lor de luptă împotriva fascismului, a dictatului imperialist de la Viena, a guvernului trădător, pentru apărarea hotărîtă a granițelor țării.

Șirul puternicelor demonstrații de stradă organizate de către P.C.R. împotriva dictatului de la Viena a fost deschis de uriașa manifestație patriotică a oamenilor muncii romîni și maghiari din orașul Cluj și din împrejurimi de la 30 august — 2 septembrie 1940.

La numai cîteva ore de la transmiterea prin radio la 30 august 1940 a comunicatului oficial privind hotărîrea imperialistă a puterilor axei de a amputa Romîniei nordul Transilvaniei, din piepturile a zeci de mii de patrioți, pe străzile orașului Cluj, au răsunit cu putere lozincile lansate de P.C.R.: „Jos dictatura foamei și terorii lui Carol al II-lea!”, „Jos dictatul de la Viena!” „Nici un petec de pămînt!”, „Vrem dreptate!”, „Vrem un guvern popular!”, „Vrem prietenie cu popoarele libere ale Uniunii Sovietice!”³.

Începînd de la 1 și pînă la 4 septembrie valul de luptă împotriva dictatului de la Viena și al guvernanților trădători în frunte cu dictatura regală se extinde zi și noapte și în celelalte centre importante din țară. Astfel, împotriva dictatului de la Viena au loc în zilele de 1, 2, 3 și 4 septembrie puternice demonstrații de stradă și în București, Turda, Cîmpia Turzii, Sibiu, Brașov, Timișoara, Iași, Constanța etc. Zeci și zeci de telegrame, în care masele își exprimau indignarea față de trădarea națională săvîrșită de dictatura regală care a acceptat dictatul de la Viena, seseau zilnic din diferite centre ale țării, pe adresa guvernului, a Ministerului Afacerilor Străine, a redacțiilor de ziare precum și a lui I. Gigurtu personal⁴.

¹ A.C.I.I.P., fond 8, dosar 1709, fila 168.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, E.S.P.L.P., ed. a IV-a, p. 22.

³ *Scînteia*, anul X, din 17 septembrie 1940.

⁴ *Timpu*, anul IV, nr. 1200 din 4 septembrie 1940.

Mobilizate de către comuniști masele se pronunțau cu hotărâre împotriva politicii criminale de trădare a intereselor naționale ale poporului, împotriva dictaturii regale, pentru nerecunoașterea odiosului dictat de la Viena, împotriva hitlerismului, pentru un guvern popular care să asigure apărarea integrității teritoriale a țării și pentru prietenie cu Uniunea Sovietică.

Pretutindeni în centrele industriale în primele rînduri ale demonstrațiilor au stat muncitorii ceferiști, cei din industria grea și textilă etc. Alături de aceștia la puternicele acțiuni demonstrative împotriva dictatului de la Viena au participat mase compacte ale intelectualității, ostași activi sau concentrați și o parte a ofițerilor precum și mase ale țărănimii de prin împrejurimi.

Speriat de amploarea și avîntul demonstrațiilor de stradă încă din primele zile guvernul a luat cele mai aspre și variate măsuri pentru a împiedica extinderea acțiunilor de masă împotriva dictatului de la Viena și a trădătorilor care l-au acceptat. La 1 septembrie Ministerul de Interne, urmărind să evite punctele de aglomerație a populației interzice sub orice formă toate spectacolele din întreaga țară. În București, Cluj, Brașov etc. guvernul mobilizează încă în ziua de 1 septembrie puternice forțe polițienești și armata cu ajutorul cărora încearcă să pună capăt demonstrațiilor¹. La Timișoara și Cluj autoritățile încearcă să folosească elementele hitleriste din rîndurile minorității germane pentru a stăvili valul de demonstrații. La îndemnul autorităților fasciști au încercat să recurgă la provocări, folosind chiar și focuri de armă împotriva demonstrațiilor.

În sprijinul măsurilor luate de guvern și de teamă ca protestul de mase împotriva dictatului de la Viena să nu se transforme în puternice acțiuni sociale, Iuliu Maniu dă încă din ziua de 31 august indicații șefilor locali ai P.N.Ț. să intervină în rîndul maselor și să facă tot ce este posibil pentru a da „... mișcării un caracter *numai* (subl. ns.) demonstrativ”².

Dar nici măsurile guvernului și nici perfidia și fățarnicia patriotardă a conducătorilor P.N.Ț. în frunte cu Maniu nu au putut stăvili avîntul demonstrațiilor patriotice de masă împotriva dictatului de la Viena. Dimpotrivă, atît la Cluj cît și la București, Brașov, Sibiu etc. conducătorii locali ai partidului național-țărănesc au fost demascați în fața maselor, muncitorimea impunîndu-și oratorii ei. La Brașov, Sibiu, Sebeș etc. armata adusă de autorități pentru a împrăștia pe demonstrați, precum și unii ofițeri activi și rezerviști s-au alăturat manifestanților.

Sub influența acțiunilor patriotice ale maselor unii comandanți de unități din Transilvania au declarat că refuză să se retragă de pe poziții, fiind pentru acțiunea de apărare a frontierei cu Ungaria horthistă și împotriva cedării nordului Transilvaniei³. Acțiunile patriotice desfășurate împotriva dictatului de la Viena între zilele de 30 august — 4 septembrie 1940, în întreaga țară demonstrau izolarea completă de mase a cercurilor guvernante ale burgheziei și moșierimii în frunte cu dictatura regală.

¹ *Universul*, nr. 242 din 3 septembrie 1940. Vezi și *Sctnleia*, anul X din 17 septembrie 1940.

² A.C.I.I.P., fond 1, dosar nr. 241, filele 142—143.

³ *Ibidem*, fila 149, 155.

La 4 septembrie 1940 guvernul Gigurtu, speriat de avîntul de luptă al forțelor patriotice și de teama ca acțiunile hotărîte ale maselor să nu zdruncine încrederea căpeteniilor fasciste de la Berlin, interzice orice manifestație publică în legătură cu dictatul de la Viena, amenințînd cu fixarea domiciliului obligator pe toți acei „...care vor încerca să tulbure ordinea internă a statului”¹. Totodată clasele exploataatoare reprezentate prin partidele lor politice, în frunte cu Maniu și Brătianu urmărind să păstreze monarhia, stîlpul reacțiunii fasciste care se compromisese în fața maselor, își concentrau toate eforturile pentru a salva regimul burghezo-moșieresc. Unite, renunțînd la nuanța lor politică diferită, vîrfurile cele mai reacționare ale burgheziei și moșierimii romîne care contau în mod fățiș pe sprijinul Germaniei hitleriste în înăbușirea revoltei maselor împotriva dictatului de la Viena și a dictaturii regale care îl acceptase, au trecut la înlăturarea lui Carol al II-lea, înlocuindu-l cu Mihai și instaurînd la 6 septembrie 1940, dictatura militaro-fascistă în frunte cu generalul I. Antonescu.

Dictatura militaro-fascistă, instaurată la putere cu sprijinul total al șefilor partidelor național-țărănesc și liberal, care au căutat să facă tot ce era posibil pentru înlăturarea piedicilor din calea lui Antonescu spre putere, s-a sprijinit încă de la început pe forța baionetelor hitleriste. În scurt timp clica reacționară antonesciană a întronat în țară teroarea cea mai sîngeroasă a bandelor legionare însoțită de un haos economic nemaiîntîlnit, interesele naționale ale poporului român au fost subordonate telurilor criminale ale hitlerismului, întreg teritoriul Romîniei a fost transformat într-un lagăr de război în folosul scopurilor agresive ale Germaniei hitleriste.

Maniu și Brătianu, în totală contradicție cu interesele poporului, au luat încă de la început toate măsurile pentru întărirea și consolidarea dictaturii militaro-fasciste. Astfel încă în ziua de 7 septembrie, a doua zi după instaurarea la putere a lui Antonescu, ei dau cîte un comunicat prin care cer membrilor și simpatizanților partidelor lor „să dea întregul lor concurs guvernului” și își exprimau sentimente de „credință și devotament” față de noul monarh Mihai². Ulterior sprijinul fățiș dat dictaturii militaro-fasciste antonesciene de către Maniu și Brătianu s-a concretizat prin punerea la dispoziția acesteia a unui însemnat număr de „tehnicieni” membri ai partidelor lor.

După instaurarea dictaturii militaro-fasciste condițiile în care își desfășurau activitatea forțele patriotice și antifasciste au devenit tot mai grele. Împotriva comuniștilor au fost îndreptate cele mai feroce metode teroriste. Bande organizate formate din legionarii criminali erau puse pe urmele comuniștilor și antifasciștilor pentru a-i extermina. Dar nici închisorile, nici lagărele de concentrare și nici torturile și teroarea bestială nu au putut înfrînge voința și hotărîrea de luptă a comuniștilor.

¹ *Timput*, anul IV, nr. 1201 din 5 septembrie 1940.

² *Ibidem*, nr. 1204 din 8 septembrie 1940.

În ciuda terorii fasciste, singeroase P.C.R. a stat mereu în fruntea luptelor pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste pentru o viață mai bună, pentru fericirea poporului. Luînd încă de la început o atitudine hotărîtă împotriva dictaturii militaro-fasciste, partidul comunist arăta maselor că „... Lovitura militaro-gardistă a generalului reacționar Antonescu și numirea lui Mihai ca rege înseamnă o încercare a dușmanilor poporului de a păstra șubredul regim burghezo-moșieresc” și că rolul acestuia este „... asigurarea intereselor militare și economice ale Axei Berlin-Roma în România dezmembrată chiar de ei”¹.

În istoricul său document intitulat „Punctul nostru de vedere” elaborat și răspîdit în rîndul maselor la cîteva zile după instaurarea dictaturii militaro-fasciste antonesciene, Partidul Comunist din România își precizează din nou poziția față de evenimentele petrecute în țară la sfîrșitul lunii august și începutul lunii septembrie 1940, stabilindu-și totodată și sarcinile sale de viitor. Ulterior, în ianuarie 1941, P.C.R. elaborează platforma sa de luptă intitulată „Pentru pace și independența națională a poporului român” pe baza căreia cheamă toate forțele patriotice la luptă împotriva dictaturii militaro-fasciste, pentru constituirea Frontului național antihitlerist.

În perioada dictaturii regale activitatea și lupta Partidului Comunist din România a fost deosebit de grea, datorită pe de o parte, sarcinilor mari și de înaltă răspundere care i-au stat în față și, pe de altă parte, datorită condițiilor din ce în ce mai grele în care era nevoit să acționeze. Activitatea partidului în această perioadă a fost îngreunată și de faptul că în conducerea sa reușise să se strecoare un grup de elemente oportuniste, lașe și dușmănoase, în frunte cu Foriș, care ulterior au fost demascate ca trădătoare contrarevoluționare, aflîndu-se în slujba imperialismului.

Înfruntînd crunta teroare dezlănțuită de dictatura regală împotriva oricărei mișcări patriotice, antifasciste și antirăzboinice P.C.R. a ținut permanent sus steagul luptei pentru apărarea intereselor fundamentale ale poporului situîndu-se cu fermitate, în toate împrejurările grele, în fruntea maselor populare de diferite categorii sociale și convingeri politice.

„Frînarea pentru un timp a procesului de fascizare a țării — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — s-a datorat luptei pline de abnegație duse, sub conducerea partidului, de clasa muncitoare și de forțele progresiste grupate în jurul ei”².

Partidul Comunist din România s-a dovedit apărătorul consecvent al celor mai vitale interese ale poporului, stegarul luptei pentru apărarea independenței și integrității țării. Această poziție consecvent patriotică a dus la creșterea influenței și autorității partidului comunist în rîndul celor mai largi mase din rîndul diferitelor straturi sociale dornice de libertate, care mai tîrziu au constituit baza forțelor patriotice, antihitleriste organizate și conduse de către P.C.R. în lupta pentru răsturnarea de la putere a clicii militaro-fasciste antonesciene și întoarcerea armelor, alături de Armata Sovietică, împotriva cotropitorilor hitleriști.

¹ A.C.I.I.P., fond 1, dosar 2793, fila 303.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *40 de ani de luptă a partidului*, Editura politică, 1961, p. 16—17.

ИЗ ИСТОРИИ БОРЬБЫ РУМЫНСКОЙ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ В ЗАЩИТУ ЖИЗНЕННЫХ ИНТЕРЕСОВ НАРОДНЫХ МАСС В ПЕРИОД КОРОЛЕВСКОЙ ДИКТАТУРЫ (1938—1940 ГГ.)

РЕЗЮМЕ

Начав с характеристики королевской диктатуры, как нового этапа фашизации страны, автор излагает главнейшие внутренние и международные события 1938—1940 гг. и показывает тактику Румынской коммунистической партии, применявшуюся ею в конкретных условиях, существовавших в то время в Румынии.

Для более ясного изложения борьбы РКП за мобилизацию широких масс в целях создания патриотического, антифашистского фронта для свержения королевской диктатуры, восстановления демократических свобод, образования демократического правительства, которое проводило бы политику защиты национальной независимости, за коллективную безопасность, дружбу и взаимопомощь с соседними странами и прежде всего с Советским Союзом — автор устанавливает два периода: первый — до начала второй мировой войны и второй — начиная с сентября 1939 г. до установления военно-фашистской диктатуры, т.е. до начала сентября месяца 1940 г.

Первая часть работы посвящена первому периоду. Румынская коммунистическая партия призвала широкие массы объединиться в один антифашистский патриотический фронт и проявить свою решимость бороться вместе со всеми народами, поставленными под угрозу фашизма, в защиту национальной независимости и за дружбу с Советским Союзом, единственным государством, которое в силах гарантировать независимость и целостность всех малых стран центральной и юго-восточной Европы. В ответ на призыв РКП весной 1939 года различные социальные слои патриотических сил проявили решимость бороться, даже с оружием в руках, в защиту независимости страны. Правительство королевской диктатуры, открыто пренебрегая жизненными интересами народа, в марте 1939 г. заключило немецко-румынский экономический договор, по которому Румыния была превращена в аграрную базу военной гитлеровской машины. Народные массы, во главе с коммунистами, решительно протестовали против политики королевской диктатуры, приведшей к потере национальной независимости.

После того как была развязана вторая мировая война РКП призвала все народные силы объединиться в единый патриотический антифашистский и антивоенный фронт, бороться против присоединения Румынии к какому-либо воюющему империалистическому лагерю и за свержение королевской диктатуры, основывающей свою политику на усилении подготовки преступной, антисоветской войны, на открытой измене национальным интересам народа, бросившей страну в объятия гитлеризма. Этому периоду посвящена вторая часть статьи.

В последней части статьи автор останавливается на борьбе РКП в целях мобилизации масс против Венского диктата (30 августа 1940), когда от Румынии была отторжена Северная Трансильвания с полного согласия политических кругов королевской диктатуры, поддержанных буржуазно-помещичьими партиями во главе с Маниу и Бретиану.

ASPECTS DE LA LUTTE DU PARTI COMMUNISTE DE ROUMANIE POUR LA DÉFENSE DES DROITS FONDAMENTAUX DES MASSES POPULAIRES PENDANT LA PÉRIODE DE DICTATURE ROYALE (1938—1940)

RÉSUMÉ

Après un rappel préalable du caractère de la dictature royale, nouvelle étape de l'offensive pour l'instauration d'un régime fasciste, l'auteur retrace les principaux événements d'ordre interne et international qui marquèrent la période 1938— 1940, et met en lumière la tactique adoptée par le P.C.R. dans les circonstances qui étaient celles de la Roumanie de cette époque. S'attachant à élucider la lutte du Parti Communiste de Roumanie, qui faisait appel aux masses pour la constitution d'un front patriotique antifasciste afin de renverser la dictature royale, d'instaurer un gouvernement démocratique appelé à mener une politique de défense de l'indépendance nationale, de sécurité collective, d'amitié et d'assistance mutuelle avec les pays voisins et, en premier lieu, avec l'Union Soviétique, l'auteur classe les événements en deux périodes distinctes, la première allant jusqu'au déchaînement de la deuxième guerre mondiale, la seconde commençant en septembre 1939 et nous menant jusqu'à l'instauration de la dictature fasciste militaire, au début de septembre 1940.

C'est à la première de ces deux périodes qu'est consacrée la partie initial de l'article. Le Parti Communiste de Roumanie appelle les masses populaires à s'unir dans le cadre du front patriotique antifasciste et à manifester leur ferme résolution de lutter aux côtés des tous les peuples menacés par le danger hitlérien, pour la défense de leur indépendance nationale et pour l'amitié avec l'Union Soviétique, seule capable de garantir l'indépendance et l'intégrité territoriale des petits pays du centre et du sud-est de l'Europe. Répondant à l'appel du Parti Communiste de Roumanie, au printemps 1939 des forces patriotiques affirment leur décision de défendre, au besoin par les armes, l'indépendance du pays. Cependant, défiant le peuple et foulant aux pieds ses intérêts primordiaux, le gouvernement instauré par la dictature royale conclut, en mars 1939, le pacte économique germano-roumain, qui faisait de la Roumanie le hinterland agraire de la machine de guerre hitlérienne. Les masses populaires, communistes en tête, se sont dressées contre la politique de mise à l'encan de l'indépendance du pays par la dictature royale.

Après le déchaînement de la deuxième guerre mondiale, le P.C.R. appelle toutes les forces populaires à s'unir dans le cadre du front patriotique antifasciste et antibelliste pour s'opposer au ralliement de la Roumanie à l'une des camps belligérants, impérialistes et renverser la dictature royale, dont la politique était basée sur l'intensification des préparatifs en vue du déchaînement de la criminelle guerre antisoviétique et qui, trahissant ouvertement les intérêts nationaux, jetait le pays dans les bras des hitlériens. Cette période fait l'objet de la seconde partie de l'article.

Enfin, dans la dernière partie de son travail, l'auteur insiste sur l'activité du Parti Communiste de Roumanie luttant pour soulever les masses contre le diktat de Vienne (30 août 1940), qui avait ravi à la Roumanie la Transylvanie du Nord avec le plein accord des milieux politiques de la dictature royale, soutenus par les partis bourgeois-agrariens, Maniu et Bratianu en tête.

CONTRIBUȚII LA ISTORICUL FORMĂRII ARMATEI POPULARE A R.P.R.

DE

Colonel I. SANDU

În lucrarea *Marxism-leninismul despre război și armată*, în legătură cu formarea armatelor populare în țările lagărului socialist, se arată : „În diferite țări de democrație populară, nașterea și dezvoltarea forțelor armate de tip nou s-a făcut pe căi diferite și în forme diferite, în funcție de condițiile specifice ale luptei revoluționare duse de oamenii muncii din fiecare țară. Primele nuclee ale forțelor armate ale țărilor de democrație populară din Europa au luat ființă în mișcarea de rezistență împotriva ocupanților fasciști germani și în organizațiile de luptă ale frontului patriotic”¹.

Ceea ce este specific în nașterea și dezvoltarea Armatei populare a Patriei noastre este faptul că făurirea ei a început în focul luptelor insurecției armate de la 23 August 1944 când, alături de formațiunile patriotice de luptă, unitățile armatei în totalitatea lor au întors armele împotriva Germaniei fasciste, au dezarmat unitățile hitleriste și au asigurat apărarea Capitalei și curățirea apoi a întregului teritoriu liber al țării noastre.

„Insurecția armată victorioasă din august 1944 — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — a deschis o eră nouă în istoria poporului român, a însemnat începutul revoluției populare, care a schimbat din temelii viața țării”².

P.C.R. a dus, chiar de la înființarea lui, o muncă susținută pentru demascarea caracterului reacționar al armatei burghezo-moșierești și pentru atragerea maselor de militari (muncitori și țărani îmbrăcați în

---

¹ *Marxism-leninismul despre război și armată*. Editura militară a M.F.A. al R.P.R., București, 1958, p. 297.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *40 de ani de luptă a partidului*, București, Ed. politică, 1961, p. 21.

uniformă) la lupta revoluționară pentru eliberarea de sub exploatare. În preajma și pe timpul odiosului război antisovietic, P.C.R. și-a intensificat activitatea în rindurile soldaților și ofițerilor și a reușit, în lupta pentru doborîrea dictaturii militarofasciste și ieșirea din războiul criminal antisovietic, să strîngă în jurul său mase tot mai mari de militari și să atragă la organizarea insurecției armate un grup de ofițeri și generali patrioți. Datorită muncii P.C.R. starea de spirit din armată era net antifascistă și pentru ieșirea din războiul antisovietic. Ea s-a manifestat sub cele mai diferite forme: neprezentări la concentrare, automutilări, dezertări¹, treceri de partea armatei sovietice etc. Modul în care s-au desfășurat evenimentele la 23 August 1944 și după această dată a fost încununarea muncii P.C.R. pentru lămurirea maselor asupra necesității luptei pentru doborîrea dictaturii militarofasciste și împotriva hitlerismului.

Unitățile militare erau formate în marea lor majoritate din muncitori și țărani din cei mai săraci² și care suportaseră greul războiului prin impozitele de jaf ce le plătiseră și prin grelele jertfe de vieți omenești. Din această cauză ele erau deosebit de receptive la chemările P.C.R. și le-au urmat de îndată ce s-a ivit ocazia. Starea de spirit din unități a fost concludent ilustrată de ancheta făcută de Marele stat major în luna iulie 1944 la unitățile de pe front, în care s-a tras concluzia că majoritatea comandanților de regimente nu pot conta pe unitățile lor³. Asupra stării de spirit din armată, asupra lipsei de susținere a dictaturii militare de către masele de soldați din unități, este foarte semnificativ de relevat faptul că între unitățile care au luptat în Capitală pentru dezarmarea și alungarea trupelor hitleriste a fost și Regimentul de gardă a lui Antonescu.

La 23 August 1944, în condițiile favorabile create de ofensiva forțelor Fronturilor 2 și 3 ucrainiene de la Iași-Chișinău, la chemarea P.C.R., unitățile militare au contribuit alături de formațiunile patriotice de luptă la victoria insurecției armate, la arestarea guvernului antonescian și la curățirea Capitalei de trupele hitleriste. Pe frontul din Moldova o parte din unitățile și marile unități romîne, rămase fără legătură cu eșaloanele superioare și cu Marele stat major, au luat contactul cu trupele sovietice, s-au pus la dispoziția acestora și au trecut împreună cu ele la lupta împotriva hitleriștilor. Dintre unitățile din Moldova care au trecut de partea trupelor sovietice o situație deosebită au avut Regimentul 3 grăniceri și Batalionul 2 din Regimentul 6 grăniceri. În luna august, Regimentul 3 grăniceri (avînd numai Batalioanele 1 și 3), Batalioanele 1 și 2 din Regimentul 6 grăniceri, Batalionul fix regional „Bucovina”⁴ și Compania Fărcașa⁵ formau un detașament subordonat, din punct de vedere operativ, Diviziei 3 vînători hitleristă. Situația în care s-a găsit acest deta-

¹ Numai în a doua jumătate a lunii iulie 1944 numărul dezertorilor a atins cifra de peste 5 000 soldați și 200 ofițeri. *Din activitatea P.M.R. pentru fărîirea și conducerea armatei noastre populare*, de maior S. Andrei, în *Propagandist și agitator*, nr. 19/1960, p. 17.

² Foarte mulți din cei cu stare erau scutiți de mobilizare ca specialiști sau cultivatori de tutun, bumbac etc.

³ Arhiva M.St.M., dosar 732/1, f. 26.

⁴ Batalioanele fixe regionale erau subunități special organizate din localnici pentru a contribui la apărarea frontierei.

⁵ Compania Fărcașa era una din companiile Batalionului fix regional Piatra Neamț.

șament la 23 August 1944, privită din punctul de vedere al posibilităților de întoarcerea armelor împotriva hitleriștilor, a fost din cele mai grele. În primul rînd greutatea situației consta în faptul că detașamentul acționa în cadrul unei mari unități hitleriste ale cărei efective erau mult mai numeroase și mai bogat dotate cu tehnică de luptă. Detașamentul era complet separat de grosul forțelor Armatei 4 romînă, care acționau în partea de nord a Moldovei. El nu avea cu Armata 4 decît legături de natură administrativă. Distanța, măsurată pe linia frontului, de la flancul stîng al Regimentului 17 infanterie, unitatea din Armata 4 cea mai apropiată de detașament, pînă la flancul drept al Batalionului 1 din Regimentul 6 grăniceri unitatea cea mai de la nord a detașamentului, era de aproape 15 km¹. Mai mult încă, comandamentul diviziei hitleriste împărțise unitățile de grăniceri romîne printre cele germane în așa fel încît nu se găseau alături decît cel mult două batalioane². Unitățile de grăniceri erau ca niște mici insule în dispozitivul hitlerist, separate prin unități hitleriste mult mai numeroase. Între unitățile romîne erau distanțe de cel puțin 8—10 km. Din această cauză o unire a unităților în vederea ducerii unei acțiuni în comun împotriva hitleriștilor nu era practic posibilă. Trebuie adăugat încă și faptul că în adîncimea dispozitivului se găseau numeroase unități și formațiuni hitleriste dispuse în spatele batalioanelor de grăniceri romîne.

În al doilea rînd, operația ofensivă de la Iași-Chișinău, care începuse la 20 august 1944³ și se desfășura cu succes deplin pentru forțele Fronturilor 2 și 3 ucrainiene, dădea loviturile pe direcții mult depărtate de raionul de pe valea Moldovei, de la vest de Fălticeni, unde acționa detașamentul. La 23 August acesta era un raion încă pasiv, unde forțele sovietice nu trecuseră deocamdată la ofensivă. Din această cauză, hitleriștii își puteau îndrepta atenția, mai puțin stînjeniți asupra unităților de grăniceri romîne care se găseau în dispozitivul lor. În alte părți ale frontului, în raionul Tg. Neamț, pe valea Siretului, la Iași, unde evolua victorioasă ofensiva sovietică iar unitățile și marile unități, atît hitleriste cît și romîne, se retrăgeau spre sud sub presiunea forțelor sovietice, desprinderea unităților romîne de cele hitleriste s-a putut face mai cu ușurință. În acest fel au reușit să se desprindă de unitățile hitleriste, să ia legătura cu forțele sovietice și împreună cu acestea să treacă la lupta împotriva hitleriștilor: Regimentul 17 infanterie⁴, Regimentul 7 artilerie gră⁵, o parte din Divizia blindată⁶, Regimentele 11 și 16 artilerie⁷, Comandamentul 103 munte⁸ și alte unități și subunități romîne.

În al treilea rînd, terenul punea probleme foarte grele în cazul trecerii la acțiune împotriva hitleriștilor deoarece prin natura sa, muntos, cu înăl-

¹ Arhiva M.St.M., dosar 732/1, harta anexă nr. 1.

² Ibidem.

³ G. A. Deborin, *Vloraia Mirovaia Voina 1939—1945*. Editura militară a Ministerului Apărării al U.R.S.S., Moscova, 1958, p. 29.

⁴ Arhiva M.St.M., dosar nr. 335, f. 3 și 4.

⁵ Ibidem, dosar nr. 624/4, f. 3.

⁶ Ibidem, dosar nr. 329/5, f. 4.

⁷ Ibidem, dosar nr. 335/1, f. 4.

⁸ Ibidem, dosar nr. 335, f. 3.

țimi ce depășeau 1000 m, și împădurit, canaliza acțiunile de-a lungul căilor de comunicații de pe văi sau de pe creste unde hitleriștii puteau, folosind forțe puține, să intercepteze drumul unităților române care ar fi încercat să se unească, în vederea unei acțiuni în comun, și să le nimecească pe fiecare în parte. Acest lucru era cu atât mai ușor de realizat cu cât, după cum s-a arătat, hitleriștii erau mult superiori atât numeric cât și din punct de vedere al dotării materiale.

Cu toate greutățile și primejdiile pe care le prezenta situația, în noaptea de 23 August 1944, după ascultarea comunicatului postului de radio București, prin care se anunța încetarea ostilităților față de Armata Sovietică și trecerea României alături de Națiunile Unite, unitățile detașamentului, însuflețite de posibilitatea realizării aspirațiilor de dreptate și libertate a poporului, au trecut la acțiune împotriva hitleriștilor. Trecerea la acțiune s-a produs încă înainte de a se lua legătura cu trupele sovietice care erau în față și aceasta este un fapt demn de a fi subliniat. Acest fapt a arătat cât de legitimă era pentru militarii români, fii ai poporului muncitor și exploatat, noua atitudine care demonstra că hitleriștii erau de fapt considerați totdeauna inamici. Nu a existat în această trecere la lupta împotriva hitleriștilor nici o opoziție. Hitleriștii erau odioși, erau dușmani, cotropiseră cu forța pământul multor popoare, atacaseră tîlhărește U.R.S.S., și impuseseră poporului român un război împotriva intereselor, dorințelor, sentimentelor, prieteniei lui de veacuri. Acesta era unul din rezultatele muncii de lămurire pe care P.C.R. a dus-o cu perseverență în rîndurile maselor populare și ale armatei. Pe baza comunicatului postului de radio București, detașamentul a trimis tuturor batalioanelor ordinul¹ de încetare a ostilităților față de Armata Sovietică și trecerea la acțiune pentru dezarmarea unităților hitleriste aflate în raionul respectiv. În ordin se specifica, de asemenea, că hitleriștii făcuți prizonieri să fie dezarmați și grupați în comunele Valea Seacă, Capul Cîmpului și Drăceni. Ordinul a fost transmis prin agenți deoarece hitleriștii tăiaseră firele telefonice și nu mai exista legătura decât cu Batalioanele 1 și 3 din Regimentul 3 grăniceri. În cursul nopții de 23 spre 24 august subunitățile Regimentului 3 grăniceri, au capturat și dezarmat toate subunitățile hitleriste aflate în sectorul de apărare al regimentului. Au fost capturați: ofițerul de legătură hitlerist aflat cu postul de radio pe lângă detașament, formațiunile de spate ale Divizionului 3 din Regimentul 112 artilerie german la sud de Drăceni, un pluton de pionieri și o baterie de tunuri-antitanc în raionul Valea Seacă, Pîrae, Bateria 6 tunuri munte din Regimentul 112 artilerie pe Valea Isachi, în total 5 ofițeri, 350 subofițeri și soldați, precum și o mare cantitate de armament și muniție².

În fața acestei situații, hitleriștii au trecut și ei la acțiune. În cursul nopții de 23 spre 24, după ce au tăiat legăturile telefonice ale unităților române, căutînd prin aceasta să le izoleze, să le împiedice să ia legătura între ele în scopul ducerii unei acțiuni coordonate, au trecut la arestarea militarilor români aflați izolați, a jandarmilor din comunele situate în raio-

¹ Arhiva M.St.M., dosar nr. 457/171, f. 1147.

² Ibidem.

nul lor de dispunere și chiar la atacul unităților și formațiunilor de spate, acolo unde acest lucru le-a fost posibil. Astfel în noaptea de 23 spre 24 și în ziua de 24 august au fost atacate și capturate de hitleriști : trenul de luptă * al Batalionului 1 din Regimentul 6 grăniceri ¹ aflat la Suha, trenul de luptă al Regimentului 3 grăniceri aflat la Borca ², precum și Batalionul 2 din Regimentul 3 grăniceri și Batalionul fix regional „Bucovina”. Din aceste două batalioane doar puțini militari au reușit să scape, să treacă prin dispozitivul trupelor hitleriste și să se prezinte abia în zilele de 3 — 9 septembrie la Regimentul 3 grăniceri ³. Majoritatea militarilor români care au fost făcuți prizonieri în acest fel de către hitleriști au fost internați în lagărul de la Vatra Dornei ⁴.

În dimineața zilei de 24 august ⁵, hitleriștii au executat o pregătire de artilerie, cu intensitate mai mare asupra punctelor de comandă ale Regimentului 3 grăniceri și Detașamentului aflate în comuna Drăceni și mănăstirea Slatina, în scopul, în special, de a dezorganiza conducerea unităților române. Atacul care a fost executat după pregătirea de artilerie, din spate, asupra batalioanelor Regimentului 3 grăniceri a fost însă respins cu pierderi pentru hitleriști. Unitățile române au făcut față spre sud-vest de unde atacau hitleriștii și au stabilit în același timp, printr-un parlamentar, legătura cu unitățile sovietice aflate pe malul stîng al râului Moldova. Ca urmare a discuțiilor purtate cu comandamentul sovietic o unitate sovietică a fost trecută la vest de râul Moldova, în raionul Valea Seacă, unde a fost introdusă în luptă alături de unitățile române de grăniceri. Hitleriștii s-au datat în aceste zile la acte din cele mai barbare, acte pe care oamenii le resping și pe care legile internaționale le condamnă. Astfel după ce în ziua de 24 august în luptele duse cu Compania 11 din Regimentul 6 grăniceri au reușit să captureze comandantul, ofițerii și majoritatea militarilor companiei, ei au executat prin împușcare pe căpitanul Teodorescu Vasile comandantul companiei și pe comandanții de plutoane ⁶. Din întreaga companie nu au reușit să scape decît un comandant de pluton și 24 oameni care, trecînd printr unitățile hitleriste, s-au prezentat în seara zilei de 24 august la Regimentul 3 grăniceri, în comuna Pîrae, cerînd să fie încadrați în unitățile acestui regiment ⁷. Acest odios asasinat nu numai că nu a intimidat pe militarii români, ci dimpotrivă i-a îndirjît și mai mult în dorința de a lupta pentru a nimici pe toți hitleriștii care se aflau pe pămîntul patriei noastre.

Dintre celelalte unități ale detașamentului singura care a primit și a trecut la execuția ordinului acestuia de a înceta ostilitățile față de Armata Sovietică și a dezarma pe hitleriști, a fost Batalionul 1 din Regimentul 6 grăniceri aflat în apărare între Șinca și Sasca Mare ⁸. Datorită

* Formațiunile de spate.

¹ Arhiva M.St.M., dosar nr. 457/171, f. 1154.

² Ibidem, f. 1162.

³ Ibidem, f. 1156, 1162.

⁴ Ibidem, f. 1162.

⁵ Ibidem, f. 1149.

⁶ Ibidem, dosar nr. 654/7, f. 2.

⁷ Ibidem, dosar nr. 457/171, f. 1151.

⁸ Ibidem, dosar nr. 654/7, f. 1.

efectivului mic pe care-l avea batalionul în raport cu unitățile hitleriste care-l înconjurau precum și datorită faptului că nu se luase legătura cu unitățile sovietice din față, acțiunea era foarte grea. Totuși militarii acestui batalion, în situația confuză din acea zi, când singura legătură cu alte unități române era doar curierul care, trecând printre hitleriști, adusese ordinul, n-au ezitat să-și facă datoria. Ei au rezistat tuturor atacurilor hitleriștilor din ziua de 24 și 25 august, până când au reușit ca să facă legătura cu unitățile sovietice, după care, în strînsă cooperare cu acestea au trecut la atacul și apoi la urmărirea hitleriștilor ¹.

În neputință de a nimici sau captura prin luptă, batalioanele din Regimentele 3 și 6 grăniceri, care nu numai că opuneau o dîrză rezistență dar și provocau pierderi serioase hitleriștilor, comandantul Diviziei 3 vînători, generalul hitlerist Klatt, a încercat prin amenințări și intimidări să obțină încetarea acțiunii unităților române. Într-o scrisoare din 24 august, trimisă printr-un subofițer jandarm român care fusese arestat la postul de jandarmi Suha-Mălini, după ce făcuse apel la prietenia și camaraderia de arme se cere ca „să se înceteze rezistența față de trupele germane și a se face vărsări de sînge fără nici un rost. Poziția să se ocupe din nou în cel mai scurt timp. Dacă nu se execută ordinul... *fiecare ofițer precum și al treilea om sau soldat va fi împușcat*” ². Această obrăznicie grosolană și amenințare nerușinată a avut singurul răspuns posibil în continuarea luptei cu și mai multă îndîrjire.

Acțiunile celor două unități, Regimentul 3 grăniceri și Batalionul 1 din Regimentul 6 grăniceri, care reușiseră să treacă de partea trupelor sovietice și în cooperare cu ele să lupte contra hitleriștilor s-au dus în raioane de teren diferite pînă în ziua de 4 septembrie, când Comandamentul Sovietic a deplasat Batalionul 1 din Regimentul 6 grăniceri și l-a pus la dispoziția Regimentului 3 grăniceri ³.

Batalionul 1 din Regimentul 6 grăniceri a acționat, în ziua de 25 august, în strînsă cooperare cu unitățile sovietice care atacau pe direcția Baia, Bogata. După ce apărarea hitleristă a fost ruptă, concomitent cu trecerea la urmărirea a unui batalion sovietic pe direcția Rîșca, Suha, batalionul român a început și el urmărirea hitleriștilor, care se retrăgeau, pe direcția Șinca, Sasca Mare, Suha ⁴. În ziua de 26 august, după ajungerea la Suha, batalionul a fost pus la dispoziția Diviziei 159 infanterie sovietică. Împreună cu unitățile acestei divizii, batalionul a continuat urmărirea hitleriștilor pe direcția Suha Fabrică, Stînișoara de-a lungul șoselei Mălini, Borca. În ziua de 27 august batalionul de grăniceri a dat pe serpentinele acestei șosele o luptă grea. Hitleriștii organizaseră aici o rezistență puternică în scopul de a împiedica pătrunderea unităților sovietice și române spre vest. Batalionul a atacat de front cu Companiile 1 și 2 și a manevrat

¹ Arhiva M.St.M., dosar nr. 654/7 pe luna august, f. 2.

² Ibidem, dosar nr. 457/171, f. 1140.

³ Ibidem, dosar nr. 654/7 pe luna septembrie, f. 2.

⁴ Ibidem, dosar nr. 654/7 pe luna august, f. 2.

pe flanc, peste crestele împădurite vecine, cu Compania 3 întărită cu 2 plutoane de mitraliere. Lupta a fost scurtă și înverșunată. Militarii români s-au bătut cu mult curaj și au reușit să înfrângă rezistența hitleriștilor și să-i pună pe fugă, deschizând astfel drumul spre vest. Pierderile suferite de batalion au fost mari : 2 ofițeri și 114 soldați răniți și 35 soldați morți. Inamicul a suferit însă pierderi și mai grele ; numai morții părăsiți pe locul luptei au fost 1 ofițer și 47 soldați¹.

După această luptă victorioasă Batalionul 1 din Regimentul 6 grăniceri a fost înlocuit cu un batalion sovietic și a fost deplasat în raionul Negrileasa. Aici în ziua de 28 august a primit misiunea să atace pe direcția Negrileasa — Ostra pentru a cuceri satul Ostra și a intercepta șoseaua Broșteni, Stulpicani. În același timp un batalion sovietic trebuia să atace pe direcția Stînișoara, Borca. Atacînd în ziua de 29 august peste creasta împădurită Brusturoasa, cu înălțimi de peste 1 000 m, batalionul de grăniceri, în strînsă cooperare cu batalioanele sovietice vecine a reușit să înfrângă rezistențele hitleriste și pînă seara să cucerească satul Ostra. Misiunea a fost îndeplinită². Prin cucerirea acestui sat circulația hitleriștilor pe șoseaua Broșteni, Stulpicani a fost interzisă. Dată fiind însă importanța acestei șosele pentru hitleriști, ei au adus din adîncime noi forțe de infanterie și tancuri, și în ziua de 30 august au trecut la contraatac.

Contraatacul hitlerist s-a dat cu o mare superioritate de forțe pe tot frontul unităților sovietice și romîne. Batalionul de grăniceri a fost contraatacat de două batalioane hitleriste proaspete însoțite de 8 tancuri. Sub presiunea covârșitoare a inamicului, batalionul sovietic și cel romîn care se apărau la vest de șoseaua Ostra, Stulpicani au fost nevoite să se retragă la est de șosea. Timp de 5 zile au durat luptele în jurul satului Ostra. Alături de soldații sovietici, grănicerii romîni au luptat cu multă abnegație și devotament. În această crîncenă înclăștare, batalionul din Regimentul 6 grăniceri a suferit pierderi deosebit de grele. Au căzut jertfindu-și viața pentru patrie 70 militari iar peste 120 au fost răniți³.

În ziua de 4 septembrie Batalionul 1 din Regimentul 6 grăniceri s-a deplasat la vest de Stulpicani, unde a fost pus la dispoziția Regimentului 3 grăniceri. El mai dispunea la această dată de : 3 ofițeri, 3 subofițeri, 203 soldați, 23 cai, 28 samare, 8 bucătării și 2 căruțe a 2 cai. Din cauza efectivelor mici cu care rămăsese, ca urmare a luptelor grele purtate, cît și datorită faptului că însuși Regimentul 3 grăniceri avea efectivele reduse din cauza pierderilor, Batalionul 1 din Regimentul 6 grăniceri a fost folosit pentru completare⁴.

Regimentul 3 grăniceri a rămas în zilele de 25—27 august în apărare în vechiul sector cu fața la vest. Bătut cu foc puternic de artilerie și atacat cu forțe superioare de către hitleriști regimentul a păstrat intactă poziția pe care o ocupa. Acțiunile de apărare s-au dus în strînsă cooperare cu Sec-

¹ Arhiva M.St.M., dosar nr. 654/7 pe luna august, f. 4.

² Ibidem, f. 5.

³ Ibidem, f. 6 și luna septembrie, f. 1.

⁴ Ibidem, dosar nr. 654/7 luna septembrie, f. 2.

torul 159 fortificații sovietic¹. În acest timp s-a căutat continuu să se stabilească legătura cu Batalionul 2 căruia i s-a trimis, în ziua de 26 august prin doi agenți subofițeri, ordinul să treacă de partea trupelor sovietice aflate în raionul său². În ziua de 27 august, pentru prima oară după întoarcerea armelor, s-a reușit să se ia legătura cu o unitate românească. La regiment s-a prezentat un agent de la Batalionul 1 din Regimentul 6 grăniceri cu raportul nr. 8089 în care se arată că luptă alături trupele sovietice și că la ora 18° ajunsese în Suha.

Prima misiune pe care Regimentul 3 grăniceri a primit-o de la Sectorul 159 fortificații^{*}, marea unitate în cadrul căreia fusese hotărât să lupte, a fost de a intercepta, comunicația Gura Humorului, Bucșoia. Compania 11, care a primit inițial această misiune, a înaintat pe direcția localitatea Capu Cîmpului, la Cruce, Obcina Voronețu, Voroneț, dar a fost oprită de inamicul care se apăra cu înverșunare pe înălțimile împădurite de la vest de Capu Cîmpului. În fața acestei situații s-a ordonat, de către comandamentul sovietic, ca întreg Regimentul 3 grăniceri să atace pe direcția Capu Cîmpului, Voroneț, Frasin, în cooperare cu Regimentul 931 infanterie sovietic care ataca la dreapta.

Atacul³ a început în ziua de 28 august. Terenul muntos împădurit, cu înălțimi în jur de 1 000 m și foarte sărac în comunicații a pus mari greutăți în fața regimentului. Hitleriștii au putut să opună o rezistență destul de însemnată cu forțe mai puțin numeroase plasate pe comunicațiile obligate. Cu toate acestea pătrunzînd de-a lungul văii P. Marunca cu Batalionul 1 și pe creasta de la sud cu Batalionul 3, regimentul a înfrînt rezistențele hitleriste de la vest de Capu Cîmpului și în cursul aceleiași zile, atacînd frontal, a cucerit creasta Obcina Voronețu.

După cucerirea înălțimii la Cruce și a cotei 928 de pe creasta Obcina Voronețu, atacul regimentului a fost îndreptat către localitatea Voroneț dinspre sud în timp ce trupele sovietice atacau localitatea dinspre est. Prin lupte grele s-a reușit să se înainteze pînă în valea P. Voroneți ajungînd la mai puțin de 1 km, de localitate. Hitleriștii s-au apărat cu înverșunare. Ei dispuneau în acest raion de lucrări de organizare genistică a terenului pregătite din timp, care erau ocupate de forțe numeroase, bogat înzestrate cu tehnică de luptă, în special artilerie și aruncătoare de mine care sînt deosebit de eficiente în lupta în terenul muntos împădurit. Dispuneau de asemenea de mari cantități de muniție de tot felul ceea ce le permitea să execute trageri violente și masive asupra dispozitivului trupelor sovietice și romîne care atacau. Luptele au fost crîncene. Militarii romîni înfruntînd ploaia de gloanțe și obuze a hitleriștilor au reușit să se apropie pînă la 30 m de linia apărată de inamic. Deosebit de brav s-a arătat comandantul Companiei 11, locotenentul Brașoveanu Mihail. Pătrunzînd pe valea P. Voroneți, Compania 11 s-a apropiat de localitate

¹ Arhiva M.St.M., dosar 457/171, f. 1153.

² Ibidem.

^{*} Sector de fortificații era denumirea unei mari unități care dispunea de forțe de valoare de aproximativ 2 regimente de infanterie și artilerie.

³ Arhiva M.St.M., dosar nr. 457/171, f. 1154.

pînă la 1 km. În atacul dat pentru cucerirea cotei 547, locotenentul Brașoveanu M. a căzut ca un erou în fruntea companiei¹.

Prin ajungerea la sud de Voroneț, s-a putut interzice prin foc de artilerie circulația hitleriștilor pe șoseaua Gura Humorului, Bucșoaia, ce se afla la o distanță de mai puțin de 2,5 km.

În ziua de 2 septembrie, Regimentul 3 grăniceri a fost înlocuit de o unitate sovietică și a primit misiunea, ca în cooperare cu Sectorul 159 fortificații sovietic, să intercepteze șoseaua Broșteni, Bucșoaia în raionul Doroteia². Pe un drum de munte, care pe o mare distanță nu era decît o potecă, de-a lungul crestelor cu înălțimi în jur de 1 000 m, regimentul a executat un marș de aproape 20 km, în două zile, pînă în raionul înălțimilor de la est Stulpicani (Măcieșul). Artileria și aruncătoarele, neputînd urma regimentul, pe potecile de creastă pe care s-a executat marșul, au fost deplasate pe itinerariul Capu Cîmpului, Miron, Valea Seacă, Drănceni, Găinești. Între înălțimile est Stulpicani, unde ajunsese regimentul, și șoseaua Broșteni, Bucșoaia ce trebuia interceptată se afla înălțimea D. Chirileu. Atacul s-a dat pentru cucerirea acestui deal. La dreapta Batalionul 20 infanterie sovietic, cu care s-a stabilit legătura în vederea cooperării pentru îndeplinirea misiunii comune, a atacat pe direcția cota 1 091 Brusturoasa, înălțimea cu cota 1 008³.

Prin luptele grele care au avut loc în zilele de 5, 6 și 7 septembrie înălțimea D. Chirileu a fost cucerită. Hitleriștii au opus o rezistență înverșunată și au reacționat cu foc puternic de artilerie și aruncătoare de mine pe care aveau posibilitatea să le deplaseze cu ușurință pe șoseaua care era în stăpînirea lor. Eroic s-a luptat sergentul major Șimion Romeo care a căzut, în fruntea plutonului pe care-l comanda, la cucerirea D. Chirileu sfîrtecat de un obuz. Continuînd înaintarea, Regimentul 3 grăniceri a respins, în aceeași zi, unitățile hitleriste care mai rezistau în satul Plotonița și a ajuns cu Batalionul 1 la sud de localitatea Doroteia în timp ce Batalionul 20 sovietic ajunsese la est de aceeași localitate. Misiunea a fost îndeplinită, șoseaua a fost interceptată.

La greutățile luptelor duse împotriva hitleriștilor, în aceste zile, în terenul muntos-păduros al munților Stînișoara, între rîurile Moldova și Bistrița, trebuia adăugat și faptul că asigurarea Regimentului 3 grăniceri cu hrană și muniție se făcea în condiții deosebit de grele. Au fost cazuri cînd hrana a lipsit. După cum s-a arătat mai înainte, chiar din ziua de 23 August, regimentul n-a mai putut beneficia de aportul formațiunilor sale de spate care au fost capturate de hitleriști în comuna Borca. S-a făcut față în tot acest timp cu improvizații și eforturi din cele mai mari ale militarilor. Dacă în ceea ce privește hrana, posibilitățile de asigurare a ei erau oarecum mai ușoare căci se putea face prin sprijinirea entuziaștă de către populația eliberată, sau prin marile unități sovietice în cadrul cărora se duceau lupte, apoi problema muniției era deosebit de grea deoarece unitățile sovietice erau dotate cu alt fel de material și nu era

¹ Arhiva M.St.M., 457/171, f. 1154.

² Ibidem, f. 1155.

³ Ibidem, f. 1156.

posibilă întrebuințarea muniției lui la gurile de foc românești. Într-o oarecare măsură formațiunile de spate au fost refăcute la 5 septembrie ¹.

Pentru urmărirea inamicului și pentru a împiedica retragerea unităților acestuia pe valea râului Moldova, regimentul a primit misiunea să înainteze pe direcția Plotonița, Stulpicani, Gemenea, Slătioara pentru a ajunge cât mai repede în raionul Cîmpulung ². În seara zilei de 7 septembrie, elementele înaintate ale regimentului au respins pe hitleriștii care apărau Gemenea și și-au deschis drumul spre Slătioara. Această din urmă localitate era puternic apărată de inamic și pentru a ajunge mai repede la obiectivul misiunii sale, Regimentul 3 grăniceri a primit ordin să atace pe direcția D. Grosului, Arșița Caprei, cotul șoselei de la 2 km est Cîmpulung. În zilele de 8, 9 și 10 septembrie, rezistențele hitleriste au fost înfrunte rînd pe rînd și au fost cucerite înălțimile D. Grosului cu cota 951, Obcina Boului cu cota 1036 și Arșița Caprei cu cota 1126, pătrunzîndu-se în valea râului Moldova la est de Cîmpulung. Prin aceasta a fost interceptată încă una din comunicațiile care servea hitleriștilor pentru retragere. Cît de importantă a fost interceptarea unei comunicații în acest timp se poate aprecia numai dacă se ține seama de caracterul muntos al terenului și de raritatea comunicațiilor. Distanța dintre comunicații, este, în acest raion, de cel puțin 20 km, iar pe măsură ce se înaintează spre vest ea se mărește ajungîndu-se la distanțe de 50—60 km cît este între pasurile Prislop, Tihuța, Tulgheș și Bicaz.

O nouă misiune de interceptare a șoselei Cîmpulung—Pojorita, pe care se retrăgeau hitleriștii, a fost executată de regiment în ziua de 11 septembrie prin ocuparea printr-o scurtă luptă a înălțimii Măgura cu cota 1113 ³ care a fost păstrată pînă în ziua de 12 septembrie. După ce, în ziua de 13 septembrie a trecut prin Pojorita, Regimentul 3 grăniceri a primit misiunea să atace pe direcția înălțimea Piciorul Lat cu cota 1225, Argestrul, unde să intercepteze șoseaua de pe valea râului Bistrița.

Pentru executarea acestei noi misiuni, regimentul a fost nevoit să se deplaseze și să ducă lupte într-un teren care era din ce în ce mai greu. De unde pînă acum, în munții Stînișoara, luptele s-au dus la înălțimi în jur de 1 000 m, după această dată unitățile au trebuit să urce, în munții Bistriței la peste 1600 m pe pantele de nord ale Rarăului și Giupalăului. Caracterul alpin al raionului acțiunilor de luptă ca și lipsa echipamentului și a tehnicei, de luptă speciale de munte au trebuit să fie suplinite prin eforturi deosebite ale oamenilor. Inamicul a opus slabe rezistențe în raioanele cotelor 1295, 1657, 1371 și 1225 Piciorul Lat care au fost cucerite în ziua de 14 septembrie ⁴.

Continuînd înaintarea către Argestrul, regimentul a întîmpinat însă în Poiana Ferului o puternică rezistență din partea inamicului. Hitleriștii pregătiseră din timp în acest raion o poziție de apărare care dispunea de lucrări de organizare genistică a terenului, cazemate de lemn și pămînt și era acoperită cu rețele de sîrmă și cîmpuri de mine, și concentraseră pen-

¹ Arhiva M.St.M., dosar nr. 457/171, f. 1160.

² Ibidem, f. 1157.

³ Ibidem, f. 1162.

⁴ Ibidem, f. 1163.

tru apărarea acestei poziții multă artilerie, numeroase aruncătoare de mine precum și un bogat armament automat. Prin lupte deosebit de grele, în zilele de 15 și 16 septembrie au fost cucerite primele organizații ale inamicului. Regimentul a fost trecut apoi în rezerva Diviziei 240 infanterie sovietică în raionul Ițcanii Noi. Chiar a doua zi regimentul a fost din nou introdus în luptă și după o pregătire de artilerie de 15 minute a atacat pe direcția Ițcanii Noi, cota 1335, Argestrul. Și în acest raion hitleriștii pregătiseră apărarea din timp cu tranșee, rețele de sîrmă, cîmpuri de mine și cazemate de lemn și pămînt. Atacul dat de Regimentul 3 grăniceri sprijinit de artilerie sovietică și în cooperare cu Regimentul 842 infanterie sovietic a realizat numai pătrunderi de mică adîncime în apărarea puternică a hitleriștilor¹. În contact cu inamicul a rămas numai Regimentul 842 infanterie, iar Regimentul 3 grăniceri a fost trecut în rezerva Corpului 50 armată sovietic la Pojorita în ziua de 20 septembrie.

După aproape o lună de lupte neîntrerupte, regimentul s-a bucurat de două zile de odihnă binemeritată. În ziua de 23 septembrie, regimentul s-a deplasat în raionul sud Moldova Sulița pentru executarea unei noi misiuni. Companiile 1 și 3 au rămas în raionul Breaza, la dispoziția Batalionului 53 fortificații sovietic.

Regimentul 3 grăniceri a atacat în ziua de 24 septembrie din raionul sud Moldova Sulița pe direcția cota 1361, Cîrlibaba pentru a intercepta comunicația ce traversează Carpații Orientali prin Pasul Prislop. Prin lupte de o mare înverșunare a fost cucerită cota 1331 de către Compania 10 comandată de locotenentul Gațuan. Hitleriștii au contraatacat cu deosebită violență sprijiniți puternic de artilerie și aruncătoare de mine. În luptele duse pentru recucerirea cotei 1331 a căzut ca un brav erou, trăgînd cu pușca mitralieră, comandantul Companiei 10 străpuns de gloanțe. În fața avîntului atacului Regimentului 3 grăniceri inamicul a început retragerea urmărit îndeaproape de batalioanele romînești care în ziua de 25 septembrie au cucerit Cîrlibaba. A doua zi urmărirea a continuat spre sud cu Batalionul 3 care a cucerit virful cu cota 1700 Stînișoara unde a trecut apoi în apărare.

Concomitent cu atacul Regimentului 3 grăniceri, Batalionul 53 fortificații sovietic, în cadrul căruia acționau Companiile 1 și 3 din grăniceri romîni, a atacat pe direcția Breaza, Cîrlibaba. Și pe această direcție inamicul a fost înfrînt și urmărit de-a lungul șoselei Cîrlibaba, Borșa pînă la 1,5 km est Ilva Jesului, la intrarea în Pasul Prislop. Modul de acțiune al acestor două companii a fost apreciat în mod elogios de comandamentul batalionului sovietic.

În zilele de 27 și 28 septembrie, Regimentul 3 grăniceri a fost regrupat în rezerva Corpului 50 armată sovietic, iar în ziua de 29 septembrie a fost pus la dispoziția Marelui stat major român.

Unitățile romîne, Regimentul 3 grăniceri și Batalionul 1 din Regimentul 6 grăniceri, care la 23 August 1944 se găseau în subordinea Diviziei 3 vînători munte hitleristă, pe valea riului Moldova în raionul vest Fălți-

¹ Arhiva M.St.M., dosar nr. 457/171, f. 1165.

ceni, au întors armele împotriva hitleriștilor, s-au alăturat trupelor sovietice și în cooperare cu acestea au luptat timp de 37 zile pentru nimicirea inamicului comun. Din cele 37 zile de atacuri duse împreună cu trupele sovietice, unitățile românești s-au găsit în lupte, în prima linie timp de 29 zile iar 8 zile au fost în rezervă sau au executat deplasări.

Luptele mai importante duse de unitățile românești au fost cele de la Obcina Voronețu și localitatea Voroneț, cucerirea D. Chirileu și a satului Plotonița, cucerirea înălțimilor Obcina Grosului, Arșița Caprei și interceptarea comunicației Gura Humorului, Cîmpulung, luptele de la Poiana Ferului și cucerirea localității Cîrlibaba și urmărirea hitleriștilor de-a lungul văii Bistriței Aurii pînă în Pasul Prislop.

Deși aceste unități erau instruite pentru paza frontierelor totuși datorită devotamentului și spiritului de sacrificiu al militarilor pentru cauza nouă pentru care luptau ele, au făcut față tuturor situațiilor grele ale cîmpului de luptă. Regimentul 3 grăniceri a dus cu succes lupte în condițiile deosebite ale terenului muntos păduros, fără a fi avut o instrucție specială în acest sens și nedispunînd de echipament și tehnică de luptă adecvată. Mai mult încă a trebuit să facă față la numeroase lipsuri chiar ale tehnicii obișnuite care, capturată de hitleriști sau distrusă în lupte, n-a putut fi completată din cauza lipsei de legătură cu sursele de aprovizionare românești și a nepotrivirii cu tehnica din înzestrarea marilor unități sovietice.

Cu toate aceste greutăți și lipsuri, în cooperare cu unitățile de infanterie sovietice și sprijinit în situații grele de artileria sovietică, Regimentul 3 grăniceri a reușit, în cele 29 zile de luptă efectivă, să pătrundă în adîncimea apărării inamicului peste 100 km, aducînd o contribuție însemnată la înfrîngerea hitleriștilor în raionul de la vest de Pasul Prislop.

În ziua de 10 octombrie 1944, în orașul Vatra Dornei, la plecarea Regimentului 3 grăniceri la Suceava în vederea instalării lui din nou pe frontieră, a avut loc trecerea în revistă și defilarea în fața comandantului Corpului 50 armată sovietic, Erou al Uniunii Sovietice, generalul-maior de gardă Merkulov, care, cu această ocazie, a exprimat mulțumiri pentru modul cum au luptat ofițerii și soldații regimentului ¹.

În afară de aprecierea arătată prin mulțumirile verbale, într-un document semnat de comandantul Corpului 50 armată și de comandantul Armatei 40, Erou al Uniunii Sovietice, general-locotenent Jmacenko, acțiunile Regimentului 3 grăniceri sînt elogios caracterizate.

„Toate însărcinările operative date Regimentului 3 grăniceri de comandantul corpului au fost pe deplin executate.

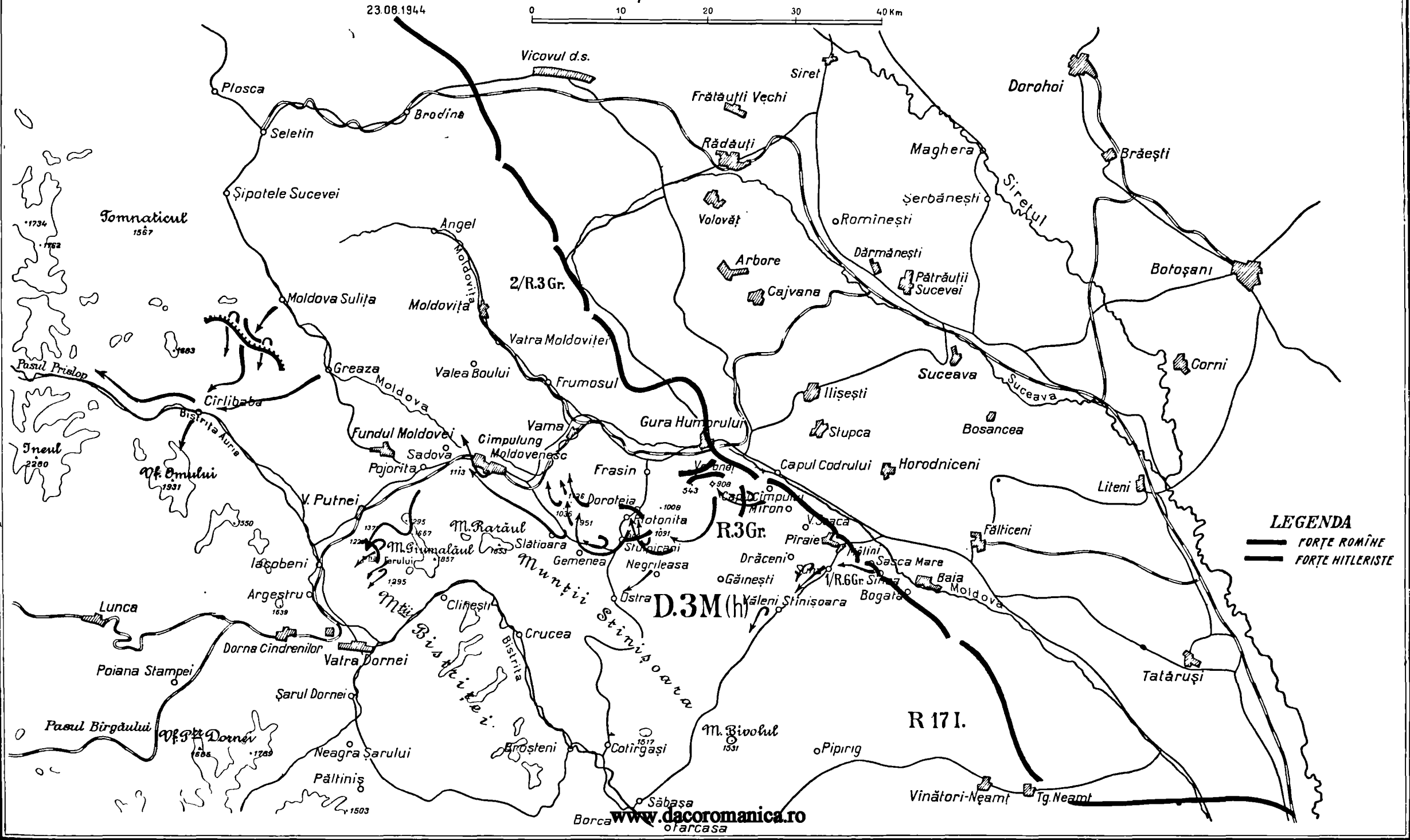
Operațiunile duse cu succes de către Regimentul 3 grăniceri împreună cu unitățile din Corpul 50 armată, au avut rezultate hotărîtoare asupra mersului operațiunilor în ansamblu, la trecerea Carpaților în regiunea Mălini, Cîmpulung” ².

¹ Arhiva M.St.M., dosar nr. 457/171, f. 1168.

² Ibidem, f. 447.

SCHEMA

CU ACȚIUNILE DE LUPTĂ ALE REGIMENTULUI 3 GRĂNICERI
ȘI BATALIONULUI 1 DIN REGIMENTUL 6 GRĂNICERI
de la 23 AUGUST pînă la 29 SEPTEMBRIE 1944

În atitudinea militarilor români din Regimentul 3 grăniceri, ca și a celorlalte unități care după 23 August 1944 au întors armele împotriva hitleriștilor și au trecut la luptă alături de trupele sovietice, în devotamentul, abnegația și spiritul de jertfă pe care l-au dovedit în războiul antifascist s-au întrezărit mugurii caracteristicilor armatei de tip nou, armatei populare.

Particularitatea Armatei Populare de a fi legată indisolubil de popor, de a apăra interesele muncitorilor și țăranilor eliberați, de a forma o unitate indistructibilă cu poporul, este cea care s-a manifestat mai evident în această perioadă. De la început aceste unități au îmbrățișat și au apărat ca propria lor cauză, lupta poporului împotriva hitlerismului, ele s-au atașat marelui scop, un scop drept, al războiului, ele au luptat în condiții foarte grele neprecupețindu-și viața pentru înfrângerea hitleriștilor.

În documentul citat ¹ al Comandantului Corpului 50 armată sovietică se spune „comandantul Regimentului 3 grăniceri, încă pînă la comunicarea oficială din partea guvernului U.R.S.S. despre încheierea armistițiului cu România... în intervalul de timp dintre 23—25 august 1944, din proprie inițiativă a început lupta cu nemții în regiunea Mălini și Valea Seacă, în urma cărora a luat prizonieri și a dezarmat 350 nemți, capturînd și pradă de război”.

Întoarcerea armelor împotriva hitleriștilor s-a făcut în condiții foarte grele, dar însuflețită de cauza dreaptă a poporului, de lupta pentru adevăratele interese naționale. Militarii Regimentului 3 grăniceri au învins toate greutățile, au reușit să se opună cu succes hitleriștilor și luînd legătura cu unitățile sovietice au trecut la lupta pentru alungarea inamicului de pe teritoriul Patriei.

Ca rezultat al muncii duse de P.C.R. în sinul maselor populare și al armatei, atunci cînd militarii au fost puși să aleagă între fascism și libertate ei au ales libertatea chiar cu prețul vieții. Devotamentul pe care militarii Regimentului 3 grăniceri l-au arătat în lupta împotriva hitleriștilor a fost dovedit în modul cel mai grăitor prin sacrificiile deosebit de mari de vieți omenești pe care le-au făcut. În cele 29 zile de lupte, regimentul a pierdut 1 118 oameni ² din efectivul de 2027 oameni ³, ceea ce reprezintă 55,15%, un procent care depășește normalul în perioada de timp relativ scurtă în care s-a produs. În luptele purtate împotriva hitleriștilor, militarii acestui regiment s-au bătut cu multă dîrzenie și le-au produs pierderi mari. Au fost nimiciți 1 000 de hitleriști iar 400 au fost făcuți prizonieri ⁴.

Armata Populară cu particularitățile ei caracteristice s-a format în timpul ce s-a scurs de la insurecția armată pînă astăzi dar primele ei elemente au apărut în lupta împotriva fascismului.

¹ Arhiva M.St.M., dosar nr. 457/171, f. 447.

² Ibidem, f. 1144.

³ Ibidem, f. 1152.

⁴ Ibidem, f. 447.

К ВОПРОСУ ОБ ИСТОРИИ СОЗДАНИЯ НАРОДНОЙ АРМИИ РУМЫНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ

РЕЗЮМЕ

Путь создания армии Румынской Народной Республики — это путь, указанный марксистско-ленинским учением. Эта народная армия, как и все другие армии стран народной демократии, была создана в сопротивленческом движении против фашистских немецких оккупантов на основе боевых организаций патриотического фронта. Особенностью процесса образования Народной армии РНР является то, что во время вооруженного восстания 23 августа 1944 г. вся румынская армия повернула оружие против немецких фашистов. Это случилось прежде всего благодаря коммунистической партии, которая уже с момента своего основания вела неустанную работу среди солдат, разъясняя реакционный характер буржуазно-помещичьей армии, а позднее несправедливый и преступный характер антисоветской войны. Результаты работы РКП в рядах армии выразились в различных уклонениях от выполнения приказов, в отказе участвовать в антисоветской войне и даже в переходе на сторону советской армии, и, наконец, в том, что 23 августа вся армия перешла на сторону восставшего народа.

Автор рассматривает выступление армии, начиная с 23 августа 1944 г., против гитлеровцев, приводя в пример действия 3 Пограничного полка и 2 батальона 6 Пограничного полка. Эти части входили в состав боевого отряда, подчиненного 3 Егерской гитлеровской дивизии, и вокруг каждой из них были расположены фашистские воинские части.

23 августа 1944 г. без какого-либо приказа свыше, а только на основании коммюнике, переданного Бухарестским радиоузлом, доведившим до всеобщего сведения прекращение враждебных действий против Советской Армии и переход Румынии на сторону Объединенных Наций, указанные румынские части вступили в бой с гитлеровцами. Преодолевая невероятные трудности, румынские пограничные части успели сломить сопротивление гитлеровцев и присоединиться к советским войскам, вместе с которыми вели тяжелые бои, продолжавшиеся до 29 сентября и закончившиеся необычайными успехами; затем эти части снова перешли в ведение румынского генерального штаба.

Командование крупных советских военных соединений, в составе которых сражались румынские пограничники, высоко оценило участие последних в боях, приведших к поражению гитлеровцев при переходе Карпат в областях Мэлинь, Кымпулунг. Советское командование заявило, что вклад, внесенный румынскими частями в общий ход военных операций, был решающим.

Таким образом, в огне боев против гитлеровцев зародилась Народная армия РНР.

CONTRIBUTION À L'HISTORIQUE DE L'ARMÉE POPULAIRE DE LA R. P. ROUMAINE

RÉSUMÉ

La constitution de l'armée populaire de la R.P. Roumaine a suivi la voie tracée par l'enseignement marxiste-léniniste. Comme dans tous les autres pays de démocratie populaire, l'armée populaire roumaine a pris naissance au sein du mouvement de résistance contre les occupants fascistes allemands, et des organisations de combat du front patriotique. Trait spécifique du processus qui aboutit à la création de l'armée populaire roumaine, dans le feu de l'insurrection armée du 23 Août 1944, l'armée tout entière a tourné ses armes contre l'Allemagne fasciste. Le mérite en revient en premier lieu au Parti Communiste qui, dès sa fondation, déploya une activité inlassable pour dévoiler aux masses de militaires le caractère réactionnaire de l'armée du régime bourgeois-agrarien et, plus tard, pour les rendre conscientes du caractère injuste et criminel de la guerre antisoviétique. Les effets du travail ainsi entrepris par le P.C.R. dans les rangs de l'armée se sont manifestés sous des formes concrètes au cours de la guerre : recours aux moyens les plus divers pour se soustraire aux ordres de l'autorité militaire, refus de participer à la guerre antisoviétique, troupes passant du côté de l'armée soviétique et, suprême aboutissement, le retournement de 23 Août 1944.

C'est sur ce dernier événement — l'armée tournant les armes contre les hitleriens — que s'arrête l'auteur, citant notamment les actions entreprises par le 3e régiment et le IIe bataillon du 6e régiment de gardes-frontières. Ces deux unités faisait partie d'un détachement placé sous les ordres de la 3e Division de chasseurs hitlérienne et chacune d'elles se trouvait isolée au milieu d'une masse d'unités fascistes.

Le 23 Août 1944, sans en avoir reçu l'ordre, seulement sur la base du communiqué diffusé par le poste de Radio-Bucarest annonçant la cessation des hostilités contre l'armée soviétique et le ralliement de la Roumanie aux Nations Unies, les deux unités roumaines passèrent à l'action contre les hitlériens. Affrontant les plus graves périls, elles réussirent à briser la résistance des hitlériens et à rejoindre les troupes soviétiques, aux côtés desquelles elles se battirent avec acharnement, remportant de remarquables succès, jusqu'au 29 septembre, date à laquelle elles furent mises à la disposition du Grand Etat-major Roumain.

Les grandes unités soviétiques auprès desquelles combattirent les deux unités de gardes-frontières ont hautement apprécié la contribution de ces dernières à la défaite infligée aux hitlériens au passage des Carpates, dans la région de Mălini-Cîmpulung, reconnaissant en outre le rôle décisif joué par les unités roumaines dans l'ensemble des opérations.

C'est ainsi que, dans le feu des combats contre les hitlériens, prit naissance l'armée populaire de la R.P. Roumaine.

DIN LUPTA P.C.R. PENTRU DESĂVÎRȘIREA REVOLUȚIEI BURGHEZO-DEMOCRATICE ȘI TRECEREA LA REVOLUȚIA SOCIALISTĂ

DE

GH. ȚUȚUI

Lupta Partidului Comunist Român pentru mobilizarea și conducerea maselor populare în vederea doborârii regimului burghez-moșieresc și a instaurării puterii oamenilor muncii constituie conținutul esențial al activității sale timp de aproape trei decenii. Ea a fost încununată de victorie după 23 August 1944, în condițiile revoluției populare care în prima etapă a avut drept obiectiv principal desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice. În aceste condiții cînd lupta pentru putere a constituit sarcina principală a revoluției, de care depindea în ultima instanță nu numai îndeplinirea celorlalte obiective ale revoluției, ci însuși viitorul acesteia, P.C.R. s-a călăuzit în permanență după indicațiile leniniste care arată că : „problema cea mai de seamă a revoluției este problema puterii de stat”¹, de experiența istorică a gloriosului partid comunist al Uniunii Sovietice, precum și de propriile sale hotărîri.

În lupta sa, P.C.R. a avut ca îndreptar hotărîrile Congresului al V-lea al P.C.R. din 1931, care a stabilit caracterul și perspectivele revoluției din România, precum și strategia și tactica partidului. Apreciind că țara noastră se află în fața desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice a cărei sarcină constă : „în a doborî cu forța puterea de stat burghez-moșierească și de a stabili dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și țărănimii”², Congresul al V-lea a arătat că aceste transformări au scopul de a crea condiții favorabile pentru o „trecere rapidă a revoluției burghezo-democratice în revoluția proletară, socialistă”³.

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 25, E.S.P.L.P., București, 1954, p. 360.

² *Documente din Istoria Partidului Comunist din România 1929—1933*, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 254.

³ *Ibidem*.

Insurecția armată organizată și condusă de P.C.R. în august 1944 în condițiile creșterii avântului de luptă al maselor populare și a înaintării victorioase a armatelor sovietice, a dus la crearea în România a unei noi situații politice favorabile luptei pentru smulgerea puterii din mâinile claselor exploatoare. Prin doborârea dictaturii militaro-fasciste, scoaterea țării din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva hitleriștilor, insurecția a dat o puternică lovitură claselor exploatoare din România și susținătorilor lor externi, politiciii interne și externe a acestor clase. Prin doborârea dictaturii militaro-fasciste în care clasele reacționare își puseseră mari speranțe că le va apăra împotriva revoluției, virfurile burgheziei și moșierimii române s-au văzut lipsite de unealta lor cea mai credincioasă, de instrumentul pe care îl creaseră în scopuri reacționare și antisovietice. Insurecția armată și înaintarea victorioasă a armatelor sovietice eliberatoare au dat lovituri zdrobitoare aparatului de stat fascist cuprins de panică și în plină dezorganizare. Guvernul a fost doborât, numeroși fruntași ai administrației de stat, prețori, prefecți etc., au fugit de teama maselor, iar armata a trecut în întregime de partea insurecției. Aceasta a îngreunat extrem de mult acțiunea claselor reacționare de a folosi aparatul de stat în scopul înăbușirii prin violență a revoluției, a creat condiții favorabile ca masele populare să smulgă o serie de drepturi și libertăți democratice pe care nu le avuseseră niciodată până atunci. Clasele exploatoare au fost lovite și prin aceea că datorită politiciii lor antisovietice de colaborare cu hitleriștii s-au compromis în ochii maselor.

Prin victoria insurecției populare, regimul burghezo-moșieresc din România a fost puternic zguduit, clasele și partidele care-l susțineau fiind obligate să caute noi forme și metode pentru salvarea lui.

Pozițiile claselor exploatoare au fost puternic slăbite prin ieșirea din ilegalitate a partidului comunist și a organizațiilor democratice.

Începutul activității legale a partidului comunist al cărui prestigiu și autoritate politică crescuse imens în condițiile creșterii impetuoase a luptei revoluționare a maselor a făcut posibilă dezvoltarea acestei lupte, transformarea ei într-o largă mișcare revoluționară, îndreptată spre desăvârșirea sarcinilor revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă, a creat condiții favorabile victoriei maselor populare.

„Insurecția armată victorioasă — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — a dat un puternic avânt luptei maselor populare, a constituit începutul revoluției populare, a cărei sarcină de bază era lichidarea rămășițelor feudale și desăvârșirea revoluției burghezo-democratice, înfăptuirea unui șir de reforme democratice care să deschidă larg drumul progresului economic și social¹.

Pentru înfăptuirea acestor obiective cerute de dezvoltarea economică și socială a țării, trebuia înfrântă opoziția claselor reacționare, a partidelor lor și a monarhiei. Acestea bazându-se pe pozițiile ce le dețineau în guvern și în aparatul de stat, sabotau pe toate căile lupta pentru democratizarea

---

¹ Gheorghe Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist*, Ed. politică, București, 1959, p. 12.

vieții publice, pentru susținerea războiului antihitlerist, pentru refacerea economiei naționale. Partidele reacționare au desfășurat o intensă propagandă naționalist-șovină urmărind să provoace neînțelegeri și ciocniri între poporul român și naționalitățile conlocuitoare. Scopul acestor acțiuni era de a frâna lupta revoluționară a maselor, de a salva regimul burghezo-moșieresc de la prăbușire.

Pentru zdrobirea împotrivirii claselor reacționare și a înfăptuirii sarcinilor revoluției era necesar ca în jurul clasei muncitoare condusă de P.C.R. să se grupeze toate forțele sociale interesate în progresul economic și social al țării. Sarcina unirii acestor forțe și a conducerii lor la luptă a revenit Partidului Comunist Român, detașamentul de avangardă al clasei muncitoare, forța politică cea mai înaintată a societății.

Ieșirea partidului din ilegalitate în condițiile desfășurării revoluției populare ridica în fața sa numeroase și complexe probleme politice și organizatorice, legate de asigurarea conducerii luptelor revoluționare.

Conducerea partidului s-a preocupat din primele momente de după eliberare de întărirea partidului și de organizarea muncii de partid în condițiile noi, legale. În scurt timp, partidul a trecut la consolidarea organizațiilor sale, la crearea de noi organizații în întreaga țară, la organizarea aparatului central, la reorganizarea și înființarea comitetelor județene de partid și de plasă și la lărgirea rețelei de organizații de bază în întreprinderi, sate și instituții.

Una din preocupările principale ale partidului în această perioadă a constat în luarea de măsuri în vederea înarmării cadrelor și membrilor săi cu ideologia marxist-leninistă, popularizarea largă în mase a programului de luptă a P.C.R., a operelor clasicilor marxism-leninismului. A început organizarea școlilor de partid la care luau parte mai ales cadre de partid și muncitori înaintați din marile întreprinderi. Astfel, în Regionala P.C.R. București, pînă la finele anului 1944 erau organizate 11 școli de partid de diferite grade cu 300 de tovarăși¹.

Prestigiul mare de care se bucura P.C.R. la trecerea sa la activitatea legală, măsurile politico-organizatorice luate pentru întărirea sa, precum și influența din ce în ce mai mare pe care o exercitau ideile marxism-leninismului promovate de P.C.R. făceau posibil ca în scurt timp partidul comunist să grupeze în jurul și sub conducerea sa masele largi de oameni ai muncii.

Pornind în stabilirea sarcinilor sale de la aprecierile Congresului al V-lea, P.C.R. a avut în vedere totodată schimbările produse în cei 13 ani care au trecut de la Congresul al V-lea și a aplicat aceste prevederi în mod creator, îmbogățindu-le cu noi teze și concluzii.

„Meritul partidului nostru — se arată în raportul de activitate al C. C. al P.M.R. la Congresul al II-lea al partidului — este că s-a orientat just în noile condiții istorice ale luptei pentru transformarea revoluționară a societății, pe care nu le putea prevedea Congresul al V-lea, condiții create de înfrîngerile zdrobitoare pricinuite trupelor hitleriste și trupelor guver-

¹ *Sctntea* nr. 471 din 4 ianuarie 1946.

nului fascist al lui Antonescu de către glorioasele armate sovietice, de ofensivă eliberatoare a armatelor sovietice pe teritoriul țării noastre, ca și de împrejurarea că mișcarea revoluționară se dezvoltă nemijlocit din lupta întregului popor pentru eliberarea de sub jugul fascist”¹.

Adâncirea contradicțiilor în rîndurile claselor dominante în anii 1934—1938, instaurarea dictaturii fasciste, războiul antisovietic și dominația hitleristă asupra României au creat anumite condiții ce permiteau folosirea în interesul revoluției și a unei părți a burgheziei. În același timp, obiectivele revoluției privind lupta pentru recâștigarea independenței naționale, refacerea și dezvoltarea economiei naționale, caracterul agrar, antifeudal, și antiimperialist al revoluției, sarcinile acesteia cu caracter național, făceau posibil ca în jurul și sub conducerea proletariatului să fie atrase cele mai largi pături de la orașe și sate. Se creaseră astfel condiții favorabile datorită cărora clasa muncitoare condusă de P.C.R., mobilizînd în jurul său toate forțele patriotice populare, interesate în desfășurarea revoluției, folosind contradicțiile de interese din rîndurile claselor exploataatoare, să înfrîngă rezistența claselor exploataatoare și să asigure dezvoltarea rapidă și relativ pașnică a revoluției, trecerea rapidă de la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice la revoluția socialistă.

Militînd pentru conducerea la luptă revoluționară a maselor, P.C.R. a acordat înainte de toate o atenție deosebită organizării proletariatului, forța socială cea mai revoluționară și combativă, singura în stare să grupeze și să conducă la luptă celelalte pături sociale. Definind rolul și sarcinile clasei muncitoare în procesul revoluționar ce se desfășura, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta la 24 septembrie 1944: „Clasa muncitoare reprezintă o mare forță. Ca partea cea mai combativă a poporului, ea trebuie să stea în frunte, să fie factorul dinamic, principal al luptei întregului popor”².

În condițiile avîntului puternic spre organizare a clasei muncitoare, la 1 septembrie 1944 se trece la organizarea sindicatelor pe bazele unității de acțiune, ale principiilor luptei de clasă și ale internaționalismului proletar. Crearea sindicatelor unite, pe baza principiilor luptei de clasă a reprezentat un succes din cele mai importante în lupta pentru transformarea sindicatelor în organizații revoluționare de masă. Ea a însemnat victoria principiilor revoluționare ale luptei de clasă asupra principiilor reformiste ale colaborării de clasă, victoria principiului de organizare leninistă pe ramuri de producție, pe întreprinderi și instituții asupra principiilor organizatorice tradeunioniste de breaslă. Aceasta a avut o mare însemnătate pentru dezvoltarea ulterioară a luptei clasei muncitoare din țara noastră³.

Realizarea unității sindicale a stimulat și mai mult voința și lupta proletariatului din România, a grăbit procesul de organizare a muncitorilor, a creat condițiile favorabile ca proletariatul să-și poată îndeplini cu succes rolul său de hegemon în revoluție.

¹ Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări, 1955—1959*, Editura politică, 1959, p. 20.

² *Scnteia* nr. 7 din 28 septembrie 1944.

³ Gh. Apostol, *Sindicatelor din R.P.R. în lupta pentru construirea socialismului*, Editura C.C.S., 1957, p. 44—45.

Apreciind contribuția adusă de sindicate la lupta revoluționară ce se desfășura în această perioadă, C.C. al P.M.R., în salutul adresat Consiliului Central al Sindicatelor din R.P.R. cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la crearea Comisiei generale a sindicatelor din România, arăta :

„După eliberarea patriei noastre a fost înfăptuită unitatea sindicală și clasa muncitoare s-a organizat în sindicate unice. Datorită acestui eveniment de importanță istorică în viața clasei muncitoare, sindicatele din țara noastră au devenit o forță uriașă a vieții sociale, contribuind în mare măsură la succesul luptei maselor populare, conduse de partid, pentru apărarea intereselor celor ce muncesc, pentru instaurarea și consolidarea regimului de democrație populară”¹.

Sindicatele unite s-au dovedit a fi organizații de luptă combative ale clasei muncitoare. Ele au fost acelea, care pe baza frontului unic muncitoresc, urmînd îndemnul partidului comunist, au impus patronilor să mențină întreprinderile în producție și să accepte revendicările juste ale muncitorimii. Clasa muncitoare organizată în sindicate a obținut prin luptă introducerea zilei de muncă de 8 ore, salariu egal la muncă egală pentru femei, desființarea carcerilor și a sistemului pedepselor corporale etc. Apărînd cu consecvență interesele de clasă ale oamenilor muncii, sindicatele au jucat un rol însemnat în lupta pentru curățirea întreprinderilor de elemente sabotoare, fasciste, care se opuneau revendicărilor muncitorești și care împiedicau sporirea producției necesară ducerii războiului anti-hitlerist. Clasa muncitoare unită a constituit principala forță revoluționară care a strîns în jurul ei, ca o puternică coloană vertebrală, toate forțele democratice și patriotice, hotărîte să meargă pe drumul libertății și procesului deschis de 23 August 1944, le-a dinamizat și condus în luptă.

O expresie elocventă a ritmului extrem de rapid al organizării și antrenării la luptă a maselor muncitoare, a influenței pe care o exercita clasa muncitoare asupra celorlalte pături sociale o constituie organizarea muncitorilor în sindicate și acțiunile largi de masă desfășurate în perioada premergătoare lui 6 martie 1945.

Astfel, în București în intervalul de la 11 octombrie 1944—26 ianuarie 1945, numărul celor organizați în sindicate a crescut de la 50 500², la 120 000³. La Timișoara în mai puțin de o lună creșterea membrilor sindicatelor a fost de aproape 3 ori, de la 5 500⁴, la 15 000⁵, iar la Bacău de la 1 septembrie 1944 pînă în ianuarie 1945 numărul muncitorilor organizați în sindicate a crescut de la 1 555 la 10 260⁶.

¹ 50 de ani de la crearea Comisiei generale a sindicatelor din România. 1946—1956, Ed. C.G.M., 1958, p. 5—6.

² *Scnteia* nr. 21, miercuri 12 octombrie 1944.

³ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lngă C.C. al P.M.R., dosar nr. 1, secția org., p. 222.

⁴ *Luptătorul Bănățean*, nr. 11.

⁵ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lngă C.C. al P.M.R., loc. cit., p. 25.

⁶ Arhiva C.C.S., dosar Rapoarte ale Comisiei Locale Bacău pe perioada 23.VIII.1944—23.VIII.1945.

Au crescut și s-au întărit organizațiile partidului comunist¹ și celelalte organizații democratice. Frontul Plugarilor și-a extins activitatea în întreaga țară.

Această creștere organizatorică a P.C.R., a sindicatelor și a celorlalte organizații democratice s-a reflectat puternic asupra creșterii în amploare și intensitate a luptelor revoluționare, a ridicării combativității maselor muncitorești-țărănești. Astfel în București, în perioada dintre 24 septembrie 1944—6 martie 1945, adică într-un răstimp de numai 6 luni, numărul participanților la mitinguri și demonstrații a crescut de la 25 000 la 800 000, adică de circa 32 de ori².

Unitatea de luptă a clasei muncitoare realizată în cadrul mișcării sindicale unite a avut o influență puternică și asupra partidului social-democrat, ceea ce s-a reflectat în întărirea continuă în rindurile acestuia a aripii de stînga care milita pentru lărgirea colaborării cu comuniștii în cadrul frontului unic, a făcut posibilă lărgirea obiectivelor F.U.M. În octombrie 1944, ca urmare a hotărîrii comune a comitetelor centrale ale P.C.R. și P.S.D., s-a constituit Comitetul Central F.U.M., care avea sarcina să coordoneze acțiunea clasei muncitoare, atît pe teren politic, cît și pe teren sindical. S-a hotărît de asemenea crearea de comitete F.U.M. în întreaga țară unde există organizații ale celor două partide³.

Vital interesate în desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice erau și masele țărănești.

Doborîrea dictaturii militarofasciste, eliberarea țării de sub jugul fascist, creșterea impetuoasă a forței organizate a clasei muncitoare au creat condiții favorabile ca proletariatul condus de P.C.R. să înfăptuiască alianța de luptă cu țărănimea muncitoare.

Partidul Comunist a pus la ordinea zilei problema lichidării imediate a proprietății moșierești printr-o reformă agrară democratică, și a chemat masele muncitorești-țărănești să lupte pentru înfăptuirea ei.

În lupta pentru formarea conștiinței revoluționare a țărănimii muncitoare și pentru descătușarea forțelor sale combative și pentru atragerea acesteia alături și sub conducerea proletariatului o însemnătate deosebită a avut-o intensă muncă politică desfășurată de P.C.R. la sate. Ca urmare, în scurt timp au crescut și s-au întărit organizațiile de partid existente și s-au creat alte numeroase noi organizații la sate. Mii de muncitori au activat în mediul rural ajutînd țărănimea muncitoare să-și creeze organizațiile sale proprii, să ducă lupta contra moșierilor și uneltelor lor. Au crescut și s-au consolidat organizațiile Frontului Plugarilor ; s-au întărit comitetele țărănești.

„Lupta sub lozinca pămînt țăranilor — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — a fost o parte a luptei revoluționare a clasei muncitoare în frunte cu partidul nostru pentru democratizarea țării, ca și luarea cu

¹ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., dos. nr. 3, f. 2/1945, p. 103.

² *Scînteia* nr. 6 din 28 sept. 1944 și nr. 159 din martie 1945.

³ *Ibidem*, nr. 16 din 7 octombrie 1944.

asalt a prefecturilor și primăriilor de către masele cele mai largi ale poporului muncitor, ca și demonstrațiile uriașe a zeci și sute de mii de oameni ai muncii din toate orașele țării”¹. În focul acestei lupte s-a făurit alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, forța socială capabilă să înfăptuiască doborârea regimului burghezo-moșieresc și instaurarea puterii populare.

Avînd în vedere atît faptul că în noua situație istorică în care a izbucnit revoluția populară în țara noastră, întreaga țărănime, inclusiv chiaburimea, era interesată în lichidarea proprietății moșierești, cît și existența unor contradicții ascuțite între interesele țărănimii muncitoare și cele ale chiaburimii, P.C.R. a dus în această perioadă o politică de neutralizare a păturii înavuțite a țărănimii, împiedicînd prin aceasta folosirea ei de către partidele reacționare împotriva revoluției.

Rezultatele obținute pe linia mobilizării și organizării maselor țărănești au făcut posibil ca în a doua jumătate a lunii septembrie să se treacă la constituirea Frontului Național Democrat.

În lupta pentru instaurarea și consolidarea puterii populare, în același timp cu politica de făurire a alianței muncitorești-țărănești, P.C.R. a acordat o atenție deosebită păturilor mijlocii orășenești, formate din meseriași și mici comercianți, mici întreprinzători, intelectuali, funcționari de stat, particulari, personal tehnic-ingineresc. Păturile mijlocii orășenești prin poziția lor economică, prin locul pe care îl ocupau în diferitele verigi ale aparatului de stat, în instituțiile culturale etc., reprezentau o forță care organizată și îndrumată putea aduce un aport de seamă în desfășurarea revoluției.

Avînd în vedere faptul că interesele fundamentale ale majorității păturilor mijlocii corespundeau cu obiectivele revoluției, P.C.R. a desfășurat încă în perioada ilegalității o muncă intensă pentru educarea păturilor mijlocii, pentru biruirea inconsecvenței și a șovăielii ce le era caracteristică, pentru organizarea și antrenarea lor la luptă alături și sub conducerea proletariatului.

După 23 August 1944, în condițiile desfășurării revoluției populare, lupta pentru păturile mijlocii a căpătat o semnificație deosebită. O parte din aceste pături s-au situat de la început alături de proletariat și a luat parte activă la lupta revoluționară pentru pămînt, putere și transformări democratice. O altă parte a fost atrasă pe terenul luptei patriotice antifasciste. Aceste categorii ale păturilor mic burgheze, au fost organizate în Frontul Plugarilor, Uniunea Patriotilor, în sindicate etc. Activitatea partidelor politice ale păturilor mijlocii, a stimulat și ușurat acest proces, a ajutat elementele democratice din rîndurile păturilor mijlocii să lupte cu mai mult succes, unite împotriva tendințelor reacționare, a făcut posibil ca acestea să poată primi ajutorul proletariatului organizat, să se obișnuiască cu disciplina și activitatea colectivă, să înțeleagă mai bine necesitatea organizării.

¹ Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., 1955, p. 187.

Aceste grupări ale păturilor mijlocii au fost Partidul Național Țărănesc, de sub conducerea lui Anton Alexandrescu ¹ și Partidul Național Popular ².

Constituindu-se ca grupări politice ale maselor democratice din rîndurile păturilor mijlocii, P.N.Ț., Anton Alexandrescu și P.N.P. au recunoscut rolul de hegemon al proletariatului în revoluție și au antrenat la luptă alături de clasa muncitoare și masele țărănești, păturile largi ale meseriașilor și funcționarilor, ale intelectualilor și liber profesioniștilor, ale micilor negustori și întreprinzătorilor precum și o parte a țărănimii ce nu fusese cuprinsă în Frontul Plugarilor.

Existența și activitatea acestor grupări politice ale păturilor mijlocii, au avut o importanță și prin faptul că au constituit o piedică în calea încercărilor burgheziei reacționare și a moșierilor de a folosi păturile mijlocii drept masă de manevră împotriva revoluției, a grăbit demascarea și zdrobirea politică a partidelor reacționare, a ușurat lupta pentru desfășurarea revoluției pe cale pașnică.

Pe baza platformei F.N.D. elaborate de partidul comunist în a doua jumătate a lunii septembrie 1944, s-a constituit Frontul Național Democrat din care făcea parte P.C.R., P.S.D., Sindicatele Unite, Apărarea Patriotică, Frontul Plugarilor, Uniunea Tineretului Comunist, Uniunea Patrioților, Madosz.

Constituirea Frontului Național Democrat a însemnat un mare succes al luptei P.C.R. de grupare în jurul și sub conducerea clasei muncitoare, a tuturor forțelor democratice, dovedind că „în decurs de câteva luni după 23 August, partidul a reușit să cîștige de fapt majoritatea poporului”³.

De la crearea sa, F.N.D., s-a dovedit a fi o puternică forță politică în România. El a fost o formă concretă de organizare politică a forțelor democratice unite în luptă, expresie a alianței clasei muncitoare cu țărănimea, cu minoritățile naționale.

O atenție deosebită a acordat partidul comunist imediat după 23 August mobilizării și însuflețirii maselor populare în lupta pentru sprijinirea cu toate eforturile a războiului just, antihitlerist.

Constituind o continuare a luptei antifasciste a întregului popor, ridicată pe o treaptă superioară de insurecția armată, lupta cu arma în mîină împotriva Germaniei hitleriste, pentru eliberarea țării și zdrobirea fascismului a fost una din sarcinile principale ale revoluției în această perioadă.

Armata romînă, care la chemarea P.C.R. a întors armele împotriva hitleriștilor, bucurîndu-se de sprijinul larg al întregului popor, s-a acoperit

¹ Partidul Național Țărănesc de sub conducerea lui Anton Alexandrescu, s-a constituit în februarie 1945 prin desprinderea unei puternice dezidențe din P.N.Ț.-Maniu și aderarea ei la F.N.D. și a activat pînă în ianuarie 1948 cînd s-a unificat cu Frontul Plugarilor (vezi *Scnteia* nr. 150 din 20 februarie 1945 și *Dreptatea nouă* nr. 753 din ianuarie 1948). P.N.Ț. A. Alexandrescu a avut în parlament 21 deputați.

² Partidul Național Popular s-a constituit în ianuarie 1946 din rîndurile Uniunii Patriotice și a activat pînă în martie 1949 cînd s-a autodizolvat. P.N.P. a avut în parlament un număr de 26 deputați (vezi *Scnteia* nr. 424 din 12 ianuarie 1946 și *Națiunea* nr. 864 din 13 februarie 1949).

³ Gheorghe Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării Romniei de sub jugul fascist*, Editura politică, 1952, p. 13.

de glorie în luptele duse în cadrul Frontului II Ucrainean alături de armatele sovietice pentru eliberarea teritoriului scump al țării și apoi pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei.

De la 23 August 1944 și pînă la terminarea războiului, trupele romîne au luptat alături de armata sovietică timp de 260 de zile, luînd parte la 16 mari bătălii și 367 lupte, provocînd inamicului pierderi însemnate în oameni și materiale de luptă¹.

În lupta sa eroică alături de armata sovietică, pentru zdrobirea Germaniei hitleriste, armata romînă s-a bucurat de sprijinul neprecupețit al întregului popor. O expresie concludentă a acestui sprijin care s-a manifestat sub diferite forme, o constituie numărul mare de voluntari încadrați în unitățile combatante. Comuniștii și uteciștii au constituit elementul cel mai înaintat și mai combativ din rîndurile armatei, au însuflețit în permanență prin exemplul personal masa ostașilor și ofițerilor patrioți. Caracterul drept al războiului purtat pentru eliberarea patriei și a celorlalte popoare de sub jugul fascist — cauza pentru care P.C.R. a mobilizat întregul popor la luptă — a însuflețit trupele romîne la fapte de arme eroice. Cele peste 300 000 de ordine și medalii romînești, sovietice, maghiare și cehoslovace acordate soldaților, subofițerilor și ofițerilor romîni pentru fapte de arme săvîrșite în lupta contra fascismului sînt o mărturie a acestui eroism de masă².

Lupta eroică dusă de armata noastră pe fronul antihitlerist a fost sprijinită puternic și multilateral de masele muncitoare din întreaga țară.

La chemarea P.C.R. „Totul pentru front, totul pentru victorie” au răspuns muncitori, țărani, intelectuali, masele muncitoare din rîndurile minorităților naționale, mase de femei și tineret sprijinind cu hotărîre și dîrzenie efortul Romîniei în războiul antihitlerist.

Programul P.C.R. pentru mobilizarea întregului popor la luptă împotriva armatelor hitleriste, a devenit programul de acțiune al tuturor oamenilor muncii. Ei au dat pilde de înalt patriotism, muncind zi și noapte pentru asigurarea producției necesare frontului, pentru refacerea căilor ferate și a telecomunicațiilor, pentru asigurarea transporturilor pentru front, aprovizionarea cu alimente, echipament etc.³.

Contribuția maselor populare la ducerea războiului împotriva Germaniei hitleriste a fost o expresie a unității întregului popor în lupta pentru zdrobirea hitlerismului, a însușirii politicii profund patriotice promovată de P.C.R.

Munca politică de mare amploare, desfășurată de P.C.R. pentru organizarea și mobilizarea maselor a avut drept rezultat o creștere nemăitîlnită a luptei revoluționare. Spre sfîrșitul anului 1944 și la începutul anului 1945, la chemarea P.C.R., masele muncitoare au luat cu asalt numeroase prefecturi, preturi și primării punînd în fruntea acestora

¹ *Contribuția Romniei la războiul antihitlerist*, Ed. M.F.A., 1958, p. 540—549.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării Romniei de sub jugul fascist*, Ed. politică, 1959, p. 1.

³ *Vezi Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.*, p. 12—35; articolul *Din lupta maselor populare conduse de P.C.R. pentru sprijinirea războiului antihitlerist* (23 August 1944 — 9 mai 1945).

oameni aleși de popor, au efectuat exproprierea moșierilor și împărțirea pământului țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin, au apărat și dezvoltat cuceririle democratice obținute prin luptă.

În focul luptei revoluționare au apărut elemente ale noii puteri revoluționare care înfăptuiau programul F.N.D. peste capul elementelor reacționare din guvern, care limita în mod serios activitatea acestuia. „Încă în perioada 23 August — 6 Martie, împotriva puterii burgheziei și moșierimii se ridicau forțe ce constituiau elementele noii puteri democrat-populare. Frontul Național Democrat... care cucerise unele poziții în guvern și în aparatul de stat; gărzile patriotice înarmate¹; comitetele sindicale din întreprinderi; masele muncitoare stăpîne pe stradă, în uzine și în fabrici; comitetele țărănești, care izgoneau pe moșieri și înfăptuiau reforma agrară”².

Toate acestea demonstrau că reacțiunea era din ce în ce mai izolată; că masele populare conduse de P.C.R. constituiau acea forță revoluționară care determina mersul evenimentelor.

Lupta maselor populare a dus la doborîrea într-un timp de cîteva luni a 2 guverne cu majoritate reacționară. La 6 decembrie 1944, clasele exploatatoare în frunte cu regele, au adus la cîrma țării un nou guvern cu majoritate reacționară, sperînd că acesta va putea înăbuși lupta maselor³. Activitatea celui de-al treilea guvern cu majoritate reacționară, prezidat de generalul Rădescu cunoscut prin poziția sa anticomunistă, s-a caracterizat prin îmbinarea tacticii promisiunilor demagogice cu represiunea. El urmărea, după cum au dovedit-o faptele, să provoace război civil și cu acest preț să încerce salvarea reacțiunii romîne. Acest plan mîrșav nu a putut fi însă pus în aplicare. La chemarea P.C.R. masele muncitoare de la orașe și sate au desfășurat o uriașă activitate revoluționară. Această activitate s-a intensificat în urma chemărilor lansate de P.C.R. la sfîrșitul lunii ianuarie⁴ și la începutul lunii februarie⁵ de a înfăptui pe cale revoluționară reforma agrară, de a doborî guvernul Rădescu și de a instaura un guvern cu adevărat democratic.

Luptei revoluționare a maselor de milioane de oameni ai muncii, care înfăptuiau prin forța proprie chemările P.C.R., reacțiunea nu i-a putut opune o forță cît de cît serioasă. Acțiunea provocatoare de la 24 februarie 1945, cînd în Capitală și în alte centre din țară s-a tras în popor, a marcat ultima zvîrcolire a guvernului Rădescu⁶. Acesta a fost doborît, iar la 6 Martie 1945 s-a instaurat primul guvern democratic din istoria Romîniei în frunte cu dr. Petru Groza.

Masele populare de la orașe și sate au hotărît soarta bătăliei pentru putere, iar guvernul instaurat la 6 martie 1945, exprima voința și năzuințele maselor. Aceasta a însemnat lichidarea dominației politice a burghe-

¹ Vezi *Studii*, nr. 4/1960, p. 19—51 și *Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.*, nr. 2/1958, p. 70—82.

² *Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român*, E.S.P.L.P., 1956, p. 34.

³ *Scnteia* nr. 78 din 8 decembrie 1944.

⁴ *Ibidem*, nr. 104 din 10 ianuarie 1945.

⁵ *Ibidem*, nr. 131 și 133 din 6—8 februarie 1945.

⁶ *Ibidem*, nr. 151 din 26 februarie 1945.

ziei și moșierimii și trecerea puterii în mîinile poporului, în frunte cu clasa muncitoare. Lupta hotărîită și plină de abnegație a clasei muncitoare, închegarea alianței muncitorești-țărănești, gruparea sub conducerea P.C.R. a tuturor forțelor democratice și patriotice ale țării, fermitatea și avîntul de luptă al maselor largi au zdrobit încercările reacțiunii de a împiedica prin forță desfășurarea revoluției, au făcut posibilă respingerea presiunilor cercurilor imperialiste străine. În același timp, sprijinul frățesc al Uniunii Sovietice, prezența armatei sovietice eliberatoare pe teritoriul țării noastre, poziția sa fermă de apărare a drepturilor și libertăților popoarelor a ferit România de intervenția puterilor imperialiste, le-a împiedicat pe acestea să se amestece în treburile interne ale țării, ceea ce a dat posibilitatea poporului nostru să-și aleagă în deplină libertate și potrivit propriei sale voințe calea dezvoltării țării.

Guvernul instaurat la 6 martie 1945 reprezenta, prin conținutul său de clasă și prin sarcinile sale, dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și țărănimii sub conducerea proletariatului. „Dictatura democrat-revoluționară a proletariatului și a țărănimii — arăta V. I. Lenin — nu este, fără îndoială decît o sarcină trecătoare, vremelnică a socialiștilor, dar ar fi de-a dreptul reacționar să se ignoreze această sarcină în epoca revoluției democratice”¹. Sarcina acestei puteri revoluționare era de a zdrobi acțiunile contrarevoluționare ale claselor exploataatoare, de a apăra și lărgi cuceririle obținute de mase, de a duce pînă la capăt sarcinile revoluției burghezo-democratice, pregătind astfel condițiile de trecere la revoluția socialistă. În lupta pentru înfăptuirea acestor sarcini, statul dictaturii revoluționar-democratice a proletariatului și a țărănimii s-a perfecționat continuu, și-a dezvoltat funcțiile și atribuțiile și a devenit un stat al dictaturii proletariatului.

În guvernul de la 6 martie, alături de reprezentanții clasei muncitoare, ai țărănimii muncitoare și ai păturilor mijlocii orășenești au intrat și reprezentanți ai unei părți a burgheziei care era grupată în partidul liberal sub conducerea lui Gh. Tătărescu.

Prezența în guvern a unor reprezentanți ai burgheziei, în condițiile în care revoluția avea ca obiectiv principal desăvîrșirea transformărilor burghezo-democratice, nu putea schimba caracterul puterii bazate pe alianța muncitorească-țărănească. Cu toate greutățile provocate de reprezentanții burgheziei din guvern, această situație a fost favorabilă revoluției avînd ca rezultat principal scindarea și slăbirea forțelor reacționare, ceea ce a ușurat demascarea și zdrobirea principalelor forțe ale reacțiunii și a partidelor lor politice — P.N.Ț. și P.N.L.

Colaborarea forțelor democratice cu o parte a burgheziei, constituia o dovadă a aplicării creatoare de către P.C.R. a indicațiilor leniniste, potrivit cărora partidul proletariatului trebuie să folosească... „cu maximum de atenție, de grijă, de prudență și de pricepere orice « fisură », fie cît de mică între dușmani, ... orice posibilitate, oricît de mică, de a găsi un aliat de masă, fie chiar vremelnic, șovăielnic, nestatornic, nesigur, condițional”².

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 9, E.S.P.L.P., 1955, p. 70.

² *Ibidem*, vol. 31, E.S.P.L.P., 1956, p. 54.

Instaurarea puterii populare în procesul luptei pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice a avut o mare însemnătate în desfășurarea ei ulterioară.

Statul a încetat să mai fie un instrument în mîna claselor exploatoare, el a devenit principalul instrument în mîna oamenilor muncii conduși de P.C.R., în lupta pentru îndeplinirea sarcinilor revoluției.

Sub conducerea P.C.R., statul democrat-popular a legiferat reforma agrară¹ prin care s-a consfințit desființarea moșierimii ca clasă, a asigurat democratizarea reală și consecventă a vieții politice, a îngădit și frînat acțiunea elementelor capitaliste care sabotau refacerea economiei, a reprimat acțiunile contrarevoluționare ale claselor reacționare, a asigurat desfășurarea rapidă a revoluției, a dus o politică externă de întărire continuă a prieteniei cu U.R.S.S., de lărgire a relațiilor de colaborare cu celelalte țări democratice.

Activitatea partidului în perioada desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și a trecerii la revoluția socialistă s-a bazat pe hotărîrile Conferinței Naționale a P.C.R. din octombrie 1945, eveniment de însemnătate istorică în viața partidului și a poporului nostru. Analizînd în profunzime, în lumina marxism-leninismului situația economică și social-politică din țară, precum și condițiile internaționale în care se desfășura revoluția populară din România, Conferința Națională a P.C.R. a elaborat multilateral programul și tactica partidului în vederea desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și a luat măsurile politico-organizatorice necesare în vederea întăririi partidului și a rolului său conducător în revoluție.

La baza lucrărilor Conferinței Naționale a stat Raportul Politic al C. C. al P.C.R., prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, raport care prin profunzimea analizei problemelor complexe ce se puneau în fața partidului, prin bogăția ideilor, claritatea și chibzuința cu care a aplicat tezele fundamentale ale marxism-leninismului la condițiile istorice concrete și la particularitățile social-politice din România, reprezintă un strălucit document al marxismului creator.

În centrul lucrărilor Conferinței Naționale a P.C.R., au stat problemele refacerii și dezvoltării economiei naționale. Pornind în rezolvarea acestei sarcini de la situația economică concretă, P.C.R. s-a bazat pe teza leninistă despre rolul hotărîtor al industriei în cadrul dezvoltării întregii economii naționale și a avut în permanență în vedere *faptul că refacerea economiei naționale nu trebuia să ducă numai la refacerea a ceea ce a fost distrus, ci trebuie să creeze condiții favorabile trecerii ulterioare la o nouă fază, a reorganizării întregii economii pe baze socialiste.*

Această idee își găsește formularea programatică în raportul politic al C. C. prezentat la Conferința Națională de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — în care se arată că : „nu este vorba numai de a reface ceea ce s-a distrus, ci de a construi și dezvolta economia Romîniei”², de „a purcede la

¹ *Monitorul Oficial*, nr. 68 bis din 23 martie 1945, p. 2205—2208.

² Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 60.

perfecționarea industriei” și mai ales „la crearea de noi ramuri industriale, absente pînă acum în economia noastră”¹.

Conferința Națională a P.C.R. „a respins și zdrobit teza reacționară și antinațională a „României eminentemente agricolă” susținută de unii teoreticieni puși în slujba claselor exploatare și a imperialismului, prin care căutau să justifice înapoierea economică a României și să o mențină pe mai departe în situația de „hinterland agricol” pentru puterile occidentale dezvoltate din punct de vedere capitalist, arătînd că „progresul țării noastre este în directă și nemijlocită legătură cu progresul industrializării țării și că de tăria industrială a țării depinde în mare măsură însăși independența statului nostru”². Subliniind că la baza acțiunii de refacere și reconstruire a țării trebuie să stea *dezvoltarea industriei grele*, Conferința Națională a indicat și căile prin care se poate urma să se realizeze acest obiectiv „folosirea rațională a bogățiilor naturale ale țării” și „legăturile comerciale trainice cu vecinii”, respingînd prin aceasta încercările unor elemente burgheze din guvern de a condiționa acțiunea de refacere a economiei naționale cu ajutorul puterilor imperialiste³.

„O industrie grea puternică — se arată în Raportul Politic al C.C. la Conferința Națională — bazată pe folosirea rațională a bogățiilor naturale ale țării și posibilităților izvorîte din legături comerciale trainice cu vecinii, constituie pivotul în jurul căruia întreaga economie a țării se va dezvolta în condiții noi”⁴.

Punerea la temelia acțiunii de refacere a țării, refacerea și dezvoltarea cu precădere a industriei, îndeosebi a industriei grele corespunde pe deplin intereselor fundamentale ale poporului și în primul rînd intereselor proletariatului industrial, forța conducătoare a revoluției.

„Interesul principal și esențial al proletariatului — arată V. I. Lenin — este refacerea mării industrii astfel ca să avem în ea o bază economică trainică; atunci el își va consolida dictatura, atunci își va înfăptui cu siguranță dictatura pînă la capăt”...⁵.

În planul de măsuri adoptat de Conferința Națională este înscrisă de asemenea și sarcina de perspectivă a electrificării țării în scopul folosirii masive a energiei electrice în dezvoltarea tuturor industriilor noastre și a ridicării nivelului „de viață și cultură” al maselor populare.

Punînd accentul principal pe refacerea și dezvoltarea industriei, P.C.R. a acordat o atenție deosebită și celorlalte ramuri ale economiei naționale îndreptînd eforturile și aici spre îngustarea sferei de acțiune a capitalului speculativ și avînd în vedere în permanență sarcinile de viitor.

Elaborarea de către Conferința Națională a P.C.R. a programului de luptă pentru desăvîrșirea sarcinilor revoluției burghezo-democratice și a trecerii la revoluția socialistă, dovedește profundul caracter științific al

¹ Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 63.

² *Ibidem*, p. 62.

³ Vezi stenograma ședinței Consiliului de Miniștri din 17 martie 1945, fila 8.

⁴ *Ibidem*, p. 63.

⁵ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 32, E.S.P.L.P., București, 1956, p. 415.

politicii partidului, cunoașterea temeinică a relațiilor economice și social-politice din țară, priceperea sa de a aplica la aceste realități adevăratele universale valabile ale marxism-leninismului și experiența glorioasă a P.C.U.S. Partidul a dovedit capacitatea sa de a privi înainte, de a vedea peste greutățile momentului, care erau multe și mari, acele sarcini de a căror rezolvare depindea soarta revoluției, a înarmat poporul cu un program de luptă clar și mobilizator.

Conferința Națională a P.C.R. a acordat o mare atenție maselor populare ca forță socială capabilă să dea viață programului elaborat de partid, subliniind că înfăptuirea liniei partidului „nu este posibilă fără munca de masă, fără mobilizarea masei, fără contact viu și permanent cu masa”. La îndeplinirea sarcinilor de refacere a economiei naționale stabilite de Conferința Națională erau chemate să participe cele mai largi mase, muncitori, țărani, tehnicieni, ingineri, precum și elementele capitaliste, bineînțeles în condițiile fixate de statul democrat-popular sub controlul acestuia.

Subliniind sarcinile statului în lupta pentru refacerea și dezvoltarea economiei naționale, sarcini de îndrumare și control ale vieții economice, Conferința Națională a definit astfel sarcinile statului popular în condițiile existenței puterii economice în mâinile burgheziei și a trasat perspectivele transformării statului ca instrument al dictaturii revoluționar-democratice a proletariatului și a țărănimii în stat al dictaturii proletariatului.

Sarcina principală stabilită de Conferința Națională în domeniul politic era întărirea și dezvoltarea regimului democrat-popular, condiție de bază pentru înfăptuirea programului de refacere și dezvoltare a economiei naționale, pentru asigurarea suveranității și independenței patriei.

O deosebită atenție a acordat Conferința Națională problemelor vieții și muncii de partid. Analiza aprofundată a principalelor momente din istoria partidului, aprecierea riguroasă a succeselor și lipsurilor activității de partid precum și sarcinile stabilite de conferință, au avut o importanță deosebită în întărirea organizațiilor de partid, în înarmarea cadrelor de partid cu stilul leninist de muncă, în întărirea vieții interne de partid și a legăturilor partidului cu masele.

În lupta pentru consolidarea regimului democrat-popular în perioada ce a urmat Conferinței Naționale a P.C.R., un moment însemnat îl constituie alegerile parlamentare din noiembrie 1946. În vederea câștigării acestor alegeri P.C.R. a desfășurat o intensă activitate politică urmărind gruparea în jurul clasei muncitoare a tuturor forțelor democratice. În cadrul acestei acțiuni o atenție deosebită a fost acordată luptei pentru întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare.

După Conferința Națională a P.C.R. lupta pentru realizarea unității deplină a clasei muncitoare a intrat într-o nouă fază. Lozinca lansată de P.C.R. de creare a unui singur partid muncitoresc prin unificarea politică ideologică și organizatorică a clasei muncitoare a avut un puternic ecou în rândurile muncitorilor. În numeroase adunări și mitinguri care au avut loc în cursul lunii noiembrie 1945, muncitorii comuniști și social-democrați

s-au pronunțat cu hotărîre pentru realizarea partidului unic.¹ „Delegații partidelor comunist și social-democrat — se spune în rezoluția adoptată de cei peste 1 000 de membri ai comitetelor F.U.M., participanți la adunarea din 26 noiembrie 1945 — hotărîsc mobilizarea tuturor forțelor clasei muncitoare pentru consolidarea unității de acțiune a clasei muncitoare pentru întărirea regimului democrat popular”².

Această puternică manifestare de unitate a clasei muncitoare a influențat asupra hotărîrilor conferinței pe țară a P.S.D. din 1—3 decembrie 1945 care a însărcinat comitetul central al partidului să lupte pentru întărirea colaborării în F.U.M.³.

Un alt succes pe linia întăririi unității clasei muncitoare în lupta împotriva elementelor scizioniste, de dreapta, l-a constituit hotărîrile congresului extraordinar al P.S.D. din 10 martie 1946 care a adoptat: propunerile P.C.R. de a merge în alegeri pe liste comune în alegerile parlamentare⁴, precum și măsurile care au dus la îndepărtarea ulterioară din P.S.D. a principalilor scizionști în frunte cu Titel Petrescu⁵.

Ulterior, la începutul lunii mai, s-a constituit Blocul Partidelor Democratice⁶, în care au intrat P.C.R., P.S.D., Frontul Plugarilor, P.N.L. — Tătărescu, P.N.P., P.N.Ț. — Alexandrescu. Programul și activitatea B.P.D. au fost sprijinite și de Uniunea Populară Maghiară. Partidul Comunist a elaborat platforma-program a B.P.D.⁷, care a fost acceptată de celelalte partide. Această platformă prevedea o serie de reforme importante: etatizarea B.N.R., democratizarea sistemului fiscal, reforma justiției și altele. Alegerile din 1946 au marcat înfrîngerea partidelor național-țărănesc și național-liberal și victoria deplină a Blocului Partidelor Democratice, în frunte cu P.C.R. care a obținut peste 79% din voturi⁸. Victoria în alegeri a forțelor democratice „a marcat izolarea completă de mase a vechilor partide ale exploatatorilor, zdrobirea lor politică și organizatorică, înlăturarea lor de pe arena vieții politice românești”⁹, dovedind încă o dată că forța principală în țara noastră este clasa muncitoare aliată cu țărănimea muncitoare, sub conducerea Partidului Comunist. Înfrîngerea reacțiunii interne în alegerile generale din noiembrie a constituit în același timp o lovitură grea dată forțelor reacționare de peste hotare, în frunte cu imperialiștii americani și englezi.

Ciștigarea alegerilor parlamentare, constituirea noului parlament democratic în care B.P.D. avea 379 deputați din cei 414 existenți¹⁰, întărirea puterii democrat-populare, au creat condiții favorabile pentru înfrîngerea greutăților economice, îndepărtarea ultimilor reprezentanți ai

¹ *Scnteia* nr. 571 și 372 din 5 și 7 noiembrie 1945.

² *Ibidem*, nr. 391 din 29 noiembrie 1945.

³ *Ibidem*, nr. 397 din 6 decembrie 1945, vezi și *Libertatea* nr. 395 din 5 decembrie 1945.

⁴ *Libertatea* nr. 473 din 13.III.1946.

⁵ *Scnteia* nr. 479 din 18.III.1946.

⁶ *Ibidem*, nr. 529 din 22 mai 1946.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, nr. 685 din 23 noiembrie 1946.

⁹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări, 1955—1959*, p. 22.

¹⁰ Arhiva centrală a Institutului de istorie P.M.R., Dosar 175, fond 2, 1946, p. 125.

claselor exploatatoare din viața politică a țării și instaurarea dictaturii proletariatului.

În acest scop P.C.R. a folosit cu succes statul democrat-popular, parlamentul democratic și a mobilizat în permanență masele largi populare la luptă pentru aplicarea măsurilor economice și politice inițiate de partid și guvern. În această perioadă, ca rezultat al muncii politice de masă desfășurate de partid, ca urmare a antrenării unor mase tot mai largi la îndeplinirea sarcinilor revoluției, conștiința politică și gradul de combativitate a maselor a crescut tot mai mult.

În lupta pentru refacerea și dezvoltarea economiei naționale o deosebită importanță o prezintă preluarea conducerii Ministerului Economiei Naționale de către P.C.R. prin numirea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej ca ministru al industriei și comerțului¹. Reorganizarea ulterioară a acestui minister, lărgirea atribuțiilor sale asupra întregii vieți economice, mobilizarea întregului partid, a întregului popor la lupta pentru biruirea greutăților economice, ajutorul multilateral și permanent acordat de către U.R.S.S. au fost factorii principali care au asigurat succesul acestei acțiuni.

Bătălia economică desfășurată în anul 1947, succesele obținute de P.C.R. în această luptă au avut o însemnătate deosebită pe plan politic, deoarece aici în sectorul economic își concentrase și reacțiunea toate forțele și toate resursele.

Ca urmare a activității depuse de P.C.R. în ciuda împotrivirii reacțiunii în frunte cu monarhia, parlamentul a aprobat legile și măsurile economice propuse de Partidul Comunist. A fost etatizată Banca Națională a României², care se afla în mâna capitalului brătienist, s-a votat legea de reorganizare a Ministerului Industriei și Comerțului³, legea oficiilor industriale⁴, măsuri care au dat posibilitatea statului să îndrumeze și să controleze activitatea industrială și comercială a întreprinderilor particulare. În mai 1947, pe baza legii elaborate de Ministerul Industriei și Comerțului se trece la introducerea unei forme avansate de control economic din partea statului prin crearea „oficiilor industriale”⁵.

¹ *Scnteia* nr. 710 din 22 decembrie 1946.

² *Ibidem*, nr. 710 din 22 decembrie 1946.

³ *Monitorul Oficial* nr. 68 (p. a II-a) din 11 iunie 1947, p. 1025.

⁴ *Ibidem* nr. 229 (p. I) din 10 iunie 1947, p. 4647—4658 și nr. 19 (p. a III-a) din 14 august 1947, p. 417—421.

⁵ Până la 1 decembrie 1947 au fost constituite 14 oficii industriale, înglobând 650 de întreprinderi.

1. Of. ind. al cimentului	9	întreprinderi
2. „ „ „ cauciucului	17	„
3. „ „ „ geamurilor	4	„
4. „ „ „ prod. chimice	15	„
5. „ „ „ pielăriei	69	„
6. „ „ „ hîrtiei	10	„
7. „ „ „ uleiurilor vegetale	37	„
8. „ „ „ bumbacului	222	„
9. „ „ „ mătăsii	105	„
10. „ „ „ lînii	175	„
11. „ „ „ inului și cînepii	48	„

„Oficiile industriale” * au avut un rol important în lupta pentru lichidarea haosului economic, în împletirea acțiunii de refacere a țării cu pregătirea unor condiții economice pentru trecerea ulterioară la construirea socialismului. Trebuie menționat și faptul important că, o dată cu înființarea „oficiilor industriale”, au fost desființate cartelurile capitaliste, ceea ce a dat o lovitură puternică capitalului monopolist.

Însemnătatea „oficiilor industriale” a constat îndeosebi în aceea că ele au contribuit la îngrădirea manifestărilor anarhice ale producției capitaliste și la organizarea procesului de producție. Ele au avut un pronunțat caracter anticapitalist.

Au mai fost adoptate o serie de legi importante în sectorul agricol, ca de pildă, legea reglementării circulației și stabilirii regimului juridic al imobilelor rurale ¹, prin care se împiedica acapararea pământurilor țăranilor muncitori de către chiaburi. Au fost anulate vânzările făcute de țăranii săraci în timpul secetei ², chiaburii fiind siliți să înapoieze țăranilor muncitori pământurile jefuite în timpul secetei și altele.

Apărarea maselor muncitoare ale țărănimii de către puterea de stat împotriva tendințelor de acaparare și jaf ale burgheziei sătești, îngrădirea posibilităților chiaburimii de mărire a suprafețelor de pământ prin depozedarea maselor țărănești, a dus la întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare și a rolului conducător al clasei muncitoare în această alianță. Aceasta era una dintre cele mai importante condiții care trebuia să ducă la cucerirea deplină a puterii de către clasa muncitoare, aliată cu țărănimea muncitoare, în vederea trecerii revoluției populare într-o nouă etapă.

Bazindu-se pe creșterea conștiinței și combativității clasei muncitoare, pe întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare și a rolului conducător al clasei muncitoare în această alianță, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în numele P.C.R. a propus în vara anului 1947 un larg program în vederea îmbunătățirii situației economice și financiare a țării ³, care prevedea măsuri urgente pentru ridicarea producției industriale și agricole, pentru asigurarea ordinii financiare, pentru reglementarea creditului și lichidarea inflației.

Propunerile Partidului Comunist Român pentru îmbunătățirea situației economice și financiare a țării au fost primite cu mare entuziasm de masele populare care s-au angajat să lupte cu toate forțele pentru aplicarea lor. În lupta pentru aplicarea propunerilor P.C.R. a ieșit la iveală din ce în ce mai puternic sabotajul organizat de burghezie, politica dușmănoasă dusă de reprezentanții acesteia în guvern. Reprezentanții burghezi

12. Of. ind. al zahărului	8 întreprinderi
13. „ „ „ metalelor neferoase	11 „
14. „ „ „ fierului	10 „

Ele reprezentau 80 % din capacitatea de producție a industriilor respective („Viața Sindicală” nr. 79 din 3 decembrie 1947).

* Ca urmare a creării centrelor industriale în 1948 după naționalizarea principalelor mijloace de producție, oficiile industriale s-au desființat.

¹ *Scnteia* nr. 692 din 1 decembrie 1946.

² *Ibidem*, nr. 28 (p. a III-a) din 26 august 1947, p. 646—686.

³ *Ibidem*, nr. 847 din 16 iunie 1947.

din guvern s-au ridicat împotriva propunerilor partidului de a se pune capăt situației economice grele și inflației prin mobilizarea resurselor interne ale țării. Aceștia cereau contractarea unui împrumut înrobitor cu imperialiștii anglo-americani, împrumut care după părerea lor era singura soluție posibilă pentru refacerea economiei și înfăptuirea reformei monetare ¹.

În pofida tuturor uneltirilor, sabotajului și acțiunilor de subminare din partea dușmanilor regimului democratic, masele populare organizate și conduse de P.C.R. au dat viață programului de măsuri propus de partid.

La 15 august 1947 a fost înfăptuită reforma monetară, punind capăt haosului monetar și inflației. Efectuată pe baza resurselor interne și a ajutorului U.R.S.S. fără împrumuturi externe, fără știrbirea independenței naționale a țării, reforma monetară a avut, ca rezultat, sprijinirea dezvoltării forțelor de producție și crearea condițiilor necesare creșterii productivității muncii, însănătoșirii și echilibrării vieții noastre economice și financiare ².

Ca urmare a eforturilor susținute depuse de clasa muncitoare spre sfârșitul anului 1947 producția industrială se apropie de nivelul celei din 1938. În octombrie 1947 producția lunară de fontă ajunsese la 9590 tone față de 4488 în 1945, cea de oțel de 21 496 tone față de 10387, cea de zinc crescuse de la 40 tone în 1945 la 206 tone, cea de sodă caustică de la 771 tone la 1 643 tone, producția de cherestea de la 23 425 tone la 56 670 tone, cea de ciment de la 17 829 tone la 43 619, iar cea de geamuri de la 1 363 tone la 2 440 ³. Bugetul statului a fost echilibrat pentru prima oară după timp de decenii. Realizările obținute în domeniul economic ar fi fost mult mai mari dacă eforturile oamenilor muncii nu s-ar fi izbit de politica sabotoare a burgheziei și a trusturilor imperialiste, dacă sectorul deținut de stat în industrie ar fi fost mai puternic. Cît de mult a frînat acțiunea de refacere a țării sabotajul elementelor capitaliste și al firmelor străine reiese clar din faptul că în sectorul petrolifer cu toate eforturile depuse, producția de petrol era numai de 59% față de 1938. Cu toate acestea era evident că țara noastră pornise ferm pe drumul consolidării ei economice.

Măsurile luate de puterea populară din inițiativa P.C.R. începînd din decembrie 1946, expresie a adîncirii caracterului anticapitalist al revoluției, au lovit cu tărie în pozițiile economice și politice ale burgheziei, au pregătit terenul alungării ei definitive și totale din viața politică a țării.

În decursul aplicării acestor măsuri, statul democrat-popular și-a lărgit atribuțiile intervenind cu succes în dirijarea vieții economice, s-a perfecționat continuu. Procesul de sfărîmare a vechiului aparat de stat și de creare a noilor organe populare s-a accentuat.

Înfăptuirea cu succes a programului de refacere economică a țării inițiate de P.C.R., întărirea continuă a puterii populare au dovedit încă

¹ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., dosar nr. 1/1/1947.

² *Scnteia* nr. 909 din 30 august 1947.

³ *Ibidem*, nr. 992 din 5 decembrie 1947.

o dată mai mult maselor largi muncitoare justețea politicii partidului, a contribuit la întărirea influenței partidului în mase și la izolarea burgheziei de popor.

În cursul anului 1947, au avut loc însemnate schimbări în raporturile de clasă în România, în structura și orientarea unor partide și organizații democratice.

P.C.R. devenise cel mai puternic partid politic din țară, numărând în decembrie 1947 peste 800 000 de membri¹, având puternice organizații în întreaga țară și legături trainice în rândurile maselor muncitoare.

În anii primei etape a revoluției populare, P.C.R. a desfășurat o largă muncă de întărire organizatorică și de călire politică a rândurilor sale, de editare și difuzare în mase a operelor marxism-leninismului, de ridicarea a nivelului politic și ideologic al membrilor de partid. În anii 1944—1947 au fost tipărite, difuzate în tiraje de masă și s-a organizat studierea a numeroase opere de bază ale marxism-leninismului, documente și materiale ale P.C.U.S. și ale P.C.R. etc.

Până în 1947 au fost tipărite și difuzate peste 80 de lucrări ale clasiceilor marxism-leninismului, materiale privind istoria P.C.U.S. etc. Dintre acestea au fost numeroase lucrări de bază ale marxism-leninismului ca : „Munca salariată și capital”, „Salar, preț-profit”, „Capitalul”, vol. I, „Mizeria filozofiei”, „Războiul civil în Franța” de Karl Marx, „Decăderea feudalismului și ridicarea burgheziei”, „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință”, „Rolul muncii în procesul transformării maimuței în om”, „Anti-Düring”, „Originea familiei, proprietății private și a statului”, „Războiul țărănesc german” de Fr. Engels, „Manifestul Partidului Comunist” de Marx și Engels, „Imperialismul stadiul cel mai înalt al capitalismului”, „Două tactici ale social-democrației și revoluția democratică”, „Statul și revoluția”, „Stingismul — boala copilăriei comunismului”, „Revoluția proletară și renegatul Kantski”, „Tezele din aprilie” de V. I. Lenin, precum și alte lucrări. Istoria P.C.U.S. curs scurt, „Marxismul și chestiunea națională”, „Despre bazele leninismului”, „Despre materialismul dialectic și materialismul istoric”, „Problemele leninismului” de I. V. Stalin etc.²

În 1947 funcționau 212 școli de cadre de partid de diferite grade cu 4 993 cursanți³. Se difuza pe scară largă literatura sovietică, iar presa de partid și îndeosebi ziarul „Scînteia” atinsese un tiraj de masă. Larga muncă politică și ideologică desfășurată de P.C.R. a avut un rol însemnat în lupta împotriva ideologiei burgheze, în opera de pregătire a maselor în vederea trecerii la revoluția socialistă.

Datorită politicii juste promovate de P.C.R. de stabilire și dezvoltare continuă a relațiilor de colaborare cu partidul social-democrat, de refacere a unității clasei muncitoare, spre sfîrșitul anului 1947 se creaseră condițiile necesare realizării unității politice ideologice și orga-

¹ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., dosar nr. 9, fond 1/1947, p. 129.

² *Ibidem*, dosar nr. 452, fond 1, 1944—1947, p. 6—13.

³ *Ibidem*, dosar 9, fond 1/1947.

nizatorice a mișcării muncitorești din România în cadrul unui singur partid marxist-leninist.

Această mare victorie obținută în lupta împotriva oportunismului și reformismului din mișcarea muncitorească din țara noastră, a avut o influență covârșitoare asupra procesului desăvârșirii revoluției burghezo-democratice și a trecerii la revoluția socialistă. Clasa muncitoare unită a putut mult mai bine să exercite hegemonia sa asupra tuturor forțelor sociale interesate în lupta pentru dezvoltarea societății, în lupta pentru socialism.

Sub conducerea P.C.R. activau puternice organizații de masă, sindicale, de tineret și de femei etc. Sindicatelor care cuprindeau peste un milion de membri organizați constituiau un puternic instrument de luptă în mîna proletariatului ușurînd prin activitatea lor lupta clasei muncitoare pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă, asigurarea rolului de hegemon al proletariatului în acest proces.

Transformări însemnate au avut loc și în rîndurile maselor țărănești. Ca urmare a schimbărilor produse în rîndurile țărănimii după desființarea moșierimii ca clasă și a muncii politice desfășurată de P.C.R., alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare s-a transformat dintr-o forță predominantă antifeudală într-o forță anticapitalistă iar Frontul Plugarilor a încetat să mai fie o grupare a întregii țărănime devenind o organizație a țărănimii muncitoare. În mediul rural activau puternice sindicate ale salariaților agricoli, care desfășurau o largă acțiune de organizare și educare a proletariatului agricol, de apărare a intereselor acestuia împotriva chiaburimii. Toate acestea arătau că în a doua jumătate a anului 1947 în România sînt coapte condițiile de trecere la o nouă etapă revoluționară, etapa revoluției socialiste.

În același timp schimbări însemnate au avut loc și în tabăra reacționară. Întărirea regimului democrat din România prin munca eroică a poporului muncitor, realizările guvernului, succesul reformei monetare și perspectiva îmbunătățirii condițiilor de trai ale oamenilor muncii din țara noastră, au dat lovitură puternice pozițiilor și influenței partidelor reacționare și în primul rînd partidului național-țărănesc. După înfrîngerea zdrobitoare în alegerile din 1946, în rîndurile partidelor politice reacționare s-a accentuat și mai mult procesul de destrămare. Singur P.N.Ț. a încercat să-și mai continue activitatea politică, dar și acesta, ca urmare a pierderii legăturii cu masele și a acaparării posturilor de conducere ale partidului de către elementele legionare, s-a transformat într-o grupare teroristă¹.

În cursul anului 1947, pe măsură ce revoluția își dezvăluia tot mai mult caracterul său anticapitalist, cînd principalele sarcini ale desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice fuseseră îndeplinite, conflictul dintre forțele revoluționare și gruparea burgheză din guvern devenise tot mai puternic. Burghezia grupată în jurul partidului liberal condus de Tătărescu sperase că va reuși să influențeze desfășurarea revoluției în așa fel încît interesele ei economice și politice să fie salvate. Ea își pusese mari

¹ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosar nr. 9, fond 1/1947, p. 36—40.

speranțe în sprijinul monarhiei și în ajutorul pe care-l aștepta din partea cercurilor imperialiste. Desfășurarea revoluției făcuse însă irealizabilă înlăturarea acestor planuri. De aceea în vara anului 1947 gruparea burgheză sub conducerea lui Tătărescu, își dă pe față poziția ei contrarevoluționară și trece deschis la acțiuni antidemocratice și antiguvernamentale. În numeroase centre din țară fruntașii tătărăscieni incită la doborârea autorităților locale, calomniază guvernul și încearcă să folosească lipsurile economice în scopul doborârii guvernului¹. În vara anului 1947 în scopul apărării intereselor economice și politice ale burgheziei și a frînării procesului revoluționar, Tătărescu a apelat direct la ajutorul puterilor imperialiste. Colaborarea în parlament și guvern cu reprezentanții burgheziei se apropia de sfârșit.

În a doua jumătate a anului 1947, raportul de forțe se schimbase în favoarea clasei muncitoare și a aliaților ei. Aceasta a făcut posibilă înlăturarea din guvern în noiembrie 1947 a ultimei grupări politice — exponente a intereselor clasei exploatatoare și a monarhiei — gruparea lui Tătărescu. Prin demiterea din guvern a grupului Tătărescu — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej la 7 noiembrie 1947 — s-a înlăturat factorul care, de la 6 martie și pînă acuma a încercat să zădărnicească opera economică și politică a guvernului condus de Dr. Petru Groza.

În urma îndepărtării din guvern a reprezentanților burgheziei și a numirii în locul lor a noilor miniștri și subsecretari de stat, guvernul în noua lui componență era un guvern care exprima pe deplin interesele clasei muncitoare, interesele țărănimii muncitoare și ale intelectualității legate de popor.

Schimbările politice din a doua jumătate a anului 1947 au pus la ordinea zilei doborârea monarhiei și proclamarea R.P.R. La 30 decembrie 1947, a fost abolită monarhia și proclamată Republica Populară Română. Clasa muncitoare aliată cu țărănimea muncitoare, a luat în întregime puterea politică în mâinile ei trecînd astfel la înlăturarea sarcinilor revoluției socialiste.

În procesul luptei pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, țara noastră s-a desprins din sistemul imperialist și a pus capăt stării de dependență față de țările imperialiste. În acest sens, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spune: „Forțele democratice, conduse de partid, au înfrînt încercările reacțiunii de a restaura vechile stări de lucruri și au pus capăt pentru vecei dependenței țării de puterile imperialiste. Discreditate în fața poporului, lipsite de bază în mase, partidele politice reacționare au suferit o zdrobitoare înfrîngere în alegerile din 1946 și au dispărut curînd de pe arena politică a țării.

La sfîrșitul anului 1947 a fost înlăturată monarhia, România proclamîndu-se Republică Populară. Aceasta a marcat momentul istoric al încheierii primei etape a revoluției democrat-populare și al trecerii la înlăturarea sarcinilor mărețe ale revoluției socialiste”².

¹ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. dosar nr. 9, fond 1/1947, p. 129.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *40 de ani de luptă a partidului*, București, Ed. Politică, 1961, p. 22.

Desfășurarea revoluției populare în România în prima etapă a dovedit încă o dată justetea și deplina actualitate a indicației leniniste cu privire la inexistența unui zid despărțitor între revoluția burghezo-democratică și revoluția socialistă, la legătura dintre aceste două etape ale aceluiași proces revoluționar neîntrerupt. P.C.R., folosind cu măiestrie noile condiții internaționale favorabile, a reușit să mobilizeze și să conducă la luptă cele mai largi mase populare, să instaureze în focul revoluției puterea democrat-populară — instrument principal în opera de desăvîrșire a revoluției burghezo-democratice și de trecere la revoluția socialistă.

Smulgerea puterii politice din mâinile claselor exploatatoare de către clasa muncitoare, aliată cu țărănimea muncitoare, reprezintă cucerirea fundamentală a oamenilor muncii din România. Ea a marcat desăvîrșirea sarcinilor revoluției burghezo-democratice și trecerea la îndeplinirea sarcinilor revoluției socialiste. Statul democrat-popular a devenit un stat al dictaturii proletariatului.

ИЗ ИСТОРИИ БОРЬБЫ РУМЫНСКОЙ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ ЗА ЗАВЕРШЕНИЕ БУРЖУАЗНО-ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ И ЗА ПЕРЕХОД К СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ

РЕЗЮМЕ

После 23 августа 1944 г. под руководством коммунистической партии в Румынии развернулась мощная революционная борьба, результатом которой были завершение буржуазно-демократической революции и переход к социалистической революции.

РКП, основываясь в своей деятельности на марксистско-ленинском учении и творчески применяя его в условиях развития народной революции, сумела в течение нескольких месяцев, следовавших за 23 августа, привлечь к борьбе за осуществление своей программы революционных преобразований большинство населения, преодолеть ожесточенное сопротивление эксплуататорских классов и образовать 6 марта 1945 года первое действительно демократическое правительство в истории Румынии.

В этот период времени РКП организовала рабочий класс, создала союз между рабочими и крестьянами для совместной борьбы, руководила народными выступлениями, поддерживавшими продолжение антигитлеровской войны, демократизацию страны и осуществление аграрной реформы революционным путем.

После 6 марта 1945 г., когда в руках революционных сил находилась государственная власть, РКП на основании постановлений Национальной конференции руководила борьбой масс за восстановление национальной экономики, за укрепление и развитие рабоче-крестьянской власти. Были разоблачены и разгромлены национал-шовинистические выступления, организованные эксплуататорскими классами, а также был разрешен, на демократической основе, национальный вопрос. В результате издания законов об аграрной реформе помещичество было ликвидировано как класс. Буржуазно-помещичьи партии — Национал-цэрэнистская и Национал-либеральная — были разоблачены, изолированы от масс и разгромлены во время больших народных движений 1946—1947 гг.

После победы демократических сил на парламентских выборах, в ноябре 1947 г., народно-демократическое государство при поддержке выбранного демократического парламента приняло целый ряд мер, в особенности экономического характера, способствовавших действительному восстановлению народного хозяйства, прекращению саботажа и спекуляций, которыми занимались эксплуататорские классы. В этой борьбе против реакции и буржуазных элементов из среды правительства, народная власть продолжала укрепляться. В результате укрепления народно-демократического государства и многосторонней помощи, оказанной стране Советским правительством, Румыния разорвала сковывавшие ее цепи империализма; ее независимость и суверенитет непрерывно укреплялись. Упрочнение роли гегемона пролетариата в революции, а также и союза рабочего класса с рабочим крестьянством, широкая поддержка, оказанная всем народом коммунистической партии, позволили во второй половине 1947 года приступить к изгнанию из правительства последних представителей буржуазии, упразднить монархию и провозгласить 30 декабря 1947 г. создание Румынской Народной Республики.

Таким образом, рабочий класс и его союзники взяли полностью в свои руки государственную власть, что означало начало нового революционного этапа, социалистической революции.

ASPECTS DE LA LUTTE DU PARTI COMMUNISTE DE ROUMANIE POUR LE PARACHÈVEMENT DE LA RÉVOLUTION BOURGEOISE-DÉMOCRATIQUE ET LE PASSAGE À LA RÉVOLUTION SOCIALISTE

RÉSUMÉ

Au lendemain du 23 Août 1944, une énergique action révolutionnaire fut engagée en Roumanie, sous la direction du parti communiste, laquelle eut pour effet de parachever la révolution bourgeoise-démocratique et d'ouvrir la voie à la révolution socialiste.

S'appuyant sur la doctrine marxiste-léniniste appliquée de façon créatrice, compte tenu des conditions dans lesquelles se déroulait la révolution populaire, le P.C.R. réussit, dans le bref intervalle de quelques mois à peine après le 23 Août, à entraîner la majorité du peuple dans la lutte pour la réalisation d'un programme de transformations révolutionnaires, à briser la résistance acharnée des classes exploiteuses et à instaurer, le 6 mars 1945, le premier gouvernement vraiment démocratique de l'histoire de la Roumanie.

Au cours de cette période, le P.C.R. réussit à organiser la classe ouvrière, à forger l'alliance de combat entre ouvriers et paysans et à prendre la direction des grandes actions populaires appelées à soutenir la guerre antihitlérienne, la démocratisation du pays et la réalisation, par des moyens révolutionnaires, de la réforme agraire.

Après le 6 mars 1945, les forces révolutionnaires s'étant emparées du pouvoir, le P.C.R., appliquant les résolutions de la Conférence Nationale du Parti, dirigea la lutte des masses en vue de la restauration économique du pays, de la consolidation et de l'extension du pouvoir ouvrier et paysan. Les actions nationalistes et chauvines des classes exploiteuses furent mises à nu et réduites à néant, et le problème national fut résolu sur des bases démocratiques. Les lois relatives à la réforme agraire supprimèrent les grands propriétaires terriens en tant que classe. Les partis bourgeois-agrariens — le Parti National Paysan et le Parti National Libéral —

furent démasqués, isolés des masses et anéantis au cours des grandes actions qui se déroulèrent en 1946 et 1947.

Après la victoire des forces démocratiques aux élections parlementaires de novembre 1947, l'Etat démocratique populaire, avec l'appui du parlement démocratique issu des élections, prit une série de mesures, d'ordre économique notamment, lesquelles contribuèrent de façon efficace à restaurer l'économie nationale et à réprimer les tentatives de sabotage et de spéculation des classes exploiteuses. Cette lutte contre la réaction et les éléments bourgeois du gouvernement eut pour effet de consolider et de fortifier de plus en plus le pouvoir populaire. Grâce à cette consolidation de l'Etat démocratique populaire et à l'appui multiforme de l'U.R.S.S., la Roumanie réussit à se dégager des chaînes de l'impérialisme et à affermir sans cesse son indépendance et sa souveraineté. Le renforcement du rôle dirigeant du prolétariat dans la révolution, la consolidation de l'alliance entre la classe ouvrière et la paysannerie laborieuse et le large appui que le peuple tout entier accorda au parti communiste permirent, dans la seconde moitié de 1947, d'éliminer du gouvernement les derniers représentants de la bourgeoisie et d'aboutir, le 30 décembre 1947, à l'abolition de la monarchie et à la proclamation de la République Populaire Roumaine.

La classe ouvrière et ses alliés prenaient ainsi entièrement en main le pouvoir, ce qui marqua le début d'une nouvelle étape révolutionnaire, celle de la révolution socialiste.

LUPTA P.M.R. PENTRU DEZVOLTAREA RELAȚIILOR ECONOMICE ROMÎNO-SOVIETICE

DE

M. HOROVITZ

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a exercitat o influență puternică asupra dezvoltării istorice a țării noastre. Istoricul relațiilor economice dintre România și Uniunea Sovietică constituie o imagine grăitoare a traducerii în viață în relațiile economice internaționale a principiilor marxim-leninismului, ale internaționalismului proletar și reflectă superioritatea socialismului asupra capitalismului în sfera relațiilor internaționale. Trăsătura fundamentală care străbate ca un fir roșu întreaga evoluție a relațiilor romîno-sovietice — relații internaționale de tip nou, fără precedent în istorie — o prezintă ajutorul frățesc, internaționalist acordat de Marea Țară a socialismului victorios pentru victoria revoluției socialiste în țara noastră, pentru dezvoltarea economiei și culturii Romîniei.

Cu ajutorul frățesc al Marii Uniuni Sovietice, poporul romîn condus de către partid, a lichidat într-o scurtă perioadă istorică înapoierea de veacuri a țării, transformînd România dintr-o semicolonie jefuită sălbatec de trusturile monopoliste internaționale într-o țară liberă și independentă, dintr-o țară agrară înapoiată cu o industrie slab dezvoltată într-o țară cu o puternică industrie socialistă în continuă dezvoltare și cu o agricultură înfloritoare, socialistă. Ajutorul economic al Uniunii Sovietice a fost și este un factor esențial în realizarea sarcinilor construirii socialismului în patria noastră, în accelerarea ritmului de dezvoltare a economiei noastre naționale. Luptînd ferm și consecvent pentru dezvoltarea relațiilor economice romîno-sovietice, partidul a asigurat independența politică și economică a țării noastre, a apărat cuceririle revoluționare ale oamenilor muncii de intervenția imperialismului agresiv, a făurit din patria noastră o puternică verigă în cadrul lagărului strîns unit, monolit, al țărilor socialiste. În decursul celor 40 de ani de existență glorioasă, partidul marxist-leninist din România a recunoscut în Partidul Comunist al Uniunii

Sovietice avangarda mișcării comuniste mondiale, cel mai experimentat și călit detașament al mișcării comuniste internaționale, și a folosit în mod creator, în condițiile istorice concrete din țara noastră, uriașa experiență acumulată de Uniunea Sovietică în construirea socialismului și comunismului.

Strălucitele succese repurtate de țara noastră ca și de celelalte țări socialiste, precum și de lagărul socialist în ansamblu — după cum se subliniază în Declarația Consfătuirii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din noiembrie 1960 de la Moscova — „au fost obținute datorită aplicării juste a legilor generale ale construcției socialiste, ținându-se seama de particularitățile istorice ale fiecărei țări și de interesele sistemului socialist în ansamblul lui, datorită eforturilor depuse de popoarele acestor țări, datorită strînsei lor colaborări frățești și ajutorului reciproc internaționalist, și, în primul rînd, datorită ajutorului frățesc, internaționalist al Uniunii Sovietice”¹.

Făurirea Primului Stat al Muncitorilor și Țăranilor din lume a adus în viața internațională o concepție nouă în relațiile dintre state, chemind la coexistență pașnică toate statele, indiferent de orînduirea lor social-economică. Această chemare lansată încă din primele zile după cucerirea puterii de către clasa muncitoare din Rusia a fost adresată și Romîniei burghezo-moșierești, vecină cu Rusia Sovietică, dar ea nu a găsit nici un ecou la cîlica conducătoare de la cîrma statului romîn. Oligarhia burghezo-moșierească de la conducerea Romîniei a făcut tot posibilul ca relațiile dintre Uniunea Sovietică și Romînia burghezo-moșierească să fie cît mai puțin încheiate în toate domeniile de activitate, de teama înrîuririi pe care ar fi putut s-o aibă aceste relații asupra clasei muncitoare din țara noastră. Relațiile economice dintre Romînia și Uniunea Sovietică au fost aproape inexistente în perioada dintre cele două războaie mondiale. Deși tradiția relațiilor comerciale romîno-ruse era extrem de veche, acestea fiind favorizate de vecinătatea geografică și de accesibilitatea căilor de transport, iar existența puterii sovietice crea premise și mai favorabile pentru extinderea vechilor legături comerciale romîno-ruse, guvernele burghezo-moșierești care s-au perindat la cîrma țării noastre au împiedicat pe toate căile dezvoltarea normală a acestor relații, preferînd să aservească Romînia capitalului străin. Singura forță internă care a militat de la crearea sa pentru dezvoltarea relațiilor romîno-sovietice a fost Partidul Comunist din Romînia.

Capitalul monopolist internațional care deținea pozițiile cheie în economia națională a Romîniei folosea comerțul exterior ca un mijloc de jefuire a economiei romînești, pompînd de aici materii prime la prețuri derizorii în schimbul unor mărfuri industriale scumpe, transformînd astfel țara noastră într-o sursă ieftină furnizoare de materii prime și o piață de desfacere pentru produsele fabricate, menținînd-o totodată ca o sferă

¹ Declarația Consfătuirii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești, noiembrie 1960, Ed. politică, București, 1960, p. 21.

de investiții de capital rentabile. Aservirea economiei României burghezo-moșierești de către trusturile monopoliste a avut loc în condițiile unei lupte crâncene între monopolurile internaționale, îndeosebi între monopolurile germane, franceze și anglo-americane, luptă îndârjită care s-a soldat în preajma celui de al II-lea război mondial cu penetrația masivă a trusturilor germane și cucerirea poziției dominante de către acestea.

Partea pe care o dețineau cele 3 mari puteri imperialiste (Anglia, Franța și Germania) în comerțul nostru exterior în perioada 1928—1937 a fost de 42% la import și de peste 35% la export; acapararea pieții noastre de către Germania hitleristă în timpul dictaturii fasciste a avut drept rezultat că în anul 1943 73,7% din importul și 63,3% din exportul României era monopolizat de firmele germane. În perioada dintre cele două războaie mondiale comerțul României cu Uniunea Sovietică nu a reprezentat, chiar atunci când a atins nivelul maxim, nici măcar 0,1% din totalul comerțului exterior al României.

În condițiile grele ale ilegalității, Partidul Comunist din România a militat ferm împotriva transformării României într-un cap de pod al războiului pregătit de reacțiunea internațională contra Uniunii Sovietice.

Într-un manifest electoral publicat în ziarul „Înainte”, organ al Blocului Muncitoresc-Țărănesc, din 12 iunie 1926, se prevede ca un punct în programul Blocului Muncitoresc-Țărănesc lupta „pentru încetarea înarmărilor și pregătirilor războinice și pentru pace cu toate popoarele vecine și reluarea legăturilor comerciale cu Rusia Sovietică”¹.

Congresul al IV-lea al Partidului Comunist din România, ținut în 1928, a cerut tuturor comunistilor să lege lupta zilnică a muncitorilor și țăranilor contra exploatării capitalistă-moșierești cu lupta contra pregătirii războiului antisovietic.

Partidul Comunist din România a demascăat vehement minciunile propagandei imperialiste despre așa-zisul „caracter dezorganizator” pe care l-ar avea comerțul exterior sovietic pe piața mondială luînd atitudine fățișă și intransigentă față de campania dezlănțuită de capitalul internațional împotriva Uniunii Sovietice, sub pretextul existenței pretinsului „dumping” sovietic — adică al prețurilor scăzute cu care ar fi vîndut Uniunea Sovietică mărfurile sale pe piața mondială în scopul producerii de perturbări în economia țărilor capitaliste. Un document din ilegalitate al partidului, demascînd această campanie, arată că sub cuvîntul „luptei contra „dumpingului” rusec, se organizează diferitele congrese și conferințe agrare, menite să atragă țări noi în frontul antibolșevic, întinzîndu-l de la Marea Mediterană pînă la coastele Mării Baltice. Totodată se împiedică exportul cerealelor rusești sub același cuvînt, împiedicînd în felul acesta cumpărarea de mașini pentru industrializarea U.R.S.S. Și totodată, țăranului, ruinat prin scăderea prețurilor la cereale, și muncitorului, aruncat din fabrică din cauza crizei generale, li se aruncă în ochi

¹ Documente din istoria Partidului Comunist din România, 1923—1928. E.S.F.I..P., 1953, p. 466.

fraza „dumpingului” — iată cine vă ruinează, frații voștri roșii, cu „dumpingul” lor. Sub cuvîntul luptei contra „dumpingului” provocările contra U.R.S.S., diplomatice și nediplomatice, pașnice și violente, devin din ce în ce mai dese. Sub acest cuvînt se măresc bugetele și efectivele armatelor imperialiste, sub acest cuvînt se mărește mereu numărul și tonajul vapoarelor de război. Tot sub acest cuvînt se organizează bande înarmate de fasciști, menite să nimicească azi mișcarea revoluționară a proletariatului și țărănimii și să servească mîine drept coloană de atac contra granițelor U.R.S.S.”¹.

Congresul al V-lea al Partidului Comunist din România a pus în centrul atenției partidului sarcina de luptă contra pregătirilor războiului antisovietic și sublinia că: „războiul contra U.R.S.S. . . va fi totodată războiul nemilos contra maselor muncitoare din România însăși” și că „partidul va putea să mobilizeze masele cele mai largi la luptă contra acestui pericol numai atunci cînd va ști să explice acestor mase că, apărînd U.R.S.S., ele se apără totodată pe sine însele, apără interesele lor zilnice, interesele lor vitale și istorice. . .”²

Abia după 17 ani de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie au fost reluate relațiile diplomatice dintre România și Uniunea Sovietică, restabilire împiedicată atîția ani de oligarhia burghezo-moșierească de la conducerea Romîniei. După încă 2 ani, la 15 februarie 1936, a fost încheiat primul acord comercial între România și Uniunea Sovietică. Și după încheierea acestui acord, schimbul de mărfuri între cele două țări a fost infim în urma sabotaajului firmelor capitaliste din România.

Situația comerțului romîno-sovietic în perioada 1936-1940³

(în mil lei)

Anii	Import în Romînia din U.R.S.S.	Export din Romînia în U.R.S.S.
1936	5 887	4 106
1937	53 185	6 910
1938	13 336	28 207
1939	1 479	20 021
1940	14 003	10 134

La 26 februarie 1941 a fost semnat la Moscova Tratatul de comerț și navigație între România și Uniunea Sovietică, care însă nu a fost pus în aplicare. La 22 iunie 1941 a început criminalul război antisovietic pornit împotriva popoarelor pașnice ale Uniunii Sovietice.

¹ Fragment din articolul *Război contra războiului imperialist*, publicat în revista ilegală *Lupta de clasă*, nr. 1 din 20.I.1931. Reprodus după *Documente din istoria P.C.R., 1929-1933*, E.S.P.L.P., 1956, p. 121-122.

² *Documente din istoria P.C.R., 1929-1933*, E.S.P.L.P., 1956, p. 257.

³ După Mitiță Constantinescu, *Relațiile economice între Romînia și U.R.S.S.*, Editura Cartea rusă, 1945, p. 11.

Eliberarea României de sub jugul fascist a deschis o eră nouă în relațiile economice romîno-sovietice. S-a ridicat o dată pentru totdeauna bariera artificială dintre poporul romîn și popoarele sovietice aruncată în calea prieteniei dintre cele două popoare de către clasele exploataatoare din România burghezo-moșierească într-un scop diversionist, pentru a abate atenția proletariatului romîn de la lupta de clasă împotriva capitalului. În lupta armată comună pentru eliberarea României de sub jugul fascist s-a cimentat prietenia frățească romîno-sovietică. Uniunea Sovietică — călăuzindu-se după principiile internaționalismului proletar — a acordat un ajutor frățesc țării noastre în marea operă de construire a socialismului, traducînd în viață porunca lui Lenin, după care nu începe discuție că „proletariatul din țările înaintate poate și trebuie să ajute masele muncitoare înapoiate și că dezvoltarea țărilor înapoiate va putea ieși din stadiul ei actual atunci cînd proletariatul victorios din republicile sovietice va întinde mina acestor mase și le va putea sprijini”¹.

Burghezia romînă sprijinită de capitalul internațional n-a cedat de bună voie și s-a cramponat cu toată energia de putere pentru a împiedica lupta poporului romîn pentru cucerirea independenței sale naționale și spre a readuce țara noastră la rangul de semicolonie aservită puterilor capitaliste occidentale. În perioada 23 August 1944 — 6 martie 1945, cercurile reacționare dominante din guvernele României căutau să compromită eforturile de a stabili bune relații romîno-sovietice și urmăreau să îndrepte România pe vechiul făgaș al aservirii ei capitalului monopolist internațional. Condițiile armistițiului semnat la 12 septembrie 1944 între România și Uniunea Sovietică conțineau clauze extrem de blînde pentru țara noastră. Despăgubirile prevăzute în condițiile de armistițiu erau infime în comparație cu pagubele provocate de trupele lui Antonescu pe teritoriul Uniunii Sovietice în perioada criminalului război antisovietic. Totuși, guvernele cu preponderență reacționară care s-au perindat la cirna țării în perioada 23 August 1944 — 6 martie 1945 au sabotat în mod conștient executarea prevederilor armistițiului în scopul creării unei atmosfere nesănătoase în relațiile romîno-sovietice și printr-o serie de manevre dușmănoase au aruncat greutatea asupra păturilor sărace ale poporului romîn în loc să impună la contribuții pe îmbogățirii de război. În același timp, reprezentanții partidelor burgheze din guvern încercau pe toate căile să frîneze dezvoltarea normală a relațiilor comerciale dintre Uniunea Sovietică și România și se sforțau să reînnoade legăturile de afaceri întrerupte în timpul războiului cu firmele capitaliste occidentale.

În perioada imediată după eliberarea țării noastre de sub jugul fascist reorganizarea transporturilor era de importanță vitală pentru economia națională a României. Ajutorul Uniunii Sovietice s-a îndreptat în primul rînd în această direcție; astfel a fost semnat la Moscova, la 16 ianuarie 1945, primul acord romîno-sovietic după eliberare, care a avut drept obiect reglementarea problemei transporturilor, determinînd

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 31, E.S.P.L.P., 1956, p. 225—226.

reluarea în condiții optime a circulației feroviare, civile și militare, între cele două țări ¹.

Instaurarea puterii democrat-populare în țara noastră la 6 martie 1945 prin venirea la putere a guvernului Dr. Petru Groza a însemnat o cotitură importantă în relațiile economice dintre România și Uniunea Sovietică. După cum a arătat tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în Raportul politic al Comitetului Central la Conferința națională a Partidului Comunist Român din octombrie 1945, relațiile României cu Uniunea Sovietică, „relații atât de grav compromise prin politica de dușmănie față de U.R.S.S. practică de Maniu și Brătianu în perioada dominației lor în guvern, cât și prin sabotarea executării armistițiului, au căpătat înfățișarea unor relații de susținută prietenie, îmbrățișată de masele largi populare cu cea mai mare căldură. *Este prietenia sinceră, loială și permanentă pe care partidul nostru a avut-o întotdeauna înscrisă pe steagul său*” ².

Puterea democrat-populară — în care rolul conducător i-a revenit clasei muncitoare în frunte cu Partidul Comunist Român — a pus capăt tentativelor reacțiunii de a aservi România imperialismului și s-a îndreptat în mod hotărît în direcția corespunzătoare intereselor naționale ale României, militând consecvent și ferm pentru o colaborare rodnică între România și Uniunea Sovietică în toate domeniile de activitate: politic, economic, cultural, militar etc. Pe această linie promovată de către Partid, în luna aprilie 1945 a plecat la Moscova o delegație guvernamentală română în scopul încheierii unor importante acorduri economice între România și Uniunea Sovietică. Tratatul romîno-sovietic au fost terminate într-un timp extrem de scurt în decurs de 19 zile fiind încheiate toate acordurile; Uniunea Sovietică a satisfăcut neîntârziat și integral toate cererile părții românești, chiar de la prima enunțare a lor ³.

Acordurile economice încheiate între România și Uniunea Sovietică în mai 1945 au constituit un ajutor de neprețuit în redresarea economiei românești și au îndepărtat din țara noastră atât spectrul foametei cât și al șomajului în industrie. În primii ani după eliberarea țării noastre de sub jugul fascist livrările sovietice de mărfuri au avut un rol esențial în refacerea economiei românești distruse de război; reorganizarea, transporturilor s-a făcut cu materialul rulant pus la dispoziție de U.R.S.S. și cu sprijinul neprecupețit al tehnicienilor sovietici; reluarea activității productive în principalele ramuri industriale s-a făcut cu ajutorul materiilor prime și semifabricatelor sovietice care au asigurat folosirea mai completă a capacităților de producție existente și a forței de muncă; importurile sovietice au contribuit la sporirea producției agricole și au asigurat hrana populației în anii de secetă. Iată cum caracterizează aceste acorduri tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în Raportul Politic al Comitetului Central la Conferința Națională a Partidului Comunist Român din octombrie 1945: „Prin acordurile economice încheiate la Moscova, guvernul

¹ *Probleme economice*, nr. 1, 1948, p. 74.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., Buc., 1955, p. 31.

³ Mitiță Constantinescu, *Relațiile economice între România și U.R.S.S.*, Ed. Cartea rusă, 1945, p. 68.

Petru Groza a reușit să soluționeze în mare măsură problema materiilor prime și a transporturilor. Încheierea acestor acorduri între România și Uniunea Sovietică constituie un ajutor considerabil pentru ridicarea economică a țării, pentru evitarea șomajului industrial¹.

Primul acord comercial după eliberarea țării noastre de sub jugul fascist semnat la Moscova în mai 1945 a avut un rol important în reluarea activității industriale, soluționând problema aprovizionării cu materii prime a tuturor ramurilor industriale. Livrările sovietice de metale feroase și neferoase, cocs, cărbune, cauciuc, azbest, cabluri, chimicale, feroaliaje și alte mărfuri au asigurat producția în industria metalurgică, a petrolului, a chimiei, a lemnului, celulozei și hîrtiei etc. Importul a 40 000 de tone de bumbac sovietic a asigurat producția pe un an de zile a fabricilor noastre textile, lucrînd cu întreaga lor capacitate de producție. Tot cu sprijinul Uniunii Sovietice a fost rezolvată problema aprovizionării cu cărbuni a țării noastre, Uniunea Sovietică înlesnind Romîniei încheierea unui acord comercial cu Polonia pentru livrarea a 830 000 tone cărbuni de Silezia, dintre care 430 000 tone livrabile încă în cursul anului 1945.

Pe baza acordurilor încheiate la Moscova în mai 1945 Uniunea Sovietică ne-a acordat un ajutor substanțial în reorganizarea transporturilor. U.R.S.S. a restituit Căilor Ferate Romîne, fără nici o compensație : 115 locomotive, 15 000 de vagoane, un număr de trenuri speciale (ateliere, băi etc.) și a închiriat pe timp de doi ani 6 400 vagoane de marfă. Pentru îmbunătățirea transporturilor pe șosele, Uniunea Sovietică ne-a livrat 2 000 de autocamioane și materia primă pentru fabricarea de cauciucuri în țară. De asemenea datorită Uniunii Sovietice a fost posibilă reluarea activității în transporturile navale și aeriene, prin aportul adus de Uniunea Sovietică la noile societăți mixte de transport create.

Armata Sovietică care staționa la noi în țară a ajutat poporul romîn în campania agricolă — sabotată de moșieri, chiaburi și uneltele lor — din anul 1945 în multe locuri din țară, punînd la dispoziție mijloace de transport și chiar sămînță. Rezultatele slabe ale recoltei din anul 1945 au fost de asemenea îndepărtate, cu ajutorul Uniunii Sovietice ; Uniunea Sovietică a salvat poporul romîn de la foamete împrumutîndu-ne pe termen de doi ani 15 000 de vagoane de grîu și 15 000 de vagoane de porumb, cu toate că ea însăși avea dificultăți în aprovizionarea cu cereale în timp ce imperialiștii americani au vîndut porumb stricat la preț de camătă.

În schimbul mărfurilor importate din Uniunea Sovietică, România a livrat Uniunii Sovietice produse petrolifere, lemnoase și materiale de construcții care au contribuit la refacerea economiei naționale a Uniunii Sovietice. Începînd din anul 1945, Uniunea Sovietică deține primul loc în comerțul exterior al țării noastre. În anul 1945 partea Uniunii Sovietice în comerțul exterior al Romîniei a fost de 94,2% la export și 97,6% la import². În anii următori greutatea specifică a Uniunii Sovietice

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 49.

² *Vneșneia trgovlea SSSR s soțialisticeskimi stranami*, Vneștorghizdat, Moscova, 1957, p. 135.

în comerțul exterior al țării noastre a scăzut datorită dezvoltării relațiilor comerciale cu celelalte țări socialiste și cu unele țări capitaliste, deși volumul absolut al schimburilor comerciale dintre România și Uniunea Sovietică a crescut continuu.

Acordurile economice romîno-sovietice semnate la Moscova în mai 1945 nu s-au limitat numai la sfera schimburilor de mărfuri, ci s-au extins și asupra colaborării romîno-sovietice în domeniul producției. Un rol important în refacerea economiei naționale a Romîniei distruse de război l-a avut acordul de colaborare economică dintre România și Uniunea Sovietică semnat la 8 mai 1945 la Moscova în legătură cu crearea societăților mixte pe acțiuni romîno-sovietice, societăți de tip nou, neîntilnit încă în economia noastră — „Sovrom”-urile¹. Aceste întreprinderi au jucat un rol pozitiv atît în crearea unor noi ramuri industriale cît și în refacerea și dezvoltarea întregii economii a Romîniei, care a suferit pierderi mari în urma ocupației germano-fasciste a țării. În raportul prezentat în ziua de 8 mai 1951 la Adunarea solemnă în cinstea celei de-a 30-a aniversări a întemeierii Partidului Comunist din România, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a arătat că întreprinderile „Sovrom” în țara noastră „sînt nu numai un post înaintat în dezvoltarea economiei noastre pe calea socialismului, ci și o școală de gospodărire socialistă, de răspîndire a experienței socialiste în cele mai importante domenii ale economiei”².

Relațiile de prietenie romîno-sovietice au fost consolidate prin faptul că Uniunea Sovietică a hotărît la 6 august 1945 să restabilească relațiile diplomatice cu țara noastră. La 22 august 1945 a sosit la București primul reprezentant diplomatic al Uniunii sovietice acreditat pe lângă guvernul democrat al Romîniei iar la 23 August 1945 s-a căzut de acord între guvernele Uniunii Sovietice și Romîniei ca reprezentanța U.R.S.S. la București și a Romîniei la Moscova să fie ridicate la rangul de ambasade.

Prietenia Uniunii Sovietice față de țara noastră s-a dovedit și cu prilejul Conferinței de pace de la Paris. În timp ce puterile imperialiste căutau să ne impună condiții înrobitoare care puneau în primejdie independența economică și politică a țării noastre și să exploateze sălbatic poporul romîn, Uniunea Sovietică s-a situat pe poziția fermă a apărării intereselor poporului nostru muncitor.

La 20 februarie 1947 a fost încheiat primul tratat de comerț și navigație dintre România și Uniunea Sovietică, după eliberarea țării noastre de sub jugul fascist, care a contribuit în mod deosebit la dezvoltarea relațiilor comerciale romîno-sovietice în perioada următoare. Acordul comercial romîno-sovietic din 20 februarie 1947 prevedea livrarea de către Uniunea Sovietică țării noastre pînă la sfîrșitul anului 1948 a mărfurilor celor mai necesare economiei naționale romînești, în valoare totală de 25 milioane dolari americani. Structura acestor importuri era extrem de avantajoasă economiei romînești; 68% erau materii prime (cocs, cărbune, minereu de fier, caolină, floridă de calciu, antimoniu, mică, aluminiu, bumbac puf și semințe agricole), 9% erau semifabricate (țagle, cauciucuri

¹ Vezi Ing. S. Zeigher, *Colaborarea economică romîno-sovietică, Probleme economice*, nr. 3/1948, p. 24.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 405.

sintetice) și 23 % erau produse finite (mașini unelte, mașini agricole, mijloace de transport, medicamente etc.). Dat fiind dificultățile mari care afectau balanța de plăți externe a țării noastre, Uniunea Sovietică a consimțit să acorde un credit de 40 % din valoarea totală a exporturilor sovietice — deci un credit de 10 milioane dolari — pe termen de 5 ani, fără nici o garanție reală în produse, ipotecii sau depunere de valori în gaș¹. La numeroase articole, cantitățile de mărfuri livrate de Uniunea Sovietică în anul 1947 țării noastre depășeau cu mult întregul import al României efectuat în anul 1938 la mărfurile respective, după cum rezultă din situația de mai jos :

Situația comparativă a importului românesc din U.R.S.S. din anul 1947 față de importul total al României din anul 1938²

Marfa importată	Importul total al României în anul 1938 Tone	Importul României din U.R.S.S. în anul 1947 Tone	% importul României din U.R.S.S. în 1947 față de importul total 1938
Cocs	62 944	105 000	166,9
Cărbuni	27 000	119 400	442
Fontă	6 156	35 000	568
Semifabricate de oțel	103 083	18 000	17,5
Minereu de fier	114 327	95 000	83,1
Feroaliaje	3 412	3 426	100,4
Sulf	1 564	1 370	87,5
Electrozi	362	537	148,5
Autocamioane	2 000	515	25,7
Bumbac puf	20 304	13 000	64
Cauciuc	2 065	550	26,6

Cantitățile importate din U.R.S.S. la principalele produse necesare industriei românești reprezentau, aproape întreg importul românesc la produsul respectiv din acei ani, astfel cum rezultă din tabelul de mai jos :

Greutatea specifică a importului României din U.R.S.S. în anii 1946—1947 din importul total al țării³

Denumirea mărfii	1946 %	1947 %
Cocs	80	92
Fontă	100	100
Feroaliaje	100	94
Minereu de fier	78	100
Semifabricate de oțel	100	91
Cupru	80	47
Cositor	—	100
Sulf	86	100
Electrozi	100	80
Bumbac	99,2	99
Lină	100	78
Cauciuc	90	88

¹ N. Djamo și P. Corcovcanu, *U.R.S.S. în ajutorul României, Probleme economice*, nr. 1/1948, p. 74—75.

² Ion Gheorghe Maurer, *Acordurile economice romino-sovietice și refacerea țării noastre, în Probleme economice*, nr. 3/1948, p. 12.

³ *Ibidem*, p. 12.

Este necesar să subliniem că ajutorul Uniunii Sovietice din anii aceia a fost cu atât mai prețios, cu cât ne amintim de marile dificultăți de a procura aceste mărfuri pe piața mondială în perioada imediat post-belică la care trebuie să adăugăm și marile nevoi proprii ale Uniunii Sovietice la aceste produse în anii grei de refacere a economiei sovietice în urma uriașelor distrugerii provocate de agresorii fasciști pe teritoriul sovietic. Livrările sovietice de materii prime pentru industria metalurgică și textilă precum și de materiale și echipament industrial au permis ca industria noastră siderurgică să lucreze încă de atunci cu aproximativ 70—80% din capacitatea ei totală de producție iar industria textilă să utilizeze între 64—86% din capacitatea ei de producție¹.

În iunie 1947 — în urma plecării unei delegații guvernamentale române la Moscova — țara noastră a încheiat cu Uniunea Sovietică o convenție deosebit de avantajoasă prin care întreaga cantitate de cereale solicitată ne-a fost livrată la un preț inferior celui mondial și mult mai mic decât prețul plătit pentru un import de cereale din Statele Unite ale Americii².

În anul 1947 efortul oamenilor muncii din țara noastră conduși de către partid a avut drept rezultat obținerea unor mari succese în refacerea economiei naționale. La înfăptuirea propunerilor partidului cu privire la reforma monetară și la redresarea economică n-a fost necesar să apelăm la finanța internațională — după cum năzuia burghezia românească. În timp ce reprezentanții burgheziei din guvern preconizau un împrumut de la capitaliștii anglo-americani — ca singura soluție posibilă pentru consolidarea economiei naționale — Partidul Comunist Român a demonstrat că aceasta a fost posibil de realizat și fără intervenția capitalului străin, fără burghezie și împotriva burgheziei. Ajutorul permanent al Uniunii Sovietice a constituit o pavăză sigură împotriva amestecului imperialismului în treburile interne ale țării noastre.

După doborârea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Române s-a trecut la cea de-a doua etapă a revoluției populare din țara noastră — etapa revoluției socialiste. Ajutorul multilateral al Uniunii Sovietice a fost un factor important care a accelerat procesul trecerii de la prima la cea de a doua etapă a revoluției noastre populare. „Politica justă și fermă dusă de partid, — a arătat tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, — abnegația cu care muncitorii, țărani, intelectuali români și cei aparținând minorităților naționale au pornit la opera de refacere economică a țării și de consolidare a cuceririlor democratice obținute, marele ajutor economic, tehnic, cultural acordat țării noastre de Uniunea Sovietică în condițiile grele ale perioadei postbelice, — toate acestea au permis trecerea într-un termen istoricește scurt de la etapa de desăvârșire a revoluției burghezo-democratice la o etapă nouă, socialistă a revoluției populare”³.

¹ S. Petrescu, *Ajutorul U.R.S.S. în industrializarea socialistă a țării noastre*, în *Probleme economice*, nr. 8/1955, p. 15—16.

² *Probleme economice*, nr. 8/1954, p. 19.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 834.

Începutul celei de a doua etape a revoluției populare în țara noastră este marcat pe plan internațional de un eveniment de o covârșitoare importanță pentru dezvoltarea relațiilor economice romino-sovietice. La 4 februarie 1948 se semnează la Moscova Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală între Republica Populară Română și Uniunea Sovietică¹.

Importanța tratatului pentru dezvoltarea țării noastre și caracterul diametral opus al acestui Tratat față de tratatele semnate în trecut de țara noastră cu puterile imperialiste au fost subliniate de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în raportul politic al Comitetului Central la Congresul Partidului Muncitoresc Român din februarie 1948. „Conținutul recentului tratat, — arăta tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — ca, în genere, conținutul relațiilor politice și economice între țara noastră și Uniunea Sovietică, prezintă un izbitor contrast cu tratatele și acordurile de „prietenie”, „ajutor”, sau oricum le-ar zice, încheiate între statele imperialiste și vasalii lor. Relațiile de prietenie romino-sovietice contribuie la consolidarea suveranității noastre, ne ajută să ne dezvoltăm economia, ne ajută să întărim independența noastră politică și economică”².

Semnarea Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală între R. P. Română și U.R.S.S. a fost urmată la 18 februarie 1948 de semnarea acordului comercial pe anul 1948; un element nou și pozitiv pentru dezvoltarea relațiilor economice romino-sovietice a fost menținerea prețurilor stabilite în cadrul Acordului din 1947 și pentru schimbul de mărfuri prevăzut pentru anul 1948, ceea ce a contribuit la stabilitatea și consolidarea economiei noastre naționale. Schimbul de mărfuri dintre România și Uniunea Sovietică capătă o amploare din ce în ce mai mare. Iată evoluția volumului comerțului exterior U.R.S.S. — R.P.R. pe perioada 1946—1948 (în milioane ruble)³:

1946—211,4
1947—260,2
1948—558,9

În această perioadă se constată nu numai o majorare considerabilă a volumului schimbului de mărfuri romino-sovietic, ci și o schimbare substanțială în structura importului românesc; paralel cu majorarea importului de utilaje, combustibil și materii prime pentru industrie, scade importul de produse agro-alimentare.

Avîntul în muncă al oamenilor muncii din țara noastră conduși de către partid a determinat ca la începutul anului 1948 nivelul producției industriale să se apropie de anul 1938. La aceasta a contribuit în mare măsură și ajutorul economic al Uniunii Sovietice după cum arată tov. Gh. Gheorghiu-Dej în Raportul politic al Comitetului Central la primul Congres al Partidului Muncitoresc Român: „Acordurile economice din 20 februarie 1947 și 18 februarie 1948 între U.R.S.S. și România au contribuit mult la redresarea producției noastre, asigurînd o însemnată parte din

¹ *Scnteia* nr. 1039 din 7 februarie 1948.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 141.

³ *Vneșneia torgovlea SSSR s soșialisticeskimi stranami*, Vneștorghezdat, Moscova, 1957, p. 136.

cocsul, oțelul, fonta, feroaliajele, bumbacul și alte materii prime necesare industriei noastre”¹.

Prietenia poporului sovietic față de poporul nostru se manifestă din plin și în vara anului 1948 când Uniunea Sovietică a luat hotărârea de a reduce din despăgubirile de război datorate de țara noastră. În scrisoarea trimisă de I.V. Stalin, președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., către dr. Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri al R. P. Romîne, se arată : „Dorind să ușureze restabilirea cît mai grabnică a economiei naționale a Romîniei și ținînd seama de relațiile de prietenie între cele două țări, Guvernul Sovietic a luat hotărîrea de a reduce suma ce a mai rămas de plătit drept reparațiuni de război cu începere de la 1 iulie a.c. cu 50%”².

După preluarea întregii puteri politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare — sub conducerea clasei muncitoare în frunte cu partidul de tip marxist-leninist — și naționalizarea principalelor mijloace de producție, o măsură deosebit de importantă care a contribuit la dezvoltarea relațiilor economice romîno-sovietice a fost instaurarea monopolului comerțului exterior socialist în țara noastră. Experiența sovietică a demonstrat că numai prin stabilirea monopolului de stat al comerțului exterior socialist poate fi apărută construirea socialismului de intervenția capitalului străin; folosind experiența sovietică țara noastră a organizat întreprinderile de stat de comerț exterior care au preluat efectuarea tuturor operațiunilor de export-import.

La sfîrșitul anului 1948 s-au creat în țara noastră premisele pentru trecerea la conducerea planificată a economiei naționale. Folosirea experienței și a metodelor sovietice de planificare au favorizat elaborarea în termen scurt a primului plan anual de dezvoltare a economiei naționale. În primii doi ani de economie planificată — 1949 și 1950 — producția industriei socialiste a crescut de 2,4 ori față de 1948. Relevînd succesele obținute de poporul romîn pe calea industrializării socialiste a țării noastre, în raportul prezentat în ziua de 8 mai 1951 la Adunarea Solemnă în cinstea celei de a 30-a aniversări a întemeierii Partidului Comunist din Romînia, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej subliniază că aceste succese „n-ar fi fost cu puțință fără imensul ajutor politic și economic pe care ni l-a acordat în permanență Țara socialismului victorios, Uniunea Sovietică, inclusiv ajutorul în utilaj, materii prime și semifabricate, cît și în specialiști și experiență tehnică-organizatorică”³.

Anul 1949 — anul în care a fost realizat primul plan de dezvoltare a economiei naționale a R. P. Romîne are o semnificație deosebită pentru colaborarea economică dintre țările socialiste, pentru dezvoltarea relațiilor economice romîno-sovietice. În acest an a fost creat Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, organ care are drept scop să contribuie, prin unirea și coordonarea eforturilor țărilor membre ale Consiliului, la dezvoltarea planică a economiei naționale, la accelerarea progresului economic și tehnic în aceste țări, la ridicarea nivelului industrializării țărilor

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 146.

² *Scînteia* nr. 1142 din 10 iunie 1948.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 394.

cu o industrie mai puțin dezvoltată, la creșterea continuă a productivității muncii și la ridicarea neîncetată a bunăstării popoarelor țărilor membre ale Consiliului de Ajutor Economic Reciproc¹. În raportul la ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej arată că prin crearea Consiliului de Ajutor Economic Reciproc, țara noastră capătă „o bază economică solidă, atât în lupta pentru independența națională, împotriva planurilor imperialismului anglo-american de înrobire a popoarelor, cât și în munca de construire mai grabnică a socialismului în țara noastră”².

Activitatea Consiliului de Ajutor Economic Reciproc a contribuit la apariția și dezvoltarea unor forme noi de colaborare și ajutor reciproc între țările lagărului socialist, menite a întări și mai mult puterea economică a fiecărei țări socialiste în parte și a lagărului socialist, în ansamblul său. Relațiile economice romîno-sovietice au continuat să se dezvolte și mai departe în mod intens, atât prin încheierea acordurilor bilaterale, cât și prin activitatea de colaborare multilaterală desfășurată în cadrul Consiliului de Ajutor Economic Reciproc. În urma unei recomandări din anul 1949 a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc s-a dezvoltat pe bază de acorduri bilaterale colaborarea tehnico-științifică între țările socialiste, adică realizarea unui schimb de experiență și ajutor reciproc în domeniul tehnico-științific. La 17 februarie 1950 a fost semnat acordul cu privire la colaborarea tehnico-științifică între R.P. Romîna și Uniunea Sovietică, prin care, printre altele, a fost creată o comisie romîno-sovietică de colaborare tehnico-științifică.

În cadrul colaborării tehnico-științifice dintre R.P. Romîna și Uniunea Sovietică, a avut loc între cele două țări un larg schimb de documentație tehnico-științifică (informații, proiecte pentru construcții capitale, desene de execuție de mașini și utilaje, procedee tehnologice etc.) transmițeri de patente și licențe, ajutor la construcția și darea în exploatare a unor întreprinderi industriale, pregătirea de cadre tehnice, colaborarea între institutele de cercetări și proiectări etc. Transmiterea gratuită de documentații aduce mari economii țării care folosește documentația respectivă deoarece ea plătește numai costul copierii și al transportului. Pînă la sfîrșitul anului 1958, țara noastră a primit din Uniunea Sovietică în cadrul Acordului de Colaborare tehnico-științifică peste 700 de documentații tehnico-științifice la care se mai adaugă un număr de peste 340 documentații primite în cadrul Acordului de Ajutor Tehnic. Din aceste documentații menționăm: proiectele instalațiilor tehnologice pentru mai multe rafinării, proiectul pentru instalația de reformare catalitică a benzinei, documentație pentru fabricarea autocamionului „Steagul Roșu”, a tractoarelor, a unor motoare electrice antigrizutoase, procesul tehnologic de fabricație a acidului sulfuric etc.etc. Uniunea Sovietică ne-a acordat ajutor tehnic la reconstrucția și dezvoltarea centrului siderurgic Hunedoara, la construirea unor mari centrale electrice etc. În aceeași perioadă,

¹ Vezi Articolul I din *Statutul Consiliului de Ajutor Economic Reciproc* publicat în Buletinul oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne, nr. 7 din 7 mai 1960.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 175.

R. P. Romîna a transmis Uniunii Sovietice aproximativ 400 documentații tehnico-științifice: proiecte de clădiri demontabile pentru șantierele petrolifere, documentație despre obținerea industrială a acetilenei din gaz metan etc.¹.

În perioada 1951—1958 au făcut practică de specializare în U.R.S.S. — în cadrul colaborării tehnico-științifice — aproape 800 specialiști romîni la care se mai adaugă peste 900 specialiști romîni care și-au ridicat calificarea tehnică în întreprinderile sovietice în cadrul Acordului de Ajutor Tehnic; în aceeași perioadă aproape 300 specialiști sovietici au studiat experiența noastră în domeniul fabricării și utilizării bitumului, al obținerii acetilenei din gaz metan, recoltării și prelucrării stufului, al fabricării stîlpilor din beton armat pentru liniile de transport de energie electrică, în domeniul medicinei (geriatriei etc.)².

Un mare număr de studenți și aspiranți romîni au studiat și studiază în continuare în Uniunea Sovietică, însușindu-și cuceririle cele mai noi ale științei sovietice în diferite domenii. Dăm mai jos un tabel cu numărul absolvenților și candidaților în științe care au studiat în U.R.S.S. în perioada 1952—1957³:

	A n i i											
	1952		1953		1954		1955		1956		1957	
	Ab-solv.	Cand. șt.	Ab-solv.	Cand. șt.	Ab-solv.	Cand. șt.	Ab-solv.	Cand. șt.	Ab-solv.	Cand. șt.	Ab-solv.	Cand. șt.
Inv. Tehnic	14	12	76	33	258	29	348	7	259	7	175	6
„ agrosilvic	—	—	10	6	67	7	26	6	60	5	61	3
„ econ.-jurid.	—	—	65	14	103	17	96	12	85	5	43	8
„ univ.	—	—	18	13	61	13	55	8	56	11	47	17
„ medical	—	—	—	6	11	4	11	5	8	2	5	3
„ sportiv	—	—	—	—	28	1	26	1	26	—	31	—
„ artistic	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Total	14	12	169	72	528	71	622	39	494	30	362	37

Uniunea Sovietică a dat țării noastre un ajutor substanțial în realizarea planului de electrificare a țării. În plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 26 octombrie 1950, în care s-a dezbătut proiectul planului lucrărilor de electrificare și de folosire a apelor, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej arată în raportul asupra planului de electrificare a țării că „Marea Țară a socialismului ne dă și pe acest tărîm un sprijin considerabil, care constă atît în ajutor tehnic, cît și în utilajul necesar construirii unor fabrici de turbo-generatoare, de mașini și aparatură electrică grea etc.”⁴. Ajutorul Uniunii Sovietice la realizarea planului de

¹ V. Bucur și S. Someșan, *Colaborarea economică a R.P.R. cu fările sistemului mondial socialist*. Din lucrarea *Economia Romîniei între anii 1944—1959*, Ed. Acad. R.P.R., 1959, p. 557—563.

² *Ibidem*, p. 560—563.

³ Gh. Gaston Marin, *Ajutorul economic al U.R.S.S. în construirea socialismului în țara noastră*, în *Probleme economice*, nr. 10/1957, p. 128.

⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 343.

electrificare a țării a constat din livrarea de echipamente și utilaje pentru termo și hidrocentralele electrice construite, punerea la dispoziție a documentației tehnice necesare, trimiterea de specialiști care au lucrat la instalarea noilor centrale, specializarea în fabricile de mașini, aparataj și materiale electrotehnice din U.R.S.S. a unui mare număr de muncitori, tehnicieni și ingineri. Uniunea Sovietică ne-a livrat utilajele și ne-a acordat ajutor tehnic pentru construirea și punerea în funcțiune a hidro și termocentralelor electrice de la Hunedoara, Sadu, Moroeni, Sîngiorgiul de Pădure Borzești, Comănești, Ovidiu, Paroșeni etc.

În condițiile favorabile ale existenței și dezvoltării continue a sistemului mondial socialist, a lărgirii formelor de colaborare economică între țările lagărului socialist și a ajutorului frățesc al Uniunii Sovietice, folosind experiența sovietică în construirea economiei planificate, precum și uriașul progres realizat de Uniunea Sovietică în domeniul economiei, științei, tehnicii și culturii, a fost posibil ca poporul român să treacă la elaborarea și înlăptuirea primului plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale a R.P. Romîne într-un timp relativ scurt. În perioada primului plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale a R.P. Romîne pe anii 1951—1955, poporul nostru — sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Român — a obținut succese mărețe în opera de construire a bazei economice a socialismului.

Trecerea de la planificarea anuală la planificarea de perspectivă a economiei noastre naționale a fost însoțită de încheierea acordurilor economice pe termen lung cu celelalte țări socialiste, astfel cum s-a precizat în recomandările sesiunii a II-a a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc din anul 1949. Prin încheierea de acorduri comerciale bilaterale de lungă durată se realiza în mod indirect în această etapă a dezvoltării sistemului mondial socialist coordonarea planurilor de dezvoltare a economiei naționale a țărilor socialiste.

Primul acord economic pe termen lung al R.P. Romîne a fost încheiat cu Uniunea Sovietică pentru perioada 1952—1955 și a fost semnat la Moscova la 24 august 1951, după ce anterior, la 15 martie 1951 a fost semnat Acordul comercial și de plăți între U.R.S.S. și R.P.R. pe anul 1951. Acordul economic de lungă durată a avut o importanță deosebită în realizarea obiectivelor primului plan cincinal de dezvoltare a economiei noastre naționale, în industrializarea socialistă a Romîniei, fiind o expresie concludentă a ajutorului frățesc al Uniunii Sovietice pentru dezvoltarea economică a țării noastre. Acest acord a fost astfel caracterizat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej: „Recentul acord de lungă durată între U.R.S.S. și R.P.R. care prevede o mărire a schimburilor cu peste 50% față de nivelul mediu al anilor 1948—1951, este deosebit de grăitor în această privință. Uniunea Sovietică va livra țării noastre fabrici și uzine întregi, instalații complete pentru întreprinderi”¹.

Acordul economic de lungă durată prevedea atât livrarea de instalații complete pentru întreprinderi, cît și acordarea de către Uniunea Sovietică a ajutorului tehnic la proiectarea, construirea și punerea în func-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 430.

țiune a instalațiilor livrate țării noastre. Prevederile din acordul de lungă durată referitoare la livrarea reciprocă de mărfuri erau precizate și completate în fiecare an prin semnarea unor protocoale speciale, potrivit sarcinilor care rezultau din planurile curente de dezvoltare a economiei naționale.

În anii primului plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale a R.P. Române, Uniunea Sovietică a livrat țării noastre mașini și utilaje în valoare de 1,3 miliarde ruble din care instalațiile pentru întreprinderi complete reprezentau 475 milioane ruble¹. Cu ajutorul livrărilor sovietice de instalații pentru întreprinderi complete au fost realizate mari și importante obiective industriale ale primului nostru plan cincinal. În perioada 1950—1955, Uniunea Sovietică ne-a livrat utilaje pentru 4 termocentrale și o hidrocentrală, pentru furnale cu un volum de 450 și 700 m³, pentru 3 mari cuptoare Martin, pentru o uzină cocschimică, pentru o fabrică de aglomerare și pentru 14 instalații de flotație pentru minereu. De asemenea U.R.S.S. ne-a livrat utilaj complet pentru rafinării de petrol, pentru uzina de tractoare, pentru întreprinderi producătoare de rulmenți, materiale electroizolante, amoniac, sodă caustică și calcinată, foi de țigarete, penicilină, lapte praf, suc de fructe².

Importante construcții culturale din țara noastră au fost realizate cu utilaje și ajutorul tehnic al Uniunii Sovietice: Combinatul Poligrafic „Casa Științei”, Centrul Cinematografic Buftea, Centrul de Televiziune București etc. La construirea podului de peste Dunăre între țara noastră și R.P. Bulgaria, Uniunea Sovietică a participat — alături de alte țări ale lagărului socialist — cu specialiști în construcții de înaltă calificare și a pus la dispoziție tehnica cea mai înaintată în construcții.

Livrările sovietice de materii prime și materiale au asigurat dezvoltarea în ritm rapid a industriei noastre grele, precum și a altor ramuri industriale în anii primului nostru plan cincinal. Importul din U.R.S.S. la principalele materii prime și materiale în perioada 1951—1955 a acoperit cea mai mare parte a importului țării noastre la aceste produse. Dăm mai jos volumul importului din U.R.S.S. la principalele materii prime și materiale în anii primului plan cincinal de dezvoltare a economiei noastre naționale: (în mii tone)³

	1951	1952	1953	1954	1955
Cocs	136,0	299,0	298,0	391,0	437,0
Minereu de fier	350,0	467,0	488,0	544,0	242,0
Laminate	202,0	191,0	253,0	338,0	206,0
Metale neferoase (inclusiv laminate)	6,5	9,0	7,6	12,3	14,2
Bumbac puf	35,0	35,0	32,0	26,0	33,0

¹ *Vneșneia torgovlea SSSR s soșialisticeskimi stranami*, Vneștorghizdat, Moscova, 1957, p. 140.

² I. P. Oleinik, *Dezvoltarea industriei României în anii regimului democrat-popular*, Ed. politică, București, 1960, p. 158.

³ Gh. Gaston Marin, *Ajutorul economic al U.R.S.S. în construirea socialismului în țara noastră*, în *Probleme economice*, nr. 10/1957, p. 123.

Uniunea Sovietică a dat un ajutor frățesc țării noastre în rezolvarea unor dificultăți temporare care s-au ivit pe parcurs în perioada primului plan cincinal al țării noastre. Astfel, dată fiind apariția la sfârșitul anului 1953 a unor dificultăți temporare în balanța de plăți externe a țării noastre, prin acordul semnat la 31 martie 1954, Uniunea Sovietică ne-a acordat un credit de 200 milioane ruble, dintre care 105 milioane ruble pentru cumpărarea de mărfuri în U.R.S.S. în cursul anului 1954 și restul sumei pentru plata restanțelor create în schimbul de mărfuri între U.R.S.S. și R. P. Română în anul 1953 în valută liber convertibilă¹.

Societățile mixte romîno-sovietice create în cele mai importante ramuri ale economiei noastre naționale la începutul perioadei de refacere după distrugerile războiului au îndeplinit un rol de pîrghie a ridicării nivelului întregii economii romînești. În anul 1954 activitatea rodnică a societăților mixte romîno-sovietice a pregătit condițiile pentru trecerea conducerii întreprinderilor societăților în mîinile organizațiilor de stat din România. Societățile mixte sovieto-romîne, îndeplinindu-și sarcinile care le-au fost trasate, s-a convenit între guvernul U.R.S.S. și guvernul R.P.R. asupra predării către R.P.R. a părții de participație sovietică din aceste societăți.

La 31 martie și la 18 septembrie 1954 au fost semnate la Moscova Acordurile privind vînzarea și predarea către R. P. Română a părții de participație sovietică din următoarele 12 societăți mixte sovieto-romîne: „Sovrometal”, „Sovromcărbune”, „Sovromtransport”, „Sovromutilaj petrolifer”, „Sovromnaval”, „Sovromtractor”, „Sovromchim”, „Sovromgaz”, „Sovromlemn” „Sovrom construcție” „Sovrombanc”, și „Tars”. Valoarea părții de participație sovietică din societățile menționate, care a fost predată Romîniei, urma să fie achitată de către partea romînă în condițiuni avantajoase, în rate eșalonate pe o serie de ani².

La 13 decembrie 1955 s-a semnat la București un acord cu privire la transferarea către Republica Populară Romînă — în condiții avantajoase — a participației sovietice la societatea mixtă sovieto-romînă „Sovrompetrol”³. În cei peste 10 ani de activitate, societatea Sovrompetrol a adus o contribuție însemnată la avîntul industriei petrolifere în țara noastră; ca rezultat al rodniciei colaborării romîno-sovietice, extracția petrolului în România s-a dublat ajungînd în anul 1955 la 10 575 000 tone, iar întreaga producție de țiței se prelucrează în țară. În Raportul tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej la Congresul al II-lea al P.M.R. se dă o înaltă apreciere ajutorului internaționalist al Uniunii Sovietice în legătură cu această problemă. „Aceasta — se arată în raport — este un imens sprijin pe care din nou, U.R.S.S. îl dă țării noastre în dezvoltarea economiei sale; după ce ne-a ajutat să refacem industria petroliferă și s-o ridicăm la ni-

¹ *Vneșneia torgovlea SSSR s soșialisticeskimi stranami*, Vneștorghizdat, Moscova, 1957, p. 137.

² *Scnteia* nr. 3087 din 25 septembrie 1954.

³ *Scnteia* nr. 3466 din 15 decembrie 1955.

velul de producție și tehnic de astăzi, ne predă cota sa de participatie în condițiile cele mai avantajoase pentru Republica Populară Română”¹.

În cadrul primului plan cincinal de dezvoltare a economiei noastre naționale, colaborarea tehnico-științifică dintre R. P. Română și Uniunea Sovietică a luat o mare extindere, fiecare sesiune a Comisiei sovieto-române de colaborare tehnico-științifică examinând problemele schimbului de experiență tehnico-științifică în diferite domenii ale economiei naționale. De pildă, în cadrul celei de a 5-a sesiuni care a avut loc la Moscova în februarie 1955 s-a stabilit ca Uniunea Sovietică să transmită Republicii Populare Române în anul 1955 documentația tehnică necesară fabricării de mașini și unelte agricole, utilaje pentru industria petroliferă precum și documentația tehnologică pentru fabricarea de diferite produse industriale și documentația de proiectare pentru construcția de spitale și întreprinderi ale industriei alimentare. De asemenea s-a stabilit ca Uniunea Sovietică să primească specialiști români care să cunoască realizările sovietice în domeniul construcției de mașini agricole și aparate și să trimită în R.P. Română un grup de specialiști sovietici care să acorde ajutor tehnic în problemele tehnologiei producției în diferite ramuri industriale. Totodată la această sesiune s-a hotărât ca, la rîndul ei, R. P. Română să transmită Uniunii Sovietice documentația tehnică pentru fabricarea aparatelor folosite în tehnica securității, precum și desenele de execuție pentru utilajul necesar fabricării anumitor feluri de materiale de construcție și să informeze un grup de specialiști sovietici despre realizările tehnice din industrie².

Primul plan cincinal de dezvoltare a economiei noastre naționale a fost realizat înainte de termen datorită efortului și avîntului în producție al oamenilor muncii din țara noastră. La aceasta a adus o contribuție importantă și ajutorul Uniunii Sovietice.

Directivile Congresului al II-lea al Partidului Muncitoresc Român au călăuzit activitatea oamenilor muncii în perioada 1956—1960 pentru dezvoltarea continuă a tuturor ramurilor economiei noastre naționale și în primul rînd pentru înfăptuirea liniei leniniste de industrializare socialistă bazată pe dezvoltarea cu precădere a industriei grele cu pivotul ei — industria constructoare de mașini. La realizarea cu succes a sarcinilor trasate de Congresul al II-lea al Partidului o contribuție importantă a avut-o colaborarea economică cu celelalte țări socialiste și îndeosebi ajutorul economic al Uniunii Sovietice. În această perioadă, coordonarea planurilor economice de dezvoltare a economiei naționale a țărilor socialiste se face în mod direct în sfera producției, ceea ce asigură un ritm rapid de dezvoltare tuturor țărilor socialiste și lagărului socialist în ansamblu.

„Ca forță activă a lagărului socialist, — se arată în Raportul de activitate a C.C. al P.M.R. la Congresul al II-lea al Partidului prezentat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, — R.P.R. își va dezvolta economia sa pe drumul socialismului, bazîndu-se pe bogatele sale resurse și pe puterea

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări, 1955—1959*, Ed. politică, București, 1960, p. 43.

² *Scînteia* nr. 3211 din 17 februarie 1955.

creatoare a poporului nostru muncitor, în cadrul colaborării economice și al într-ajutorării cu țările prietene, folosind experiența și sprijinul Uniunii Sovietice, forța conducătoare a lagărului socialist”¹.

Schimbul de mărfuri dintre Uniunea Sovietică și țara noastră se dezvoltă continuu. În anii 1956 și 1957 schimbul reciproc de mărfuri dintre Uniunea Sovietică și R.P. Română s-a desfășurat pe baza protocoalelor din 11 februarie 1956 și 4 martie 1957.

O deosebită însemnătate în dezvoltarea relațiilor economice romîno-sovietice în perioada următoare au avut-o tratativele dintre delegațiile guvernamentale ale Republicii Populare Romîne și Uniunii Sovietice de la Moscova dintre 26 noiembrie și 3 decembrie 1956. Cele două delegații au declarat de comun acord că principiile expuse în declarația guvernului U.R.S.S. din 30 octombrie 1956 cu privire la bazele dezvoltării și întăririi continue a prieteniei și colaborării între Uniunea Sovietică și celelalte țări socialiste vor contribui la întărirea mai departe a prieteniei între popoarele celor două țări, întrucît aceste principii corespund pe deplin țelurilor pe care le urmărește și Republica Populară Romînă.

La cererea Romîniei de a se acorda sub formă de împrumut o cantitate de grîu pentru a acoperi deficitul din fondul centralizat al statului din cauza recoltei slabe de cereale din anul 1956 Uniunea Sovietică a acceptat să pună la dispoziția țării noastre în prima jumătate a anului 1957 o cantitate de 450 000 tone de grîu pentru aprovizionarea populației sub formă de împrumut, precum și o cantitate de 60 000 tone de furaje necesare întreținerii animalelor, cu plata în cadrul acordului comercial. Împrumutul de cereale urma să fie restituit începînd din anul 1959, în decurs de 3 ani fie în grîne, fie în livrări de alte mărfuri în cadrul acordului de cliring romîno-sovietic, potrivit intereselor economiei naționale romîne. La plenara din 27—29 decembrie 1956, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a subliniat rolul ajutorului sovietic în lichidarea urmărilor recoltei slabe: „...am înlăturat o mare parte a acestora pe baza ajutorului în cereale pe care-l primim din partea U.R.S.S.”².

Ținînd seama de unele dificultăți vremelnice în balanța de plăți externe a Romîniei datorită recoltei slabe din acel an, Uniunea Sovietică a luat, din propria ei inițiativă, hotărîrea de a revizui în favoarea țării noastre drepturile ce i se cuveneau din răsкупărarea de către Romînia a cotei de participație sovietice la fostele societăți mixte romîno-sovietice — „Sovrom”-uri. Uniunea Sovietică a cedat în favoarea Romîniei, în mod gratuit, toate bunurile, fostă proprietate a Germaniei hitleriste și aduse ca participație sovietică la întreprinderile mixte romîno-sovietice renunțînd totodată la toate drepturile ce i se cuveneau din cota sa de beneficii. Totalul sumelor la care a renunțat Uniunea Sovietică din ceea ce i se cuvenea pentru răsкупărarea cotei sale de participare la societățile mixte romîno-sovietice se ridică la 4 300 000 000 lei. În urma acestor reduceri, țării noastre i-a mai rămas de plată pentru răsкупărarea cotei de participație sovietică — și aceasta pe termen lung și în monedă ro-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări, 1955—1959*, Ed. politică, București, 1960, p. 71.

² *Ibidem*, p. 208.

mînească, nu în valută străină — numai valoarea utilajului și instalațiilor pe care Uniunea Sovietică le-a trimis în România ca aport din propriul său venit național.

Tratatul romîno-sovietic din noiembrie-decembrie 1956 au avut drept rezultat și intensificarea schimbului de mărfuri dintre Uniunea Sovietică și țara noastră, prin livrarea suplimentară de mărfuri sovietice necesare industriei romînești, îndeosebi materii prime pentru industria siderurgică. Astfel, în afară de livrările de minereu de fier și cocs metalurgic, U.R.S.S. ne-a livrat o mare cantitate de oțel, ceea ce a permis folosirea deplină a capacității de producție a marelui laminor de țevi de la Roman. În schimb țara noastră a livrat Uniunii Sovietice produse petrolifere, forestiere, chimice și mașini.

Caracterul reciproc avantajos al relațiilor comerciale romîno-sovietice reiese și din sistemul de prețuri practicat în schimbul de mărfuri dintre cele două țări, aceste prețuri fiind stabile, echitabile, stabilite de comun acord. În cuvîntarea rostită la radio de tovarășul Chivu Stoica, cu privire la rezultatele tratatelor romîno-sovietice din noiembrie-decembrie 1956 se expun principiile acestui sistem de prețuri: „Baza schimburilor comerciale între Uniunea Sovietică și Republica Populară Romînă au constituit-o și o constituie prețurile pieței mondiale. Aceasta se aplică atît produselor importate din U.R.S.S. cît și celor exportate de Republica Populară Romînă în Uniunea Sovietică, inclusiv produsele petrolifere, produsele forestiere și altele. În schimburile comerciale dintre U.R.S.S. și R.P. Romînă prețurile mărfurilor rămîn neschimbate pe timp de un an¹.

Cu ajutorul Uniunii Sovietice s-a construit la noi în țară Centrul de cercetări nucleare, în cadrul căruia s-a pus în funcțiune un reactor de 2 000 kw și un ciclotron de 12,5 mega-electroni volți, instalații care servesc la producerea de izotopi radioactivi pentru cercetări și aplicații în chimie, metalurgie, medicină, biologie. De asemenea țara noastră participă la Institutul unificat de cercetări nucleare de la Dubna (U.R.S.S.).

În baza acordului economic încheiat în decembrie 1956, Uniunea Sovietică ne-a acordat ajutor tehnic și un credit industrial în valoare de 270 000 000 ruble pe termen lung, în condiții foarte avantajoase, cu o dobîndă extrem de redusă (2%), pentru construirea în țara noastră de întreprinderi în industria chimică și petroliferă. Acest credit constă în proiecte și livrări de utilaje complexe pentru construirea în țara noastră a 5 mari uzine chimice: o fabrică de îngrășăminte azotoase, cu o capacitate de 210 000 tone pe an și cu posibilități de dublare a acestei capacități, o fabrică de cauciuc sintetic, o fabrică de sodă caustică electrolitică cu secții de mase plastice și două secții de cracare. Cea mai mare parte a utilajelor destinate marelui combinat petrochimic de la Borzești ni se livrează de către U.R.S.S. în contul creditului acordat. Restituirea creditului industrial acordat de către Uniunea Sovietică țării noastre se va face după

¹ Declarația cu privire la tratatele dintre delegațiile guvernamentale ale Republicii Populare Romîne și Uniunii Sovietice. Cuvîntarea rostită la radio de tovarășul Chivu Stoica cu privire la rezultatele tratatelor romîno-sovietice, E.S.P.L.P., București, 1956, p. 25.

punerea în funcțiune a acestor uzine, în decurs de zece ani prin livrarea unei părți din producția acestor întreprinderi. În afară de creditul industrial acordat, Uniunea Sovietică a acceptat să amâne cu patru ani plata ratelor scadente în anii 1957—1959 ale creditelor pe termen lung acordate Republicii Populare Române de către Uniunea Sovietică în perioada 1949—1956.

Livrările reciproce de mărfuri între R.P.R. și U.R.S.S. pe anul 1958 s-au desfășurat pe baza acordului semnat la Moscova la 6 martie 1958 prin care s-a prevăzut creșterea în continuare a volumului de livrări reciproce de mărfuri în comparație cu anul 1957¹.

O contribuție importantă la dezvoltarea colaborării economice între țările socialiste a avut-o Consfătuirea reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din țările participante la Consiliul de ajutor economic reciproc care a avut loc la Moscova între 20 și 23 mai 1958. La această consfătuire s-a confirmat „necesitatea de a se folosi cât mai deplin uriașele posibilități și de a se ține seama sub toate aspectele de interesele reciproce ale țărilor socialiste la elaborarea planurilor de perspectivă, precum și de a lărgi formele reciproc avantajoase de colaborare în scopul ridicării nivelului de industrializare al țărilor cu o industrie mai puțin dezvoltată”².

În legătură cu elaborarea planurilor de perspectivă privind dezvoltarea economiei naționale a Republicii Populare Române și a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste au avut loc la Moscova în luna iulie 1958 tratative romîno-sovietice în cadrul cărora s-a căzut de acord asupra volumului livrărilor reciproce de mărfuri pe anii 1959—1965, precum și asupra unor probleme de colaborare economică între cele două țări³. Încheierea acestor tratative a ajutat ambele țări să ia în considerare mai complet interesele lor reciproce la elaborarea planurilor de perspectivă de dezvoltare a economiei naționale; pentru Uniunea Sovietică la elaborarea planului de 7 ani, pentru Republica Populară Română la elaborarea planului de 6 ani.

Colaborarea tehnico-științifică dintre R. P. Română și Uniunea Sovietică se lărgeste în mod permanent. Sesiunea a 10-a a Comisiei romîno-sovietice pentru colaborarea tehnico-științifică din iulie 1958 a elaborat măsurile necesare în vederea lărgirii colaborării între institutele de cercetări științifice și organizațiile de proiectare din cele două țări în rezolvarea problemelor actuale ale chimiei, petrochimiei etc.⁴.

Condițiile naturale optime de care dispune România pentru dezvoltarea industriei chimice au determinat ca țara noastră să solicite Uniunii Sovietice livrarea pe credit a unui număr de alte unități ale industriei chimice. În legătură cu această problemă tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej arată, în expunerea făcută la ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 26—28 noiembrie 1958, că a primit „o scrisoare de la tovarășul Hrușciiov prin

¹ *Scnteia* nr. 4157 din 7 martie 1958.

² *Ibidem*, nr. 4224 din 25 mai 1958.

³ *Ibidem*, nr. 4273 din 22 iulie 1958.

⁴ *Probleme economice*, nr. 12/1960, p. 30.

care ne aduce la cunoștință că guvernul sovietic este de acord să ne dea un nou ajutor în dezvoltarea industriei chimice, urmînd ca în cursul lunii decembrie să plece la Moscova o delegație pentru a încheia acordul corespunzător”¹.

Ajutorul Uniunii Sovietice constituie un mare aport la îndeplinirea cu succes de către oamenii muncii din țara noastră a obiectivelor planului de șase ani de dezvoltare a economiei naționale a cărui sarcină principală constă în desăvîrșirea construcției socialiste. În cuvîntarea de salut a tovarășului N. S. Hrușciiov la Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român se subliniază unitatea de vederi între partidele și țările noastre în problemele fundamentale ale contemporaneității și se exprimă deplina solidaritate a oamenilor sovietici cu lupta poporului nostru pentru desăvîrșirea construcției socialiste. „Sîntem convinși și vă încredințez, dragi prieteni, — arată tovarășul Hrușciiov — că în noi, în partidul Comunist al Uniunii Sovietice ați avut și veți avea întotdeauna cel mai credincios prieten în lupta noastră comună, că noi vom merge întotdeauna în același pas, împreună cu toate partidele comuniste și muncitorești frățești, împreună cu întreaga clasă muncitoare revoluționară în lupta pentru marea cauză a clasei muncitoare, sub steagul de neînving al marxism-leninismului”².

Congresul al III-lea al Partidului a aprobat Directivele cu privire la planul de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1950—1965 și la schița planului economic de perspectivă pe 15 ani. În elaborarea planului de perspectivă țara noastră a beneficiat de un schimb de păreri și consultații din partea Uniunii Sovietice după cum a subliniat tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în Raportul C.C. al P.M.R. la Congresul al III-lea al Partidului: „...Comitetul Central al partidului nostru a solicitat Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice un schimb de păreri cu privire la prevederile principale ale proiectului de plan pentru dezvoltarea economiei naționale.

Consultările și schimburile de păreri deosebit de fructuoase, marele sprijin pe care-l primim în dezvoltarea economiei naționale, ajutorul multilateral acordat pentru construirea noului centru siderurgic de la Galați, constituie o nouă manifestare a relațiilor de colaborare frățască statornicite între partidele și țările noastre”³.

O sarcină de bază a planului de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965 este continuarea în ritm susținut a industrializării țării, acordîndu-se prioritate industriei grele cu pivotul ei — industria constructoare de mașini. Ajutorul Uniunii Sovietice pentru dezvoltarea industriei grele în țara noastră este demonstrat și de sprijinul acordat la construirea Centrului siderurgic de la Galați — obiectiv principal pe viitorii 10 ani ai programului de perspectivă. După cum se arată în Raportul C.C. al P.M.R. prezentat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej la cel de al III-lea Congres, pentru construirea și aprovizionarea combinatului

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări, 1955—1959*, Ed. politică, București, 1960, p. 530.

² *Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român*, Ed. politică, București, 1960, p. 227.

³ *Ibidem*, p. 38.

în timpul necesar dezvoltării bazei proprii de minereu, Uniunea Sovietică acordă un substanțial sprijin țării noastre.

Directivele Partidului prevăd o lărgire a schimburilor noastre comerciale cu toate țările pentru perioada 1960—1965. Volumul comerțului exterior al țării noastre se va dubla în anul 1965 față de anul 1959, majorându-se în primul rând volumul schimbului de mărfuri cu țările lagărului socialist. În Raportul C.C. al P.M.R. prezentat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al partidului se arată că în cadrul schimburilor noastre comerciale „locul principal îl va ocupa și în viitor comerțul cu Uniunea Sovietică, al cărei ajutor reprezintă o mare contribuție la propășirea economiei noastre”¹.

Un aport considerabil la întărirea și dezvoltarea continuă a legăturilor economice între R.P. Română și Uniunea Sovietică îl reprezintă acordurile semnate la Moscova la 11 noiembrie 1960 : Acordul cu privire la livrările reciproce de mărfuri între R.P. Română și U.R.S.S. în anii 1961—1965 și Acordul cu privire la acordarea de către Uniunea Sovietică în anii 1961—1968 de ajutor tehnic Republicii Populare Romine în construirea unei uzine siderurgice și a altor întreprinderi și centrale electrice. Aceste acorduri constituie un mare aport la îndeplinirea cu succes de către oamenii muncii din țara noastră a planului de șase ani de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965 și vor contribui de asemenea la îndeplinirea planului septenal de dezvoltare a economiei naționale a Uniunii Sovietice.

Acordurile semnate prevăd o considerabilă lărgire a schimbului de mărfuri între R.P. Română și U.R.S.S. În perioada 1961—1965 schimbul de mărfuri va reprezenta aproximativ 13 miliarde ruble și va depăși cu aproape 40% schimbul de mărfuri din cei cinci ani anteriori. În perioada 1961—1965, Uniunea Sovietică va livra României mașini și utilaje în valoare de aproximativ 2 miliarde ruble, printre care, utilaj pentru întreprinderi complete, mașini unelte pentru așchiera metalelor, utilaj de forjare-presare, utilaj pentru industria alimentară, textilă și chimică, utilaj minier, de transport și ridicare și pentru construirea de drumuri, mașini agricole, automobile, 7,1 milioane tone minereu de fier, 2,8 milioane tone coacș, 950 mii tone cărbune cocsificabil, 655 mii tone fontă, 2,8 milioane tone laminate feroase, 150 mii tone bumbac, 520 mii tone concentrat apatită, metale neferoase și altele.

Uniunea Sovietică va acorda ajutor tehnic României în construirea unei oțelării cu o producție de circa 1,5 milioane tone oțel anual, în instalarea unui bluming-slebing și a unui laminor semicontinuu de tablă pentru Combinatul siderurgic de la Galați, în construirea unei uzine de aluminiu cu capacitatea de 50 mii tone anual, a unei uzine pentru prelucrarea secundară a metalelor neferoase cu capacitatea de 26 mii tone anual, a unor stațiuni termoelectrice cu o capacitate totală de 550 mii kW, în dezvoltarea unei uzine de îngrășăminte azotoase de la capacitatea de 100 mii tone amoniac la capacitatea de 200 mii tone și a altor întreprinderi. De asemenea se prevede acordarea de ajutor tehnic României în desfă-

¹ Congresul al III-lea al P.M.R., Ed. politică, București, 1960, p. 103.

șurarea lucrărilor geologice și în elaborarea tehnologiei prelucrării mineurilor polimetalice, în realizarea de lucrări de cercetări științifice și proiectări și predarea documentației tehnice necesare pentru organizarea producției de noi tipuri de mașini și utilaje pentru industria metalurgică, energetică și a altor ramuri industriale. Totodată vor fi primiți specialiști români pentru pregătirea tehnică în producție în întreprinderile sovietice.

În aceeași perioadă Republica Populară Română va livra Uniunii Sovietice 155 mii tone de utilaj tehnologic pentru industria chimică și de prelucrarea petrolului, 181 instalații de foraj, 50 de motonave pentru lacuri, 14 cargoboturi și nave maritime de 4 500 tone, 2 050 000 kVA transformatori electrici, 938 mii tone de țevi de oțel, 9,5 milioane t produse petrolifere, 2,7 milioane t ciment, 595 mii t sodă, 1 060 000 m.c. cherestea de fag, mobilă în valoare de 466 milioane ruble, precum și încălțăminte, confecții, unele produse alimentare și alte mărfuri ¹.

Schimbul reciproc de mărfuri între R.P. Română și U.R.S.S. pe anul 1961 a fost perfectat prin protocolul semnat la Moscova la 7 ianuarie 1961. Volumul convenit al schimbului întrece nivelul prevăzut cu privire la livrările pe anul 1960 cu 19% și reprezintă peste 550 milioane ruble (la conținutul de aur stabilit de la 1 ianuarie 1961). Protocolul semnat prevede o lărgire și o completare substanțială a contingentelor de mărfuri prevăzute pentru anul 1961 prin acordul de durată. Caracteristic pentru comerțul dintre cele două țări în anul 1961 este creșterea însemnată a livrărilor reciproce de mașini și utilaje al căror volum aproape se dublează în comparație cu anul 1960. Din Uniunea Sovietică vor crește livrările mașinilor de așchiat metale, ale utilajului energetic, electrotehnic, minier, de încărcat-transport și ale altor tipuri de utilaje pentru ramurile de bază ale economiei naționale române. Va crește considerabil exportul de utilaje din România în U.R.S.S., îndeosebi de utilaj petrolifer și pentru industria chimică. Ca și în anii precedenți va continua schimbul reciproc de mărfuri la produsele tradiționale comerțului româno-sovietic ².

Realizările uriașe înregistrate de Republica Populară Română pe calea construcției socialiste sînt indisolubil legate de faptul că poporul nostru făurește noua orînduire socială în cadrul comunității de monolit a țărilor socialiste.

„Pentru obținerea marilor succese în construcția societății socialiste, — arată tovarășul Gh. Gheorghiu Dej — o imensă însemnătate are faptul că poporul român, ca și popoarele tuturor celorlalte țări socialiste, primește un ajutor frățesc, multilateral din partea Uniunii Sovietice și se bucură de roadele colaborării și specializării producției în cadrul lagărului socialist. Partidul nostru, întregul nostru popor nutresc sentimente de profundă recunoștință pentru sprijinul cu adevărat internaționalist pe care-l primesc din partea marelui popor sovietic ³”. Aceasta

¹ *Scinteia* nr. 4989 din 12 noiembrie 1960.

² *Scinteia* nr. 5038 din 8 ianuarie 1961.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, *40 de ani de luptă a partidului*, București Ed. Politică, 1961 p. 33.

demonstrează justetea politicii Partidului Muncitoresc Român — insufletită de spiritul internaționalismului proletar și al patriotismului socialist — de a strînge colaborarea dintre țara noastră și marea Uniune Sovietică în toate domeniile de activitate.

Perspectiva luminoasă a victoriei depline a socialismului și trecerii treptate la comunism care s-a deschis poporului nostru în urma construirii bazei economice a socialismului în țara noastră va însemna o nouă etapă superioară în dezvoltarea relațiilor economice romîno-sovietice. Astăzi, cînd sistemul mondial socialist a devenit factorul hotărîtor al dezvoltării societății omenеști, apartenența țării noastre la comunitatea frățească a națiunilor socialiste — în frunte cu Uniunea Sovietică, asigură un viitor fericit poporului nostru condus cu înțelepciune de Partidul Muncitoresc Român.

БОРЬБА РУМЫНСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ ЗА РАЗВИТИЕ РУМЫНО-СОВЕТСКИХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

РЕЗЮМЕ

История экономических отношений Румынии и Советского Союза представляет собой красноречивое претворение в жизнь в области международных экономических отношений марксистско-ленинских принципов пролетарского интернационализма. Существенной чертой этих отношений является братская, интернационалистическая помощь, оказанная Советским Союзом в целях победы социалистической революции в Румынии.

Румыно-советские экономические отношения — почти не существовавшие в период между первой и второй мировой войной — развились очень быстро после освобождения Румынии от фашистского ига; советская помощь сыграла большую роль в деле восстановления румынской национальной экономики, сильно пострадавшей от войны. С тех пор Советский Союз занимает первое место во внешней торговле РНР. Румыно-советские экономические отношения развились, с одной стороны, путем заключения двусторонних договоров, а с другой стороны — в результате многостороннего сотрудничества в Совете экономической взаимопомощи.

В период, последовавший за освобождением, экономическая помощь Советского Союза состояла в поставке оборудования и сырья, в поставке целых предприятий, в предоставлении кредитов и займов, в научно-технической помощи (обмен научно-технической документацией, подготовка специалистов, техническая информация и т.д.), в совместной постройке промышленных предприятий и т.д. Румыно-советское экономическое сотрудничество развилось как в области обмена, так и в области производства. Анализ развития румыно-советских экономических отношений показывает, что выполнение и перевыполнение планов развития национальной экономики Румынской Народной Республики было облегчено большой помощью, оказываемой Советским Союзом.

Укрепление и непрерывное развитие румыно-советского экономического сотрудничества будет способствовать и в дальнейшем процветанию Румынской Народной Республики.

LA LUTTE DU PARTI OUVRIER ROUMAIN EN FAVEUR DU DÉVELOPPEMENT DES RELATIONS ÉCONOMIQUES ROUMANO-SOVIÉTIQUES

RÉSUMÉ

L'histoire des relations économiques entre la Roumanie et l'Union Soviétique illustre éloquemment l'application en matière de relations économiques internationales, des principes du marxisme-léninisme et de l'internationalisme prolétarien. Le trait fondamental de ces relations est marqué par l'aide fraternelle, internationaliste de l'Union Soviétique pour la victoire de la révolution socialiste en Roumanie.

Les relations économiques roumano-soviétiques, quasi inexistantes pendant la période d'entre les deux guerres mondiales, prirent un puissant essor après la libération du joug fasciste ; l'aide soviétique joua un rôle important dans la restauration de l'économie nationale de la Roumanie, gravement atteinte par la guerre. Depuis, l'U.R.S.S. continue d'occuper la première place dans le commerce extérieur du pays. Les relations économiques roumano-soviétiques se sont développées aussi bien sous forme d'accords bilatéraux que par une collaboration multiforme dans le cadre du Conseil d'Aide Economique Réciproque.

Au cours de toute la période qui suivit la Libération, l'aide économique de l'U.R.S.S. s'est manifestée sous forme de livraisons d'outillages et de matières premières, d'équipements industriels complets, de crédits et de prêts, d'aide technique et scientifique (échange de documentations techniques et scientifiques, formation de spécialistes, informations techniques, etc.). La collaboration économique roumano-soviétique s'étend aussi bien aux échanges commerciaux qu'au domaine de la production. Une analyse des relations économiques roumano-soviétiques démontre que l'aide importante accordée par l'Union Soviétique a grandement concouru à la réalisation et au dépassement des plans de développement de l'économie nationale roumaine.

La consolidation et le développement continu de la collaboration économique roumano-soviétique contribueront à l'avenir aussi aux progrès économiques de la République Populaire Roumaine.

ASPECTE ALE LUPTEI ÎMPOTRIVA OFENSIVEI
PATRONALE REFLECTATĂ ÎN PRESA LEGALĂ
ÎNDRUMATĂ DE P.C.R. (1924—1928)

Anilor de mari lupte și de cuceriri ale clasei muncitoare, dintre 1917—1922, le-au urmat anii de stabilizare relativă a capitalismului, de reflux temporar al mișcării revoluționare.

Stabilizarea relativă a capitalismului, s-a realizat prin intensificarea exploatării maselor, prin refacerea economiei zdruncinate de către primul război mondial, prin împrumuturi înrobitoare din țările imperialiste. Ea a însemnat accentuarea dependenței României față de imperialismul internațional. Stabilizarea relativă a capitalismului a însemnat totodată întărirea terorii împotriva clasei muncitoare și a organizațiilor ei revoluționare, dezlănțuirea unei puternice ofensive patronale împotriva condițiilor de trai și de muncă ale muncitorilor. Burghézia a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a răpi muncitorilor cuceririle obținute în anii avântului revoluționar, pentru a adînci la maximum exploatarea lor.

Clasa muncitoare condusă de partidul ei marxist-leninist a luptat cu hotărîre pentru apărarea intereselor ei vitale, împotriva rîgimului burghezo-moșieresc.

Creșterea influenței și prestigiului Partidului Comunist în sinul maselor, în ciuda eforturilor guvernărilor sprijiniți de reformiști, a sporit ura exploatătorilor împotriva detașamentului de avangardă al clasei muncitoare.

Lovind în libertățile general democratice, încercînd să decapiteze mișcarea muncitorească clasele exploatătoare, în primăvara anului 1924, au scos în afara legii Partidul Comunist.

În aceste condiții, Partidul Comunist din România „își reorganizează activitatea pe baze noi, trece în adîncă ilegalitate și, învățînd din marea experiență a Partidului Bolșevic, care a știut să îmbine cu măiestrie munca ilegală cu munca legală, luptă în această perioadă pentru a apăra interesele clasei muncitoare împotriva ofensivei patronale”¹.

Din adîncă ilegalitate partidul a condus în această perioadă o serie de organizații de masă și organe de presă legale, care au avut un rol important în menținerea și dezvoltarea legăturilor cu masele muncitoare.

Presă de partid ilegală și presa organizațiilor de masă legale, apreciată ca „Cel mai bun mijloc de a ține legătură între Partidul Comunist și mase, de a le lămuri toate evenimentele și chestiunile la ordinea zilei, de a le îndruma în activitatea lor zilnică și de a stabili

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 370.

legătura între ele”¹, a constituit un instrument al partidului pentru luarea de poziție față de intensificarea exploatarei muncitorilor, pentru chemarea proletariatului la luptă și conducerea acțiunilor acestuia împotriva atacului capitaliștilor.

Partidul a arătat că presa ilegală și presa legală, „ocupându-se de toate chestiunile ce interesează masele muncitoare, trebuie să fie scrise în așa fel, încât să devină presa populară, adică să devină o necesitate zilnică pentru orice muncitor simpatizant. Ea trebuie să devină pe de altă parte populară în sensul că muncitorii prin ea își spun păsurile, durerile și părerile în chestiunile la ordinea zilei”².

Reflectarea largă în gazetele îndrumate de partid a situației muncitorilor și a acțiunilor lor împotriva ofensivei patronale — din care unele aspecte vor fi prezentate în continuare — fac din aceste gazete instrumente prețioase de informare pentru cercetătorii istoriei contemporane a României

În condițiile ofensivei patronale, clasa muncitoare a luptat energic împotriva scumpetei, pentru o scară mobilă a salariilor, pentru înlăturarea sistemului amenzilor, pentru ziua de muncă de 8 ore și condiții umane de muncă.

Lupta pentru salarii mai bune a constituit o revendicare importantă în toate conflictele dintre muncă și capital din această perioadă. Din totalul grevelor desfășurate între 1923—1929 peste 50% au avut la bază această revendicare³. Această luptă, provocată de creșterea continuă a prețurilor și rezultatele ei nu poate fi înțeleasă decât în strinsă legătură cu valul de scumpete în continuă creștere din perioada stabilizării capitalismului.

În presa legală îndrumată de partid, numeroase articole analizau periodic situația prețurilor arătând cauzele scumpetei și necesitatea scăderii mobile a salariilor.

Comparativ cu prețurile anilor antebelici, în anii 1924—1928, indexul de scumpete se afla într-o creștere continuă, atingând proporții foarte mari. În 1924, *Munca grafică*, organul oficial al sindicatului lucrătorilor artelor grafice, — sindicat unitar — arăta că scumpetea crescuse de 39 de ori față de 1916⁴. Valul de scumpete era suportat de masele muncitoare atât prin faptul că acestea constituiau imensa majoritate a consumatorilor, cât și prin faptul că prețurile produselor de strictă necesitate erau supuse unei creșteri mai mari în raport cu prețurile celorlalte produse.

Sub titlul „Umitoare disproporții între salarii și scumpete” într-un articol al *Vieții muncitoare*, organul săptămânal al Uniunilor sindicale unitare din România, se arăta că în 1928 prețurile la articolele de primă necesitate ajunseseră în medie de 70 de ori mai mari decât în 1916, în timp ce salariile muncitorilor calificați sporiseră de numai 30—40 de ori⁵.

Concomitent cu valul de scumpete, capitaliștii au dezlănțuit ofensiva împotriva salariilor muncitorilor. Parte integrantă a luptei capitaliștilor pentru obținerea profitului ma-

¹ *Documente din istoria Partidului Comunist din România, 1923—1924*, vol. II, E.P.L.P., 1953, p. 317.

² *Documente din istoria P.C.R.*, vol. II, p. 318.

³ V. Hurmuz, *Situația materială a clasei muncitoare din România între anii 1923—1928*, în *Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.*, nr. 2 din 1955, p. 45.

⁴ *Munca grafică*, nr. 5 din 1 iulie 1924.

⁵ *Viața muncitoare*, nr. 34 din 16 sept. 1928.

xim, ofensiva împotriva salariilor s-a manifestat prin scăderea salariului real și nominal și prin ciuntirea lui continuă cu ajutorul unui sistem jefuitor și abuziv de amenzi. Grevate de asemenea impozite și rețineri de tot felul, în țara noastră existau în acești ani cele mai scăzute salarii din Europa ¹ care condamnau muncitorii la mizerie ².

Capitaliștii au dezlănțuit atacul și asupra salariilor nominale. Împotriva revendicării unui salariu mai bun, scria *Deșteptarea*, organ politic muncitoresc, „s-a opus totdeauna clasa patronală, care nu numai că nu e dispusă a oferi salarii reale, dar acolo unde forța muncitorimii este slabă și neorganizată patronatul tinde la scăderea chiar și a salariilor nominale” ³. Este de adăugat la aceasta că acțiunile împotriva salariilor nominale, care au fost favorizate, ca și întreaga ofensivă a patronilor, de existența numeroșilor șomeri, s-au încadrat în ofensiva generală a capitalului împotriva cuceririlor mai vechi ale clasei muncitoare. Organul oficial al Uniunii muncitorilor în lemn din România, *Lemnarul*, arăta — demascând totodată sprijinirea patronilor de către guvern — că în 1924, ministrul de finanțe cerea reducerea salariilor muncitorilor în numele „consolidării”, ceea ce a intensificat acțiunile împotriva salariilor la întreprinderi din Cluj, Arad, Timișoara, Valea Mureșului etc. ⁴. Pe Valea Mureșului, în 1925, patronii vroiau să reducă salariile cu 35 % ⁵. Scăderi ale salariului nominal au avut loc la uzinele Vulcan ⁶ în 1926, la uzinele de gaz și electricitate din Capitală, la Lemnaltre, pe Valea Prahovei, pe Valea Jiului ⁷, la Oradea ⁸ în 1927 etc. Societățile miniere din Valea Jiului căutau la sfârșitul anului 1927 să stipuleze în noul contract colectiv, salarii scăzute cu 30 % ⁹. Ofensiva împotriva salariilor nominale ia amploare în 1928 la întreprinderi din București ¹⁰, la Timișoara ¹¹, la Arad ¹², la Galați ¹³ și în mod deosebit la Direcția C.F.R. ¹⁴. *Viața muncitoare* arăta că la Atelierele C.F.R. Grivița, reducerile depășeau chiar 40 %, încet unii muncitori care luaseră acout nu au mai primit nimic, rămânând chiar datorți casieriei atelierelor ¹⁵. U.G.I.R.-ul hotărâse în 1928 ca nici un fabricant să nu mai reînnoiască contractele de muncă, hotărâre de o gravitate excepțională pentru muncitori, căci arăta „tendința patronilor de a impune și mai proaste condiții de muncă și de salarii” ¹⁶. În 1928 salariile nu erau

¹ V. Hurmuz, *op. cit.*, p. 47.

² O situație dramatică ne este înfățișată de scrisoarea unui muncitor de la schela Băicoi-Runcu. Cu un salariu foarte mic petroliștii duceau o viață foarte grea. „Ofticăm, nu altceva. Îmi vine cîte odată să ies în cîmp să dorm... Știți voi ce mîncîc? Mămăligă cu ceapă, cu varză și castraveți acri. Rar îmi iau brînză... Acasă ne ducem odată la 2 săptămîni și parcă ne vine să nu ne mai ducem: copiii desbrăcați și bolnavi, nevasta tristă și amărită” (*Viața muncitoare*, nr. 5 din 28 ianuarie 1928).

³ *Deșteptarea*, nr. 2 din 18 dec. 1927.

⁴ *Lemnarul*, nr. 11 din 15. nov. 1924.

⁵ *Viața muncitoare*, nr. 1 apr. 1925.

⁶ *Idem*, nr. 13 din 3 ianuarie 1926.

⁷ *Deșteptarea*, nr. 2 din 18 decembrie 1927.

⁸ *Viața muncitoare*, nr. 12 din 19 iunie 1927.

⁹ *Deșteptarea*, nr. 3 din 25 decembrie 1927.

¹⁰ *Viața muncitoare*, nr. 25 din 15 iulie 1928.

¹¹ *Deșteptarea*, nr. 4 din 22 ianuarie 1928.

¹² *Viața muncitoare*, nr. 37 din 7 octombrie 1928.

¹³ *Idem*, nr. 29 din 30 septembrie 1928.

¹⁴ *Inainte*, organ al B.M.T., nr. 2 din 30 octombrie 1928; *Viața muncitoare*, nr. 12 din 18 martie 1928; nr. 21 din 17 iunie 1928.

¹⁵ *Viața muncitoare*, nr. 27 din 29 iulie 1928.

¹⁶ *Idem*, nr. 36 din 30 septembrie 1928.

plătite săptămîni și luni în șir. Astfel s-a întîmplat la întreprinderi din Ploești¹, Galați², Timișoara³, Constanța⁴, pentru a nu aminti decît unele dintre acestea.

Salariile de mizerie nu ajungeau nici cel puțin întregi în mîinile muncitorilor „fiind îngreunate de o sumedenie de taxe, impozite, amenzi, etc.” *Deșteptarea* constata că în acest mod muncitorii erau lipsiți de cca 10% din salariul lor⁵. În numai 10 zile, suma obținută de Direcția C.F.R. în urma diferitelor amenzi aplicate muncitorilor era de 60 000 de lei⁶. La S.T.B. acest sistem, în care erau cointeresați și controlorii, primind un anumit procent, era aplicat pe scară mare. *Viața muncitoare* arăta că un controlor a aplicat în 2 zile 98 de amenzi⁷ — unii taxatori fiind amendați de 2—3 și chiar 4 ori pe zi, — iar un altul a amendat, tot în cursul a 2 zile, 50 de taxatori⁸. Datorită rentabilității sale pentru patron sistemul era aplicat în cele mai diferite împrejurări, sub felurite pretexte, abuzul, bunul plac, constituind coordonate de bază în folosirea lui. La C.F.R. au fost amendați 7 lucrători pentru că nu s-ar fi purtat cuviincios cu unul din „cătelușii celor mari”⁹, la Dürer se aplicau amenzi și pentru tentativa de fumat¹⁰, la S.T.B. pentru că nu se saluta un șef, pentru că se fuma, pentru încăiere neregulamentară la tunică etc.¹¹. Amenzile depășeau în cele mai numeroase cazuri salariul unei zile de muncă¹².

Atacul asupra zilei de muncă de 8 ore reprezenta alt aspect principal al ofensivei patronale, pentru succesul căruia capitaliștii au folosit diferite metode după gradul de organizare — și implicit de rezistență și combativitate — manifestat de muncitori. Printre acestea amintim: orele suplimentare, munca în acord, impunerea fățișă a zilei de muncă de peste 8 ore. Deși România aderase la Convenția de la Geneva în problema celor 8 ore de muncă, practic, chiar și după legea din 1928, clasa muncitoare a trebuit să ducă o luptă continuă pentru impunerea zilei de muncă de opt ore. Guvernele burghezo-moșierești, au acordat și în această privință tot sprijinul capitaliștilor. Ministrul muncii din 1925, în timpul marii lupte susținute de către muncitorii forestieri de pe Valea Mureșului împotriva hotărîrii capitaliștilor de a scădea salariile și de a introduce ziua de muncă de 10 ore, declara că el este un „aderent” al zilei de lucru de 8 ore — „dar nu și apărător” remarcă organul sindicatului unitar de breaslă¹³ — și că nu-i poate constrînge pe patroni să procedeze altcum. Din același organ de presă aflăm că acest ministru era membru în consiliul de administrație al întreprinderii Foresta.

Sistemul orelor suplimentare a fost larg folosit în perioada stabilizării relative a capitalismului. Departe de a fi provocat de o criză de forță de muncă — numărul șomerilor s-a aflat în creștere continuă în acest timp — acest sistem care crea iluzia unui câștig mai bun, însemna de fapt prelungirea cu mult a zilei de muncă. În acest sens este interesantă o sta-

¹ *Ferarul*, organ oficial al Uniunii Unitare a muncitorilor Chimisti, Metalurgiști și Petroliști din România, nr. 5—9 din 28.IX.1928.

² *Grafica gălățeană*, organul Sindicatului lucrătorilor din arta grafică Galați, nr. 3 din iunie 1927; nr. 4 din 15 iulie 1927; *Tribuna transporturilor*, organ bilunar al muncitorilor din transporturi din România, nr. 1 din 8 noiembrie 1928.

³ *Ferarul*, nr. 2 din 15 februarie 1925.

⁴ *Idem*, nr. 8 din 15 octombrie 1924.

⁵ *Deșteptarea*, nr. 2 din 18 decembrie 1927.

⁶ *Viața muncitoare*, nr. 56 din 20 noiembrie 1926.

⁷ *Idem*, nr. 33 din 9 septembrie 1928.

⁸ *Idem*, nr. 30 din 18 august 1928.

⁹ *Idem*, nr. 8 din 22 noiembrie 1925.

¹⁰ *Idem*, nr. 24 din 22 martie 1927.

¹¹ *Idem*, nr. 27 din 29 iulie 1928.

¹² *Idem*, nr. 21 din 17 iunie 1928.

¹³ *Lemnarul*, nr. 3—4 din 1 mai 1925.

tistică din 1928 întocmită de gazeta *Deșteptarea* „cu date culese la porțile fabricilor” cuprinzând media zilei de muncă pe câteva industrii¹. Statistica care ne prezintă o imagine schematică a mărimii zilei de lucru ca și a exploatării suplimentare a muncii femeilor și copiilor

Industria	Orele		
	Bărbați	Femei	Copii
Textilărie	10	11	11 ¹ / ₂
Regie	10	11	11
C.F.R. Atelier	10	—	10 ¹ / ₂
Metalurgie	9	—	9 ¹ / ₂
Tipografie-Legătorie	9—10	10—11	10 ¹ / ₂ —11 ¹ / ₂
Munci agricole	13	14	14

poate fi ilustrată cu multe exemplificări în care ziua de lucru era chiar și mai lungă. La întreprinderea textilă „Dorobanțul” 300 de muncitoare, între 12 și 55 de ani, lucrau în 2 schimburi a câte 12 ore². La fabrica Brătășanu din Craiova, se lucra 10—12 până la 14 ore pe zi³, la Societatea Română pentru Industria Bumbacului se lucra 11 ore⁴. Exemple pot continua nenumărate. Fiecare număr, din gazetele legale îndrumate de partid, semnala astfel de cazuri. În unele locuri din industria petrolului s-a ajuns chiar și la 16 ore de muncă⁵. La Galați, într-o tipografie se atingeau 16—18 ore de lucru într-o încăpere murdară, lipsită de lumină, cu pereți mucezi⁶. La Atelierele C.F.R. din București, arăta *Viața muncitoare*, «lătorită salariilor de foame, muncitorii erau nevoiți să lucreze 2—4 și chiar 6 ore în plus⁷.

O altă formă de stoarcere a plusvalorii de pe spinarea muncitorilor a fost introducerea pe scară largă a muncii în acord. Aceasta rezolva în favoarea capitaliștilor problema zilei de muncă și a salariilor, prin intensificarea ritmului de lucru, până la extenuarea muncitorilor, ducând la mărirea cu mult a profiturilor capitaliștilor. Atunci când muncitorii constrinși de spectrul foamei, lucrau un mare număr de ore suplimentare sau ridicau productivitatea muncii pentru a obține un salariu mai bun, patronii scădeau plata orelor suplimentare sau prețul pe bucată, așa cum s-a întâmplat de exemplu la C.F.R.⁸

O situație deosebit de grea era rezervată în capitalism muncitoarelor și tineretului muncitor. Statistica de mai sus asupra numărului mediu de ore lucrate pe industrii, prezintă numai un aspect al exploatării mărite a forței de muncă a femeilor și tineretului. Această exploatare se observa în mod evident și în salarii. Tinere fete de 12—14 ani erau nevoite să intre direct în producție⁹, fără a fi apucat de cele mai multe ori să învețe alfabetul, pentru a face cunoștință cu viața grea rezervată muncitorilor și muncitoarelor în capitalism. La fabrica de hirtie din Piatra Neamț, muncitoarele nu aveau nici jumătate din salariile foarte

¹ *Deșteptarea*, nr. 2 din 8 ianuarie 1928.

² *Viața muncitoare*, nr. 13 din 26 iunie 1927.

³ *Idem*, nr. 33 din 23 mai 1926.

⁴ *Idem*, nr. 41 din 25 iulie 1926.

⁵ *Idem*, nr. 5 din 28 ianuarie 1928.

⁶ *Grafica gălățeană*, nr. 1 din 15 martie 1927.

⁷ *Viața muncitoare*, nr. 12 din 18 martie 1928.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Muncitorul îmbrăcăminții*, organ oficial al Uniunii muncitorilor îmbrăcăminții din România în nr. 3 din 15 martie 1926 publica un amplu articol intitulat „Jalnică soartă a femeilor și fetelor proletare”, în care analiza traiul greu, exploatarea și mai mare la care era supusă această parte a clasei muncitoare.

mici ale muncitorilor ¹. La întreprinderea textilă „Războaiele” muncitoarele primeau un salariu de mizerie muncind 11—12 ore pe zi. La aceasta se adăugau amenzile mari, insultele, bătaia ². La tipografia „Socec” din Capitală, muncitoarele aveau numai 60% din salariile muncitorilor. Tot aici munceau peste 100 ucenici, din care mulți aveau între 10—11 ani ³.

Ucenicii aveau peste tot o situație foarte grea. Intrați de la 10—11 ani pentru patru — cinci ani de așa-zisă ucenicie cu o plată aproape simbolică ⁴, folosiți la tot felul de munci ⁵, copiii intrați ca ucenici se aflau de fapt la discreția patronilor. *Deșteptarea* arăta că ucenicii dezbrăcați, flămânzi, trebuiau să urmeze cursurile după 8—9 ore de muncă, se culcau la 1 noaptea prin ateliere, pentru a se scula după 4—5 ore, reîncepând calvarul ⁶. În dorința de a exploata cit mai mult forța de muncă a tineretului muncitor, unii patroni refuzau să lase ucenicii să meargă la școală ⁷, li băteau și-i insultau. De altfel bătăile, insultele, încălcarea demnității personale erau aplicate și muncitorilor vîrstnici de către patroni, directori și slugile lor. Astfel se întîmpla la „Țesătura” Iași ⁸, la C.F.R. Iași ⁹, la tipografia „Galații Noi” ¹⁰, la fabrica „Unirea” ¹¹, la rafinăria „Lumina” ¹², pentru a ne opri numai la câteva exemple *. La tipografiile „Eminescu” și „Socec” se practica un jignitor sistem de control al muncitorilor și în special al muncitoarelor la ieșirea de la lucru ¹³.

Cu salarii de foame, ziua de lucru prelungită, încălcîndu-li-se demnitatea omenească, muncitorii erau nevoiți să lucreze în condiții de muncă foarte grele. În goana după profituri maxime, capitaliștii căutau să stoarcă cit mai mult forța de muncă ieftină fără a asigura protecția muncii. Muncitorii lucrau în condiții necorespunzătoare de lumină și aer, la mașini fără aparate de protecție, înghesuite în clădiri mizerabile. Astfel la Atelierele C.F.R. Grivița, la secția a II-a vagoane, în urma unui incendiu, timp de peste un an de zile nu s-au luat măsuri pentru un nou acoperiș, muncitorii lucrînd în ploaie, și iarna în zăpadă și ger ¹⁴. La Societatea Romîna pentru Industria Bumbacului se lucra în praf și scamă, nu existau ventilatoare ¹⁵. Foarte multe tipografii erau așezate în localuri absolut necorespunzătoare, unele chiar în pivnițe ¹⁶. La Atelierele C.F.R. Iași muncitorii de la secțiile de ajustaj și strungărie lucrau în frig, iar cei de la fierărie, datorită cuptoarelor defecte, în fum. Acoperișurile erau stricate, ploua în ateliere ¹⁷. Marea majoritate a întreprinderilor nu aveau băi, vestiare, cămine.

¹ *Viața muncitoare*, nr. 40 din 18 iulie 1926.

² *Idem*, nr. 22 din 8 martie 1926.

³ *Idem*, nr. 26 din 4 aprilie 1926.

⁴ *Viața muncitoare*, nr. 14 din 10 ianuarie 1926.

⁵ *Muncitorul îmbrăcăminții*, nr. 1—2 din 15 februarie 1926.

⁶ *Deșteptarea*, nr. 3 din 25 decembrie 1927.

⁷ *Desrobirea*, organ al B.M.Ț., nr. 4 din 29 aprilie 1926.

⁸ *Viața muncitoare*, nr. 12 din 19 iunie 1927.

⁹ *Idem*, nr. 31 din 26 august 1928.

¹⁰ *Grafica gălățeană*, nr. 3 din iunie 1927.

¹¹ *Viața muncitoare*, nr. 13 din 3 februarie 1926.

¹² *Idem*, nr. 8 din 19 februarie 1928.

* Exemplele pe care le folosim — și aceasta este valabil pentru întreaga lucrare — au rostul ilustrării și nici într-un caz nu epuizează materialele pe care ni le pun la dispoziție organele de presă care ne furnizează informația.

¹³ *Munca grafică*, nr. 2 din 1 aprilie 1924.

¹⁴ *Viața muncitoare*, nr. 4 din 23 octombrie 1925.

¹⁵ *Idem*, nr. 41 din 25 iulie 1926.

¹⁶ *Grafica gălățeană*, nr. 1 din 15 martie 1927.

¹⁷ *Viața muncitoare*, nr. 13 din 25 martie 1928.

De creșe, cluburi etc., nici nu putea fi vorba. Chiar acolo unde existau cămine sau locuințe, ele erau mizerabile, cu regim de cazarmă, constituind noi mijloace de exploatare și de presiuni împotriva muncitorilor, ei putând fi evacuați cu forța în caz de greve sau alte acțiuni de luptă împotriva exploataării. Datorită condițiilor în care trebuiau să lucreze muncitorii; numărul accidentelor era foarte mare. *Viața muncitoare* relatează că la „Vulcan” aproape zilnic sînt înregistrate accidente „din cauză că mașinile nu sînt în bună stare, nu au aparat de siguranță, iar pe de altă parte manipulanții lor sînt lucrători necalificați, care vin de la țară goști de foame, vinzîndu-și forța de muncă pe un preț mai ieftin ceea ce tocmai caută și patronii”¹. Chiar statisticile burgheze dau date care impresionează. Între anii 1924—1928 în exploatarea de petrol, de mine și de cariere au avut loc 8403 accidente² — din care 438 cazuri mortale, iar 534 provocînd invalidități permanente — rezultînd în medie că fiecare al 8-lea muncitor din aceste ramuri ale industriei extractive a fost accidentat în perioada amintită³.

În locul muncitorilor îmbolnăviți, accidentați, patronii angajau alții dintre șomeri, fără a se îngriji de soarta celor deveniți incapabili de muncă sau a familiilor lor⁴.

Dacă aceasta era situația muncitorilor ocupați și mai grea era situația șomerilor. Șomajul constituie un flagel și un însoțitor permanent al capitalismului. În societatea capitalistă, care îl generează, șomajul nu putea fi lichidat. Capitaliștii înșiși aveau nevoie de acest surplus artificial de forță de muncă pe piață pentru a face presiuni asupra salariului muncitorilor. La Arad și Mediaș, informa *Lemnarul*, muncitorii fabricilor de cherestea au fost lock-outați în 1924, de către patronii care încercau să impună acceptarea unor regulamente patronale⁵. La Timișoara, la „Industria Lînei”, patronii au concediat o parte a muncitorilor pentru a putea impune munca în acord, intensificarea exploataării, sub pretextul măririi capacității de concurență a întreprinderii, în timp ce nu se făceau nici un fel de îmbunătățiri utilajului, deși numai în 1923 patronii au avut un beneficiu de 50 milioane lei⁶. La întreprinderea „Albina” din Galați patronul concediază muncitorii și aduce spărgători de grevă în locul lor⁷. Șomaj, concedieri sînt semnalate și la Reșița, Ploești, Cîmpina⁸. Organele de presă îndrumate de partid informau despre declararea unor lock-outuri folosite pentru impunerea unui număr mărit de ore de lucru, reducerea salariilor sau împotriva greviștilor, cum s-a întîmplat în industria forestieră de pe Valea Mureșului⁹, la Baia Mare¹⁰, la Arad¹¹, la Sibiu¹². Concedieri se făceau sub cele mai variate motive, avînd de foarte multe ori ca scop împiedicarea activității sindicatelor unitare, intimidarea muncitorilor, supunerea lor la intensificarea exploataării. La Atelierele Comunale din București a fost concediat întreg comitetul sindical¹³. Societatea de Gaz și Electricitate din Capitală a concediat un muncitor ciudă

¹ *Viața muncitoare*, nr. 18 din 8 februarie 1926.

² Statistica minieră a Romîniei pe anul 1928, Buc., 1929, p. 266.

³ În aceste industrii erau ocupați aprox. 68 000 oameni exclusiv personalul care nu lucra direct în producție ca și directorii tehnici, inginerii, maistrii șefi, care nu erau expuși la accidente (Statistica minieră a Romîniei pe anul 1928, pe baza tablourilor de la p. 260; 264—265).

⁴ *Viața muncitoare*, nr. 8 din 19 februarie 1928; nr. 21 din 17 iunie 1928.

⁵ *Lemnarul*, nr. 6 din 15 iunie 1924; nr. 7 din 15 iulie 1924.

⁶ *Idem*, nr. 7 din 15 iulie 1924; *Muncitorul Imbrăcăminții*, nr. 1—2 din 1 februarie 1925.

⁷ *Ferarul*, nr. 7 din 15 septembrie 1924.

⁸ *Idem*, nr. 8 din 15 octombrie 1924; nr. 10 din 15 dec. 1924.

⁹ *Viața muncitoare*, nr. 1 din 1 aprilie 1925.

¹⁰ *Lemnarul*, nr. 5—6 din 15 iunie 1925.

¹¹ *Idem*, nr. 6 din 15 iunie 1924; *Viața muncitoare*, nr. 60 din 18 decembrie 1926 etc.

¹² *Lemnarul*, nr. 9—10 din 15 septembrie 1925.

¹³ *Viața muncitoare*, nr. 22 din 8 iulie 1926.

aflat că „merge la Sindicat”¹. La C.F.R. Grivița este concediat un muncitor pentru că a stricat un șurub, altul pentru că ar fi insultat un agent al direcției². Spre sfârșitul perioadei de care ne ocupăm, primele semne ale crizei de supraproducție au contribuit din ce în ce mai mult la sporirea numărului șomerilor. În 1928, la C.F.R. Galați 180 muncitori au fost concediați în plină iarnă³. *Ferarul* informa că la uzinele Lemaitre au fost concediați în ianuarie 1928, 300 de lucrători. Concedierile s-au ținut lanț la Wolf, Vulcan, Horenstein, Titan, Atelierele Comunale ca și la Galați, Craiova Turnu-Severin, Iași, Piatra Neamț, Arad, Valea Prahovei etc.⁴. La Brăila existau peste 3 000 de șomeri⁵. Pe Valea Jiului, în urma închiderii a 4 mine, 1 500 de mineri au fost lăsați fără lucru și dați afară din locuințe⁶.

În România, numărul șomerilor, care la sfârșitul anului 1924 se cifra la 100 000, ceea ce reprezenta o cincime din numărul total al muncitorilor⁷, ajunsese în 1927 la 150 000⁸. Demascând statistica burgheză, care indica numai 48 212 șomeri, *Viata muncitoare* arăta că nu fuseseră incluși 15 000 șomeri de pe Valea Prahovei, 6 000 din porturi, 3 000 din Valea Jiului, 3 000 din Arad, multe mii din Timișoara, Tg. Mureș, Oradea, Cluj, Brașov, 19 000 din industria forestieră, mii de șomeri din comerț și bănci și nici 25 000 șomeri agricoli constatați în 1927⁹.

Șomerilor nu li se asigurau ajutoare, împiedicându-se de către autorități și unele măsuri prin care sindicatele unitare căutau să ușureze cît de puțin situația șomerilor (cantine etc.)¹⁰, sau li se acordau sume fătîș batjocoritoare¹¹. În loc să rezolve cererile șomerilor autoritățile intensificau teroarea. *Înainte* informa că poliția Capitalei aresta șomerii, folosindu-i cîteva zile pentru curățirea unor dependințe ale prefecturii de poliție după care li tria, expediind pe cei din provincie „la urmă”, iar pe cei din București în beciurile halelor centrale unde trebuiau să muncească fără plată¹².

Presa legală îndrumată de partid demascînd înrăutățirea situației muncitorilor, creșterea ofensivei patronale, chema masele exploatate la luptă pentru impunerea revendicărilor lor.

În materialele apărute în legătură cu ofensiva patronală, organele de presă legale ale partidului au subliniat necesitatea întăririi organizării muncitorilor, a unirii forțelor tuturor exploataților.

Plecînd de la analiza situației grele a muncitorilor, numeroasele articole care apăreau în presa legală a partidului arătau cauzele acestei situații, lansau apeluri la organizare¹³, contribuiau la propaganda pentru atragerea muncitorilor în sindicate¹⁴.

¹ *Viata muncitoare*, nr. 22 din 8 iulie 1926.

² *Idem*, nr. 21 din 17 iunie 1928.

³ *Idem*, nr. 5 din 28 ianuarie 1928.

⁴ *Ferarul*, nr. 1—2 din 15 februarie 1928.

⁵ *Deșteptarea*, nr. 2 din 8 ianuarie 1928.

⁶ *Înainte*, nr. 4 din 14 octombrie 1928.

⁷ *Documente din istoria P.C.R.*, vol. II, p. 317.

⁸ *Deșteptarea*, nr. 1 din 11 decembrie 1927; *Viata muncitoare*, nr. 8 din 19 februarie 1928.

⁹ *Viata muncitoare*, nr. 8 din 19 februarie 1928.

¹⁰ *Idem*, nr. 12 din 18 martie 1928.

¹¹ Șomerilor în trecere prin Brașov li se aprobase o sumă foarte mică (*Deșteptarea*, nr. 3 din 15 ianuarie 1928).

¹² *Înainte*, nr. 1 din 23 septembrie 1928.

¹³ „Către muncitorii și muncitoarele din România” (*Viata muncitoare*, nr. 1 din 1 aprilie 1925); „Către muncitorimea Capitalei” (*Viata muncitoare*, nr. 4 din 23 octombrie 1925); „Apel către toți muncitorii lemnari din România” (*Lemnarul*, nr. 1 din 15 ianuarie 1925) etc.

¹⁴ Luna octombrie 1925 a fost declarată lună de propagandă a sindicatelor unitare din Capitală (*Viata muncitoare*, nr. 4 din 23 octombrie 1925).

Sărbătoarea Muncii, 1 Mai, a constituit în fiecare an un prilej de trecere în revistă a situației muncitorilor, de mobilizare a celor exploatați la luptă. Consiliul general al sindicatelor unitare chema muncitorii cu ocazia zilei de 1 Mai 1925 la luptă contra scăderii salariilor, pentru ridicarea lor la nivelul scumpetei, contra muncii în acord, pentru ziua de muncă de 8 ore, contra șomajului, pentru ajutorarea șomerilor de către stat și patron, pentru consilii muncitorești și delegații pe ateliere¹. *Viața muncitoare* arăta că 1 Mai constituie un prilej de propagandă și organizare a muncitorimii².

În spiritul documentelor partidului care arătau că lupta pentru revendicări parțiale trebuie coordonată și legată cu „lupta hotărâtă pentru doborârea oligarhiei și pentru luarea puterii în mâinile poporului muncitor, prin constituirea guvernului muncitoresc-țărănesc”³, într-un articol intitulat „Să pregătim ziua de 1 Mai” apărut în *Desrobirea* în 1926 se sublinia că muncitorii trebuiau să lupte atât pentru revendicările lor imediate cit și pentru „libertatea deplină de organizare în sindicate și partid de clasă, pentru amnistia generală, respectarea libertăților individuale” și pentru „organizarea muncitorimii, pentru frontul unic al muncii, pentru guvernul muncitoresc țărănesc”⁴.

Mobilizarea maselor la luptă împotriva scăderii salariilor, pentru impunerea scării mobile a salariilor, a ocupat un loc important în coloanele presei legale. În urma cererii ministrului de finanțe, în 1924, de a se reduce salariile muncitorilor, *Lemnarul* adresa un apel la organizare și pregătire pentru lupta pe care guvernul o declara muncitorilor⁵. Arătând că „Jaful, bunul plac, asasinatul și înfometarea sînt singurele articole de lege pe care burghezia le scrie cu singele muncitorilor de la orașe și sate”, *Viața muncitoare* chema la luptă hotărâtă împotriva ofensivei patronale prin întărirea sindicatelor, organizarea comitetelor de front unic în toate fabricile și atelierele din țară⁶. După o amplă analiză a situației salariilor muncitorilor din România, *Deșteptarea* arăta că muncitorimea conștientă trebuie să-și concentreze întreaga atenție și energie în formarea de „comitete pe întreprinderi” care vor constitui organe de luptă nu numai contra scăderii salariilor, a măririi zilei de lucru, a șomajului etc., ci și pentru cucerirea salariilor reale la nivel cu scumpetea⁷. Demascînd legătura dintre hotărîrea U.G.I.R.-ului de a reduce salariile și intensificarea terorii, înscenările de „comploturi” de la Oradea, Cluj, Ploești, Galați, Iași etc., *Viața muncitoare* cerea organizarea muncitorilor pentru apărarea salariilor, închegarea frontului unic al muncii care să fie opus guvernului și patronilor⁸. Același organ de presă chema muncitorii de la S.T.B. la organizare ca singura cale de a impune un salariu mai omenesc, lichidarea sistemului amenziilor, respectarea demnității omenești⁹. *Lemnarul*, cu ocazia unui apel către muncitorii din industria lemnului din România pentru apărarea sindicatelor unitare din București, cerea ca, alături de alte revendicări, muncitorii să lupte pentru sporirea salariilor, pentru ziua de 8 ore¹⁰. Demascînd propaganda capitaliștilor în jurul muncii în acord, *Deșteptarea* scria: „Este o minciună burgheză sprijinită de întreaga social-democrație că unei productivități mai mari

¹ *Munca grafică*, nr. 3 din 1 mai 1925.

² *Viața muncitoare*, nr. 27 din 11 aprilie 1926.

³ *Documente din ist. P.C.R.*, vol. II, p. 309.

⁴ *Desrobirea*, nr. 3 din 22 aprilie 1926.

⁵ *Lemnarul*, nr. 11 din 15 noiembrie 1924.

⁶ *Viața muncitoare*, nr. 43 din 8 august 1926.

⁷ *Deșteptarea*, nr. 2 din 18 decembrie 1927.

⁸ *Viața muncitoare*, nr. 24 din 8 iulie 1928.

⁹ *Idem*, nr. 36 din 30 septembrie 1928.

¹⁰ *Lemnarul*, nr. 11 din 11 noiembrie 1928.

fi corespunde o mai bună salarizare. Acei care introduc acest fel de muncă au calculat mai întâi maximum de producție ce se poate realiza într-un anumit timp și plătesc salariul pe această bază. Muncitorul va trebui să facă eforturi uriașe spre a depăși cantitatea de producție stabilită, va intensifica munca, surmenându-se pentru a constata la urmă că nu poate decît cu prețul extenuării sale să-și sporească salariul, care niciodată nu va fi în raport cu randamentul produs”, în timp ce capitaliștii al aceleiași cheltuieli obțin o producție sporită ¹.

Împotriva orelor suplimentare, cu ajutorul cărora patronii aveau să impună 12—14 ore de muncă pe zi, *Viața muncitoare* cerea organizarea muncitorilor, respingerea acestui sistem, încetarea efectuării lucrului suplimentar ².

În lupta împotriva ofensivei patronale, un rol important avea organizarea și atragerea în luptă a muncitoarelor și a tineretului muncitor. În articolele „Femeia muncitoare”, „O datorie de căpetenie”, *Munca grafică* arăta necesitatea atragerii și a celorlalte muncitoare în sindicat ³. În luna martie 1926, syndicatele unitare organizează o lună de propagandă printre femei. *Viața muncitoare* scria cu acest prilej: „O sarcină de căpetenie a mișcării sindicale este și propaganda pentru organizarea femeilor muncitoare. Ca și asupra copiilor și tinerilor, capitalismul își îndreaptă în spre femei tentaculele, le atrage în angrenajul exploatării și se folosește de lipsa de organizare și rezistență a acestora ca să le înăsprească condițiile de muncă, să reducă salariile întregii clase muncitoare, să coboare nivelul de viață al familiilor muncitoare” ⁴. Reflectînd situația grea materială și morală a muncitoarelor din România burghezo-moșierească, *Viața muncitoare* arăta că revendicările femeilor muncitoare trebuie să fie în primul rînd la muncă egală salariu egal, suprimarea muncii în acord și a orelor suplimentare, protecția maternității prin concediu plătit de naștere, creșă pentru copii, acordarea timpului pentru alăptarea sugacilor, alocații pentru întreținerea sugacilor ⁵. Într-un apel al aceleiași gazete „Către femeile muncitoare, funcționare și toate cele care trăiesc din munca lor sau a soților lor!” se scria: „Alături de muncitorii bărbați, voi, femei muncitoare, funcționare sau soții de muncitori trebuie să veniți să luptați pentru interesele voastre care nu sînt altele decît ale întregii clase muncitoare. Pretutindenii surorile voastre organizate în puternice syndicate iau parte la luptele proletariatului pentru cucerirea unei vieți mai bune. Syndicatele unitare vă cheamă în rîndurile lor de luptători... Locul vostru este numai în organizația voastră de clasă, împotriva exploataților și asupritorilor” ⁶.

În vederea propagandei printre tineri între 11—18 ianuarie 1926 se organizează o săptămîină sindicală a tinerilor proletari ⁷, care însemna de fapt „un prilej de luptă pentru cîștigarea dreptului de organizare a tinerilor muncitori, pentru reorganizarea școlilor de ucenici” etc. ⁸. Cu ocazia Zilei Internaționale a Tineretului (5 septembrie) tineretul muncitor era chemat să lupte pentru dreptul de organizare pentru tinerii sub 18 ani, limitarea duratei de ucenicie la 2 ani, școala gratuită, înlăturarea bătăii și batjocurii patronale ⁹. Împotriva modului de organizare a școlilor de ucenici se cerea: „orele de școală să intre în orele de muncă! Să plă-

¹ *Deșteptarea*, nr. 2 din 8 ianuarie 1928.

² *Viața muncitoare*, nr. 34 din 16 septembrie 1928.

³ *Munca grafică*, nr. 7—8 din 1 noiembrie 1924.

⁴ *Viața muncitoare*, nr. 22 din 8 martie 1926. „O lună de propagandă în folosul muncitorei. Organizați femeile muncitoare! Smulgeți prada din mina capitaliștilor! Salvați pruncii muncitorilor!”.

⁵ *Idem*.

⁶ *Idem*, nr. 8 din 27 martie 1927.

⁷ *Idem*, nr. 14 din 10 ianuarie 1926.

⁸ *Idem*, nr. 15, din 17 ianuarie 1926.

⁹ *Viața muncitoare*, nr. 45 din 22 august 1926; nr. 47 din 4 sept. 1926.

tească patronul sau statul toate materialele de școală! Să fie școala în fabrică sau foarte aproape! Să înceteze în școli propaganda burgheză antimuncitorească! Jos cu bătaia în școli! Nici un ban să nu coste pe ucenic școala”¹. Se cereau de asemenea cantine ieftine, dormitoare corespunzătoare pentru ucenici². Lupta pentru reorganizarea școlilor de ucenici făcea parte din lupta împotriva ofensivei patronale, ca și a culturii și legislației burgheze. „Burghezii deținând bogățiile societății are în același timp și monopolul științei și al culturii pe care îl păstrează cu gelozie. Ea nu acordă muncitorimii decât fărâmituri, exact atâta cât se cerea pentru ridicarea profiturilor capitaliste”³. Satisfacerea revendicărilor de mai sus era legată de lupta organizată a muncitorilor. În articolul „Tineretul muncitor în Rusia și la noi”, arătându-se condițiile noi de muncă și dezvoltare, drepturile largi ale tineretului muncitor în Uniunea Sovietică, spre deosebire de situația foarte grea a tineretului nostru din producție, se făcea apel la înființarea de organizații ale „Tineretului muncitor” în cadrul organizațiilor sindicatelor unitare. ca prim pas „pe care proletarii tineri din România trebuie să-l facă acuma, pentru a păși pe drumul, pe care tineretul muncitor rus a mers cu atâta hotărâre înainte de octombrie 1917”⁴.

O atenție deosebită a fost acordată de către organele de presă îndrumate de partid problemei șomerilor. Constatând că la creșterea șomajului contribuia munca suplimentară în acord, exploatarea singeroasă a muncii femeilor și copiilor, *Lemnarul* cerea printre altele respectarea zilei de lucru de 8 ore și atragerea unei părți a șomerilor din producție⁵. C.G.S.U. apela la toți muncitorii organizați să lupte împotriva șomajului, pentru înființarea de comitete de șomeri în fiecare localitate⁶, demascând în același timp conducerea sindicatelor amsterdamiste care au respins mereu propunerile de front unic pentru ajutorarea șomerilor. În articolul „O mare acțiune în sprijinul șomerilor” apărut în *Viața muncitoare*, se scria: „Muncitori din sindicatele unitare! Formați comitete mixte pentru acțiunea în sprijinul șomerilor. Atrageți în acțiune pe muncitorii din sindicatele reformiste și pe cei neorganizați. Demonstrați pentru dreptul vostru la muncă și la piine. Placardele voastre: «Vrem muncă, vrem piine!» să fie afișate pretutindeni, în demonstrațiuni și intruniri”⁷. Muncitorii erau chemați să lupte în front unic împotriva șomajului, pentru sprijinirea reală a șomerilor de către stat, comună, patroni, prin sume în buget pentru procurarea de lucru șomerilor, ajutorarea lor și scutirea de orice impozite⁸. Împotriva soluțiilor încercate de unele municipii, *Viața muncitoare* a arătat că se arunca de fapt un nou impozit pe mase pentru salvarea beneficiilor patronilor. Șomerii, victime ale regimului capitalist, aveau dreptul lor la piine și muncă, care trebuia să li se dea. *Viața muncitoare* cerea buget special din contribuția statului, comunelor, județelor și patronilor, confiscarea averilor celor care au defraudat averea publică, desființarea fondurilor secrete, reducerea bugetelor ministerelor de Interne și de Război⁹.

În presa legală îndrumată de partid au apărut numeroase materiale prin care muncitorii erau chemați la luptă pentru unificarea sindicală, pentru închegarea frontului unic al celor exploatați.

¹ *Viața muncitoare*, nr. 14 din 10 ianuarie 1926.

² *Deșteptarea*, nr. 3 din 25 decembrie 1927.

³ *Cultura proletară*, nr. 1 din 15 septembrie 1926, p. 1.

⁴ *Viața muncitoare*, nr. 54 din 6 noiembrie 1926.

⁵ *Lemnarul*, nr. 10–12 din 15 decembrie 1926.

⁶ Apelul C.G.S.U. „Către comitetele locale unitare și amsterdamiste și către muncitorii neorganizați” (*Viața muncitoare*, nr. 12 din 19 iunie 1927).

⁷ *Viața muncitoare*, nr. 12 din 19 iunie 1927.

⁸ *Deșteptarea*, nr. 1 din 11 decembrie 1927.

* La Brașov, primăria a lansat un apel pentru stringerea de ajutoare pentru șomerii de la întreaga populație.

⁹ *Viața muncitoare*, nr. 9 din 26 februarie 1928.

Partidul Comunist din România a socotit întotdeauna că unitatea de acțiune a celor ce muncesc este cheia succesului în respingerea ofensivei patronale.

În organul central al sindicatelor unitare se arăta că: „Încheierea frontului unic pentru întreaga țară, pentru cucerirea revendicărilor economice, contra ofensivei patronale cât și pentru apărarea existenței sindicatelor se impune cu o necesitate de fier”¹. C.G.S.U. a adresat în mai multe rânduri apeluri către membrii sindicatelor amsterdameze și muncitorii neorganizati, chemându-i la luptă contra terorii, contra măririi orelor de muncă și scăderii salariilor, pentru salarii corespunzătoare cu condițiile de trai, pentru ajutorarea șomerilor, subliniind necesitatea creării comitetelor de front unic pentru reușita luptei². Comitetele de front unic, arăta *Desrobirea*, sînt organe de luptă care urmăresc unirea forțelor proletare. Muncitorimea unită în jurul unui program de urgente revendicări trebuia să lupte pentru a impune guvernanților restabilirea libertăților răpite. Înlăturarea legislației reacționare etc.³. *Viața muncitoare* cerînd crearea în fiecare fabrică, atelier, birou, a comitetelor de front unic, arăta că în programul de revendicări pe prim plan trebuia să figureze consiliile muncitorești, ziua de lucru de 8 ore, salarii cu scara mobilă, lupta pentru unificarea sindicală. Munca comitetelor de front unic trebuia să fie cunoscută și sprijinită de muncitori. „Numai o astfel de campanie de jos, dusă sistematic și cu energie, ne va aduce unificarea sindicală”⁴. În articolele: „Fabricile sînt cetățile noastre”; „Fabrica cetatea noastră. Prin comitetele de fabrică la organizare”; „Fabrica cetatea noastră. Prin comitetele de fabrică la luptă”, *Viața muncitoare* arăta că împotriva creșterii exploatații, terorii, trebuie organizate comitete de fabrică prin care se va duce lupta împotriva terorii, a dizolvării sindicatelor unitare, a șomajului, pentru 8 ore de muncă și salarii omenești⁵. Luînd atitudine împotriva campaniilor demagogice ale partidului național-țărănesc, împotriva guvernului liberal, *Deșteptarea* arăta că „masele exploatate din România nu au decît un singur drum în fața lor: încheierea unui front unic al muncii, împotriva oligarhiei și reacțiunii, înlăturînd din cale pe toți acei care se opun realizării lui în numele democrației burgheze sau a social-democrației”⁶. Într-un amplu articol asupra comitetelor de fabrică, *Lemnarul* explica că muncitorii indiferent dacă erau organizați sau nu, aveau interese comune în lupta împotriva patronilor. Conducătorii reformiști împiedicau organizarea, frontul unic, fiind adepți ai colaborării de clasă. „Este nevoie — continua articolul — ca muncitorii, jos în fabrică, să se unească peste capul șefilor reformiști, spre a putea lupta cu succes pentru revendicările lor”. Comitetele de fabrică, recomandate de gazeta, trebuiau formate din muncitorii cei mai cinștiți și hotărîți, indiferent de concepții și vederi, care să aibă sprijinul și controlul muncitorilor. Cerînd ca prin astfel de comitete să se înfăptuiască frontul unic al salariaților din întreprinderea respectivă, *Lemnarul* îndemna muncitorii din industria lemnului să se adune și să aleagă comitete de fabrică⁷.

Demascarea ofensivei patronale în presa legală îndrumată de partid, apelurile către muncitori la luptă organizată în cadrul frontului unic muncitoresc, au avut un rol important în mobilizarea clasei muncitoare împotriva ofensivei patronale.

Condusă de partidul ei revoluționar, clasa muncitoare din țara noastră a desfășurat între anii 1924—1928 numeroase acțiuni. Este semnificativ pentru zădărnicierea încercării

¹ *Viața muncitoare*, nr. 42 din 1 august 1926.

² *Idem*, nr. 8 din 27 martie 1927 etc.

³ *Desrobirea*, nr. 1 din 4 aprilie 1926.

⁴ *Viața muncitoare*, nr. 46 din 4 septembrie 1926.

⁵ *Idem*, nr. 18 din 24 septembrie 1927; nr. 19 din 2 oct. 1927; nr. 20 din 9 oct. 1927.

⁶ *Deșteptarea*, nr. 1 din 1 ianuarie 1928.

⁷ „Trăiască Comitetele de fabrică. Ce sînt, de ce este nevoie de ele”. (*Lemnarul*, nr. 3—4 din 25 oct. 1928).

burgheziei de a decapita mișcarea muncitorească din țara noastră, că lupta muncitorilor împotriva ofensivei patronale se intensifică nefcetat. Astfel, *Ferarul* ne informează că în 1924, muncitorii grupați în Uniunea unitară a muncitorilor Chimști, Metalurgiști și Petroliști din România, au participat la 47 conflicte de muncă, din care 22 pentru revizuirea salariilor, 16 pentru contracte colective, 9 pentru respectarea contractelor colective, obținnd un spor de 5—43% la salarii¹. În aceeași perioadă, muncitorii din industria textilă grupată în sindicatul unitar, au participat la 28 conflicte de muncă².

În lunile mai—iulie 1924, muncitorimea timișoreană condusă de organizația locală a P.C.R. a dus puternice acțiuni împotriva introducerii muncii în acord și scăderii salariilor. Sprijiniți moral și material de muncitorii din numeroase centre industriale din țară, proletarii din Timișoara au impus patronilor mărirea salariilor, renunțarea la concedierea unei părți a greviștilor, acordarea de concedii plătite și alocații pentru copii, recunoașterea delegațiilor muncitorilor. Datorită sprijinului acordat patronilor de siguranță și de reprezentantul special al Ministerului Muncii, munca în acord nu a putut fi respinsă, dar s-a impus patronilor asigurarea salariului anterior în cazul cînd cîștigul muncitorilor în noile condiții va fi mai mic decît cel precedent³.

Lemnarul ne informează că paralel cu desfășurarea luptelor muncitorilor timișoreni, a avut loc un conflict de muncă în industria de prelucrare a lemnului din Arad. „Asociația patronilor timplari” a hotărît în luna mai 1924 să impună în locul contractului colectiv pe care îl denunțase, un regulament de muncă care prevedea ore suplimentare obligatorii, introducerea muncii în acord și prin care nu se asigurau concedii plătite, nu se recunoșteau bărbații de încredere etc. Muncitorii s-au ridicat de la început împotriva regulamentului patronilor și au pornit lupta pentru înlăturarea lui. *Lemnarul*, subliniind importanța acestei acțiuni pentru toți muncitorii lemnari din țară, scria: „Din lupta aceasta nu este permis să ieșim decît victorioși. ...Muncitori lemnari! să ne aruncăm toată forța pe frontul de luptă din Arad! Legea robiei trebuie sfărmată”⁴. La Mediaș, patronii din aceeași industrie la refuzul muncitorilor de a accepta un regulament asemănător celui din Arad în locul contractului colectiv expirat concediază 57 de muncitori la 2 iulie. *Lemnarul*, apelnd la organizarea luptei, cerea muncitorilor ca după ce „nesațul patronilor v-a impus lupta și v-a trimis în linia de foc, dați dovadă că sînteți în stare să apărați drepturile cucerite”⁵. Sindicatul unitar al muncitorilor din industria lemnului a hotărît ca atît timp cît va dura conflictul din Arad și Mediaș, membrii uniunii sindicale să contribuie săptămînal cu salariul pe 1 oră pentru sprijinirea muncitorilor aflați în luptă⁶. Ajutoare materiale însemnate s-au strîns din Arad, Ploești etc.⁷. Lupta hotărîtă a muncitorilor din Arad, a luat sfîrșit după 4 luni, în septembrie 1924, cu încheierea unui contract colectiv și spor de salariu. *Lemnarul* arăta că deși sporul era modest, încheierea contractului colectiv însemna înfrîngerea patronilor, respingerea regulamentului de atelier, a sistemului muncii în acord, a prelungirii zilei de muncă⁸.

În același timp *Lemnarul* relatează că la fabrica de cherestea din Piatra Neamț unde muncitorii ceruseră prelungirea contractului colectiv și sporirea salariului cu 10% direcția a hotărît scăderea salariului, prelungirea zilei de muncă de la 9 la 10 ore, fără încheierea

¹ *Ferarul*, nr. 2 din 15 februarie 1925.

² *Muncitorul Imbrăcăminții*, nr. 1—2, din 1 februarie 1925.

³ Informații asupra acestor lupte au apărut în *Muncitorul Imbrăcăminții*, *Lemnarul*, *Munca grafică* etc.

⁴ *Lemnarul*, nr. 6 din 15 iunie 1924.

⁵ *Idem*, nr. 7 din 15 iulie 1924.

⁶ *Idem*, nr. 8 din 15 august 1924.

⁷ *Ferarul*, nr. 8 din 15 octombrie 1924.

⁸ *Lemnarul*, nr. 9 din 15 septembrie 1924.

contractului. Muncitorii au răspuns la aceasta prin declararea la 18 iunie a unei greve. Cu ajutorul diferitelor promisiuni, patronii aduc 100 de muncitori din Transilvania. Dându-și seama că au fost înșelați, cei care au avut posibilități dintre aceștia au plecat înapoi, iar cca. 45 rămăși, au refuzat rolul de spărgători de grevă, solidarizându-se cu muncitorii fabricii¹.

În luna iulie 1924 muncitorii fabricii de zahăr din Tg. Mureș au obținut, după opt zile de grevă, sporirea salariilor și încheierea unui contract colectiv². Tot în luna iulie au declarat grevă și lucrătorii tipografi din Iași³. După o grevă de opt săptămâni (iunie-iulie 1924), scria *Ferarul*, muncitorii din câteva întreprinderi din Arad au obținut un spor de salariu și reglementarea zilei de muncă⁴. În aceeași perioadă, în urma unor greve, muncitorii de la Oradea și Tg. Mureș obțin sporuri de salariu între 8 și 20%⁵. La întreprinderea „Carmen” din Oradea printr-o grevă de solidaritate de câteva zile — după cum scria *Muncitorul pielar*, organul oficial al Uniunii muncitorilor pielari din România, — muncitorii au impus reangajarea bărbatului lor de încredere pe care patronul îl concediase⁶.

Reacionând împotriva încălcării demnității omenești, în urma maltratării unui muncitor de către un șef de atelier, muncitorii din tipografia „Steinberg” din București au cerut în corpore imediată sancționare a bătăușilor. Directorul a concediat pe cel bătut împreună cu alți trei lucrători, ceea ce a provocat greva tuturor lucrătorilor. După 9 zile de grevă, lucrătorii au fost reprimiți, iar bătăușul amendat. *Munca grafică* aprecia atitudinea demnă a muncitorilor în „vremuri de lipsă de lucru”⁷.

Împotriva refuzului patronilor a două întreprinderi forestiere din Sibiu de a mai încheia contract colectiv și de a acorda sporuri de salarii, relate *Lemnarul*, muncitorii au declarat la 3 octombrie 1924 greva. Gazeta amintită scria că încercând să înfringă rezistența muncitorilor, patronii au apelat la intervenția autorităților pentru expulzarea unor muncitori ca „cetățeni străini” deși trăiau de zeci de ani în Sibiu. Concomitent a început evacuarea locuitorilor din locuințe. Datorită hotărârii de luptă a muncitorilor, patronii au fost nevoiți să reia tratativele, să încheie un contract colectiv și să mărească salariile cu 15%⁸.

La Careii Mari, muncitorii au impus de asemenea un contract colectiv în care se prevedea sporirea salariilor cu 20%, recunoașterea delegaților etc⁹.

Clasa muncitoare a luptat împotriva concedierilor și șomajului. Presa îndrumată de partid anunța regulat locurile în care muncitorii se aflau în conflicte de muncă, spre a se evita inducerea în eroare de către patroni a muncitorilor din alte localități și folosirea lor ca spărgători de grevă. În același timp presa se ocupa regulat cu problemele șomerilor. *Ferarul* relate în toamna anului 1924 că muncitorii mai multor întreprinderi bănățene, au adresat un memoriu ministrului muncii, cerând măsuri împotriva șomajului¹⁰. În zilele de 7 și 8 septembrie 1924, o delegație a sindicatelor unitare s-a prezentat la ministerele de resort cerind, printre altele, luarea de măsuri pentru curmarea șomajului și ajutor de stat pentru șomeri¹¹. Din *Lemnarul*, aflăm că ziua de 5 decembrie 1924 a fost declarată zi de luptă împotriva șomajului în toată țara și muncitorii au fost chemați să trimită delegații la prefecturi

¹ *Lemnarul*, nr. 7 din 15 iulie 1924.

² *Ferarul*, nr. 6 din 1 august 1924.

³ *Munca grafică*, nr. 6—7 din august 1924.

⁴ *Ferarul*, nr. 6 din 1 august 1924.

⁵ *Idem*.

⁶ *Muncitorul pielar*, nr. 11 din 6 septembrie 1924.

⁷ *Munca grafică*, nr. 4 din 1 iunie 1924.

⁸ *Lemnarul*, nr. 10 din 15 octombrie 1924.

⁹ *Ferarul*, nr. 8 din 15 octombrie 1924.

¹⁰ *Idem*.

¹¹ *Lemnarul*, nr. 9 din 15 septembrie 1924.

pentru a protesta împotriva situației șomerilor¹. La Cojocna — informa *Muncitorul pielar* — în această zi, reprezentanți ai șomerilor din mai multe centre industriale din țară au înaintat un memoriu prefectului spre a fi remis Consiliului de miniștri în care se cerea rezolvarea problemei lipsei de lucru sau aprobarea de ajutoare de stat șomerilor². O moțiune cu același conținut a fost adoptată într-o adunare a șomerilor din Oradea. Tot la Oradea, o adunare a metalurgiștilor din 25 septembrie 1924 hotărîse acordarea salariului de 1 zi pentru șomeri³.

Una din cele mai importante acțiuni din anul 1925 împotriva ofensivei patronale au desfășurat-o muncitorii forestieri de pe Valea Mureșului. *Lemnarul* arăta că încă în primăvara anului 1924, acești muncitori reușiseră să impună un contract colectiv care prevedea sporirea salariilor, indemnizații de scumpete etc.⁴. Vrînd să împiedice prelungirea acestui contract la sfîrșitul anului 1924, patronii au început un val de concedieri⁵. La tratativele din februarie-martie 1925, patronii au vrut să introducă în contract prelungirea zilei de lucru la 10 ore sau reducerea salariilor cu 30 %. La refuzul categoric al delegaților muncitorilor de a accepta aceste condiții ei au recurs la lock-out. Măsura de intimidare nu a reușit. Muncitorii forestieri conduși de comuniști au declarat grevă⁶. Patronii s-au năpustit cu furie asupra celor 5 000 de greviști. Cu ajutorul autorităților, s-a înăsprit teroarea, sute de familii au fost evacuate cu forța din locuințe, au fost operate nenumerate arestări⁷. Conduși de comuniști, muncitorii au manifestat însă în continuare o deosebită hotărîre de luptă. *Viața muncitoare* arăta că nu trebuie permisă înfringerea muncitorilor⁸. *Lemnarul* făcea apel la muncitorii din țară din industria lemnului să nu călătorească și să nu accepte angajarea pe Valea Mureșului⁹. În sprijinul greviștilor s-au produs numeroase manifestări de solidaritate proletară. Din țară și străinătate au fost trimise ajutoare materiale. Timp îndelungat patronii nu au putut găsi spărgători de grevă. Muncitorii fără lucru din alte regiuni, înșelați, veniți să se angajeze, cînd aflau rolul pe care urmau să-l joace, plecau înapoi, cu toate străduințele patronilor și jandarmilor de a-i reține. Totuși, prin trădarea reformiștilor din fruntea P.S.D., greva a luat sfîrșit în luna iunie 1925, fără succesul muncitorilor. Deși înfrinți, muncitorii au ieșit întăriți din această luptă. Unitatea lor de acțiune și capacitatea lor de luptă au crescut.

Alături de informațiile despre marea grevă de pe Valea Mureșului, organele de presă au publicat știri și despre alte numeroase acțiuni ale muncitorilor din acest an. *Muncitorul îmbrăcăminții* relatează despre grevele din decembrie 1924 — ianuarie 1925 ale celor 1 600 muncitori de la Uzinele textile din Arad pentru încheierea contractului colectiv și mărirea salariilor¹⁰. Pentru sporirea salariilor, concediu plătit, opt ore de muncă, s-au ridicat la luptă și muncitorii fabricii de încălțăminte Renner din Cluj. *Muncitorul îmbrăcăminții* anunța că în urma tratativelor fără rezultate pentru prelungirea contractului colectiv expirat la 25 mai, 338 de muncitori au intrat în grevă. Direcția, care concediasse greviștii, nu a putut recruta spărgători de grevă și a trebuit la 5 iulie, după 45 de zile de grevă, să accepte

¹ *Lemnarul*, nr. 12 din 15 decembrie 1924.

² *Muncitorul pielar*, nr. 16 din 20 decembrie 1924.

³ *Ferarul*, nr. 10 din 15 decembrie 1924.

⁴ *Lemnarul*, nr. 5 din 15 mai 1924.

⁵ *Lemnarul*, nr. 12 din 15 decembrie 1924; *Viața muncitoare*, nr. 1, din 1 aprilie 1925.

⁶ Vezi S. Fuchs, „Greva muncitorilor din Valea Mureșului în anul 1925”, în *Studii și referate privind Istoria României*, partea a II-a, Ed. Acad. R.P.R., 1954.

⁷ *Lemnarul*, nr. 3—4 din 1 mai 1925.

⁸ *Viața muncitoare*, nr. 1 din 1 aprilie 1925.

⁹ *Lemnarul*, nr. 3—4, din 1 mai 1925.

¹⁰ *Muncitorul îmbrăcăminții*, nr. 3 din 1 martie 1925.

prelungirea contractului colectiv, revederea salariilor și a plății orelor suplimentare, să acorde concedii plătite între 4—14 zile etc.¹.

La lupta împotriva ofensivei patronale au participat intens și muncitorii tipografi. La începutul anului 1925, după cum arăta *Munca grafică*, muncitorii de la „Tiparul românesc” din București au impus patronului restituirea unor amenzi și desființarea amenzilor în această tipografie². În urma nesatisfacerii cererii de mărirea salariului cu 30 % și de încheiere a contractului colectiv, muncitorii tipografiei „Țăranu” din Capitală au declarat la 4 noiembrie grevă. *Viața muncitoare* amintea cu acest prilej manifestările de solidaritate de la atelierele tipografice din București³. Muncitorii aduși de patroni ca spărgători de grevă s-au solidarizat cu greviștii⁴. La începutul celei de-a patra săptămâni de la declararea grevei, în urma trădării luptei de către unii șefi de ateliere, greva a fost pierdută. O parte a greviștilor au refuzat însă să mai lucreze la această tipografie⁵.

În acest timp au avut loc și acțiuni importante ale muncitorilor petroliști. Deosebita exploatare din industria petroliferă a sporit continuu agitațiile muncitorilor împotriva ofensivei patronale. În octombrie 1925, muncitorii petroliști de la rafinăria „Vega” din Ploești au impus direcției încheierea unui contract colectiv. Amintind clauzele contractului, dintre care reținem sporirea salariului cu 20 %, respectarea zilei de muncă de 8 ore, revizuirea salariilor din 3 în 3 luni, reglementarea plății orelor săplimentare etc., *Viața muncitoare* saluta victoria petroliștilor și-și exprima încrederea că acesta va fi un punct de plecare al altor lupte și cuceriri ale lor⁶. La puțin timp după aceasta, *Viața muncitoare* înregistra un nou succes al petroliștilor, prin încheierea contractului colectiv de la societatea „Aquila Franco Română”, care prevedea sporirea salariilor între 10—15 % (retroactiv de la 1 septembrie) și revizuirea lor periodică, 8 ore de muncă, săptămâna de lucru de 44 ore, construcția unei băi etc.⁷.

Pentru apărarea zilei de muncă de 8 ore au intrat în luptă în 1925, muncitorii forestieri din Sibiu. Conform informațiilor din *Viața muncitoare*⁸ și *Lemnarul*⁹, direcțiile fabricilor „Regnicolara” și „Mersing & Lessel” din această localitate au concediat la 3 octombrie 1925 cei 450 de muncitori care declaraseră grevă împotriva introducerii zilei de lucru de 10 ore. După 14 zile direcția de la „Mersing & Lessel” este nevoită să accepte cele 8 ore cerute de muncitori. La „Regnicolara” lupta a continuat. La 1 noiembrie, 500 muncitori din Sibiu au protestat într-o adunare împotriva ofensivei fabricanților. După 6 săptămâni de grevă, s-a încheiat un acord cu direcția fabricii, valabil 30 de zile, muncitorii acceptând pe această durată 10 ore de muncă pe zi, cu condiția reprimirii tuturor muncitorilor greviști la lucru. Direcția nerespectând această clauză a contractului, muncitorii au părăsit din nou lucrul. Tot la Sibiu, după cum relatează *Muncitorul îmbrăcăminții*, s-a desfășurat cu succes greva de o lună a celor 250 muncitori ai fabricii de ghete „Herma”. Muncitorii au impus mărirea salariilor cu 15 %, recunoașterea zilei de 1 Mai ca sărbătoare legală și plătită. Direcția se obliga ca în caz de accidente să întregească timp de 6 săptămâni salariul peste ajutorul Casei de boală¹⁰.

Succese importante împotriva intensificării exploatării au obținut muncitorii din Oradea. *Viața muncitoare* arăta că în urma unei greve de 5 săptămâni a muncitorilor întreprinderii

¹ *Muncitorul îmbrăcăminții*, nr. 6 din 1 iunie 1925; nr. 7 din 15 iulie 1925.

² *Munca grafică*, nr. 11 din 15 februarie 1925.

³ *Viața muncitoare*, nr. 6 din 8 ianuarie 1925; nr. 7 din 15 noiembrie 1925.

⁴ *Idem*, nr. 8 din 29 noiembrie 1925.

⁵ *Idem*, nr. 9 din 29 noiembrie 1925; nr. 12 din 20 decembrie 1925.

⁶ *Idem*, nr. 7 din 15 noiembrie 1925.

⁷ *Idem*, nr. 10, din 6 decembrie 1925.

⁸ *Idem*, nr. 7 din 15 noiembrie 1925.

⁹ *Lemnarul*, nr. 9—10 din 15 noiembrie 1925.

¹⁰ *Muncitorul îmbrăcăminții*, nr. 10 din 1 octombrie 1925.

metalurgice „Frații Grönwald”, muncitorii au impus respectarea zilei de 8 ore, recunoașterea delegaților și a zilei de 1 Mai, acordarea de concedii anuale și salarii mărite cu 20—25%¹. Același organ de presă amintea și succesele muncitorilor orădeni de la fabricile „Lacatoș” și „Huniade”, fabrica de cîntare etc., care reușesc să impună în general revendicările amintite mai sus². *Viața muncitoare* remarca cu această ocazie creșterea influenței sindicatelor unitare în rîndul muncitorilor din această localitate.

În toamna anului 1925 minerii de la Brad au declarat grevă pentru îmbunătățirea situației lor mizerabile. *Viața muncitoare*, adresîndu-se membrilor sindicatelor unitare scria: „Pentru ajutorarea greviștilor de la minele de aur din Brad, Consiliul general unitar a lansat printre membrii sindicatelor noastre liste de subscripție. Deși acești lucrători sînt afiliați Clujului*, avem totuși datoria să le venim în ajutor în lupta cu patronii lor... Tovarășii au datoria să subscrie pe listele ce li se prezintă, manifestîndu-și astfel și pe calea aceasta, dorința de unificare”³. Membrii sindicatelor unitare au sprijinit acest apel. *Viața muncitoare* a publicat informații asupra ajutoarelor strînse în București, Arad și alte localități din țară⁴. Banii primiți de minerii din Brad și Cristior, pentru care aceștia au transmis mulțumiri muncitorilor din syndicate unitare, au fost însă expediați înapoi de conducătorii sindicatului reformist. *Viața muncitoare*, citînd ziarul *Ferarul*, arăta că acești conducători au împiedicat succesul grevei și pe această cale. Organul central al sindicatelor unitare adăuga că frica de unificare, lașitatea, a determinat conducătorii trădători ai minerilor să respingă ajutorul trimis de syndicatele unitare⁵. Aceasta nu ducea însă decît la demascarea lor în fața masei muncitorilor, așa cum a demonstrat și greva generală de șase săptămîni din primăvara anului 1926 a muncitorilor reșițeni. *Viața muncitoare* a arătat condițiile mizerabile de muncă și salariile de foame ale muncitorilor reșițeni, cărora, cu toată scumpetea, de trei ani nu li se acordase nici un spor de salariu. La cererea muncitorilor, în martie, de a li se acorda sporuri între 25—30%, revizuirea plății orelor suplimentare etc., direcția a acordat un spor de numai 5%. Aceasta a provocat indignarea celor 6 500 muncitori și intrarea lor în grevă. *Viața muncitoare* chema întreaga muncitorime organizată și conștientă „să sprijine moralicește și materialicește acțiunea acestor muncitori, pentru ca succesul lor să fie deplin”⁶. Sindicatul unitar al muncitorilor din Reșița fusese desființat încă din 1924 de Siguranță. Comuniștii reșițeni au stat tot timpul în fruntea grevei. Acționînd în sindicatul amsterdamist ei au reușit să impună grevei un hotărît caracter politic. După cum informa *Viața muncitoare*, greviștii reșițeni au fost ajutați de muncitorii din București, Ploești, Timișoara, Arad, Cîmpina, Cluj, Tg. Mureș, Oradea etc.⁷. Muncitorii reșițeni hotărîți să accepte ajutorul sindicatelor unitare, au exercitat presiuni în acest sens la Cluj. Într-o scrisoare adresată sindicatelor unitare, semnată de peste 1 000 de muncitori și publicată în *Viața muncitoare*, ei scriau: „Fiți siguri că noi luptăm pentru unitate și d-voastră, unitariștii, veți avea în noi cei mai devotați partizani. Credem că, după isprăvirea luptei, o clarificare se va face în rîndurile muncitorimii din Reșița”⁸. Cu toate acestea, ajutorul unitariștilor a fost respins de conducătorii reformiști din Cluj. Trădarea conducătorilor reformiști a făcut ca muncitorii să nu-și poată impune revendicările lor⁹.

¹ *Viața muncitoare*, nr. 8 din 22 noiembrie 1925.

² *Idem*, nr. 11 din 13 decembrie 1925.

* Este vorba de centrala sindicală reformistă a cărei conducere avea sediul la Cluj.

³ *Viața muncitoare*, nr. 4 din 23 octombrie 1925.

⁴ *Idem*, nr. 9 din 29 noiembrie 1925; nr. 11 din 13 dec. 1925 etc.

⁵ *Idem*, nr. 11 din 13 decembrie 1925.

⁶ *Idem* nr. 27 din 11 aprilie 1926.

⁷ *Idem*, nr. 28 din 18 aprilie 1926; nr. 29 din 25 aprilie 1926.

⁸ *Idem*, nr. 29 din 25 aprilie 1926.

⁹ *Idem*, nr. 31 din 11 mai 1926.

Tot în primăvara anului 1926, *Viața muncitoare* relatează că la Atelierele Comunale din Capitală s-a făcut reorganizarea muncitorilor. „Exploatarea nemiloasă, salariile de foame, sărăcia și scumpetea, au împins pe lucrători pe calea organizării în sindicatele unitare”¹. Direcțiunea a căutat să împiedice însă organizarea muncitorilor. Numai după o săptămână, *Viața muncitoare* a anunțat că la aceleași ateliere, contractul a fost încheiat, fără a fi satisfăcut cererile muncitorilor, numai după concedierea întregului comitet sindical. Tribunalul Ilfov a dat dreptate primăriei, urmînd judecarea la Curtea de Casație. În acest scop, *Viața muncitoare* arăta că muncitorii au pregătit un memoriu cu revendicări, cerînd în primul rînd reprimirea celor concediați².

Lupta împotriva ofensivei patronale și pentru încheierea unor contracte colective favorabile, cunoaște o mare înviore în această perioadă. Înainte și *Viața muncitoare* informau cititorii despre încheierea contractului colectiv la Uzina de Gaz și Electricitate din București, la 31 mai, cu prevederea mării salariilor cu 40 %, concedii etc.³. La Lemaitre, la sfîrșitul lunii februarie 1926, muncitorii au pornit o puternică campanie pentru sporirea salariilor și contract colectiv⁴. *Viața muncitoare* relatează că muncitorii au reușit să impună încheierea contractului colectiv pe perioada 1926—1927, obținînd majorarea salariilor, concedii între 2—13 zile, ajutoare în caz de accidente și boală, aprovizionarea cu lemne, construirea unei băi și respectarea demnității omenești⁵. Organul C.G.S.U. dă informații și despre alte lupte ale muncitorilor bucureșteni. La întreprinderea textilă „Colentina”, patronul a vrut să introducă 10 ore de lucru. Aproape 250 muncitori și muncitoare au declarat grevă și au plecat cu toții la sediul sindicatelor unitare, înscriindu-se în sindicatul de ramură. S-a alcătuit un memoriu în care au cerut contract colectiv, mărirea salariilor cu 30 %, recunoașterea delegaților pe secții. În urma nesatisfacerii memoriului, după două săptămîni de grevă, cea mai mare parte a muncitorilor a părăsit întreprinderea⁶. În urma eșuării unor tratative îndelungate cu patronul, muncitorii metalurgiști de la „Gaiser” au declarat la 3 iulie grevă reușind ca după 3 zile să impună mărirea salariilor cu 15 la sută, reglementarea plății orelor suplimentare, achitarea impozitelor pe salarii de către patron, lemne la preț de cost, respectarea demnității omenești⁷. *Viața muncitoare* a scris de asemenea despre lupta muncitorilor de la fabrica Vulcan pentru contract colectiv, pe care îl impun patronilor la 5 august 1926⁸. Din aceeași gazetă știm că și muncitorii întreprinderii metalurgice „Hornstein” au încheiat în toamna anului 1926 un contract colectiv⁹. Muncitorii secției războaielor a întreprinderii „Postavul” din Capitală s-au aflat timp de 10 zile în grevă pentru reprimirea unui muncitor concediat și mărirea salariilor. Muncitorii n-au putut obține decât promisiunea de mărirea salariilor, concedierea nefiind anulată¹⁰. În același număr, *Viața muncitoare* relatează despre un conflict izbucnit tot pentru anularea unei concedieri la atelierul de articole de voiaj „Mărculescu”. O delegație a muncitorilor, prezentîndu-se patronului spre a cere reprimirea lucrătoarei concediate, patronul pămăiește pe unul din membrii delegației. Muncitorii au declarat cu toții grevă la 27 octombrie, înaintînd totodată un memoriu Inspectoratului Muncii în care cereau reprimirea muncitoarei concediate, plata zilelor nelucrate și sancționarea patronului.

¹ *Viața muncitoare*, nr. 21 din 1 martie 1926.

² *Idem*, nr. 22 din 8 martie 1926.

³ *Înainte*, nr. 2 din 12 iunie 1926; *Viața muncitoare*, nr. 35 din 6 iunie 1926; nr. 37 din 20 iunie 1926.

⁴ *Viața muncitoare*, nr. 21 din 1 martie 1926.

⁵ *Idem*, nr. 35 din 6 iunie; nr. 37 din 20 iunie; nr. 38 din 4 iulie 1926.

⁶ *Idem*, nr. 36, 37, 38 din iunie—iulie 1926.

⁷ *Idem*, nr. 39 din 11 iulie 1926.

⁸ *Idem*, nr. 41, 43, 44, 46 din iulie—august 1926.

⁹ *Idem*, nr. 51 din 2 octombrie 1926.

¹⁰ *Idem*, nr. 53 din 30 octombrie 1926.

În toamna anului 1926, muncitorii celor 3 sindicate ale tipografilor din București, au încheiat un front unic de luptă hotărînd strîngerea fondurilor de rezistență în vederea viitoarelor lupte cu patronii ¹. La „Socec” 150 muncitori, după 3 zile de grevă în decembrie 1926, impun patronilor mărirea salariilor și plata zilelor de grevă ².

Tot în 1926 au avut loc acțiuni greviste importante și la Iași. Lucrătorii întreprinderii „Textila”-Copou din Iași au cerut, în aprilie, mărirea salariilor între 20—60 %, recunoașterea delegaților de ateliere și încheierea contractelor colective. Patronii n-au acordat decît sporuri între 5—20 %, ceea ce a făcut ca muncitorii să intre în grevă ³. *Viața muncitoare* arăta că după 15 zile de grevă, solidaritatea greviștilor era deplină. Ei se adunau zilnic la centrul sindicatelor unitare. Nu cunoaștem rezultatele luptei. Știm însă din informațiile date de *Viața muncitoare* că în octombrie-noiembrie 1926, muncitorii acestei întreprinderi erau din nou agitați pentru că patronii doreau introducerea zilei de muncă de 11 ore ⁴.

În numeroase cazuri poliția și siguranța au intervenit în conflictele dintre muncă și capital pentru a apăra poziția patronilor. Organul central al sindicatelor unitare, arăta că în timpul grevei muncitorilor din portul Galați din iunie 1926, pentru satisfacerea cererii de mărirea salariilor cu 50 %, 40 de muncitori greviști au fost arestați sub pretextul că ar fi „instigatori” ⁵. Tot din *Viața muncitoare* aflăm că în urma grevei declarată la 7 iulie 1926 de muncitorii sticlari din Mediaș pentru mărirea salariilor, poliția și siguranța, după ce au încercat zadarnic să forțeze reluarea lucrului, au dat muncitorii afară din locuințe. Dovedind multă putere de luptă, muncitorii au rezistat terorii și au silit patronii să acorde un spor de 15 % la salarii ⁶. În 1926 cînd muncitorii de la fabrica de spirt, drojdie de bere și moara „Neumann” din Arad se aflau în tratative cu direcțiunea pentru contract colectiv și mărirea salariilor, directorul scria baronului Neumann la Viena, că se va putea acorda un spor de numai 5 %, sau nici att și adăuga : „mărirea salariilor este forțată de organizatorii muncitorilor din Arad, pe aceștia trebuie mai întîi să-i zdrobim, relativ la aceasta inspectorul muncii mi-a promis tot concursul”. Directorul cerea în continuare să se facă tot posibilul ca în caz de arbitraj, președintele comisiei să fie inspectorul muncii. Muncitorii acestei întreprinderi din Arad au făcut inutile manevrele direcției, impunînd încheierea contractului colectiv, majorarea salariilor cu 10 % și revizuirea lor după 6 luni ⁷. Tot la Arad, la uzinele Astra, 1200 muncitori au cerut, în august, mărirea salariilor cu 30 %.. Patronii nu acordau decît 10 %, fapt pentru care muncitorii au intrat în grevă ⁸. La 10 august ei au impus un nou contract colectiv, care prevedea, printre altele, mărirea salariilor cu 13 %, o săptămînă plătită cu gratificație, lichidarea orelor suplimentare, obligația direcției ca în caz de nevoie să angajeze în primul rînd muncitorii concediați în anii 1925—1926 ⁹. *Viața muncitoare* anunța mai tîrziu ¹⁰ că în urma unor tratative cu direcția, muncitorii au impus o nouă majorare a salariilor cu 10 %, recunoașterea delegaților pe ateliere, și anularea „listei negre” de muncitori din această fabrică, dați în judecata Consiliilor de Război încă în urma grevei din 1922. Aceeași sursă de informații înregistra succesul muncitorilor fabricii de uleiuri din Arad, care au impus ziua de muncă de 8 ore, în locul zilei de 10 ore cu salariu neschimbat, ceea ce echivala cu o sporire de 15—20 % a salariului orar ¹¹.

¹ *Viața muncitoare*, nr. 54, 56 din noiembrie 1926.

² *Idem*, nr. 60 din 18 decembrie 1926.

³ *Desrobirea*, nr. 4 din 29 aprilie 1926 ; *Viața muncitoare*, nr. 31 din 11 mai 1926.

⁴ *Viața muncitoare*, nr. 55 din 13 noiembrie 1926.

⁵ *Idem*, nr. 37 din 20 iunie 1926.

⁶ *Ibidem*, nr. 42 din 1 august 1926.

⁷ *Idem*, nr. 38 din 4 iulie 1926.

⁸ *Idem*, nr. 44 din 15 august 1926.

⁹ *Idem*, nr. 45 din 22 august 1926.

¹⁰ *Idem*, nr. 53 din 30 octombrie 1926.

¹¹ *Idem*, nr. 50 din 18 decembrie 1926.

Importante contracte colective sînt încheiate în acest an și de către muncitorii petroliști. Astfel, muncitorii întreprinderilor „Orion” au încheiat un contract colectiv, care prevedea majorarea salariilor între 12—25 %, reglementarea plății orelor suplimentare și a lucrului în zilele de sărbătoare, recunoașterea zilei de 1 Mai ca zi de sărbătoare legală, darea în folosință a unei băi și a unei farmacii, haine și încălțăminte de protecție pentru unii muncitori etc.¹. *Viața muncitoare* a anunțat de asemenea încheierea contractului colectiv de la întreprinderile „Vega” și „Concordia”. Acest contract cuprindea, pe lângă clauzele amintite în contractul de la „Orion”, concedii anuale între 6—15 zile, repararea căminului de locuit și înzestrarea lui, mărirea salariilor și revizuirea lor din 3 în 3 luni conform indicilor de scumpete². Un contract asemănător s-a încheiat la 8 iunie 1926 și la „Standard”³, iar altul la societatea „Astra Română” din Cîmpina⁴. Incluziunea unor revendicări ale muncitorilor în contractele colective, nu însemna însă și realizarea lor, căci de foarte multe ori patronii nu respectau contractele. *Viața muncitoare* arăta că la „Vega” și „Concordia” un grup de muncitori — angajați mai vechi ai acestor societăți — care aveau dreptul, conform clauzelor noului contract colectiv, la durată maximă de concediu, circa 15 zile, au fost concediați, pentru ca direcția să scape de această obligație impusă de către muncitori în contract⁵.

În vara anului 1926, după o luptă de 58 de zile, la 15 septembrie, comunica *Lemnarul*, și muncitorii tîmplari din Tg. Mureș au impus patronilor încheierea unui contract colectiv și majorarea salariilor⁶.

În acest timp izbucnesc greve și la întreprinderi din Timișoara, Oradea, Satu Mare, Brăila etc.⁷.

La fabrica de postav de la Buhuși, în septembrie 1926 au declarat grevă cei 3000 muncitori și muncitoare⁸. Dar atît greva lor cît și cea a muncitorilor de la fabrica de hîrtie și mucava din Platra Neamț ca și a tîmplarilor din Brașov au fost pierdute din cauza reformiștilor care au trădat aceste greve⁹.

Necesitatea organizării frontului unic de jos și a izolării conducătorilor oportuniști ai P.S.D. ieșea tot mai mult în evidență.

În anii 1927—1928 comuniștii inițiază numeroase acțiuni pe baza frontului unic. *Viața muncitoare* arăta că în mai 1927, cînd muncitorii întreprinderii metalurgice „Phoebus” din Oradea au declarat grevă împotriva unor concedieri și pentru mărirea salariilor, din cei peste 400 muncitori greviști, 40 aparțineau sindicatului amsterdamist. Lupta se ducea pe baza frontului unic, care — anunța *Viața muncitoare* — dă foarte bune rezultate¹⁰. Același organ de presă indica ca în comitetul de conducere al grevei, în comitetul de ajutorare să între muncitori din ambele sindicate, iar împărțirea ajutoarelor să se facă în mod egal pentru toți muncitorii aflați în grevă. Totodată *Viața muncitoare* apela la ajutorarea greviștilor¹¹. După 2 săptămîni de grevă, patronul a adus spărgători¹². Muncitorii au opus rezistență hotărîtă, dînd o lecție meri-

¹ *Viața muncitoare*, nr. 26 din 4 aprilie 1926.

² *Idem*, nr. 33 din 23 mai 1926.

³ *Idem*, nr. 37 din 20 iunie 1926.

⁴ *Idem*, nr. 45 din 22 august 1926; nr. 46 din 29 august 1926.

⁵ *Idem*, nr. 39 din 11 iulie 1926.

⁶ *Lemnarul*, nr. 7 din 1 octombrie 1926.

⁷ *Viața muncitoare*, nr. 37, 38, 44, 46, din iunie-iulie-august 1926.

⁸ *Idem*, nr. 50, 51 din septembrie-octombrie 1926.

⁹ *Idem*, nr. 38, 40 din iulie 1926; nr. 62 din 22 ian. 1927; *Lemnarul*, nr. 1—3 din 1 aprilie 1927.

¹⁰ *Viața muncitoare*, nr. 12 din 19 iunie 1927.

¹¹ *Idem*, nr. 13 din 26 iunie 1927.

¹² *Înainte*, nr. 6 din 3 iulie 1927.

tată spărgătorilor. În urma acestui fapt 15 greviști au fost arestați și bătuți. Exprimându-și protestul împotriva terorii și solidaritatea cu greviștii, la 23 iunie 1927 orele 11, toți muncitorii din Oradea au declarat o grevă generală de o oră. O delegație de 500 muncitori s-au prezentat la prefectură¹. Siguranța a efectuat arestări.

Se întărea și frontul unic încheiat la sfârșitul anului 1926 de lucrătorii tipografi din București. În martie 1927 din 32 ateliere tipografice din Capitală au fost înaintate memorii patronilor pentru satisfacerea unor revendicări. *Înainte* arăta că pentru nesatisfacerea cererilor de mărire a salariilor, împotriva provocărilor patronale, 2000 de muncitori tipografi au participat la o grevă demonstrativă de 24 de ore, la 7—8 iulie 1927². Drept răspuns autoritățile au sporit teroarea. *Grafica gălățeană* arăta că *Viața muncitoare* și *Munca grafică* au fost nevoite să-și suspende apariția³. Aceasta a constituit o lovitură serioasă pentru muncitorii tipografi, dar în același timp și un nou îmbold de luptă. La începutul lunii august ei au intrat din nou în grevă. *Viața muncitoare*, care și-a reluat apariția la începutul lunii septembrie 1927, a făcut o trecere în revistă a începutului și desfășurării grevei, ajunsă spre sfârșitul celei de-a patra săptămâni. Greva a fost declarată inițial la tipografiile Socec, Universală și Steinberg. Patronii au trimis lucrări spre efectuare la tipografiile Cartea Românească, Triumful și Curierul judiciar, dar muncitorii acestor tipografii au refuzat să le execute și au intrat de asemeni în grevă. Încercările de solidarizare ale patronilor, au provocat intrarea în grevă și a muncitorilor tipografiilor Universul și Îndreptarea⁴. *Munca grafică* arăta mai târziu că la această grevă au participat 2500 muncitori⁵. Împotriva muncitorilor greviști autoritățile au intensificat prigoana. Delegația greviștilor pentru tratative a fost arestată. Secretarul general al Ministerului Muncii a cerut muncitorilor să aleagă o altă delegație și să se împace cu patronii⁶. *Viața muncitoare* arăta că greviștii întruniți la sediul sindicatelor unitare au hotărât la 31 august să continue lupta. Ca urmare, la 2 septembrie, Siguranța a închis localul sindicatelor unitare, lipsind muncitorii și de această posibilitate de a menține legătura între ei⁷. Greva a încetat după 5 săptămâni, datorită terorii și a trădării conducătorilor amsterdamiști etc.⁸. În articolul „Epilogul grevei. Patronii tipografi majorează salariile”, *Viața muncitoare* arăta că la Socec salariile au fost majorate cu 10%, dar în general în tipografiile s-au introdus vechile regulamente patronale, acordându-se un spor de numai 2%. *Viața muncitoare* chema lucrătorii la înfăptuirea unor măsuri menite să le întărească organizarea, rezistența, să lărgească frontul unic. Muncitorii au fost chemați să organizeze adunări în care să dezbată problema înlăturării regulamentelor patronale și cîștigarea prin luptă a revendicărilor⁹. Numai după câteva zile, lucrătorii tipografi din Capitală s-au întrunit în sala Transilvania, au hotărât folosirea unor forme noi de organizare prin crearea comitetelor de fabrică și au adoptat o moțiune trimisă sindicatului patronilor și Ministerului Muncii, în care exprimându-și nemulțumirea față de regulamentele patronale, arătau că vor continua să lupte pentru contract colectiv, mărire a salariilor etc.¹⁰. Din *Grafica gălățeană* aflăm că în vara anului 1927 s-au aflat în luptă și muncitorii unor tipografii din Galați, care după greve de scurtă durată impun satisfacerea revendicărilor lor¹¹.

¹ *Înainte*, nr. 6 din 3 iulie 1927.

² *Idem*, nr. 8 din 10 iulie 1927.

³ *Grafica gălățeană*, nr. 4 din 15 iulie 1927.

⁴ *Viața muncitoare*, nr. 15 din 4 septembrie 1927.

⁵ *Munca grafică*, nr. 14 din 20 decembrie 1928.

⁶ *Viața muncitoare*, nr. 15 din 4 septembrie 1927.

⁷ *Idem*, nr. 16 din 11 sept. 1927.

⁸ *Idem*, nr. 17, 18 din sept. 1927; *Munca grafică*, nr. 12 din 15 iulie 1928; nr. 14 din 20 dec. 1928; nr. 1 februarie 1929.

⁹ *Viața muncitoare*, nr. 20 din 9 octombrie 1927.

¹⁰ *Idem*, nr. 21 din 16 octombrie 1927.

¹¹ *Grafica gălățeană*, nr. 3 din iunie 1927; nr. 4 din 15 iulie 1927.

La sfârșitul anului 1927 au avut loc și pe Valea Jiului mari întruniri ale muncitorilor împotriva hotărârii patronilor de a reduce salariile; muncitorii cereau un spor de salariu de 15%,¹.

În anii 1927—1928 au avut loc și acțiuni importante împotriva șomajului. În Valea Prahovei partidul a organizat încă în iunie 1927 un comitet al șomerilor. Muncitorii ocupați au fost chemați printr-un manifest al sindicatelor unitare din Ploești să contribuie la crearea unui fond al șomerilor².

La Timișoara, după cum comunica *Deșteptarea* la 20 decembrie, peste 500 muncitori șomeri au demonstrat pentru dreptul lor la muncă și pâine³.

La București s-a organizat de asemenea un comitet al șomerilor⁴. O delegație de 200 muncitori, formată din reprezentanți ai muncitorilor ocupați și ai șomerilor s-a prezentat ministrului muncii la începutul anului 1928, cerând printre altele ajutor pentru șomeri⁵. Acțiunile împotriva șomajului continuă cu energie în 1928, când simptomele crizei de supraproducție se manifestau din ce în ce mai puternic. *Deșteptarea* informa încă la 15 ianuarie 1928 despre o demonstrație a 3000 de șomeri pe străzile Aradului⁶. O delegație de câteva sute de șomeri au înaintat un memoriu primarului din acest oraș⁷. Aceeași gazetă anunța că sindicatele unitare din Arad, înscriseseră pe liste 4200 șomeri. Șomerii din împrejurimile Aradului care au vrut să se alăture manifestațiilor tovarășilor lor din Arad, au fost opriți prin baraje de jandarmi. Patru-le n-au fost ridicate decât în urma protestelor hotărâte ale muncitorilor⁸. *Viața muncitoare* arăta că la 6 februarie 1928, cca. 2000 șomeri au cerut în fața primăriei din Arad, pline și lucru. În ședința consiliului comunal, printre cele 32 probleme în discuție, șomajul nu figura. Muncitorii au pătruns în sala de ședințe, de unde n-au putut fi scoși decât cu ajutorul poliției și a 2 companii de jandarmi. Șomerii au rupt de câteva ori cordoanele jandarmilor, impunând până la urmă discutarea problemei șomajului. Consiliul comunal nu a aprobat însă decât un ajutor pentru cantina sindicatelor unitare și unele alimente cu preț redus. În zilele următoare, delegații de șomeri au mers la inspectorul muncii, la primar, la prefect. Șomerii au impus scutirea lor de impozite către comună⁹. Inspectorul muncii a provocat o astfel de nemulțumire muncitorilor șomeri prin atitudinea și măsurile sale, încât aceștia au pătruns cu forța în localul Inspectoratului. Câțiva polițiști, încercând să intervină, au fost făcuți inofensivi de muncitori. A fost necesară intervenția prefectului poliției și șefului siguranței, însoțiți de numeroși jandarmi și agenți pentru a evacua muncitorii. Mai mulți șomeri au fost arestați¹⁰.

În aceeași perioadă, *Viața muncitoare* și *Munca grafică* anunțau și acțiunile șomerilor din Tg. Mureș. Peste 1000 muncitori fără lucru*, au manifestat pe străzile orașului îndreptându-se spre primărie, cerând de asemeni „plina și lucru”. Demonstrații au fost întâmpinate de armată, loviți și împrăștiți. Sediul sindicatelor unitare a fost închis de siguranță¹¹.

¹ *Deșteptarea*, nr. 3 din 25 decembrie 1927.

² *Viața muncitoare*, nr. 12 din 19 iunie 1927.

³ *Deșteptarea*, nr. 3 din 25 decembrie 1927.

⁴ *Idem*, nr. 5 din 5 februarie 1928; *Înainte*, nr. 17 din 13 dec. 1928.

⁵ *Deșteptarea*, nr. 5 din 5 febr. 1928.

⁶ *Viața muncitoare*, nr. 48 din 23 dec. 1928; *Înainte*, nr. 19 din 23 dec. 1928.

⁷ *Deșteptarea*, nr. 3 din 15 ianuarie 1928; *Munca grafică*, nr. 2 din 15 ianuarie 1928.

⁸ *Deșteptarea*, nr. 4 din 22 ianuarie 1928.

⁹ *Idem*, nr. 5 din 5 februarie 1928.

¹⁰ *Viața muncitoare*, nr. 9 din 26 februarie 1928.

* După *Munca grafică*, numărul demonstrațiilor a fost de 2000.

¹¹ *Viața muncitoare*, nr. 6 din 5 februarie 1928; *Munca grafică*, nr. 4 din 5 februarie 1928.

Muncitorii ceferiști din Galați, au trimis mai multe delegații la București, spre a protesta împotriva concedierilor ¹. La sfârșitul lunii ianuarie 1928, a avut loc o mare întrunire muncitorească împotriva șomajului ². În acest oraș exista de asemeni un comitet al șomerilor ³.

Viața muncitoare arăta creșterea agitațiilor și printre ceferiștii din Pașcani, Iași datorită concedierilor. La concedieri se adăuga și intensificarea exploatarei muncitorilor. La Depoul C.F.R. Iași, în urma introducerii a 9^{1/2} ore de lucru, muncitorii au întocmit un memoriu cerând revenirea la programul de 8 ore. Deoarece acesta nu a avut nici un rezultat, muncitorii au părăsit atelierele după 8 ore de lucru, refuzând să lucreze mai mult, ceea ce a silit direcția să revină la vechiul program. *Viața muncitoare* lua totodată atitudine împotriva înființării unui tren atelier unde erau primiți lucrători concediați cu condiția să lucreze 11 ore pe zi ⁴.

Ceferiștii constituind unul dintre detașamentele de frunte ale clasei noastre muncitoare se manifestau tot mai hotărât în lupta împotriva ofensivei patronale. Organul central al sindicatelor unitare arăta că în urma hotărârii direcției Atelierele C.F.R. Grivița de a nu mai acorda sporuri la orele suplimentare și de a scădea prețurile la munca în acord, ceferiștii au părăsit în luna martie 1928 lucrul, adunându-se în curtea atelierelor și cerând să se revină asupra acestor măsuri. Direcția n-a revenit decât asupra prețurilor. *Viața muncitoare* insista asupra necesității întăririi organizării și a constituirii comitetului de fabrică ⁵. Înainte și *Viața muncitoare* informau că, în vara anului 1928, direcția C.F.R., pentru a acoperi deficiențele, a trecut la scăderea salariilor muncitorilor. Muncitorii ceferiști de la Atelierele Grivița au refuzat să lucreze rămânând însă în ateliere. A doua zi, direcția atelierelor a concediat, cu forța armată, aproape 200 muncitori, dintre cei mai conștienți și hotărâți în luptă. Ca urmare, 2000—3000 ceferiști adunați în fața porților atelierelor au refuzat să intre la lucru și au plecat în grup la Direcția C.F.R. Împotriva muncitorilor a fost trimisă armata care i-a împrăștiat. Cîteva sute au reușit să se adune din nou și au manifestat la Ministerul Muncii pentru revendicările lor. Sindicatul C.F.R. a întocmit un memoriu în care s-a cerut 8 ore de lucru, plata muncii efectuată, neachitată de luni de zile, prețuri noi pentru munca în acord, desființarea amenzilor, respectarea demnității omenești, anchetă la C.F.R. cu participarea muncitorilor. Memoriul nu a avut nici un rezultat. *Viața muncitoare* chema ceferiștii bucareșteni la întărirea organizării lor, la stringerea legăturilor cu muncitorii ceferiști din celelalte centre feroviare din țară ⁶.

În această perioadă s-a intensificat lupta tuturor muncitorilor. În luna martie 1928, muncitorii de la Lemăltre au cerut contract colectiv și sporirea salariilor. După 3 luni, când direcția a refuzat să mai participe la tratative, muncitorii, printr-o grevă demonstrativă de o oră, la 11 iunie, au impus reluarea tratativelor ⁷. Muncitorii în front unic, conduși de un comitet de uzină, au impus reînnoirea contractului colectiv cu un spor de salariu ⁸.

În vara anului 1928 a izbucnit un mare conflict de muncă la uzinele Astra din Arad, despre care *Viața muncitoare* a dat informații largi. Timp de 6 luni s-au purtat tratative cu direcția — care vroia să scadă salariile — pentru încheierea noului contract colectiv și mărirea salariilor ⁹. *Viața muncitoare* arăta că în acest timp muncitorii au declarat de două ori greve

¹ *Viața muncitoare*, nr. 9 din 26 februarie 1928; nr. 12 din 18 martie 1928.

² *Idem*, nr. 5 din 28 ianuarie 1928.

³ *Idem*, nr. 6 din 5 februarie 1928; *Deșteptarea*, nr. 5 din 5 febr. 1928.

⁴ *Ibidem*, nr. 31 din 26 august 1928.

⁵ *Idem*, nr. 12 din 18 martie 1928.

⁶ *Idem*, nr. 27 din 29 iulie 1928; nr. 29 din 12 august 1928; *Înainte*, nr. 2 din 30 septembrie 1928.

⁷ *Viața muncitoare*, nr. 21 din 17 iunie 1928.

⁸ *Idem*, nr. 27 din 29 iulie 1928.

⁹ *Idem*, nr. 24 din 8 iulie 1928.

demonstrative¹. În iunie direcția a început scăderea treptată a salariilor. La 13 iunie cei 1600 muncitori ai uzinei s-au adunat pentru examinarea situației. La 15 iunie muncitorii secției fierărie au trimis o delegație direcției cerînd sporirea salariilor. Directorul a refuzat și muncitorii acestei secții au declarat grevă, fără a părăsi însă locul de muncă. Inspectorul muncii a încercat intimidarea muncitorilor, dar n-a reușit. Direcția a trecut la concedieri zilnice, numărul concediaților ajungînd în numai cîteva zile la 700. La 23 iunie — arăta *Viața muncitoare* — muncitorii concediați au înconjurat uzina cerînd plata preavizului. Directorul a încercat să dezbinе muncitorii, dar cei concediați au cerut greviștilor să continue lupta pînă la victorie. La 1 iulie 1926, numărul concediaților ajunsese la 1100, iar după cîteva zile la peste 1400. Siguranța și jandarmeria au trecut la măsuri teroriste împotriva sindicatelor unitare. Direcția a încercat în cîteva rînduri să spargă unitatea de luptă a muncitorilor dar toate încercările au eșuat. *Viața muncitoare* a cerut sprijinirea luptei muncitorilor din Arad. După 51 de zile muncitorii, în front unic, au silit direcțiunea să reprimească pe toți cei concediați la lucru, să prelungească vechiul contract colectiv, să revizuiască și să mărească prețurile muncii în acord. *Viața muncitoare* saluta această victorie de mare importanță în lupta împotriva ofensivei patronale². Muncitorii au trebuit să continue însă lupta intervenind de numeroase ori pentru respectarea prevederilor contractului colectiv³. Victoria se datora și aici existenței unui comitet de fabrică. În articolul „Organizați-vă”, *Viața muncitoare* cita exemplul uzinelor Lemaitre din Capitală și Astra din Arad, pentru eficacitatea luptei muncitorilor organizați prin comitete de fabrică⁴.

În 1928 au intrat în grevă și muncitorii tîmplari din Brașov, a căror grevă nu reușise în 1926 datorită trădătorilor reformiști. Ei au reușit să impună contract colectiv⁵. În ianuarie și mai 1928 muncitorii întreprinderii „Székely și Réty” din Tg. Mureș s-au aflat în greve de scurtă durată pentru impunerea respectării contractului colectiv⁶. Lucrătorii tipografiei „Galații Noi” din Galați, arăta *Munca grafică*, după 10 zile de grevă obțin de asemeni satisfacerea revendicărilor lor⁷. Tot în 1928 s-au aflat în grevă muncitorii fabricii de ciorapi „Standard” din Timișoara⁸, muncitorii zețari de la tipografia „Ramuri” din Craiova⁹ etc.

La 18 decembrie 1928 — arătau *Viața muncitoare* și *Înainte* — un grup de 600 șomeri au parcurs principalele străzi ale Capitalei pînă la primărie, purtînd placarde cu revendicările „Vrem de lucru! Vrem pîne!”. Împotriva demonstrațiilor strînși în curtea primăriei a intervenit o companie de jandarmi. Muncitorii au reușit totuși să transmită memoriul primarului, după care au plecat în grup la sediul sindicatelor unitare, unde într-o adunare au protestat împotriva terorii și șomajului¹⁰.

Intensificarea acțiunilor muncitorilor în 1928, marca ieșirea mișcării muncitorești din țara noastră din perioada de reflux vremelnic.

Apariția unor manifestări ale crizei în România încă din 1928 în unele sectoare ale economiei a făcut să se înrăutățească și mai mult situația maselor muncitoare, a contribuit la

¹ *Viața muncitoare*, nr. 19 din 3 iunie 1928; nr. 24 din 8 iulie 1928.

² *Idem*, nr. 24, 25, 26, 27 din iulie 1928; nr. 29 din 12 august 1928.

³ *Idem*, nr. 37 din 7 octombrie 1928.

⁴ *Idem*, nr. 30 din 18 august 1928.

⁵ *Lemnarul*, nr. 2 din 25 iulie 1928.

⁶ *Idem*.

⁷ *Munca grafică*, nr. 2 din 15 ianuarie 1928; nr. 4 din 15 februarie 1928.

⁸ *Deșteptarea*, nr. 4 din 22 ianuarie 1928; *Viața muncitoare*, nr. 5 din 28 ianuarie 1928; *Munca grafică*, nr. 2 din 15 ianuarie 1928.

⁹ *Deșteptarea*, nr. 2 din 8 ianuarie 1928; nr. 5 din 5 febr. 1928; *Munca grafică*, nr. 3 din 1 febr. 1928; nr. 4 din 15 febr. 1928.

¹⁰ *Înainte*, nr. 18 din 16 decembrie 1928.

mărirea hotărârii de luptă a muncitorilor. „Criza din România — arăta *Inainte* în noiembrie 1928 — este un aspect al crizei capitalismului. Ea a atins însuși fundamentul lui. Nici împrumutul extern, nici stabilizarea nu poate împiedica procesul lui de distrugere. Pentru păturile producătoare, epoca care se deschide este o epocă de luptă continuă și hotărâtă, care nu poate să se sfârșească decât prin victoria lor”¹.

Trecând în revistă numai aceste câteva materiale apărute în presa legală îndrumată de partid putem să ne dăm seama că în întreaga perioadă dintre anii 1924—1928 masele muncitoare din România, conduse de Partidul Comunist, au susținut numeroase lupte împotriva ofensivei patronale și opunând o rezistență îndrăzită atacurilor patronale, muncitorii au reușit să respingă multe din ele. Acțiunile din perioada stabilizării relative au contribuit la pregătirea premiselor puternicului avânt al luptelor muncitorești din perioada ulterioară.

I. Chiper

---

¹ *Inainte*, nr. 12 din 25 noiembrie 1928.

PROBLEMELE TRATATULUI „ISTORIA ROMÂNIEI“

CULTURA ÎN PERIOADA DEZVOLTĂRII MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI ȘI A RĂSPÎNDIRII MARXISMULUI ÎN ROMÂNIA *

La sfârșitul lunii ianuarie a avut loc discuția capitolelor privind dezvoltarea culturii între 1848—1917, elaborate în cadrul volumului IV al tratatului de Istorie a României.

Cele trei capitole — unul redactat de acad. P. Constantinescu-Iași, iar celelalte două de acad. P. Constantinescu-Iași și Savin Bratu cuprind diferite aspecte ale suprastructurii perioadelor de dezvoltare ale capitalismului premonopolist și monopolist.

Participanții la discuții au evidențiat contribuția autorilor care au reușit, servindu-se de unele lucrări ajutătoare să înfățișeze această perioadă din istoria culturii României moderne a cărei dezvoltare au legat-o de lupta și aspirațiile elementelor cele mai înaintate ale societății românești.

Dezbaterile, care au avut loc la fiecare capitol în parte din tratatul de Istorie a României, au constituit și cu acest prilej un ajutor deosebit pentru autori. Comitetul de redacție al volumului, adresându-se celor mai autorizate foruri științifice din țară — în mod special unui număr de 17 institute de cercetări ale Academiei R.P.R. — a obținut ajutorul scontat al acestora fie prin participarea reprezentanților lor la discuții, fie prin referatele scrise.

În prezentarea de față ne vom ocupa numai de acele aspecte care reflectă schimbările impuse în lupta ideologică de pătrunderea în România a marxismului. Apariția proletariatului pe arena politică precipită polarizarea ideologică a celor două tabere antagoniste: de o parte se situează burghezia, care se orientează net spre reacțiunea antipopulară și desăvârșește astfel pe plan ideologic trădarea principiilor revoluției burghezo-democratice și coalizarea cu ideologia moșierimii, iar de cealaltă parte, proletariatul, singura clasă capabilă să preia stindardul progresului social-politic și ideologic și să devină conducătorul transformărilor ce se impuneau în direcția burghezo-democratică pe cale revoluționară.

În condițiile concret-istorice ale dezvoltării proletariatului industrial din România, în ultimul sfert al secolului al XIX-lea, gândirea socialistă și-a adus contribuția în primul rând în domeniul propagării materialismului militant și al popularizării clasicilor marxismului. Autorii au scos în evidență contribuția adusă de revista *Contemporanul*, prima tribună a socialiștilor români în acțiunea materialist-militantă din primii ani ai apariției sale și de răspîndire directă

---

* Text întocmit pentru revista *Studii de secretariatul științific* al vol. IV al tratatului de *Istoria României*.

a marxismului prin publicarea primelor traduceri din scrierile lui Marx și Engels. Cu toată înrădăcinarea nefastă a oportunistului de diferite nuanțe care a limitat manifestarea creatoare a marxismului în domeniul determinant al sociologiei, cu toate concepțiile încă materialist-mecaniciste care nu depășeau în esență ateismul lui Vasile Conta, marxismul primilor socialiști români a deschis perspective calitativ noi, manifestându-se creator în unele domenii cum au fost de exemplu constituirea esteticii materialiste românești ca și remarcabilele aplicații în științele medicale.

În sensul celor arătate mai sus capitolele discutate au arătat că pe tărîmul esteticii și literaturii, gândirea marxistă a epocii a fost exprimată în lucrările lui C. Dobrogeanu-Gherea, întemeietorul esteticii științifice românești, exponentul tipic al stadiului de dezvoltare a gândirii noastre marxiste în faza preleninistă. Dobrogeanu-Gherea a reflectat în lucrările sale de estetică mai întâi stadiul revoluționarismului narodnic, apoi pe acela al primei ofensive marxiste, fără însă să ajungă vreodată la stadiul leninist. Dimpotrivă, situându-se pe vechile poziții și opunându-se apoi față de leninismul, ideologia lui Gherea s-a transformat într-o ideologie dușmană revoluției proletare.

Contribuția pozitivă a lui C. Dobrogeanu-Gherea, prin lucrările sale de pînă la 1900, constă în propagarea tezelor generale ale marxismului. El însă nu a aplicat aceste teze la acțiunea revoluționară concretă, la condițiile realităților noastre sociale. Deși a combătut narodnicismul, el a acceptat teza maioreșciană a „formelor fără fond”, considerînd că formele și relațiile capitaliste au fost importate din Apus, fără o necesitate internă obiectivă. De aici a rezultat și teza sa oportunistă că socialismul urmează să fie introdus în țara noastră după victoria lui în Occident.

Dintre teoreticienii socialismului românesc de la sfîrșitul secolului al XIX-lea sînt semnați, prin gândire originală și prin o mai mare fidelitate față de marxism, unii tineri valoroși ca Ștefan Ștîncă și Raicu Ionescu-Rion. Cu toată opoziția ideologiei dominante, care își impune pozițiile în organizarea și legiferarea tuturor instituțiilor culturale, ofensiva ideologiei clasei muncitoare își exercită influența asupra vieții spirituale a țării.

În pictură se impune personalitatea lui Nicolae Grigorescu și a lui Ion Andreescu; în teatrul românesc lupta dintre tendințele progresiste și cele retrograde devine mai ascuțită atît în ce privește dramaturgia originală și repertoriul cît și în ce privește arta interpretativă a actorului.

Participanții la discuții au arătat necesitatea acordării unei atenții mai mari problemelor legate de dezvoltarea științelor și mai ales de dezvoltarea științelor naturii asupra cărora influența filozofiei materialiste a fost deosebit de puternică.

Începutul secolului al XX-lea cunoaște o ascuțire a luptei dintre materialism și idealism în cultura românească. În timp ce idealismul, sprijinit de stat, încerca o ofensivă generală, ideologia materialistă a clasei muncitoare cîștiga tot mai mult teren, reflectînd mai ales după 1905 creșterea avîntului revoluționar. Succesele științei adevărate în diferitele domenii și mai ales în științele naturii, aduc confirmări eficiente ale materialismului dialectic. Cei mai valoroși oameni de știință devin, conștienți sau nu, aliații filozofiei materialiste. Refacerea mișcării muncitorești contribuie fundamental la întărirea pozițiilor ideologiei juste, combătînd diversivunile sociologice de tipul poporanismului.

În perioada pînă la primul război mondial, viața frămîntată a societății românești își găsește puternice reflectări în literatură și artă. În luptă cu curentele diversioniste, ca semănătorismul și simbolismul, se afirmă arta realistă. Marile momente istorice ale perioadei — în primul rînd răscoalele din 1907 — constituie obiective centrale ale acestei arte adevărate.

În primul deceniu și jumătate al secolului nostru, în toate ramurile vieții culturale activează personalități care, fie că sînt direct legate de mișcarea muncitorească, fie că mili-

tează de pe pozițiile materialiste, reușesc să impună linia progresului în cultură. Referindu-se la această perioadă, vorbitorii au considerat ca o lipsă a materialului prezentat insistarea cu precădere asupra luptei duse în jurul problemelor de critică literară și acordarea unei atenții minore dezvoltării științelor în general și a științelor naturii în special, adică tocmai a acelor aspecte ale patrimoniului cultural în care influența concepției materialiste și-a pus mai mult amprenta.

Discuțiile purtate pe marginea capitolelor de cultură, lipsurile semnalate de vorbitori, au servit în mod considerabil autorilor care, în limita timpului pe care lucrările tratatului l-au permis, au reușit să alcătuiască un material interesant care va constitui baza dezbaterilor ce se vor organiza pe marginea machetei volumului IV.

MUZEUL DOFTANA

Pentru a-şi menţine dominaţia asupra maselor populare, pentru a înfringe voinţa de luptă a conducătorilor clasei muncitoare, regimul burghezo-moşieresc din România a împlinit ţara cu numeroase închisori. Fosta închisoare Doftana, una din cele mai îngrozitoare temniţe ale regimului burghezo-moşieresc, menită să fringă, prin teroare şi tortură, rezistenţa acelor care luptau pentru dreptul la viaţă şi la libertate a celor ce muncesc ocupa un loc principal în sistemul închisorilor din ţară prin regimul barbar aplicat deţinuţilor politici. Dar la Doftana, denumită de popor „Bastilia românească” s-a desfăşurat, în pofida regimului sălbatic aplicat deţinuţilor antifascişti, sub conducerea comuniştilor, o parte din lupta eroică a P.C.R. împotriva exploatarei şi mizeriei pentru condiţiuni mai omeneşti de viaţă.

Printr-o hotărâre a partidului şi guvernului din 1949 fostul penitenciar Doftana a fost reconstruit în mare parte şi transformat în muzeu. Muzeul redă ceea ce a fost Doftana revoluţionară, prezintă vizitatorului viaţa şi lupta antifasciştilor conduşi de comunişti pe fondul general al luptei desfăşurate de clasa muncitoare din ţara noastră, sub conducerea P.C.R.

Încă de la intrare prin poarta principală pe frontispiciul căreia se află săpată în piatră inscripţia : „Penitenciarul Doftana” se pot vedea mijloacele de tortură folosite de zbirii închisorii împotriva luptătorilor revoluţionari deţinuţi la Doftana. Sint lanţurile de pedeapsă, în greutate de şapte pînă la 16 kg care se puneau la mîinile şi picioarele deţinutului cu ocazia mutării de la un penitenciar la altul sau cu prilejul executării unei pedepse.

Pătrunderea în curtea interioară — unde se aflau birourile administraţiei — străjuită de blocuri masive de piatră şi trecerea prin culoarele care duc la celule comune din secţia F produc o impresie de neuitat. Pe partea stînga se afla şi așa-zisa infirmerie unde prin mizeria ce domnea acolo, prin felul în care se comportau medicul şi sanitarul prefăcuseră această încăpere într-o morgă. În camera comună din secţia F se pot vedea paturile suprapuse din fier pe care erau aşezate ca aşternut o rogojină şi o pătură foarte murdare şi rupte. În condiţii grele, aici în celula comună în care erau mutaţi de obicei deţinuţii politici în perioada premergătoare eliberării din închisoare, comuniştii organizau studiul politic şi ideologic. Străbătînd culoarul mai departe al secţiei F, pe stînga, se afla atelierul de tîmplărie, instalat sub secţiile D, E, cîştigat prin lupte dirze duse de antifascişti sub conducerea comuniştilor. Primul atelier a fost obţinut de deţinuţii politici în 1924, dar un an mai tîrziu el a fost desfiinţat printr-un ordin special al direcţiei generale a închisorilor.

Încercarea zbirilor regimului din închisoare, după desfiinţarea atelierului, de a-i pune pe deţinuţi la munci forţate şi umilitoare a dat greş. Rezistenţa şi lupta hotărîtă a celor închişi sprijinită dinafară de mişcarea muncitorească, a determinat direcţia închisorii să recunoască

din nou dreptul deținuților antifasciști la un regim mai omenesc și la atelier propriu. De obicei, responsabilul instrumentelor cu care munceau, datorite de organizația Ajutorul Roșu, era conducătorul colectivului din atelier. Strungurile la care lucrau, masa la care făceau diferite obiecte, redau modul în care comuniștii foloseau timpul. În atelier se mai găsesc, de asemenea, vitrine cu diferite obiecte lucrate de deținuți : jocuri de șah, jucării pentru copii, albume, obiecte pentru uz casnic etc. Prin difuzarea în afara zidurilor Inchisorii a obiectelor lucrate de deținuții comuniști și antifasciști în atelierile Doftanei, se stabilea contactul dintre aceștia și masele largi muncitoare. Ceea ce prezintă o importanță deosebită era faptul că atelierile erau folosite cu mare vigilență în scopul desfășurării studiului marxism-leninismului în mod organizat. Un tablou mare redă momente de maximă încordare pentru însușirea problemelor în discuție, având în același timp grijă ca deținuții politici să nu fie descoperiți.

În podul unei anexe a atelierului s-a ținut sub directa conducere a tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej conferința celelei de partid din Doftana în februarie-martie 1938. O masă lungă de scinduri, bănci lungi și rafturi erau tot ceea ce s-a putut face pentru acest eveniment. Cu acest prilej au fost elaborate directivele privitoare la lupta pentru regimul politic în Inchisori.

Străbătând culoarele și celulele diferitelor secții te impresionează modul diabolic în care a fost construită această temniță. Construită din piatră, ciment și fier, iarna era foarte frig, deținutul putând oricând degera, iar vara piatra și fierul se încălzeau și aerul în condițiile murdărilor de tot felul devenea insuportabil; răspîndirea microbilor și infecțiilor primejduia viața tovarășilor închiși. Formată din opt secții legate de corpul principal printr-o clădire în formă de potcoavă, Doftana era menită să distrugă fizic și moral pe cei care ajungeau acolo. Secțiile A, B și C cu parter și două etaje erau considerate luminoase pentru că primeau lumină din curte printr-o fereastră cu gratii. Celelalte cinci secții D, E, F, G și H erau întunecoase dintre care cea mai faimoasă „H” avea celule mici, umede, fără nici un mobilier. Celulele Inchisorii cu tavanul de tablă ondulată, cu asfalt pe jos și cu țevi de calorifer care nu funcționau aproape niciodată, de cele mai multe ori iarna înghețau aburii în ele după ce unicul cazan de la poartă se încălzea pentru puțin timp, distrugeau sănătatea celor închiși.

Primele celule din secție erau rezervate conducătorilor mișcării muncitorești pentru a putea fi mai bine păziți, întrucât aici stătea de obicei și gardianul care avea în grijă sectorul. Pentru a-i izola, pentru a nu mai avea legătură între ei, tovarășii închiși erau schimbați mereu din celule, sau erau pedepsiți pentru diferite motive cu mutare din secțiile luminoase în secțiile întunecoase; deseori erau trimiși la „H”, unde două zile pe săptămână nu primeau nici o hrană. Totuși, în aceste condiții grele de cruntă teroare, cei închiși găseau mijloace de comunicare, de legături permanente. Fie prin vizetele de la ușile celulelor atunci când ele erau deschise de gardieni sau prin ferestre care erau așezate în fața ferestrelor celorlalte secții care dădeau în aceeași curte, tovarășii închiși puteau să schimbe câteva cuvinte. Comuniștii antifasciști întemnițați la Doftana se înțelegeau și prin semne convenționale făcute cu mâinile sau prin bătăi în țevile de calorifer cu ajutorul alfabetului Morse. Dacă totuși se întâmpla ceva deosebit pe plan politic sau în alt domeniu, survenea un eveniment care trebuia urgent anunțat, iar alte mijloace pentru moment nu existau, atunci deținuții politici strigau din celule și își informau tovarășii. Deseori se folosea „măgăreața” care era un săculeț sau în cel mai rău caz o batistă legată cu o sfoară, de un băț sau scindură unde se puneau hrană, ziare, material conspirativ care putea circula de la o celulă la alta pe fereastră sau prin vizetă.

Parcurgînd culoarele Inchisorii în multe locuri se poate vedea instalată cite o șină de fier, iar deasupra inscripția „Sună toaca prin toată Doftana” care amintesc de strigătele colective de protest atunci, când era bătut un tovarăș. Din toate secțiile Inchisorii răsuna pe valea Doftanei strigătele : „Nu bate !”, „Afară cu călăii !” etc. Se scanda și în mod organizat dimineața

sau câteva ore pe zi din jumătate în jumătate de oră. Se cerea deschiderea celulelor, vorbitor, încetarea bătăii și altele. Pentru ca să acopere strigătele de protest ale deținuților revoluționari, gardienii băteau în toacă în speranța că prin acest mijloc de tortură, comuniștii nu vor rezista.

Afară, în curtea interioară, lângă zidurile secției B se află o placă comemorativă care amintește că aici a fost ucis sub dărmături la 10 noiembrie 1940 neînfricatul luptător al clasei muncitoare, membru al C.C. al P.C.R., Ilie Pintilie. În secțiile D, F, reconstruite se pot vedea celulele în care au stat un timp mai îndelungat conducători ai mișcării muncitorești din țara noastră: tovarășii Gh. Gheorghiu-Dej, Gh. Apostol, E. Bodnăraș, Al. Moghioroș. O impresie puternică produce vizitarea secției „H”, cea mai îngrozitoare dintre toate, fără lumină și fără nici un mobilier, unde după ce erau înclulați tovarășii se mai turna pe ciment pe sub ușă o căldare de apă care deseori iarna îngheța, iar cei pedepsiți acolo în cele mai multe cazuri ieșeau cu sănătatea șubrezită.

Cele două săli de documentare redau pe scurt istoricul penitenciarului Doftana, lupta pentru regim politic, activitatea celei de partid și modul în care comuniștii de aici au reușit să transforme Doftana din închisoare a morții în Universitate de partid. Clădită pe la 1894 după model belgian, în locul vechii ocnă de la Telega unde erau aruncați cei răzvrățiți împotriva regimului burghezo-moșieresc, printre care și haiducul Iancu Jianu, pe platoul denumit Paraschiva din apropierea rului Doftana, această temniță avea să devină una dintre cele mai odioase. Aici au fost aduși țărani condamnați în urma marilor răscoale din 1907.

În perioada întezirii luptei de clasă ca urmare a crizei economice din perioada primului război mondial, în condițiile victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și mai ales după crearea P.C.R. în 1921, Doftana a devenit o închisoare pentru deținuții politici revoluționari. Aici au fost întemnițați conducători ai mișcării muncitorești, luptători împotriva primului război mondial, organizatori ai detașamentelor de voluntari români, participanți la apărarea cuceririlor Revoluției Socialiste din Octombrie, ca: M. Gh. Bujor, Gh. Stroici, marinarul Ion Grecea, ale căror portrete se văd în prima sală de documentare, numeroși participanți la greva generală din octombrie 1920. Un tablou mare „Drumul Doftanei” executat de T. Maxy redă momentul greu de încordare când deținuții politici între baionete sînt duși spre Doftana. Numeroase articole de ziar, manifeste, schițe, diferite obiecte, documente de valoare ne înfățișează viața grea, schingiuirile, torturile și regimul de înfometare la care erau supuși cei închiși, luptători pentru cauza clasei muncitoare.

Vitrine cu extrase din presa vremii, tablouri ca: „Protestul delegației deținuților politici împotriva răpirii dreptului la vorbitor” de Vitalie Mereuță, „Demonstrația oamenilor muncii din București în 1926 pentru amnistie” reflectă lupta oamenilor muncii și a celor închiși, sub conducerea P.C.R. pentru cucerirea regimului politic, pentru amnistia deținuților politici revoluționari. În „Apelul tovarășilor închiși la Doftana. Către clasa muncitoare din România”, după ce se arată că masele s-au radicalizat, că organizațiile democratice în frunte cu P.C.R. au fost scoase în afara legii, că conducători ai clasei muncitoare ca: Tcacenco, Ivănuș, Stroici Fonaghi au plătit cu viața cauza pentru care luptau, se prezintă viața grea din închisoare: „după ce ne-au luat dreptul, de fapt, de a munci pentru noi, de a primi de la familie și tovarășii noștri vreun ajutor, după ce ne-au suprimat orice asistență și îngrijire medicală, după ce ne-au izolat chiar în însăși interiorul temniței, ne-au luat dreptul la vizită, obligându-ne a sta la grații și încă multe altele, călăii noștri și ai voștri vor acum să-și „legalizeze” opera de distrugere și pregătesc după votarea noii legi de reorganizare a penitenciarelor, noul regulament al închisorilor”. Apelul se încheie cu prezentarea revendicărilor pentru care trebuie să lupte în strînsă unitate, cei închiși împreună cu clasa muncitoare din țară. Tabloul „Măgăreța” executat de A. Atanasiu, exprimă foarte sugestiv modul în care deținuții politici comuniști reușeau

chiar în interiorul Inchisorii, cu ajutorul „măgăreței”, să-și transmită alimente și materiale. Numeroase fotografii redau aspecte din diferite secții ale penitenciarului. Tot în prima sală a muzeului sînt expuse sacaia pe care o întrebunțau deținuții politici la căratul apei din rîul Doftana, ce era folosită și la introducerea materialelor de partid în închisoare, cît și cazele pe care deținuții comuniști de la Doftana le-au primit prin organizația Ajutorul Roșu în perioada regimului politic cînd au obținut după lupte, prin 1930, dreptul de a-și găti singuri.

În sala a doua sînt expuse numeroase documente care atestă legătura permanentă a comuniștilor din închisoare cu cel din afară și lupta desfășurată de cei închiși împotriva regimului de izolare pentru menținerea demnității lor de oameni și de revoluționari. Alte materiale vorbesc de solidaritatea cu deținuții politici din Doftana a tovarășilor din țară și din străinătate. La chemarea P.C.R. Ajutorul Roșu și alte organizații îndrumate de partid, au mobilizat mase largi de muncitori, țărani și intelectuali la întruniri și memorii de protest, demonstrații și articole denunțatoare în presă, cerînd amnistie și regim politic pentru deținuții revoluționari. *Scntăia ilegală*, *Apărătorul proleiar*, organ central al Ajutorului Roșu, și alte ziare ale partidului susțineau aceste campanii publicînd scrisori ale oamenilor muncii către cei închiși, încurajîndu-i în luptă.

În muzeu se găsesc, de asemenea, scrisoarea Ajutorului Roșu Internațional, secția franceză, adresată ambasadei romine de la Paris prin care se protestează împotriva terorii din România în 1931. Emigranții politici din Moscova au organizat o campanie de colectare pentru ajutorarea luptătorilor revoluționari deținuți în închisorile din România. Și în alte țări mișcarea muncitorească și-a manifestat solidaritatea cu cei închiși în temnițele Romniei. Alte documente atestă intensificarea activității celulei de partid din Doftana în perioada 1930 — 1932.

Luptele muncitorilor ceferiști și petroliști din țara noastră în 1932—33 au dat un impuls activității revoluționare a deținuților politici din Doftana. În condițiile pregătirii eroicelor bătălii de clasă din 1933, organizate și conduse de P.C.R. prin numeroase campanii de presă în țară și susținute în străinătate de Ajutorul Roșu Internațional, pentru sprijinirea luptelor din închisori împotriva torturii și a înfometării, s-au cucerit unele îmbunătățiri ale regimului de la Doftana în această perioadă. Speriat de amploarea luptelor de la Grivița, dar încurajat de instaurarea fascismului în Germania, guvernul burgeois-moșieresc a înăsprit regimul de la Doftana. În scopul dezorganizării și demobilizării deținuților politici, direcția Inchisorii a răpit drepturile cîștigate anterior, introducînd regimul celular. A închis atelierul, a suspendat așa-numita plimbare, a interzis dreptul de a se comunica între celule, s-a interzis dreptul de a primi pachete, corespondență, tot mai mulți deținuți fiind trimiși la „H”. Multe documente, printre care și procesul-verbal încheiat de călăul Săvinescu denumit „balaurul”, trimis special la Doftana, atestă măsurile de izolare completă a deținuților comuniști și antifasciști în 1935 și regimul de schingiuire și tortură la care erau supuși. Cu toate acestea comuniștii și antifasciștii și-au refăcut legăturile și colectivul a devenit mai puternic.

În lupta tot mai acutilă desfășurată de P.C.R. împotriva fascizării țării, un loc tot mai important în revendicările pe care clasa muncitoare le ridică erau și revendicările proprii ale tovarășilor aflați în închisori; un regim mai omenesc de viață, lupta împotriva bătăii și a terorii, pentru menținerea demnității umane, ceea ce dovedea lupta comună a celor închiși cu cei din afară, sprijinul permanent pe care partidul îl acorda tovarășilor aflați între zidurile reci ale temnițelor regimului burgeois-moșieresc din România.

Numeroase obiecte și piese muzeistice vorbesc despre condițiile grele în care deținuții politici erau nevoiți să-și desfășoare lupta împotriva regimului burgeois-moșieresc. „Nituirea lanțurilor la fierările”, ghips de Ilica Veturia, redă momentul cînd deținutului politic după bătăi și schingiurii i se puneau lanțuri; tabloul lui H. Rubinger, „Oșîhnă la H”, prezintă

un deținut revoluționar rezemat de tocul ușii după chinurile, foamea și frigul care l-au oboșit, surprins de gardian când încerca să ațipească. În muzeu se găsesc vitrine cu îmbrăcămintea foarte sumară a deținuților, unelte folosite de zbirii de la Doftana, obiecte de tortură, bastonul de cauciuc, vîna de bou, vîna de bou împletită cu srmă, cît și o vitrină cu hrana deținutului politic pe două zile care consta din mămăligă mucegăită, ridichi putrede, ciorbă de murături.

O importanță deosebită prezintă materialul documentar care atestă pregătirea politică-ideologică a deținuților, însușirea teoriei marxist-leniniste care insufla curaj și încredere în cauza clasei muncitoare. Astfel se făcea educația voinței, a spiritului de sacrificiu și a unei înalte conștiințe revoluționare. O luptă înverșunată se dădea cu zbirii închisorii pentru apărarea materialelor conspirative. Pentru desfășurarea luptei politice se foloseau cele mai ingenioase mijloace. Se introduceau clandestin în închisoare ziare și reviste, știrile mai importante se transcriau pe foiță de țigară care erau strecurate în diferite secții, se întocmeau de asemenea referate de tovarăși mai bine pregătiți care se multiplicau sau se comunicau verbal la geam sau la vizetă. Cu mijloace foarte rudimentare au apărut conspirativ în anumite perioade ziare scrise de mînă ca : *Doftana roșie*, *Bolșevicul încătușat* ș.a. De multe ori seara se cîntau cîntece revoluționare ca : *Privesc din Doftana*, *Balada Doftanei* ș.a. În Doftana, devenită din închisoare a morții Universitate comunistă, s-au studiat pe foiță de țigară introduse dinafară, — expuse acum în muzeu — opere de bază ale clasicii marxism-leninismului. Vitrine cu cărți și dicționare arată că comuniștii aveau preocupări multiple pe linia ridicării nivelului lor politic și ideologic. Pictura lui Gh. Șaru, „Ilie Pintilie studiind material de partid”, redă foarte sugestiv felul în care comuniștii, în condițiile grele ale închisorii, se pregăteau pentru luptele care aveau să le dea după eliberarea lor. În muzeu sînt expuse fotografiile din perioadele respective ale conducătorilor poporului nostru deținuți la Doftana și fișa lor de carceră : tovarășii Gh. Gheorghiu-Dej, Gh. Apostol, E. Bodnăraș, N. Ceaușescu, Chivu Stoica, Al. Drăghici, Al. Moghioroș.

Sub conducerea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, în anii detențiunii sale la Doftana, munca de educare marxist-leninistă a căpătat o intensitate deosebită. Sub directa îndrumare a tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej activitatea de partid s-a ridicat pe o treaptă superioară, a crescut forța de mobilizare și de organizare a luptelor împotriva terorii din închisoare a întregului colectiv de antifasciști. Lupta consecventă pentru unitatea partidului, împotriva secretarismului și oportunistului, împotriva elementelor capitulante, fracționiste, introducerea spiritului muncii colective au transformat organizația de partid într-o forță monolită, foarte combativă. În aceste condiții și în urma cuceririi unor revendicări noi, s-a putut desfășura în februarie-martie 1938, în cadrul luptei generale a P.C.R. împotriva fascismului, conferința celei de partid din Doftana inițiată și condusă de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, care a elaborat tactica privitoare la lupta pentru regimul politic în închisori. Conferința a trimis o scrisoare C.C. al P.C.R. și un emoționant salut C.C. al P.C.U.S.

Alte materiale completează istoria luptei desfășurate de comuniști și antifasciști la Doftana. Astfel sînt fotografiile și fișele de carceră ale aceluia care și-au jertfit viața pentru cauza măreață a poporului, ca : Bela Brainer, Lazăr Grünberg, Gh. Paloș, Ianoș Herbak, Ion Galuzinschi, André Prot, tablouri înfățișînd demonstrația muncitorilor din Climpina în fața închisorii Doftana, o delegație a deținuților revoluționari din Doftana protestînd cu hotărre în fața direcției închisorii.

Înainte de vizitarea vorbitorului, trecînd prin curtea penitenciarului, o placă comemorativă amintește de locul unde se afla fierăria Doftanei, unde erau puși în lanțuri deținuții comuniști antifasciști. Dar teroarea bestială și chinurile suferite nu au putut frînge voința lor de luptă și încrederea în victoria clasei muncitoare.

Vorbitorul, camera directorului în care pe birou se pot vedea pe lângă diferite ștampile, locul unde se luau amprente, bastonul de cauciuc și altele, un crucifix, cît și într-o altă

Încăpere macheta Inchișorii Doftana denumită de popor „Bastilia românească” arată condițiile deosebit de grele în care deținuții politici își desfășurau lupta.

Muzeul Doftana redă vizitatorului tabloul real al luptei desfășurate de comuniști în temnițele regimului burghezo-moșieresc pentru cauza poporului, parte integrantă din lupta generală a P.C.R. pentru eliberarea clasei muncitoare.

După vizitarea muzeului, revenind în fața porții principale și urmînd zidul pe dinafara temniței, pe drumul din dreapta, ajungem în fața unui coborîș care duce spre cimitirul „Trei pruni”, unde au fost îngropați tovarășii uciși sub zidurile Doftanei, în urma cutremurului din 9—10 noiembrie 1940, cît și mormintele celor asasinați în cursul întregii existențe a Doftanei.

Muzeul Doftanei prin momentele din lupta clasei muncitoare pe care le înfățișează constituie o lecție plină de învățăminte pentru poporul nostru muncitor. El aduce o contribuție de seamă la educarea oamenilor muncii, îndeosebi a tinerii generații în spiritul tradiției glorioase de luptă a clasei muncitoare din țara noastră sub conducerea Partidului Comunist din România.

I. A.

SESIUNEA METODICO-ȘTIINȚIFICĂ INTERREGIONALĂ DE LA SIBIU (11—13 DECEMBRIE 1960)

Societatea de științe istorice și filologice din R.P.R. a organizat între 11—13 decembrie 1960 o interesantă sesiune metodică-științifică interregională la Sibiu, cu prilejul căreia a fost discutată lucrarea *Din istoria Transilvaniei*, vol. I, de acad. C. Daicoviciu, Șt. Pascu, V. Chereșteșu și N. Moraru și s-au ținut o serie de comunicări științifice, referate metodice, lecții practice.

Referatul asupra lucrării *Din istoria Transilvaniei*, prezentat de un colectiv alcătuit din prof. Jiga Tiberiu, Maya Philippi, Băko Geza, M. Nistor și Pavel Binder, din Brașov. a subliniat valoarea acestei lucrări, cea dintîi sinteză marxistă despre Transilvania, contribuția importantă pe care o aduce la educarea oamenilor muncii, a tineretului îndeosebi, în spiritul patriotismului socialist și internaționalismului proletar. În coreferatul prezentat asupra aceleiași lucrări, prof. A. Țintă, din Timișoara, a considerat că este important să insiste asupra dezvoltării specifice a Banatului.

În cadrul sesiunii, au fost prezentate și trei comunicări științifice. Astfel, Carol Göllner a vorbit despre *Începuturile mișcării muncitorești la Sibiu 1848—1890*. Pe baza unei bogate documentări de arhivă, în care fondul „Actele Magistratului” din Arhivele Statului — Sibiu dețin locul de frunte, precum și din folosirea judicioasă a publicațiilor privind această problemă, autorul ne înfățișează în mod amănunțit, însă bine sistematizat, procesul apariției și dezvoltării mișcării muncitorești din Sibiu. Arătînd că Marx spunea „...această revoluție industrială a clarificat pretutindeni relațiile de clasă și în Europa răsăriteană chiar din meseriile organizate în bresle creînd o adevărată burghezie și un adevărat proletariat...”¹ comunicarea face o succintă prezentare a dezvoltării forțelor de producție, a relațiilor de producție și a structurii sociale și de clasă a orașului Sibiu între 1848—1890, dovedind pe baza actelor și publicațiilor vremii procesul de pătrundere a capitalismului înlăuntrul breslelor.

¹ K. Marx, Fr. Engels, *Opere alese*, Buc., 1955, E.S.P.L.P., vol. 1, p. 111—112.

În deceniul 6 al secolului trecut autoritățile orașului Sibiu se arătau îngrijorate de dezvoltarea proletariatului : „Cine nesocotește breslele, acela dorește proletariatul, acela vrea revoluție”¹ sau „Proletariatul va zdruncina temelii societății burgheze”².

Proletariatul din Sibiu desfășoară din plin după anul 1854 acțiunile sale de luptă spontane : refuzul de a munci, opunerea împotriva autorităților care arestează muncitorii și-i obligă să muncească, ciocniri violente cu conducătorii breslelor, acțiuni solidare organizate în vederea măririi salariilor etc. Unul din muncitorii înaintași, care conduce în bună parte acțiunile proletariatului din Sibiu în anii aceștia, este Iosif Rumpelmayer, calificat de autorități ca „instigator și proletar dovedit”³.

Se formează primele asociații de ajutor reciproc (1848—1871) care în bună parte se află la început sub influența teoriei burghezo-liberale a lui Schultze-Delitsch. Așa apar la Sibiu „Asociațiile de cetățeni și meseriași” în ale căror statute⁴ se prevedea că din asociație fac parte meseriași, muncitori, comercianți și alte persoane care nu sînt meseriași și că „este interzis a se discuta probleme politice”.

O busolă sigură în lupta clasei muncitoare din Sibiu a început să devină marxismul. La 11 octombrie 1868 a luat ființă „Asociația Generală a Muncitorilor” cu sediul la Timișoara, cea dintîi organizație politică a clasei muncitoare bazată pe principiile luptei de clasă, care are filială și în Sibiu. Comunicarea se ocupă în continuare cu analiza limitelor programului acestei asociații dar și de mișcările oamenilor muncii din Sibiu și împrejurimi sub influența ei. Teroarea dezlănțuită de autorități după înfrîngerea Comunei din Paris a apăsător și sălbăticie aproape un deceniu lupta proletariatului din Sibiu. Pînă la înființarea Partidului General Muncitoresc (1880) și transformarea lui în partid social-democrat (1890), lupta clasei muncitoare din Sibiu se duce în cadrul „Caselor Generale Muncitorești de invaliditate și boală”, în cadrul cărora⁵ activează Iacob Ivan și Johann Schubert. Este caracteristic faptul că Johann Schubert, membru al Partidului General Muncitoresc, duce o largă acțiune de răspîndire a scrierilor marxiste. Cu prilejul arestării lui în anul 1884 în bogatul material de propagandă confiscat de autorități se găseau mai multe exemplare din *Manifestul Partidului Comunist și Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință*. Procesul verbal de percheziție este un document prețios care ne dă o imagine privitoare la răspîndirea literaturii socialiste în general și a celei marxiste în special, din acea epocă în Transilvania⁶. În același an este expulzat din Sibiu și Iacob Ivan pentru că a ținut cuvîntări socialiste.

Comunicarea tratează în continuare manifestările de solidaritate muncitorească ale proletariatului din Sibiu cu mișcarea muncitorească din Muntenia și mai ales cu proletariatul din București. În încheiere autorul lucrării arată cum în toate asociațiile, cercurile și casele muncitorești au activat alături de muncitorii romîni, muncitori maghiari și germani.

Mircea Valea în comunicarea *Aspecte din viața muncitorimii din Valea Jiului sub dictatura militară fascistă antonesciană*, a prezentat numeroase date noi, pe baza cercetării fondurilor aflate în Arhivele Statului Hunedoara-Deva, filiala Petroșani, în legătură cu condițiile de mizerie și teroare în care s-a desfășurat lupta minerilor Văii Jiului. Începînd din martie 1941, documentele indică „o foarte acută lipsă de alimente în toată Valea Jiului”⁷ datorită

¹ Arhivele Statului Sibiu, Actele Magistratului, 1005/1848, 452, 1138. Cf. C. Göllner-

² Ibidem, 2574/1850.

³ Ibidem, 1805/1853, 2667/1853.

⁴ Ibidem, Biblioteca, cota 11.7207.

⁵ A.C.I.I.P., mapa 43, dosar original 647/1887, fila 53—57.

⁶ A magyar munkasmazgalom tortenetenek valogatok dokumentumai (Documente alese ale mișcării muncitorești din Ungaria), vol. 1, p. 251.

⁷ Arhivele Statului, Hunedoara-Deva, filiala Petroșani, dosar rapoarte lunare de activitate pe 1941.

faptului că societățile miniere, contribuind la sporirea cheltuielilor de înarmare și pe baza ordinului guvernului antonescian, au redus cotele de alimente necesare familiilor de mineri astfel că muncitorii „au rămas fără piine”.

O situație asemănătoare exista și în privința distribuirii hainelor de lucru și a încălțămintei, care începând din ianuarie 1941 consta din : bocanci militari uzați și reparați sau opinci. Aprovizionarea cu alimente și articole de îmbrăcăminte de pe piață este aproape imposibilă, căci salariile nu au fost majorate în raport cu urcarea prețurilor de pe piață. Un muncitor miner de la Petrila primea în decembrie 1943 un salariu de 16 346 lei pentru 26 zile de lucru a câte 8 ore, din care se rețineau pentru alimente, îmbrăcăminte și încălțăminte de către societate 10 722 lei primite în condiții de înfometare, cu lipsuri la cântar, de calitate cea mai proastă, iar alții 5 996 lei li erau reținuți pentru : impozite, despăgubiri, aero-club etc., astfel că după o muncă istovitoare și în condiții de mizerie mai rămnă și dator ¹. La toate acestea se mai adăogau și condițiile primitive de lucru, lipsa unei asistențe medicale eficace, starea de mizerie și ruină a locuințelor, teroarea cumplită a regimului de militarizare, după care ziua de lucru s-a mărit la 10—12 ore, comandantii militari avînd dreptul să prelungească durata zilei de lucru și să suspende odihna în zilele de sărbători legale.

În continuare, autorul tratează aspecte ale luptei clasei muncitoare din Valea Jiului condusă de Partidul Comunist din România, pentru satisfacerea revendicărilor economice și mai ales pentru sabotarea producției destinate criminalului război antisovietic. Se întetesc actele de nesupunere ale muncitorilor față de regimul de teroare, micșorarea producției, greve, ca aceea care a cuprins întreaga Vale a Jiului între 15 aprilie — 5 mai 1941, absentarea sistematică de la lucru, părăsirea în grup a șutului înainte de terminarea lucrului etc.

O foarte bogată documentare inedită folosește autorul comunicării ilustrînd acțiunile muncitorilor conduși de partidul comunist, pentru sprijinirea prizonierilor sovietici, informarea lor zilnică cu privire la glorioasele victorii ale Armatei Roșii, aprovizionarea cu alimente, țigări, ziare, și chiar sprijinirea pentru evadări. Un document ² surprinde foarte bine frica autorităților fasciste de revolta în masă a prizonierilor sovietici înfrățiți cu muncitorimea minieră a Văii Jiului : „... îndată ce întreprinderea poate satisface condițiile de producție cu personal românesc, prizonierii să fie luați și dați în alte regiuni la lucru, deoarece munca în mină nu permite izolarea, contagiunea fiind totdeauna posibilă, iar muncitorimea se pretează la această contagiune”.

În primăvara anului 1944, acțiunile de luptă ale clasei muncitoare conduse de P.C.R. se înmulțesc, sînt răspîndite manifeste prin care oamenii muncii sînt chemați să înlătore regimul criminal al lui Antonescu. În încheiere se arată cum, conducînd lupta muncitorimii miniere împotriva dictaturii militaro-fasciste antonesciene, comuniștii din Valea Jiului au contribuit activ la sabotarea mașinii de război hitleriste și la crearea condițiilor pentru zdrobirea regimului fascist.

Comunicarea *Date noi în legătură cu răscoala țărănească din anul 1784*, prezentată de C. Cimpeanu s-a ocupat de valorificarea unor informații cuprinse în fondurile Arhiva Comitatului Alba de Sus și Arhiva Scaunului Odorhei, aflate la Arhivele Statului, Cluj. Autorul a încercat să aducă aspecte noi ale caracterului general al condițiilor social-economice care au contribuit la izbucnirea răscoalei conduse de Horia, Cloșca și Crișan.

Discuțiile purtate asupra acestor comunicări au subliniat în primul rînd faptul că autorii lor s-au orientat înspre momente importante ale trecutului revoluționar de luptă al

¹ Arhivele Statului, Hunedoara-Deva, filiala Petroșani, registrul de salarizare a muncitorilor de la Petrila pe decembrie 1943.

² Arhivele Statului, Hunedoara-Deva, Filiala Petroșani, dosar 6, filele 93—94.

celor ce muncesc, și în al doilea rând faptul că la baza acestor comunicări au stat date noi cercetate cu migală și sirguință în arhivele noastre.

Sesiunea metodico-științifică interregională de la Sibiu a cuprins și alte manifestări importante : Discutarea programei de Istorie a R.P.R. pentru cl. a XI-a, comunicări ale Secției filologie, referate metodice ale ambelor Secții : istorie și filologie, precum și lecții practice de asemenea pe secții, fiind un bun prilej și pentru un bogat schimb de experiență între cadrele de conducere ale filialelor Societății de științe istorice și filologice din R.P.R.

Zenovia Belindeanu și L. Ștefănescu

CONSFĂTUIREA CADRELOR DIN MUZEELE DE ISTORIE DIN R.P.R. CU TEMA „PREZENTAREA MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI” București, 13—16 decembrie 1960

În sala de comunicări a Muzeului de istorie a orașului București a avut loc consfătuirea cadrelor științifice ale muzeelor de istorie regionale și din principalele orașe din R.P.R. Referatul *Prezentarea mișcării muncitorești în cadrul expozițiilor de bază ale muzeelor de istorie*, întocmit de Direcția Arte Plastice din Ministerul Învățământului și Culturii a prezentat realizările obținute în perioada 1957—1960 de muzeele din Craiova, secția „Procesul luptătorilor cefești de la Grivița”, Muzeul memorial „Ilie Pintilie” din Iași și secțiile privind mișcarea muncitorească din țara noastră de la Muzeul de istorie din Ploiești și Muzeul de istorie a orașului București. A fost subliniată însemnătatea activității desfășurate de personalul științific al muzeelor și deosebită importanța care revine secțiilor de istorie a mișcării muncitorești pentru opera educativă în spiritul cunoașterii tradițiilor revoluționare ale muncitorimii și partidului său marxist-leninist. În acest sens referatul a stăruit asupra rezultatelor bune obținute de colectivele muzeelor de istorie din București, Iași, Craiova și Ploiești.

În ce privește oglindirea luptei proletarietului în cadrul expozițiilor de bază ale muzeelor de istorie referatul a arătat — și în parte participanții la discuție au subliniat — că s-au constatat și câteva lipsuri și greșeli de ordin științific și ideologic. Astfel, tematicile secțiilor privitoare la mișcarea muncitorească de la câteva muzee, considerau începutul mișcării muncitorești legat de date sau momente istorice diferite alese după criterii arbitrare. De exemplu Muzeul raional din Turda începea prezentarea mișcării muncitorești de la anul 1890, Muzeul raional din Satu Mare lua de bază un document din anul 1904, Muzeul raional din Dej pornea de la răscoala marinarilor de pe crucișetorul „Potemkin”, iar Muzeul raional din Oradea începea cu anul 1917. Muzeele din Galați, Brăila, Pitești nu acordau suficientă atenție acelor manifestări ale mișcării muncitorești legate direct de istoria regiunii. Alte muzee — Aiud, Turda, Oradea, Satu-Mare — dădeau din contra o prezentare îngust-locală unor evenimente de seamă ale mișcării muncitorești. Muzeul din Oradea pune un accent prea mare pe activitatea unor persoane și nu pe activitatea revoluționară a maselor. Muzeul din Aiud limita expunerea la măsurile de reprimare luate de statul burghez-moșieresc împotriva luptei clasei muncitoare.

Participanții la discuție au adus elemente noi în aprecierea rezultatelor bune obținute în prezentarea științifică a mișcării muncitorești de Muzeele din Ploiești și București — vizitarea acestora s-a făcut în zilele de 14 și 15 decembrie — și au arătat în mod deschis propriile lor greșeli, luându-și angajamente pentru îndreptarea deficiențelor.

Consfătuirea a adoptat în încheiere următoarele indicații tematice pentru orientarea muzeelor în cercetarea și prezentarea mișcării muncitorești și a luptei partidului, în cadrul Secțiilor de istorie modernă și contemporană :

1. Dezvoltarea capitalismului în România în a II-a jumătate a sec. al XIX-lea.
  - Formarea proletariatului industrial.
  - Formarea și activitatea primelor cercuri revoluționare.
  - Începuturile răspândirii marxismului în România.
  - Crearea P.S.D.M.R.
2. Dezvoltarea economică, socială și politică a României la începutul secolului al XX-lea (1900—1917).
  - Avântul mișcării muncitorești în România, influența primei revoluții burghezo-democratice din Rusia.
  - Răscoala țăranilor din 1907 și poziția mișcării muncitorești față de răscoală.
  - Crearea uniunii socialiste, refacerea organizațiilor politice ale clasei muncitoare, reconstituirea P.S.D. în 1910.
  - Lupta clasei muncitoare împotriva participării României la cel de-al doilea război balcanic și la primul război mondial.
3. Situația economică și socială a României după primul război mondial. Perioada de avânt a mișcării muncitorești din România (1917—1922).
  - Însemnătatea istorică mondială a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și influența acesteia asupra luptelor revoluționare din România.
  - Valul revoluționar din România în perioada 1917—1922.
  - Greva generală din octombrie 1920.
  - Intensificarea luptei grupurilor comuniste pentru crearea partidului revoluționar marxist-leninist al clasei muncitoare.
  - Crearea Partidului Comunist din România, victorie istorică a leninismului asupra oportunistului și reformismului din mișcarea muncitorească din România.
4. Lupta P.C.R. pentru apărarea intereselor maselor muncitoare în perioada stabilizării relative a capitalismului.
  - Scoaterea P.C.R. în afara legii.
  - Forme legale și ilegale de luptă ale P.C.R.
  - Activitatea sindicală în această perioadă. Lupta P.C.R. pentru transformarea sindicatelor în organizații de masă, acționând pe baza frontului unic și unității muncitorești.
5. Criza economică din 1929—1933 în România.
  - Lupta P.C.R. pentru ieșirea revoluționară din criză.
  - Congresul al V-lea al P.C.R.
  - Luptele eroice ale muncitorilor ceferiști și petroliști conduși de Partidul Comunist din România din ianuarie-februarie 1933.
  - Procesul conducătorilor ceferiști, însemnătatea lui pentru lupta antifascistă a poporului nostru.
6. Lupta P. C. R. împotriva fascizării țării, a dictaturii regale și militaro-fasciste (1933—1941).
  - P.C.R. conducătorul luptei pentru crearea frontului popular antifascist.
  - Lupta P.C.R. pentru mobilizarea maselor împotriva dictaturii regale de tip fascist și a expansiunii hitleriste în România.
  - Lupta P.C.R. împotriva Dictatului de la Viena.
7. Situația economică și politică a României în timpul celui de-al II-lea război mondial.

— Împingerea României, de către clica fascisto-antonesciană, în criminalul război anti-sovietic.

— Lupta forțelor patriotice conduse de P.C.R. pentru răsturnarea dictaturii militarofasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste (1941—1944).

8. Insurecția armată din august 1944.

— Pregătirea și înfăptuirea de către P.C.R. a insurecției armate din august 1944 în condițiunile înaintării victorioase a armatelor sovietice eliberatoare pe teritoriul României.

— Însemnătatea insurecției armate. Începutul revoluției populare în țara noastră.

Așa cum s-a arătat în cadrul Consfăturii, indicațiile acestea sînt un îndrumar care trebuie să stea la baza elaborării tematicii definitive a secțiilor și expozițiilor, fiecare colectiv științific de la muzeu căutînd să adîncească și să dezvolte atît aceste probleme, cît și problemele specific locale.

L. Ș.

V. LIVEANU, 1918. *Din istoria luptelor revoluționare din România*

Editura politică, București, 1960, 679 pag.

Lucrarea a fost elaborată sub egida Institutului de istorie a Partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. și este rezultatul unui studiu de aproape zece ani al autorului. Cîteva paragrafe sînt rezumate ale unor articole publicate de acesta anterior în revista *Studii* (anii 1954 și 1956) și în culegerile *Studii și referate privind istoria Romîniei* (București, 1954) și *Studii și referate privind istoria contemporană a Romîniei* (București, 1955). Obiectul lucrării, cum indică și titlul, îl constituie luptele revoluționare ale maselor muncitorești și țărănești de pe teritoriul țării noastre în anul 1918 sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Un motiv care l-a atras pe autor să studieze evenimentele anului 1918 a fost faptul că, în istoria Romîniei, acest an a constituit o răscruce, fiind totodată bogat în evenimente. „În 1918, spune autorul, luptele proletariatului din Romînia au luat o amploare nemaivăzută pînă în acel an în istoria mișcării noastre muncitorești... Mișcările agrare din vechea Romînie s-au întezit din nou iar răscoalele țărănești din 1918 din Transilvania au luat o amploare cel puțin egală cu a răscoalei din 1907”. În 1918 s-a întărit aripa revoluționară a mișcării muncitorești; „... grupurile revoluționare, care activau și mai înainte în Romînia, s-au transformat în grupuri comuniste” (p. 6) care au devenit nucleul aripii de stînga a partidului socialist. Luptele revoluționare ale maselor muncitorești

și țărănești au subminat resturile feudale și au creat condițiile unirii Transilvaniei cu Romînia. În sfîrșit „...frământările revoluționare din 1918 au constituit un inel din lanțul marilor bătălii de clasă, în focul căroră a fost făurit Partidul Comunist din Romînia” (p. 7).

Pentru elaborarea lucrării s-a utilizat o bogată bibliografie și o mare cantitate de izvoare edite și inedite. Întemeiată pe concepția marxist-leninistă și scrisă într-un puternic spirit partinic, militant, expunerea se bazează pe tezele lui Lenin privitoare la caracterul imperialist al primului război mondial, la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și la influența ei în țările din centrul și sud-estul Europei, inclusiv Romînia, precum și pe lucrările tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej. Pentru studierea mișcării muncitorești din anii 1917—1918 autorului i-au fost de mare folos rapoartele și expunerile prezentate de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej și anume: „Raportul politic al C.C. la Conferința națională a Partidului Comunist Romîn” din octombrie 1945; „Sarcinile Partidului Muncitoresc Romîn în lupta pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimia muncitoare și pentru transformarea socialistă a agriculturii”; „30 de ani de luptă a partidului sub steagul lui Lenin și Stalin”; „Expunere la Consfătuirea pe țară a muncitorilor mineri din industria carboniferă”. Bibliografia burgheză a fost utili-

zată critic în bună parte numai pentru acțiunile politice ale burghezo-moșierimii, întrucât, cum arată autorul, ea „...ignora însemnătatea luptelor revoluționare ale proletariatului”. Unul dintre principalii istorici burghezi, N. Iorga, era chiar împotriva studierii amănunțite a revoluțiilor, din care cauză „...trecea sub tăcere faptul că eliberarea Transilvaniei de sub stăpînirea habsburgică se datora, în primul rînd, luptei revoluționare a maselor” (p. 8). Un alt istoric, C. Kirișescu, își manifesta direct ura contra revoluției din 1918 din Transilvania și justifica represiunea ei sîngeroasă de către guvernul burghezo-moșieresc. În același spirit critic au fost utilizate și lucrările istoricilor reformiști ai unirii Transilvaniei, Ion Clopoșel, autorul unei monografii intitulată „Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România”, apărută în 1926, și Tiron Albani, în 1918 redactorul responsabil al ziarului *Adevărul*, organul social-democraților transilvăneni, a cărui culegere de referate, studii și amintiri, „Douăzeci de ani de la unire” a fost editată în 1938. De un mare folos i-au fost autorului rezoluțiile și hotărîrile congreselor și plenarelor C.C. al P.C.R., întrucît ele conțin numeroase aprecieri privind desfășurarea mișcării muncitorești din anii 1917—1918.

Numeroasele și variatele izvoare utilizate sînt alcătuite în primul rînd din documente oficiale ale P.C.R., documente ale organizațiilor muncitorești, apoi documente provenind de la autoritățile burghezo-moșierești, editate și inedite, memorii, presa vremii, în special cea muncitorească. Relativ la utilizarea actelor autorităților de stat, autorul declară: „Ne-am străduit să dăm la o parte noroiul de ură și de minciuni cu care autoritățile burghezo-moșierești voiau să acopere mișcarea revoluționară, pentru ca din sutele de dosare ale arhivelor organelor de stat burghezo-moșierești să desprindem faptele care pot contribui la cunoașterea realității obiective a luptelor revoluționare” (p. 15). Utilizîndu-se abundant literatura memorialistică burgheză, se observă critic că pentru oamenii

politici burghezi „...memoriile serveau ca o armă în lupta politică, ca un mijloc de a-și justifica activitatea din timpul războiului” (p. 17). Memorialiștii burghezi „...voiau să audă și mai ales să scrie cît mai puțin despre acțiunile revoluționare” (p. 17—18) și „...însemnau cu îngrijorare și frică diverse mărturii asupra luptelor revoluționare...” (p. 18).

Cu toate eforturile depuse de a culege cît mai multe și mai sigure informații, autorul recunoaște că o parte a izvoarelor necesare cercetării problemei „...nu poate fi consultată, fie că unele ziare și cărți nu se găsesc în bibliotecă, fie că unele arhive au fost distruse, iar altele nu sînt încă inventariate”. Din această cauză, declară că „Studiul de față nu-și pune ca sarcină de a epuiza problema” (p. 18).

În afară de „Cuvînt înainte” al Editurii politice și de introducere, lucrarea cuprinde șase mari capitole, dintre care primul, „Situația economică, socială și politică a României în preajma Marii Revoluții Socialiste din Octombrie”, are un caracter introductiv. Celelalte capitole sînt: „Crearea situației revoluționare în România. Luptele revoluționare din noiembrie 1917 — martie 1918”; „Luptele revoluționare în România de la încheierea păcii de la Buftea pînă la retragerea trupelor de ocupație (martie-noiembrie 1918)”; „Luptele revoluționare după retragerea trupelor de ocupație (noiembrie-decembrie 1918)”; „Eliberarea Transilvaniei și Bucovinei de sud de sub stăpînirea habsburgică prin lupta revoluționară a maselor populare” și „Lupta maselor împotriva noului val de teroare dezlănțuit de guvernul burghezo-moșieresc român la sfîrșitul anului 1918”.

Primul capitol, a cărui întîndere este, după părerea noastră, prea mare (p. 19—158), este menit să explice luptele revoluționare din România, produse „sub influența imediată a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie”, ca o dezvoltare a „...unor procese născute din condițiile interne ale țării noastre” (p. 19). Contradicțiile sociale fundamentale din România „...erau deter-

minate, pe de o parte, de dezvoltarea capitalismului iar pe de altă parte de supraviețuirea unor puternice resturi ale feudalismului” (p. 19). În provinciile românești aflate sub jugul habsburgic, problema națională era „... o parte a problemei generale a transformării orînduirii existente” (p. 19–20). În ajunul primului război mondial, existau deci condițiile obiective „... pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice sub conducerea proletariatului și împotriva burgheziei” (p. 42) și apoi pentru trecerea la revoluția socialistă, operă ce putea fi realizată „... numai sub conducerea unui partid marxist-revoluționar” (p. 42); acesta nu exista însă în țară, unde conducătorii P.S.D. „îgnorau esența revoluționară a marxismului” (p. 43). După ce se analizează caracterul imperialist al participării regimului burghezo-moșieresc român la primul război mondial, se expune influența revoluției ruse din februarie asupra României și apariția germeilor situației revoluționare în țara noastră. Autorul vorbește despre activitatea aripilor de stînga a partidului socialist. El arată că militanții partidului socialist în frunte cu A. Constantinescu în teritoriul ocupat, M. Gh. Bujor, M. Vechsler, Gh. Vasilescu-Vasia în Moldova s-au reunit în grupuri revoluționare care din cauza măsurilor represive ale guvernului au fost obligate să-și desfășoare activitatea antimperialistă, antirăzboinică, în ilegalitate. Un grup de emigranți revoluționari a înființat în mai 1917 la Odesa „Comitetul de acțiune social-democrat român”. Acesta a scos, începînd din septembrie 1917, ziarul *Lupta*, care milita la început pentru revendicări cu caracter burghezo-democratic, cerînd încetarea imediată a războiului și înfăptuirea revoluției dar dezastrînd insurecția armată (p. 131).

Cu capitoul al doilea se intră în analiza creării situației revoluționare în România pe timpul din noiembrie 1917 — martie 1918. Revoluția socialistă din Rusia a influențat România, care era și ea „... un înel slab al lanțului imperialist” (p. 159), dînd maselor muncitoare românești încredere în forțele

lor și demonstrînd „... lipsa de temei a teoriei lui Gherea, după care victoria revoluției proletare în țările înapoiate este posibilă numai după victoria revoluției socialiste în țările capitaliste din Apus” (p. 159–160). Ziarul *Lupta*, care apărea la Odesa, dar era introdus în țară cu toate măsurile restrictive ale autorităților burghezo-moșierești, a contribuit la clarificarea ideologică a militanților socialiști români. În decembrie 1917, „Comitetul de acțiune social-democrat român” s-a pronunțat pentru soviete, iar M. Gh. Bujor a plecat la Petrograd spre a fi primit în audiență de Lenin (p. 173). În februarie 1918 a apărut broșura „Cum s-a prăpădit țara”, în care se propaga revoluția pentru răsturnarea regimului burghezo-moșieresc și întemeierea „Republicii romîne a sovietelor muncitorilor, țăranilor și soldaților”. La 24 ianuarie 1918, *Lupta* scria, combătînd războiul imperialist: „Alta este calea care poate să ducă la unirea romînilor dezbinați. Această cale este nu aceea a războiului, ci calea păcii și a socialismului...” (p. 177). *Comitetul de acțiune* a inițiat înființarea unor batalioane revoluționare romîne, a organizat răscoala unor unități ale marinei militare romîne (p. 183). Autorul lucrării atrage însă atenția că, deși grupurile revoluționare din Moldova și din teritoriul ocupat s-au situat la sfîrșitul lui 1917 și începutul lui 1918 pe platforma „... luptei pentru instaurarea puterii clasei muncitoare și s-au orientat spre însușirea leninismului” (p. 187), totuși procesul de pregătire a unui partid leninist de abia începea.

Un moment al creării situației revoluționare a fost înființarea „delegațiilor muncitorești” în cursul unor acțiuni revoluționare ale muncitorilor din Moldova „... care au deschis calea desființării *de jos, prin forța maselor*, a unora din legile antimuncitorești” (p. 193). Concomitent s-au intensificat și mișcările țărănești contra autorităților și moșierilor și ale soldaților împotriva disciplinei militare burghezo-moșierești prin refuzul de a participa la agresiunea antisovietică.

După victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a început în România criza

regimului burghez-moșieresc. Pentru ieșirea din criză, clasele dominante au ajuns la încheierea armistițiului de la Focșani, pentru a potoli în parte setea de pace a maselor și a putea utiliza trupele pentru agresiunea anti-sovietică (p. 227). În februarie 1918, Brătianu s-a retras de la guvern, acesta fiind încredințat generalului Averescu, care reușise în mod demagogic să-și atragă simpatia unei părți a armatei, promițând pământ și vot universal. „Încheierea armistițiului și apoi aducerea la putere a guvernului Averescu, subliniază autorul lucrării, au marcat maturizarea crizei politice, din care regimul burghez-moșieresc a ieșit abia după trecerea mai multor ani” (p. 231). Mișcările muncitorești și țărănești dovedeau că „apăruseră condiții favorabile pentru răsturnarea regimului burghez-moșieresc, apăruse situația revoluționară” (p. 232). După încheierea păcii preliminare de la Buftea (5 martie st. n. 1918), lupta maselor a luat amploare. Legile și ordonanțele antimuncitorești, care interziceau grevele și întrunirile, au fost desființate de muncitori. Cu excepția grevelor, lupta maselor nu era însă coordonată. Deși grupurile revoluționare s-au transformat în grupuri comuniste, deși aripa de stînga a mișcării muncitorești s-a orientat spre comunism nu s-a ajuns la crearea unei forțe politice „...capabilă să înfringă răzlețirea luptelor populare, să unească acțiunile concomitente, dar dispartate ale maselor într-un șuvoi revoluționar” (p. 342). Reformiștii au exercitat mai departe influența lor în rândurile muncitorilor, iar din cauza slăbiciunii grupurilor comuniste, partidele politice burghez-moșieresti nou înființate — *Liga Poporului* și *Partidul Muncii* — au putut, pe baza unor platforme demagogice, să influențeze masele, în special pe cele țărănești.

În capitolul intitulat „*Luptele revoluționare după retragerea trupelor de ocupație* (noiembrie — decembrie 1918)” se analizează împrejurările reintrării guvernului român în lagărul Antantei, dezvoltarea mișcării revoluționare în răstimpul de la retragerea trupelor de ocupație pînă la sîngeroasele lupte de la 13/26 decembrie 1918 inclusiv precum și procesul întăririi aripii

revoluționare din mișcarea muncitorească. Cercurile guvernamentale se temeau că după retragerea trupelor germane ar fi putut izbucni, în special la București, revoluția muncitorească. Din această cauză s-au hotărît să declare din nou război numai după ce trupele Antantei au ajuns la Dunăre. Totodată luptele revoluționare ale maselor și eventualitatea unirii Transilvaniei au pus problema reorganizării statului burghez-moșieresc pe baza unei noi constituții. A apărut pe arenă un nou partid, Partidul țărănesc, format de către exponenții burgheziei sătești, care „... a izbutit să înșele și să atragă o parte a țărănimii muncitoare, a intelectualilor, a micii burghezii și a populației nevoiașe de la orașe...” (p. 359). Chiar și Partidul Liberal s-a văzut nevoit să lanseze un manifest program demagogic „... în care promitea înfăptuirea imediată a unor reforme ca introducerea votului universal, reforma agrară, impozit progresiv, ziua de muncă de 8 ore, libertatea sindicatelor, reprezentarea muncitorilor în organele guvernamentale pentru problemele muncitorești, asigurări sociale pentru salariați etc.” (p. 362), toate acestea în scopul înșelării maselor muncitorești și țărănești. S-a ajuns astfel, în noiembrie-decembrie 1918 „... să se schițeze contururile unui nou tablou al vieții politice a claselor dominante”, care „oglinesc șubrezenia crescîndă a regimului burghez-moșieresc” (p. 362).

Autorul prezintă situația creată în teritoriul fost sub ocupație în intervalul dintre retragerea trupelor germane și sosirea trupelor guvernului burghez-moșieresc cînd au apărut împrejurări favorabile înlăturării vechii puteri. Folosirea acestor împrejurări a fost împiedicată în primul rînd de politica pasivă, oportunistă a majorității conducerii partidului socialist precum și de slăbiciunile grupurilor comuniste și în general a elementelor revoluționare, lipsite de o suficientă organizare și claritate politică. Conducătorii reformiști ai P.S.D. s-au mulțumit numai cu reînscoperia legală a activității partidului și s-au desolidarizat de acțiunile grupurilor comuniste. Totuși, mișcarea

grevistă a devenit tot mai puternică, cu toată frînarea ei din partea reformiștilor. Prin greva din 17/30 noiembrie 1918 a celor 4 000 de muncitori de la Regie s-a trecut de la revendicările economice la cele politice, manifestându-se contra monarhiei (p. 375). Când *Socialismul* — organul oficial al mișcării muncitorești — a fost suspendat, muncitorii de la Regie, cefeștiștii și metalurgiștii din București au făcut o grevă, silind guvernul să consimtă la reparația ziarului. Examinând revendicările grevelor din noiembrie — decembrie 1918 autorul lucrării conchide că acestea au avut un caracter revoluționar. Un rezultat imediat al lor a fost înființarea consiliilor muncitorești, care au trecut „... la lupta pentru controlul muncitoresc asupra producției capitaliste” (p. 392). Un alt rezultat a fost întărirea aripii revoluționare din mișcarea muncitorească. Grupurile comuniste au chemat masele muncitoare la însurecția armată pentru instaurarea puterii sovietice (p. 402). Totuși ele „... au continuat, în general, să rămână sub influența unor concepții anarhiste” (p. 403). Liderii reformiști se declarau pentru principiile revoluționare, dar continuau să utilizeze metodele vechi. Fără să aștepte convocarea Congresului, Comitetul executiv al P.S.D., sub influența centriștilor, a hotărât îndată după retragerea trupelor germane, schimbarea denumirii partidului în Partidul Socialist din România. Organul Comitetului executiv, *Socialismul*, condamna reformismul, colaborarea de clasă, participarea la guvernul burghez, dar nu recomandă nici o măsură concretă pentru realizarea sarcinilor revoluționare ale clasei muncitoare. Dimpotrivă, el expunea teza greșită a lui Gherea, după care socialismul nu putea învinge în țările înapoiate decât după ce va fi învins în statele occidentale, înaintate din punct de vedere economic. El nu pune în discuție cucerirea puterii de către proletariat. Din partea lor, social-democrații de dreapta, sub conducerea lui Ghelerter, I. Sion ș.a., căutau să mențină partidul pe poziția programului și tacticii oportuniste antebelice. Împotriva lor, sub presiunea grupurilor comuniste, Comitetul executiv al P.S. a aprobat o *Decla-*

rație de principii, publicată la 10/23 decembrie 1918 în *Socialismul*, în care se aflau incluse unele teze revoluționare, deși nu erau consecvent leniniste. Astfel, *Declarația de principii* afirma în mod just că războiul „... a pus la ordine a zilei lichidarea orînduirii capitaliste...”, (p. 415), recunoștea necesitatea dictaturii proletariatului pentru construirea socialismului și solidaritatea cu Partidul Comunist Rus (p. 416). Se arată însă și deficiențele ideologice ale *Declarației*, locul principal avîndu-l stîngismul.

Problema eliberării și unirii Transilvaniei și Bucovinei de sud cu România este examinată într-un lung capitol (p. 423—599). Întemeindu-se pe numeroase documente, autorul demonstrează că mișcarea muncitorească din Transilvania „... încurajată de Revoluția din Octombrie, a fost singura forță care s-a ridicat în mod deschis în apărarea revendicărilor naționale ale populației românești” (p. 424). Se vorbește despre „organizația lucrătorilor și țăranilor români” înființată la Moscova îndată după Revoluția din Octombrie de către transilvănenii trecuți în România înainte de război și emigrați apoi în Rusia, împreună cu foștii prizonieri români proveniți din armata austro-ungară (p.442). În februarie 1918, această organizație a devenit o organizație revoluționară comunistă și a adoptat denumirea de Partid țărănesc revoluționar român (p. 443). Acesta a editat la 24 martie 1918 ziarul *Foaia țăranului*, apoi *Foaia poporului*, a publicat diferite broșuri și a organizat cursuri politice (p. 449). În urma unei consfățuri organizată în octombrie 1918 „... s-a format un comitet de conducere unic al tuturor grupurilor comuniștilor români aflați în Rusia” (p. 445).

Analizînd pe larg procesul dezvoltării luptei revoluționare a maselor transilvănene, culminată prin participarea la revoluția burghezo-democratică din toate teritoriile fostei Austro-Ungarii, autorul lucrării conchide cu dreptate că luptele revoluționare din noiembrie 1917 — octombrie 1918 „... au contribuit la pregătirea nemijlocită a premi-

zelor eliberării naționale a Transilvaniei de sub jugul habsburgic” (p. 447).

Sub presiunea luptei revoluționare crescînde a maselor la începutul lui octombrie 1918 dominația habsburgică a început să se clatine. Revoluția burghezo-democratică din Cehia, începută la 14 octombrie st. n. prin greva generală a muncitorilor, a contribuit la destrămarea monarhiei habsburgice. În timpul revoluției cehe „... grosul trupelor din Praga era alcătuit din regimentele ardeleno din Cluj, Oravița, Oradea”, care au refuzat să tragă în populația răsculată, au arestat pe comandantul austriac al trupelor din Cehia și au prelat populației din Praga depozitele de armament (p. 450). Pe frontul italian, la 24 octombrie st.n. regimentul 22 din divizia transilvană nr. 38 Hv. s-a răsculat, plecînd acasă. În ultima decadă a lunii octombrie demonstrațiile din orașele Transilvaniei contra guvernului burghezo-moșieresc din Budapesta, pentru pace și guvern democratic, se produceau zilnic (p. 451). Dîndu-și seama că monarhia habsburgică se prăbușea, burghezia romînă din Transilvania s-a pregătit să preia puterea. Pe drept cuvînt afirmă însă autorul lucrării că pînă în noiembrie 1918 conducerea partidului național român care se împotriva luptei revoluționare de eliberare națională a Transilvaniei nu s-a declarat pentru unirea cu România că „... pînă la izbucnirea revoluției burghezo-democratice în Ungaria și Transilvania, despărțirea de monarhia habsburgică a fost pentru conducerea P.N.R. nu singura soluție, ci doar una din eventualele soluții de viitor” (p. 462). Cînd revoluția burghezo-democratică a izbucnit, conducătorii acestui partid n-au avut altă grijă decît s-o anihileze. Ei au fost sprijiniți de conducătorii reformiști ai secției romîne a P.S.D. din Ungaria.

Unirea Transilvaniei cu România a fost determinată, cum bine arată autorul, de lupta revoluționară a maselor transilvănene încurajate de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. Revoluția burghezo-democratică a început la Budapesta la 31 octombrie st.n. cu greva generală a muncitorilor, cărora

li s-au alăturat soldații răsculați. În același timp s-a declanșat în Transilvania revoluția burghezo-democratică, care a fost înlesnită de cea din Ungaria dar a urmat un curs propriu „... cu rezultate deosebite față de cele din Ungaria” (p. 478). La Timișoara și în alte orașe ale Banatului s-a proclamat republica înainte ca aceasta să fi fost proclamată în Ungaria (p. 481). La Petroșani muncitorii au alungat pe jandarmi, au format un consiliu și „... au pus mîna pe putere”, respingînd cu forța armelor peste cîteva zile un tren blindat cu jandarmi maghiari. Forța motrice principală a revoluției a fost clasa muncitoare (p. 485).

Revoluția burghezo-democratică din Transilvania a fost sprijinită de o puternică răscoală a țărănilor, în care rolul principal l-au avut soldații întorși acasă. Țăranii alungă autoritățile locale, în primul rînd pe jandarmi „... desființează de fapt puterea organelor locale ale statului austro-ungar și cer libertate națională”. În satele romînești „... răscoalele începeau deseori cu atacarea moșierilor, arendașilor, negustorilor, funcționarilor de stat unguri, evrei etc. dar continuau cu atacuri împotriva moșierilor, chiaburilor, funcționarilor romîni” (p. 491).

Consiliile naționale romîne, care au preluat conducerea, treceau la măsuri — între altele înființarea gărzilor naționale — pentru stăvilirea revoluției (p. 513). Ele n-au asigurat însă o conducere unitară, deși Consiliul național român central din Arad pretindea și în mărmasură exercita „...rolul de for central al consiliilor naționale romîne” (p. 520). Burghezia a putut să se strecoare la putere cu ajutorul reformiștilor, profitînd de faptul că aripa stîngă a mișcării muncitorești nu era încă organizată. „Principalul mijloc prin care consiliile naționale au izbutit să influențeze masele a fost agitația pe tema eliberării naționale” (p. 526).

Examînd de aproape problema unirii Transilvaniei, și acesta este unul din meritele lucrării, autorul arată că masele populare luptau pentru unirea cu România în cadrul unui regim democratic, în opoziție cu cla-

sele exploatoare care doreau ca unirea să se realizeze în cadrul regimului burghezo-moșieresc. Masele manifestau deschis pentru unirea cu o Romnie republică. Chiar conducătorii P.S.D., sub presiunea maselor, s-au pronunțat la 27 noiembrie st.n. 1918 în acest sens. Burghezii și moșierii români, temându-se de transformarea socialistă a revoluției burghezo-democratice, au preferat unirea în cadrul regimului burghezo-moșieresc. Adunarea de la Alba Iulia, convocată pentru 1 decembrie st.n. 1918 de către Consiliul național român central, trebuia să aibă 1 200 membri.

Spre a sprijini hotărârile celor 1 200 au fost chemate și masele muncitorești și țărănești, așa încât „... s-au mai adunat la 1 decembrie la Alba Iulia, pe platoul cunoscut sub numele de „cîmpul lui Horia”, circa 100 000 de oameni — în cea mai mare parte țărani” (p. 559). Organizația social-democrată din Alba Iulia s-a pronunțat pentru republică. Deși masele îmbinau revendicările naționale cu cele sociale, liderii reformiști s-au plasat pe pozițiile burgheziei. „Declarația de la Alba Iulia”, prin care se proclama unirea Transilvaniei cu România, a fost aprobată în prealabil în consfățuirea din 30 noiembrie 1918 a P.N.R. și P.S.D. și votată de Adunare a doua zi. În Declarație s-au înscris principii democratice: libertatea și egalitatea națională pentru popoarele conlocuitoare în privința limbii și religiei, vot egal și secret pentru toți cetățenii de la 21 de ani în sus, bărbați și femei, libertatea presei, reforma agrară, legiferarea drepturilor largi pentru muncitori ș.a. (p. 564). Încheind analiza documentului, autorul afirmă cu dreptate că înfăptuirea imediată a acestor principii „... ar fi contribuit la democratizarea țării și ar fi avut o însemnătate imensă în istoria poporului nostru” (p. 565). Declarația de la Alba Iulia a fost însă trădată în cea mai mare parte de către cercurile burghezo-moșieresti cu complicitatea liderilor reformiști iar lupta maselor a fost înfrîntă prin forța militară a regimului burghezo-moșieresc.

Un paragraf special este consacrat luptelor revoluționare din Bucovina de sud și unirii acesteia cu România.

Ultimul capitol al lucrării expune lupta maselor împotriva „noului val de teroare declanșat de guvernul burghezo-moșieresc român la sfîrșitul anului 1918”, avînd ca latură principală luptele din 13/26 decembrie 1918 din București, prezentate greșit, ca fiind determinate de contraatacul burgheziei și moșierimii și nu ca un moment culminant al luptei de clasă în anul 1918, cum crede autorul acestei recenzii. Grupurile comuniste au prevenit masele că guvernul pregătea „... o lovitură sîngeroasă împotriva mișcării muncitorești” și le îndrumă să pună capăt teroarei prin răsturnarea violentă a regimului burghezo-moșieresc (p. 616).

La 12/25 decembrie patronii respingînd revendicările muncitorilor tipografi de la *Minerva* și *Sfelea* s-a hotărît pentru a doua zi 13/26 decembrie, greva generală a tipografilor din București „... cu scopul de a se obține ziua de lucru de 8 ore, mărirea salariului, recunoașterea consiliilor muncitorești și desființarea cenzurii” (p. 617). Delegații muncitorilor din capitală au hotărît, cu acordul Comisiei locale a sindicatelor, să declare greva generală de simpatie a tuturor muncitorilor din București în cazul că revendicările tipografilor nu vor fi satisfăcute. „Conducătorii centriști ai partidului și sindicatelor, deși la cererea muncitorilor se declaraseră de acord cu o grevă generală pe capitală, n-au luat nici o măsură concretă pentru organizarea acțiunii” (p. 617). Astfel, fără nici o pregătire, muncitorii au fost cheinați la greva generală și la o demonstrație de protest împotriva aducerii trupelor în jurul sediului muncitoresc central din str. Sf. Ionică. Demonstrația nefiind bine organizată din vina liderilor social-democrați, guvernul a putut arunca toate trupele de care dispunea asupra coloanelor răzlețe ale muncitorilor, înainte ca ele să se contopească într-un singur mare șuvoi, a împușcat pe muncitorii din coloana care sosise pe Calea Victoriei în fața Teatrului Național, omorînd peste 100 de muncitori, rîndind peste 200 și arestînd mai mult de 500. Îndată în toată țara a fost

instituită teroarea contra mișcării muncitorești. Salariații C.F.R. au fost mobilizați pe loc, apoi toate întreprinderile industriale au fost militarizate (p.623) dar valul revoluționar a continuat.

Pentru a dezbinda masele și a le abate de la lupta revoluționară, guvernul a lansat la 14/27 decembrie decretul lege pentru exproprierea a 2 000 000 ha din moșii, transmiterea lor în proprietatea țăranilor fiind amnată; a anunțat mărirea salariilor funcționarilor și muncitorilor statului.

Împotriva teroarei burghezo-moșierești social-democrației de dreapta s-au eschivat de la luptă. Numai grupurile comuniste au cerut continuarea și dezvoltarea luptei, propunând greva generală și proclamarea republicii socialiste (p. 625). Una din urmările principale ale masacrului de la 13/26 decembrie 1918 a fost trecerea pe față a liderilor centriști de partea burgheziei. Social-democrații de dreapta au „...folosit arestarea militanților revoluționari și slăbiciunile grupurilor comuniste pentru a acapara Comitetul executiv și Comisia generală” (p. 642). Liderii reformiști n-au putut însă zăgăzui procesul de clarificare ideologică din stnul partidului socialist. „Aripa de stnga a mișcării muncitorești în frunte cu grupurile comuniste s-a ridicat împotriva atitudinii oportuniste a conducerii” (p. 644).

O încheiere cuprinzătoare și judicioasă termină propriu-zis întreaga lucrare. Anul 1918 a marcat „începutul unei cotituri caracterizate prin creșterea uriașă a greutății specifice a clasei muncitoare în viața politică și socială a Romniei” (p. 646). Proletariatul s-a dovedit și de data aceasta a fi „... principala forță a luptei pentru eliberarea națională” (p. 648). Sarcina de a răsturna burghezia și moșierimea de la putere n-a fost însă realizată, dar regimul burghezo-moșieresc nu și-a mai recăpătat stabilitatea. Resturile feudale din agricultură și din viața socială și politică a țării au fost slăbite. Însă principalul rezultat pozitiv al luptelor revoluționare din 1918 a fost asigurarea creării Partidului Comunist din România.

Se adaugă în cele 16 „Note finale” date prețioase privitoare la numărul muncitorilor

industriali și din transporturi din România în ajunul primului război mondial, concentrarea clasei muncitoare, capitalul românesc, repartizarea proprietății funciare, structura de clasă a populației Romniei etc.

Lucrarea tov. V. Liveanu — „1918. Din istoria luptelor revoluționare din România” — constituie o cuprinzătoare și temeinică expunere a luptelor revoluționare muncitorești și țărești, din teritoriile de pe ambele părți ale Carpaților țării noastre, dezvoltate sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Analiza evenimentelor este bazată pe o bogată informare și dă lucrării un caracter de cercetare științifică. Corect, acolo unde n-a avut destule materiale documentare, autorul ține s-o spună. Astfel, lipsa documentelor l-a împiedicat, cum afirmă el însuși, să se ocupe „... mai pe larg de frământările țărești din Transilvania” (p. 436) din perioada noiembrie 1917 — octombrie 1918. Un merit al lucrării stă în faptul că pentru prima oară în istoriografia românească dă o prezentare de ansamblu, dar totodată adncă, a luptei revoluționare din anii 1917—1918 în țara noastră și a legăturilor ei strlnse cu mișcarea revoluționară rusă, în special cu Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, care a avut puternice influențe nu numai în vechea Romnie ci și în Transilvania. Scrisă în spirit de clasă, monografia scoate în relief pe bună dreptate rolul unor luptători revoluționari cu vederi înainte, cum snt Alecu Constantinescu, M. Gh. Bujor și Max Wechsler și condamnă acțiunile trădătoare ale unor reformiști ca Ghelerter, I. Sion, Jumanca etc. Un alt merit este că a demonstrat cu o bogată documentare importanța luptei revoluționare a maselor muncitorești și țărești în acțiunea de eliberare și unire a Transilvaniei cu România, demascnd totodată poziția duplicitară a burgheziei românești transilvănene în această problemă.

Așa cum am mai arătat în trecut, întreaga lucrare este pătrunsă de spiritul învățturii marxist-leniniste, care-i permite autorului să dea o interpretare științifică evenimentelor pe care le analizează, să demaște scopurile de clasă exploataoare ale burgheziei și moșie-

rimii și să aprecieze nivelul atins de luptele revoluționare ale maselor. Întreaga expunere e făcută în spirit partinic. Monografia e necesară atât specialiștilor, pentru informațiile și punctele de vedere noi pe care le cuprinde, cât și nespecialiștilor dornici să cunoască momentul important pe care l-a constituit anul 1918 în istoria României.

Cu toate meritele incontestabile menționate, lucrarea are și unele deficiențe asupra cărora atrag atenția pentru a se ține seama de ele la o a doua ediție, care nu mă îndoiesc, va fi în curând necesară. Astfel, e greșită premisa de la care pornește autorul, după care activitatea partidului social-democrat ar fi încetat în primele luni ale participării României în primul război mondial imperialist (p. 114 și 117—118), continuând numai lupta „grupurilor revoluționare ilegale”. În realitate, cum rezultă din înscși faptele expuse, organizațiile muncitorești și-au continuat activitatea ilegal sub conducerea aripii de stînga a P.S.D., care în cele din urmă a determinat înființarea Partidului Comunist din România.

Sînt și deficiențe în organizarea lucrării. În primul rînd, primul capitol cu caracter introductiv — „Situația economică socială și politică a României în precajna Marii Revoluții Socialiste din Octombrie” — e prea întins (are 140 pagini, 25 % din total) și dă unele informații cunoscute din alte lucrări. În legătură cu structura, observ că pentru Transilvania nu se urmează aceeași metodă, căci nu se dă un capitol, sau cel puțin un paragraf, care să prezinte situația ei economică, socială și politică în același răstimp, ci se începe de-a dreptul cu influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, ceea ce crează o lipsă de echilibru. În al doilea rînd, deși expunerea are un vădit caracter de cercetare științifică, prin abundența documentării, analiza uneori minuțioasă a evenimentelor istorice, prin interpretarea marxistă și utilizarea critică a bibliografiei și izvoarelor, totuși se recurge la metoda proprie lucrărilor de popularizare, repetîndu-se la sfîrșitul fiecărui paragraf și al fiecărui capitol ideile principale, ceea ce mărește considerabil numărul paginilor

și obosște pe cititori. Observ că autorul lucrării, împins de dorința de clarificare a problemelor, ajunge în mod regretabil la repetări și înăuntrul paragrafelor sau capitolelor. Astfel, un citat din memoriile lui V. Căncicov — „Nu este exclusă o mișcare de jos în Moldova” — e dat de două ori, o dată la p. 227, altă dată la p. 233; ideea din fraza „Diferitele fracțiuni ale claselor dominante căutau să-și impună interesele specifice în problema reformelor” apare inutil în aceeași pagină 356 — de două ori, în primul și în al treilea alincat. Alte repetiri se găsesc la p. 386 și 388—389 etc. Atrag atenția și asupra unor scăpări. Partidul conservator-democrat nu s-a „desprins în 1909 din partidul conservator” (p. 34) ci în 1908; lucrarea lui Gherea „Ce vor socialiștii romîni” n-a apărut în 1885 (p. 43) ci în 1886; Ismailul nu e în Delta (p. 218). Aspectului tehnic nu i s-a dat suficientă atenție. Atunci cînd se dau nume de localități, e nevoie să se arate clar din ce județ sau comitat făceau parte în momentul istoric corespunzător, nu cum face adeseori autorul, cînd scrie, de exemplu, Muntenii de Jos — Vaslui (p. 201), în loc de Muntenii de Jos (jud. Vaslui). Cînd ne referim la județe, comitate etc.; instituții cu caracter istoric, nu e corect să scriem „fostul județ” sau „fostul comitat”, cum face, de altfel inconsecvent, autorul lucrării (vezi p. 368—369, 493, 495 etc.). Utilizarea stilului calendaristic vechi sau nou sau împreună trebuie să fie, în mod normal, consecventă, atrăgîndu-se atenția în prefață; în orice caz, să se arate cînd se iese din regulă, ce stil anume are o anumită dată (vezi p. 235, 236, 238—239, 376, 381 etc.). Un indice toponomastic era absolut necesar pentru utilizarea de către cercetători a unei lucrări așa de întinsc. În privința stilului, deși e atractiv și clar, ceea ce constituie o calitate, cade totuși adeseori în retorism. Astfel la p. 121, 259 etc. trei fraze consecutive încep cu același cuvînt sau chiar cu aceleași două cuvinte. La p. 129 din șase fraze consecutive patru încep cu același cuvînt!

Cu toate deficiențele menționate, la care ar putea să mai fie adăugate și altele, lucrarea

de care ne ocupăm prezintă un interes deosebit și constituie un pas înainte în munca istoricilor epocii contemporane a țării noastre. Având în vedere că autorul este tânăr, ea constituie cu

adevărat un început promițător al unei bogate activități științifice.

Vasile Maciu

CLARA CUȘNIR-MIHAILOVICI, *Mișcarea muncitorească din România între anii 1917—1921. Crearea P.C.R.*

București, Ed. politică, 1960, p. 350

Istoriografia marxistă din țara noastră a acordat în ultimii ani o importanță deosebită cercetării perioadei de mari frământări sociale dintre 1917—1921. Pe lângă diferitele studii și referate care se publică periodic în revistele de specialitate, au apărut, nu demult, sub egida Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., trei monografii care tratează momente principale din istoria etapei respective. Lucrarea cu titlul amintit mai sus se referă la întreaga perioadă a avântului revoluționar. Pornind de la un studiu publicat în 1955¹ ca rezultat al cercetării unui material documentar mai bogat, autoarea a lărgit cadrul expunerii trecute, ocupându-se și cu crearea propriuzisă a P.C.R., a aprofundat unele puncte de vedere înfățișate în prima lucrare, reușind ca pe baza analizei științifice să clarifice unele probleme și să tragă noi concluzii teoretice.

Lucrarea constituie o analiză marxist-leninistă mai amplă care, atât ca rod al unei documentări științifice noi cât și ca sinteză a unor studii și lucrări publicate, înfățișează cititorului pentru prima dată întreaga perioadă a avântului revoluționar din România. Pentru alcătuirea acestei cărți au fost folosite interesante materiale de arhivă, edite și inedite, documente din istoria P.C.R., lucrările unor istorici și economiști burgezi, literatura cu caracter memorialistic care privesc critic au ajutat la lămurirea unor probleme specifice perioadei. Folosirea operelor lui Lenin, care are numeroase aprecieri

asupra acestei epoci din istoria patriei, a lucrărilor tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej și a documentelor de partid ulterioare care se referă la această perioadă a dat lucrării un nivel politic și ideologic ridicat.

Referindu-se, în primul capitol din cele nouă ale lucrării, la mișcarea muncitorească internațională în preajma și în timpul primului război mondial, autoarea, după ce arată că războiul a izbucnit ca urmare a ruperii echilibrului în interiorul sistemului capitalist și a avut un caracter imperialist de ambele părți, se ocupă de ultimelor congrese ale Internaționalci a II-a și insistă asupra celui de la Basel care a elaborat renumitul manifest ce recomandă tactica acțiunilor revoluționare proletare și a războiului civil. Centrul mișcării revoluționare se mutase la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea în Rusia unde avea să se desfășoare cea mai mare revoluție socială din istorie cunoscută până atunci.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a avut o influență uriașă asupra mișcării muncitorești internaționale și a revoluționat întreaga lume.

Revoluția din Octombrie a inaugurat epoca lichidării exploatării omului de către om și a trecerii de la capitalism la socialism, croind pentru prima oară drumul către o societate care să nu mai cunoască flagelul războiului. Situația revoluționară care s-a creat în majoritatea țărilor beligerante, ca urmare a foametei și ruinei provocate de război, s-a manifestat și în țara noastră. În carte sînt analizate trăsăturile caracteristice ale situației revoluționare și modul în care factorii obiec-

¹ Clara Cușnir-Mihailovici, *Despre situația revoluționară din România 1918—1920*, București, E.S.P.L.P., 1955.

tivi existenți trebuie să se îmbine cu factorii subiectivi, pentru ca situația revoluționară să se transforme în revoluție.

Inițierea, în martie 1919, a Internaționalei Comuniste, care a arătat cum trebuie puse în practică o serie de principii programatice și organizatorice marxist-leniniste referitoare la întărirea solidarității internaționale a clasei muncitoare, cucerirea puterii, instaurarea dictaturii proletariatului, a stimulat procesul făuririi de noi partide proletare de tip leninist în multe țări. Congresele Internaționale a III-a au avut un rol deosebit pentru clarificarea unor probleme ideologice și politice de mare importanță pentru tinerele partide comuniste.

Pentru a înțelege activitatea mișcării muncitorești în timpul primului război mondial în țara noastră, Clara Cușnir-Mihailovici face un scurt istoric al mișcării socialiste oprindu-se asupra programului și congreselor P.S.D.

Atât la primul Congres de refacere a P.S.D. din 1910 cât și la celelalte congrese sau în problemele mari ridicate în fața partidului, războaiele balcanice, anexarea de noi teritorii, problema alianței cu țărănimia muncitoare s-a resimțit puternic influența concepțiilor oportuniste ale lui C. Dobrogeanu-Gherea. Majoritatea conducerii P.S.D. se află sub influența ideilor gheriste care preconizau o tactică reformistă menită de fapt să tempereze avântul de luptă al proletariatului.

Elementele revoluționare din cadrul mișcării, ca Ștefan Gheorghiu, I. C. Frimu, Alecu Constantinescu, au continuat să se opună oportuniștilor și să contribuie la orientarea maselor spre o poziție mai activă și mai combativă față de politica oportunistă a conducerii P.S.D. Lupta pentru revendicări politice și economice a continuat să crească o dată cu izbucnirea războiului mondial. Sub presiunea maselor muncitoare și a militanților de stînga conducerea partidului social-democrat a fost nevoită să accepte organizarea a numeroase întruniri de masă, demonstrații, publicarea unor articole și cuvîntări ale lui V. I. Lenin în vederea elaborării unei tactici de luptă împotriva războiului imperialist.

Lupta proletariatului în perioada neutralității a culminat cu marea manifestație de la Galați din 13 iunie 1916, stîngeros reprimată de guvernul burghezo-moșieresc. Lupta anti-războinică desfășurată în anii 1912—1916 a constituit o școală de educare politică a clasei muncitoare îmbogățindu-i experiența, a dus la creșterea conștiinței de clasă, la maturizarea politică și organizatorică a mișcării noastre muncitorești.

Tabloul situației economice grele din timpul războiului și de după război, înăsprirea sărăciei și mizeriei maselor muncitoare, ca o consecință a dezastrului economic, ne sînt înfățișate de autoare în capitolul al III-lea.

Analiza situației economice a Romniei în primii ani ai secolului al XX-lea atestă faptul că unele fenomene și trăsături caracteristice imperialismului mondial au fost proprii și economiei noastre naționale. Pe lângă existența a multe întreprinderi capitaliste mici și mijlocii și a numeroase ateliere meșteșugărești, avea loc o concentrare a producției care a dus la formarea unor uniuni cu caracter monopolist care au început să se consolideze într-o serie de ramuri industriale ale țării. Este evidentă la începutul secolului al XX-lea, împletirea capitalului bancar cu cel industrial și formarea capitalului financiar românesc, strîns legat de capitalul financiar străin. Poftele de cîmpire ale burgheziei din țara noastră s-au manifestat mai pregnant cu prilejul războaielor balcanice prin ocuparea Cadrilaterului și în perioada încheierii tratatului secret dintre România și Antantă cînd guvernul burghezo-moșieresc român dorea să cotopească și teritorii străine.

Dezvoltarea capitalismului și apariția unor trăsături proprii stadiului imperialist au fost urmate de intensificarea exploatații și pauperizării maselor muncitoare. În carte este prezentat un tablou convingător al pierderilor materiale suferite de România în război, scăderea producției industriale și agricole, jaful sistematic organizat de puterile centrale în teritoriul ocupat. Situația materială insuportabilă a maselor muncitoare, atât de la orașe cât și de la sate, era agravată și de

fenomene inflaționiste. Deși salariile nominale ale muncitorilor au crescut într-o oarecare măsură în perioada 1918—1920, puterea lor de cumpărare era în continuă descreștere. Condițiile de viață deveniseră mai rele ca oricând, iar valul scumpetei și al șomajului atinsese un nivel foarte ridicat.

Urmările ocupației și povara războiului au avut repercusiuni directe în primul rând asupra clasei muncitoare și a maselor țărănești. Înfruntarea situației economice a maselor muncitoare în timpul războiului și în perioada imediat postbelică a constituit unul din simptomele obiective ale situației revoluționare.

Lucrarea pune în lumină accentuarea înrobirii României de către capitalul străin imediat după sfârșitul primului război mondial. Lărgirea teritoriului țării și întărirea pozițiilor economice ale burgheziei și moșierimii prin creșterea capacității de producție și mărirea suprafețelor cultivabile cu cereale s-au împletit cu pătrunderea tot mai intensă a capitalului străin în economia țării. Imperiaștii străini, în înțelegere cu clasele exploatare din țară, urmăreau să transforme România într-un avanpost al agresiunii imperialiste antisovietice.

Pe baza analizei situației economice a României și în lumina indicațiilor leniniste referitoare la simptomele unei situații revoluționare, scoțind în relief antagonismul dintre burghezie și proletariat, dintre moșierime și țărâna exploataată, autoarea ajunge la concluzia că transformările revoluționare care se impuneau erau legate de desăvârșirea revoluției burghezo-democratice.

Constituie valoare pentru cercetarea perioadei respective unele particularități ale situației revoluționare din România pe care le prezintă autoarea în lucrare. Spre deosebire de majoritatea țărilor europene în care exista încă din 1915 o situație revoluționară, după cum apreciază Lenin, la noi în țară primele elemente ale unei asemenea situații au apărut abia la sfârșitul anului 1916 și începutul anului 1917.

Situația specială a României după intrarea ei în război, faptul că pînă în noiembrie 1918 era o țară învinsă și cucerită de dușmani iar după înfrîngerea puterilor centrale devine un stat învingător constituie o altă particularitate. Acest lucru a contribuit la consolidarea pozițiilor burgheziei avînd astfel posibilități mai mari de a manevra împotriva revendicărilor maselor populare, influențînd astfel raportul de forțe în țară.

Trebuie arătat, de asemenea, că situația revoluționară din țara noastră s-a dezvoltat sub influența directă a evenimentelor revoluționare din Rusia, soldați revoluționari din armata rusă aflați în țară la noi sprijinind activitatea muncitorilor români.

O particularitate a situației revoluționare o constituie și faptul relevat mai sus că România se afla în fața desăvârșirii revoluției burghezo-democratice și nu a revoluției socialiste și deci se impuneau transformări cu caracter antifeudal și atragerea maselor țărănești sub conducerea proletariatului la luptă împotriva guvernelor burghezo-moșierești.

În lumina indicațiilor leniniste despre situația revoluționară, care se manifestă prin: „neputința claselor stăpînitoare de a-și menține dominația într-o formă neschimbată”¹, lucrarea face o analiză detaliată asupra crizei politice din țara noastră și a descompunerii partidelor burghezo-moșierești.

Participarea României la război, la scurt timp după războaiele balcanice, în scopul acaparării de noi teritorii și a altor avantaje, a compromis clasele dominante din țară în fața maselor populare.

Cu toate încercările claselor exploatare din țară de a demonstra că războiul este dus alături de puterile Antantei pentru „eliberarea” Transilvaniei, masele populare și-au dat seama în condițiile create de situația revoluționară că acest lucru se face tot în avantajul minorității exploatare. Politica de tirguiei pe care guvernânții români au dus-o în perioada „neutralității”

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 21, Ed. politică, 1959, p. 202.

pentru a se alătura taberei de la care va putea obține mai mult, propaganda tot mai intensă a elementelor revoluționare care demascau caracterul războiului și arătau adevăratele scopuri ale regimului burghezo-moșieresc în ducerea războiului, au convins masele muncitoare de necesitatea unor acțiuni revoluționare, de luptă împotriva participării României la războiul mondial imperialist.

În lucrare sînt analizate contradicțiile dintre burghezia din vechea Românie și cea din Transilvania, dintre burghezia română din Transilvania și burghezia maghiară, germană și scopurile pe care le urmăreau fiecare cît și faptul că masele populare atît din vechea Românie cît și din Transilvania doreau ca unirea Transilvaniei cu România să se facă pe calea luptei revoluționare în cadrul unei republici democratice.

Creșterea luptei maselor populare în timpul războiului și după aceea a reprezentat factorul principal al crizei politice. Scindarea partidelor burghezo-moșierești, crearea a noi partide cu programe promițătoare, demagogice ca „Liga poporului”, „Partidul țărănesc”, „Blocul național-democratic” tocmai cu scopul de a capta masele țărănești, „înnoirea” vechilor programe, precum și numeroase schimbări și remanieri guvernamentale constituie manevre și diversivni ale claselor exploatare în perioada situației revoluționare pentru a se putea menține la putere.

Promisiunile demagogice, combinate cu presiunile sîngeroase ale maselor muncitoare nu au reușit să abată masele muncitoare de la revendicările lor de clasă. Clara Cușnir-Mihalovici urmărește modul în care s-au desfășurat evenimentele revoluționare din țară sub influența revoluției ruse din februarie 1917 și după victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Elementele revoluționare din Moldova desfășoară o activitate intensă în rîndurile clasei muncitoare și țărănimii, activitate care se manifestă în puternice mitinguri și demonstrații cu prilejul zilei de 1 Mai 1917 la Iași, capitala provizorie a țării, Roman, Bacău, Galați, Tecuci etc. La Iași s-a cerut eliberarea

arestaților politici iar masele muncitoare s-au solidarizat cu trupele revoluționare ruse aflate în Moldova, care la rîndul lor ajutau la răspîndirea manifestelor în limba română și îndemneau masele populare la revoluție. Este perioada cînd încep să apară grupurile comuniste, numite la început și „cercuri intime” sau „sfaturi” și care formate din elementele de stînga ale partidului socialist sau în afara partidului, desfășurau o intensă activitate ilegală.

În vara anului 1917 se constituie în sudul Rusiei „Comitetul de acțiune social-democrat român”, în fruntea căruia se afla M. Gh. Bujor, Gh. Stroici, A. Zalic care făcea propagandă prin ziarul *Lupta*, manifeste și broșuri în mijlocul muncitorilor de la întreprinderile românești evacuate acolo, pentru ca poporul român să distrugă orînduirea burghezo-moșierească din țară și să cucerească puterea politică. Grupările revoluționare din sudul Rusiei erau în legătură cu cele din țară și în felul acesta activitatea revoluționarilor români de la Odesa, Poltava, Kerson era legată în mod organic cu lupta maselor muncitoare din țară.

Situația revoluționară din România și puternica influență a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie au ridicat pe o treaptă nouă spiritul revoluționar și conștiința maselor, creînd condiții noi, favorabile pentru răsturnarea regimului burghezo-moșieresc și cucerirea puterii de către masele muncitoare conduse de proletariat.

Deși *Decretul asupra păcii* adoptat de Congresul al II-lea al Sovietelor, tipărit în limba română și răspîndit, a fost primit cu entuziasm de masele oamenilor muncii, guvernul român a respins propunerile Rusiei Sovietice privind încheierea unei păci democratice, fără anețiuni. Burghezia și moșierimea din țară noastră încheind armistițiul de la Focșani din decembrie 1917 cu Germania, căutau să se înțeleagă cu puterile centrale cu intenția de a zdrobi puterea sovietică și pentru reprimarea acțiunilor interne. Clasele dominante din țara noastră se pregăteau intens pentru invadarea și ocuparea Basarabiei. În carte

este subliniată activitatea organizatorică și propagandistică a grupurilor comuniste, creșterea și dezvoltarea lor pe linia însușirii leninismului, arătându-se în același timp limitele lor politice și ideologice.

Pentru prima dată în istoria țării, arată autoarea, în urma muncii intense de propagandă au loc mișcări cu caracter de masă ale soldaților și marinarilor români. Autoarea prezintă pe larg lupta desfășurată de batalioanele revoluționare române alături de Armata Roșie pentru apărarea statului sovietic cît și acțiunile revoluționare ale marinarilor din flota română. Un rol de organizare și conducere în aceste evenimente l-au avut Comitetul revoluționar român și grupa comunistă română de pe lângă partidul comunist (bolșevic) care edita gazeta săptămînală *Foala făranelui* ce făcea educația revoluționară a soldaților români, în majoritate țărani din armata austro-ungară.

Prin puternice greve, demonstrații și acțiuni de masă ale clasei muncitoare și ale armatei, care au avut loc în 1918, s-a pus piatra de temelie pentru viitoarele bătălii care vor urma în țara noastră. Este analizat în lucrare momentul de la sfîrșitul anului 1918 cînd s-a creat o situație direct revoluționară, încît dacă la condițiile obiective s-ar fi adăugat factorul subiectiv, capacitatea de organizare și de conducere a clasei muncitoare, s-ar fi putut trece la cucerirea puterii. În noiembrie, după retragerea trupelor de ocupație, cînd capitala a rămas fără autorități, deoarece guvernul român era încă în Moldova iar trupele franceze abia treceau Dunărea din Bulgaria în România. S-a creat un moment foarte prielnic desfășurării acțiunilor pentru doborîrea regimului burghezo-moșieresc și instaurarea unei puteri populare. Deși momentul a fost sesizat de elementele de stînga din partidul socialist, s-au format gărzi roșii, a existat o încercare de înarmare a muncitorilor, nu s-a putut trece la transformarea posibilității în realitate și pentru faptul că social-democrații de dreapta nu pregătiseră masca pentru o asemenea

eventualitate și nici nu doreau o revoluție, așa cum a recunoscut mai tîrziu Ilie Moscovici, lider de dreapta al P.S.D. Declarația de principii din 9 decembrie 1918 a fost adoptată de partidul socialist ca rezultat al creșterii combativității maselor muncitoare, a presiunii lor asupra conducerii oficiale în majoritate oportunistă a partidului socialist. Declarația exprima procesul de maturizare a mișcării muncitorești care se orienta tot mai mult spre ideologia și politica Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Cu toate slăbiciunile ei, declarația de principii a contribuit la clarificarea — este adevărat, limitată — a unor probleme de bază care se puneau în fața mișcării muncitorești. Avîntul luptelor muncitorești din 1918 a culminat cu acțiunile greviste organizate în prima jumătate a lunii decembrie, mai cu seamă grevele tipografilor cu care s-au solidarizat la 13 decembrie 1918 întreaga muncitorime din București. Represiunea sălbatică organizată de guvernul burghezo-moșieresc la 13 decembrie 1918 căreia i-au căzut victime peste 100 de morți și alte sute de răniți dovedind slăbiciunea claselor stăpînitoare nu a reușit să obțină decît un rezultat de moment deoarece în anul următor mișcarea revoluționară s-a întărit și s-a dezvoltat.

Lucrarea acordă un spațiu apreciabil situației din Transilvania și, îndeosebi, luptei pentru instaurarea puterii revoluționare în unele regiuni ale țării (1918—1919). Sînt analizați factorii care au dus la destrămarea imperiului austro-ungar și nirea Transilvaniei cu România la 1 decembrie 1918 ca rezultat al luptei revoluționare a maselor populare. Concomitent cu revoluția burghezo-democratică din Ungaria care a început la sfîrșitul lunii octombrie 1918 s-a desfășurat revoluția burghezo-democratică din Transilvania. În Valea Jiului minierii au răsturnat puterea locală și înfrîngînd rezistența jandarmilor și-au creat un Consiliu muncitoresc cu sediul la Petroșani sub conducerea căruia activa o gardă muncitorească care a ținut piept forțelor contrarevoluționare timp de două săptămîni. Cititorul găsește date interesante în lucrare despre modul în care a

fost instaurată în prima jumătate a anului 1919 puterea revoluționară în unele localități din Transilvania. Concomitent cu instaurarea dictaturii proletariatului în Ungaria, clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare împreună cu foști prizonieri din Rusia din armata austro-ungară, care desfășurau o activitate revoluționară susținută, au instaurat în fostul județ Bihor și alte regiuni dictatura proletariatului care a durat de la 21 martie până la 19 aprilie. Consiliile muncitorești din fostul județ Bihor au organizat Gărzii roșii. La 24 martie se înființează la Oradea Consiliul guvernamental județean care dizolvă Consiliul național de prefectură creat de burghezie și înființează Consiliul muncitorești în orașe și comune care au organizat alegerea organelor satești și de plasă luând unele măsuri administrative și cu caracter cultural, menite să slujească interesele oamenilor muncii. Cu toate lipsurile manifestate mai ales în privința atragerii țărânimii muncitoare, apariția Consiliilor muncitorești a avut o mare însemnătate, demonstrând creșterea conștiinței și a maturității politice a clasei muncitoare.

Autoarea demască pregătirile de intervenție împotriva Republicii Sovietice Ungare ale regimului burghezo-moșieresc ajutat de imperialismul apusean.

Speriați de amploarea mișcării revoluționare din centrul Europei, imperialiștii antantei au organizat intervenția împotriva tinerei Republici Sovietice Ungare care luase naștere la 21 martie 1919, intervenție în care un rol de seamă trebuia să-l desfășoare imperialismul românesc. Imperialismul englez, francez și american au acordat imediat guvernului român ajutoare în bani și materiale de război în scopul pregătirii intense pentru înăbușirea revoluției din răsăritul și apusul României.

Împotriva acestor planuri criminale ale imperialiștilor antantei în căldăsie cu clasele dominante din România, — se subliniază în lucrare — de aruncare a poporului nostru într-un nou război au luptat aripa de stînga din partidul socialist, clasa muncitoare, țărănimea care refuza să se supună corvezilor de tot

felul și soldații din armata română care începeau să înțeleagă că adevăratul dușman este burghezia și moșierimea românească și nu muncitorii și țărâni maghiari. Deși luptele muncitorimii și ale țărânimii din România în primele luni ale anului 1919 au cunoscut o intensitate și amploare mai mică decât la sfîrșitul anului 1918, grupurile comuniste din vechea Romnie și Transilvania în legătură cu grupul revoluționar român condus de comuniștii din Budapesta s-au opus prin toate mijloacele (declaraarea grevei, prin presă, răspîndirea de manifeste, apeluri) la intervenția pentru înăbușirea Republicii Sovietice Ungare. Soldații revoluționari au dus o activitate organizatorică și propagandistică susținută prin răspîndirea de manifeste care demascau țelurile reacționare, anti-populare, expansioniste ale burgheziei și moșierimii române. Cu toate acestea clasa muncitoare nu a putut opri intervenția guvernului român în înăbușirea Republicii Sovietice Ungare.

Autoarea urmărește în această monografie în continuare activitatea grupurilor de prizonieri și muncitori români care s-au constituit în grupuri revoluționare în diferite orașe ale Rusiei în 1919 sau pe cei care înrolați în Armata Roșie au luptat împotriva albgardiștilor.

În mișcarea muncitorească din România în 1919 lupta ideologică a luat amploare. Conducătorii oportuniști social-democrați ca Flueraș, Jumanca, Grigorovici, Șerban Voinea, văzînd că în rîndurile partidului socialist creștea curentul în favoarea creării partidului comunist și afilierea la Internaționala a III-a convoacă o conferință în mai care adoptă o nouă declarație în spirit reformist și oportunist, retractînd „Declarația de principii” din decembrie 1918. Conferința a adoptat o serie de măsuri care să oprească avîntul maselor către afiliere și să canalizeze întreaga mișcare pe făgașul legalității burgheze. Dar clasa muncitoare prin acțiunile întreprinse: marile greve ale setebîștilor, cefeřiștilor, petroliștilor, metalurgiștilor etc și prin participarea la greva generală politică din 21 iulie 1919 pentru

apărarea cuceririlor Revoluției din Octombrie și a Republicii Sovietice Ungare demonstrează că curentul pentru afiliere la Internaționala a III-a devenea tot mai puternic. Trebuia deci urmată învățătura lui V. I. Lenin care sublinia: „Înainte de a ne uni și pentru a ne uni, trebuie mai întâi să ne delimităm în mod hotărât și precis”¹. Era necesară demascarea definitivă în fața clasei muncitoare a conducătorilor oportuniști ai partidului socialist.

Haosul și ruina economică s-au manifestat cu tărie și în 1920 când are loc pe plan extern o consolidare a regimului sovietic prin mari victorii obținute de Armata Roșie împotriva intervenționiștilor și albgardiștilor. Un întreg capitol din monografie, al VIII-lea, se ocupă cu rolul aripii de stînga a partidului socialist în intensificarea mișcării greviste și ridicarea ei la un nivel superior și culminarea acțiunilor revoluționare cu declanșarea grevei generale. Autoarea se ocupă de grevele generale locale, ca aceea a minerilor din bazinul Văii Jiului, greva generală din Banat, a cefeștiștilor, din primăvara anului 1920, lupta muncitorimii pentru recunoașterea de către guvern a consiliilor muncitorești, trecerea muncitorilor în proporții de masă din sindicatele galbene în sindicatele revoluționare; se ocupă de protestul vehement al clasei muncitoare împotriva legii sclerată Trancu-Iași care urmărea rezolvarea revendicărilor muncitorești pe calea „împăcării” dintre muncitori și patroni. După prezentarea grevei generale și după ce autoarea demască conducerea oportunistă social-democrată care nu a organizat și pregătit în mod temeinic greva generală din octombrie 1920, sînt subliniate învățăminte pe care clasa muncitoare le-a tras din această luptă, dintre care cea mai importantă era aceea a necesității transformării partidului socialist într-un puternic partid comunist.

În ultimul capitol al lucrării, Clara Cușnir-Mihailovici tratează despre înființarea

partidului Comunist din România. Experiența luptelor revoluționare din 1917–1920 au contribuit la maturizarea clasei muncitoare iar modul în care s-a desfășurat greva generală din 1920 a arătat mai mult ca oricînd necesitatea creării partidului de tip nou, marxist-leninist. Principalul obiectiv al grupurilor comuniste era acela de a transforma partidul socialist în partid comunist. *Lupta de clasă*, organ teoretic al secției din București a P.S.R. apărută în iulie 1920 a dus o muncă intensă de popularizare a ideologiei marxist-leniniste. Congresul din august 1920 al partidului socialist din Ardeal și Banat s-a pronunțat pentru Internaționala a III-a Comunistă. În vederea pregătirilor intense pentru Congres, grupurile comuniste au elaborat la constătuirea lor din noiembrie 1920 materiale cu caracter ideologic și practic de mare importanță. În lumina tezelor leniniste exprimate în cele 21 de puncte care stăteau la baza programului Internaționalei a III-a au fost pregătite, pentru a fi discutate la viitorul congres al P.S.R., Directivele cu privire la organizarea activității grupurilor comuniste, Proiectul de Statut al Partidului socialist-comunist, Programul agrar al Partidului socialist-comunist. Aceste documente arată importanța pe care elementele revoluționare care constituiau curentul de stînga în P.S.R., o acordau pregătirii ideologice și politice a întregului congres. Analiza pe care lucrarea o face acestor documente arată că la baza lor, cu toate limitele care le-au avut, stau principii de organizare, politice și ideologice leniniste ceea ce constituia un uriaș pas înainte comparativ cu linia și concepțiile oportuniste ale partidului socialist. În pofida social-democraților de dreapta care s-au îndrjit și mai mult pe linia lor reformistă, elementele de stînga au pus cu mai multă tărie problema convocării congresului. La ședința Consiliului general al partidului socialist și al sindicatelor din România de la sfîrșitul lui ianuarie 1921, unde s-a precizat atitudinea diferitelor curente din sinul partidului, moțiunea propusă de membrii aripii de stînga a întrunit majoritatea și astfel s-a hotărît ținerea congresului de creare

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 4, E.F.L.P., 1953, p. 331.

a partidului comunist și afilierea la Internaționala a III-a. Conferința ilegală a organizațiilor comuniste din martie 1921 de la Iași a discutat unirea tuturor grupurilor comuniste din țară într-o organizație unică, chiar înainte de congres pentru întărirea curentului de stînga în sînul P.S.R.

Clara Cușnir-Mihailovici analizează desfășurarea Congresului de constituire al P.C.R. care s-a deschis la 8 mai 1921 la București. Atît în „Darea de seamă morală și materială” cit și în cursul dezbaterilor au fost combătute abaterile ideologice și greșelile tactice săvîrșite de conducătorii oportuniști mai cu seamă în problema organizării și conducerii grevei generale. La congres s-a dus o luptă ascutită în problemele luptei de clasă intransigente împotriva burgheziei, au fost combătute tezele oportuniste despre împăcarea de clasă și posibilitatea integrării pașnice a capitalismului în socialism ș.a.

Prin moțiunile adoptate, „Pentru pace contra războiului”, „Pentru proletariatul rus”, „Pentru cei închiși”, „Contra cenzurii și stării de asediu” ș.a., congresul a avut o însemnătate internațională. În a șasea zi, după dezbateri vii, majoritatea zdrobitoare a delegaților a votat pentru crearea Partidului Comunist din România și afilierea lui la Internaționala a III-a. S-au pus astfel bazele partidului de tip leninist care reunea organizațiile muncitorești din toate provinciile în cadrul unui partid unic. Crearea P.C.R. a constituit victoria leninismului împotriva oportunismului și reformismului în mișcarea muncitorească din România. P.C.R. avea menirea de a îndruma clasa muncitoare și întregul popor pe calea cuceririi puterii politice și de a înfăptui societatea socialistă fără clase în care să dispară exploatarea omului de către om. Se subliniază în lucrare contribuția adusă la pregătirea și înființarea P.C.R. a lui Alecu Constantinescu, Leonte Filipescu, Constantin Ivănuș, Pavel Teacenco.

Cu toate încercările burgheziei și moșierimii de a anihila rezultatele congresului prin arestarea congresiștilor și înscenarea odiosului proces politic din Dealul Spirei, aderarea

la principiile Internaționalei a III-a arăta că tinărul partid muncitoresc consecvent revoluționar fusese creat.

Deși congresul de creare a P.C.R. din cauza intreruperii lui de autoritățile burghezo-moșierești nu a putut adopta programul și statutul partidului, noul partid s-a impus de la început pe arena luptei politice, ca o forță politică independentă.

Lucrarea, scrisă într-un stil viu și clar, se citește cu ușurință și contribuie la clarificarea unor probleme specifice etapei respective din istoria mișcării muncitorești din România. Unele aprecieri făcute de autoare nu ni se par însă dintre cele mai potrivite. Considerăm că nu pot fi făcute asemenea afirmații despre unele perioade din mișcarea muncitorească ca de exemplu aceea de la p. 32 în care se arată că după trădarea „generoșilor” din 1899 „au urmat cîțiva ani de dezorientare, de confuzii ideologice și organizatorice care au frînat mult creșterea mișcării muncitorești”. În lumina ultimelor cercetări de arhivă și a materialelor noi publicate se arată că deși e vorba de o activitate mai puțin intensă, din partea muncitorimii în urma desființării vremelnice a partidului, totuși activitatea gazetei *România muncitoare*, acțiunile revendicative și mișcarea grevistă, e adevărat de mai mică amploare, mișcarea împotriva legii corporațiilor vorbesc despre faptul că și în această perioadă elemente devotate cauzei muncitorești au luptat mai departe pentru interesele clasei muncitoare.

Este cunoscută în general poziția slugarnică a social-democrației de dreapta față de guvernele burghezo-moșierești, dar trebuie să avem în vedere că oportuniștii nu aveau interesul să piardă definitiv influența asupra maselor muncitoare și din această cauză nu se puteau declara fățiș, deschis, totdeauna de partea guvernului chiar dacă în mod obiectiv poziția reformiștilor era asemănătoare punctului de vedere adoptat de clasele dominante; de aceea credem că nu pot fi identificate în unele probleme poziția con-

ducătorilor oportuniști din conducerea partidului cu poziția oficială a guvernului burghezo-moșieresc atât în problema menținerii „neutralității” cât și atunci când s-a creat în toamna anului 1918 posibilitatea cuceririi puterii și când, consideră autoarea, reformiștii au făcut bloc comun cu guvernul burghezo-moșieresc.

Considerăm că nu s-a acordat importanța convenită unor greve de mare importanță, atât ca durată cât și ca rezultate, în timp ce se vorbește de numeroase alte acțiuni greviste de mai mică importanță. Ocupându-se de mișcarea grevistă din 1919, lucrarea, deși prezintă numeroase greve, nu subliniază printr-o analiză detaliată marile greve ale petroliștilor, ceferiștilor, metalurgiștilor și S.T.B.-iștilor cu atât mai mult cu cât ele au fost mai puțin studiate până acum.

Având în vedere proporțiile lucrării, perioada cercetată și indexul bibliografic destul de bogat ar fi fost bine venită o pre-

zentare mai amplă a istoriografiei perioadei. Se găsesc în lucrare lipsuri în ce privește alcătuirea aparatului științific, de exemplu la p. 60 nota 2, problema la care se referă autoarea se află la p. 47 în lucrarea citată nu la p. 5, la fel și la p. 61, 62, trimerile din același autor sînt greșit indicate, la p. 76: Lenin analizează situația României și a Poloniei la începutul anului 1921 nu 1922, referitor la numărul unor organizații sindicale (p. 34) existau 50 de sindicate în august 1906 și nu 72, în ce privește numărul greviștilor în octombrie 1920 ș.a.

Cu toate lipsurile semnalate, care pot fi remediate cu ocazia apariției unei noi ediții a cărții, lucrarea aduce o contribuție importantă la cunoașterea și popularizarea unor perioade de puternice frământări sociale de mare importanță din istoria mișcării muncitorești și a poporului nostru.

I. A.

„GREVA GENERALĂ DIN ROMÂNIA — 1920”

București, Editura politică, 1960, 306 pag. + 118 pag. (documente)

Perioada avîntului revoluționar din țara noastră (1917—1921) constituie un câmp vast de cercetare istorică. În ultimii ani au apărut numeroase articole, studii și lucrări cu caracter istoric, care au abordat și elucidat o problemă sau alta din această perioadă. Interesul manifestat de istoricii din țara noastră pentru cercetarea problemelor legate de perioada avîntului revoluționar nu este de loc întîmplător. Anii 1917—1921 constituie o etapă extrem de importantă în istoria mișcării muncitorești din România.

Pe baza ascuțirii contradicțiilor interne de clasă și sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, în anii 1917—1920 s-au desfășurat în țara noastră puternice lupte revoluționare, în focul cărora s-a plămădit Partidul Comunist din România.

„Partidul comunist — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — s-a plămădit în focul mari-

lor lupte de clasă din România anilor 1918—1919—1920, în focul avîntului revoluționar produs în țara noastră de victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie”¹.

În șirul luptelor muncitorești un loc important l-a ocupat greva generală din octombrie 1920, care a marcat apogeul mișcării greviste din anii avîntului revoluționar din România. Acestui măreț eveniment din trecutul de luptă al clasei muncitoare îi este consacrată valoroasa lucrare, apărută recent, intitulată: „Greva generală din România — 1920”. Această lucrare elaborată de un colectiv larg și competent de autori, apărută cu prilejul aniversării a 40 de ani de la greva generală din octombrie, sub egida Institutului de istorie a partidului de pe lângă

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, E.S.P.L.P., 1956, ediția a IV-a, p. 368.

C.C. al P.M.R. își propune — așa cum rezultă și din succinta prefață — „să contribuie la lămurirea condițiilor în care a avut loc greva generală, precum și a semnificației sale profunde în dezvoltarea mișcării muncitorești din România”. Considerăm că problemele expuse în lucrare răspund scopului pe care autorii și l-au propus prin elaborarea acestei cărți.

Autorii bazându-se pe indicațiile metodologice ale clasicii marxism-leninismului, folosind documentele de partid și lucrările tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, au dat o interpretare justă materialului faptic folosit în lucrare. Lucrarea se bazează pe un bogat material documentar alcătuit cu precădere din materiale de arhivă. Unele izvoare documentare folosite de autori sînt anexate la sfîrșitul lucrării sub formă de documente.

Lucrarea „Gruva generală din România — 1920”, pe care o recenzăm, are patru capitole și o anexă de documente. Primul capitol este intitulat *Situația economică și socială politică a Romniei în perioada premergătoare grevei generale din 1920. Avîntul mișcării muncitorești din Romnia sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie*. În prima parte a acestui capitol se înfățișează situația economică, socială și politică în ajunul grevei generale.

Gruva generală din 1920 a izbucnit și s-a desfășurat în condițiile unei puternice ascuțiri a contradicțiilor economice, sociale și politice din România. „Cauzele acestei ascuțiri — se arată în lucrare — își au rădăcinile în regimul social-politic burghezo-moșieresc, în consecințele participării Romniei la primul război mondial imperialist, în condițiile noi create de uriașul avînt revoluționar declanșat după victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie 1917”¹.

Datorită distrugerilor pricinuite de război și jafului masiv la care fusese supusă țara de către imperialiștii germani și austro-ungari, datorită dezorganizării economice care

domnea și politicii hrăpărețe duse de burghezie și moșierime, situația economică a Romniei în perioada imediat următoare războiului era dezastruoasă. Din numeroase fapte redată în lucrare rezultă că producția industrială și agricolă scăzuse catastrofal. Transporturile erau dezorganizate. La starea grea a industriei, agriculturii și transporturilor se adăugau haosul din finanțele publice și inflația.

De pe urma războiului imperialist, a inflației și a mizeriei în care se zbăteau masele muncitoare, au profitat capitaliștii și moșierii care și-au sporit și mai mult averile. Așa, de pildă, societatea petroliferă „Spe-ranța” (cu capital american și românesc) a înregistrat un profit de 600% (pag. 26).

Trecîndu-se la analiza situației clasei muncitoare în perioada premergătoare grevei generale, în lucrare se dau date extrem de interesante asupra situației sale numerice, a compoziției, a repartiției teritoriale și a gradului de concentrare în producție. Pe baza unor calcule, autorii ajung la concluzia că, în primii ani de după război, numărul lucrătorilor din industrie și transporturi a atins cifra de 520 000. Această cifră arată că „forța numerică a clasei muncitoare din România postbelică era mult mai mare decît pînă la război” (pag. 34).

Un loc important în lucrare se acordă condițiilor de muncă și de trai ale clasei muncitoare. Din numeroasele exemple redată în lucrare rezultă că, în anii 1919—1920, în majoritatea întreprinderilor se lucra 10, 11 sau 12 ore. Șomajul avea o largă răspîndire. În anul 1920 numărul șomerilor se ridica la 110 000 (pag. 39).

Salarizarea muncitorilor ilustra cît se poate de evident viața lor deosebit de grea. Din lucrare reiese că în anul 1919 capacitatea de cumpărare a salariilor muncitorilor reprezenta doar 43% față de perioada antebelică (pag. 42). În vara anului 1920 prețurile articolelor de primă necesitate au crescut față de perioada antebelică de 20—30 ori, în timp ce salariile de-abia de 3—4 ori (pag. 44). Starea economică grea a maselor muncitoare la care se adăugau teroarea și samavolniciile de tot

¹ „Gruva generală din România—1920”, Editura politică, București, 1960, pag. 9. În continuare, trimiterile vor fi date în text.

felul ale guvernărilor burghezo-moșieresti, ascuțeau tot mai puternic contradicțiile dintre exploatați și exploataatori.

În partea a II-a a primului capitol se trec în revistă principalele momente ale luptei de clasă în anii 1917—1920. Pe baza ascuțirii contradicțiilor interne de clasă și sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie în anii 1917—1920 s-au desfășurat în țara noastră puternice acțiuni revoluționare, sub lozincile luptei pentru pace, pământ, libertate și o viață mai bună.

Exemplul măreț al proletariatului din Rusia, care, sub conducerea gloriosului partid comunist făurit de V. I. Lenin a răsturnat pentru prima oară în istorie puterea capitaliștilor și moșierilor, făurind primul stat socialist din lume, a întărit încrederea proletariatului din țara noastră în posibilitățile sale de a obține pe calea luptei revoluționare victoria asupra claselor exploatatoare. „Cucerirea puterii politice de către proletariat pe a șasea parte a globului — arăta tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — a dat clasei muncitoare de la noi un curaj și un avânt revoluționar încă necunoscut pînă atunci”¹.

Un loc important în acest capitol se acordă grevelor, demonstrațiilor și întrunirilor muncitorești care au avut loc în anii imediat următori victoriei Revoluției din Octombrie. „Luptele muncitorești — se subliniază în lucrare — contribuie la trezirea și la activizarea păturilor muncitoare neproletare” (pag. 51). În lucrare se relevă frământările și acțiunile țărănimii precum și revoltele soldaților.

În lucrare se subliniază cu tărie rolul și activitatea grupurilor comuniste. Grupurile comuniste care iau ființă în foarte scurt timp după Revoluția din Octombrie, reunind elementele revoluționare cele mai înaintate ale clasei muncitoare, rup cu ideile reformiste, se pronunță pentru revoluție, pentru cucerirea puterii de către clasa muncitoare, pentru apărarea revoluționară a Rusiei Sovietice.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, E.S.P.L.P., 1956, ediția a IV-a, p. 179.

În condițiile luptelor maselor muncitoare s-a manifestat cu putere criza politică a claselor dominante care nu mai erau în stare să conducă cu vechile metode. Înspăimîntate de avîntul mișcării muncitorești, încercînd să o înăbușe prin teroare, burghezia și moșierimea au pus la calc măcelul de la 13 decembrie 1918 din Piața Teatrului Național.

Din bogăția de fapte redată în lucrare rezultă cu tărie că în anii 1918—1919, peste capul șefilor oportuniști, valul luptelor revoluționare a crescut neîncetat în amploare. În mai-iunie 1919 a avut loc greva generală a cefeștilor, care a constituit semnalul a numeroase alte greve din diferite orașe ale țării. În a doua jumătate a anului 1919 s-au desfășurat o serie de greve generale pe ramuri sau localități, ca greva generală a petroliștilor din Valea Prahovei (iulie-august), greva generală a docherilor din Galați și Brăila, greva generală și demonstrațiile din 13 decembrie 1919 etc. Pentru a ilustra intensitatea luptelor muncitorești din 1919 în lucrare se subliniază că, în acest an, numai în vechea Romînie au fost declarate aproximativ 210 greve, ceea ce echivalează cu numărul grevelor izbucnite în cei patru ani de dinainte de război (pag. 95).

În lucrare se subliniază și internaționalismul proletar de care erau animate masele muncitoare din țara noastră. Prin puternice mitinguri, greve politice, acte de sabotaj și alte acțiuni, clasa muncitoare și masele largi de oameni ai muncii, și-au afirmat solidaritatea cu Rusia Sovietică și cu revoluția proletară din Ungaria, ridicîndu-se cu minic împotriva politicii intervenționiste a burgheziei și moșierimii romîne.

În focal luptelor muncitorești s-au întărit și dezvoltat sindacatele. De la 19 000 de membri ai sindicatului, în anul 1912, numărul acestora, în ajunul grevei generale, a ajuns la circa 250 000 (pag. 102). Grevele și demonstrațiile de masă ale muncitorimii au obligat pe guvernanți să satisfacă o serie de revendicări economice și politice ca, de pildă, recunoașterea sindicatelor și a consiliilor muncitorești, limitarea sau desființarea amen-

zilor, îngrădirea concedierilor limitate, acordarea unor posibilități mai largi de întrunire și organizare etc.

Al doilea capitol al lucrării „*Luptele greviste premergătoare grevei generale din octombrie 1920 (martie-octombrie)*”, înfățișează acțiunile revoluționare ale muncitorilor în lunile în care s-au conturat premisele grevei generale.

Din materialul factual prezentat în acest capitol rezultă că în anul 1920 mișcarea grevistă era în plină ascensiune. După date incomplete în răstimpul dintre 1 martie și 20 octombrie au avut loc în întreaga țară 345 de greve, dintre care 112 în București (pag. 108).

În focul luptelor revoluționare aripa de stînga a partidului socialist, care milita pentru crearea partidului comunist și pentru afilierea la Internaționala Comunistă, cîștiga tot mai mult teren în rîndul maselor muncitoare. La propunerea reprezentanților elementelor revoluționare în ianuarie 1920, adunarea generală a Secțiunii București a partidului socialist votează o moțiune prin care cere Comitetului executiv al partidului socialist „să facă totul pentru crearea imediată a partidului comunist și pentru afilierea lui la Internaționala a III-a” (pag. 103—104). La chemarea secțiunii din București și în ciuda împotrivirii Comitetului Executiv au trecut la votarea unor moțiuni asemănătoare și celelalte secțiuni din țară.

Încercînd să răpească clasei muncitoare cuceririle obținute în luptele revoluționare anterioare și să înăbușe prin teroare singeroasă avîntul mișcării muncitorești, burghezia și moșierimea au adus la putere, în martie 1920, guvernul Averescu. Guvernul a trecut de îndată la măsuri represive împotriva Consiliilor muncitorești și a sindicatelor, la întărirea gărzilor militare din fabrici, la arestări în masă. Prin legea Trancu-Iași au fost interzise grevele.

Din lucrare rezultă că clasa muncitoare a răspuns noilor măsuri teroriste printr-o luptă și mai îndrjită. Muncitorii „luptau atît pentru a impune satisfacerea unor noi revendicări cît și pentru apărarea cuceririlor demo-

cratice obținute prin luptă de masele muncitoare, pentru înfrînarea contraofensivei claselor dominante și a pregătirilor intervenționiste antisovietice” (pag. 108). În martie 1920 s-a desfășurat greva generală a minerilor din Valea Jiului. Un spațiu important în acest capitol se acordă grevei ceferiștilor izbucnită la 18 aprilie 1920 la București, care s-a extins apoi în toată țara. Pînă la 25 aprilie au intrat în grevă peste 20 000 de ceferiști (pag. 115). Grevele în țară n-au încetat. Au intrat în grevă petrolîștii, metalurgîștii, lucrătorii de la R.M.S., Arsenalul armatei etc.

În vara și toamna anului 1920 au avut loc în țară mari demonstrații ale clasei muncitoare împotriva legii reacționare Trancu-Iași, care interzicea muncitorilor dreptul la grevă. În capitol se relevă greva generală demonstrativă din Transilvania și Banat.

Grevele generale desfășurate pe ramuri de producție, pe localități și regiuni arătau că se creaseră condițiile pentru a se trece la greva generală pe întreaga țară, ca o formă mai înaltă de luptă, prin care muncitorii nădăjduiau că își vor putea impune revendicările. Conducătorii oportuniști care se împotriveau grevei generale erau dați jos de la tribună. „Îmi amintesc că era imposibil să te opui — spunea oportunistul Al. Dunăreanu, care se afla în conducerea partidului socialist. — N-ai putea să deschizi gura într-o întrunire și ți se lua piuitul cu strigătele „Vrem grevă generală”¹.

Zilele din prima jumătate a lunii octombrie — se subliniază în lucrare — au fost zile de clocot. În întreaga țară muncitorimea, se pregătea intens pentru declanșarea grevei generale.

Desfășurarea grevei generale este prezentată în capitolul al III-lea din lucrare, care este intitulat „*Greva generală din Octombrie 1920*”.

Neputînd ignora cu totul voința maselor, a organizațiilor locale ale partidului, Consiliul general al partidului socialist întrunit

¹ *Tribuna socialistă* din 20 octombrie 1920.

la 10 octombrie, sub presiunea clasei muncitoare, a votat un memoriu cu revendicări ce urma să fie prezentat guvernului, cu avertismentul că, dacă revendicările nu vor fi acceptate pînă la 20 octombrie, muncitorimea va fi chemată la grevă generală. „... oportunității — se relevă în lucrare —, pentru a nu fi înlăturată de la conducere, formal s-au declarat de acord cu greva, dar au încercat să amîne declanșarea ei imediată sau pe cît posibil să o evite. În acest scop ei au preconizat întocmirea unui memoriu de revendicări minime care să fie trimis guvernului” (pag. 156). Sub presiunea însă a delegaților muncitorilor, în memoriu au fost formulate unele revendicări importante ca respectarea dreptului de asociere, recunoașterea consiliilor muncitorești în toate întreprinderile, retragerea armatei din fabrici, suspendarea legii de interzicere a grevelor, desființarea stării de asediu și a cenzurii, reangajarea celor concediați etc.

Zilele premergătoare grevei generale au fost în întreaga țară zile de mari frămîntări în rîndul clasei muncitoare. Deși era evident pentru oricine, inclusiv pentru conducătorii oportuniști — după cum ei înșiși au afirmat —, că guvernul nu va satisface revendicările muncitorimii, că muncitorimea va declanșa greva pe care o cerea repetat de atîta timp, Comitetul Executiv al partidului socialist și Comisia Generală a Sindicatelor nu au luat măsuri de pregătire a grevei. Demascîndu-se rolul trădător al liderilor oportuniști, în lucrare se subliniază unele măsuri de pregătire a grevei întreprinse de elementele revoluționare în frunte cu grupurile comuniste din secțiunile locale ale partidului socialist. „Printre membrii grupurilor comuniste — se arată în lucrare — care au avut un rol important în pregătirea și conducerea luptelor muncitorimii se numărau militanți revoluționari de frunte ca: Alecu Constantinescu, Leonte Filipescu, Constantin Ivănuș, Pavel Tcacenco, Vasilescu Vasia, Pandele Bechianu și alții” (pag. 161). Muncitorii, în frunte cu membrii grupurilor comuniste, au ținut adunări și mitinguri pregătitoare, au ales comitete de grevă pe întreprinderi și comitete de

grevă pe orașe; comitetele, secțiunile locale ale partidului socialist, în care majoritatea o formau elementele revoluționare, au răs-pîndit în rîndurile muncitorilor manifeste mobilizatoare.

Declararea grevei generale a fost precipitată de greva ceferiștilor care a izbucnit în seara zilei de 17 octombrie. Acestei greve i se acordă cîteva pagini în lucrare.

În fața refuzului guvernului de a lua în considerație cererile muncitorilor, greva generală a fost declanșată la 20 octombrie 1920. Din lucrare, pe baza analizei unui vast material documentar, rezultă că n-a existat oraș, centru muncitoresc, în care muncitorii să nu se încadreze în această mare înclăștare cu dușmanul de clasă.

În acest capitol al lucrării se prezintă detaliat centrele mai importante din țară unde muncitorii au intrat în grevă, desfășurarea și amploarea acestei mari bătălii de clasă. Bucureștiul, se relevă în lucrare, s-a situat în fruntea centrelor muncitorești aflate în luptă. În București, greva a cuprins încă de la început aproximativ 50 000 de muncitori din toate întreprinderile, „mai mulți decît în oricare alt centru muncitoresc din țară” (pag. 180). În afară de București, greva generală a luat o extindere mai mare în Valea Prahovei, în porturi, în unele centre din Transilvania, în special în Valea Jiului, Timișoara, Cluj etc. În Valea Prahovei au participat la grevă cca. 30 000 de muncitori, la Timișoara 20 000, în Valea Jiului peste 17 000, la Galați 8 000 etc. Din lucrare rezultă că la această mare bătălie de clasă din România au participat aproximativ 400 000 de persoane din industrie și transporturi „adică aproape întregul proletariat din România” (pag. 257). În lucrare se relevă că rolul hotărîtor în această luptă de clasă l-au avut detașamentele înaintate ale clasei muncitoare: ceferiștii, metalurgiștii, minerii și petroliștii.

Din lucrare rezultă că după o rezistență dîră de 8 zile, la 28 octombrie — în urma dispoziției conducerii oportuniste —, în cele mai multe întreprinderi și regiuni muncitorești din țară muncitorii au reluat lucrul și

cu aceasta, deși într-o serie de întreprinderi și centre lupta continua, greva generală luase sfârșit. Un loc important în lucrare îl ocupă demascarea oportuniștilor din conducerea partidului socialist, care deși se declaraseră în mod formal de acord cu greva generală, o dată însă declanșată s-au străduit prin toate mijloacele s-o „tempereze” și să facă să ia sfârșit cât mai grabnic. În lucrare se demască cu toată tăria directiva trădătoare, demobilizatoare ca „toată lumea să stea acasă, să nu facă nicio manifestație”. La trădarea oportuniștilor s-au adăugat măsurile represive ale burgheziei și moșierimii. În întreaga țară, se arată în lucrare, a fost instituită starea excepțională. Poliția și jandarmii operau pretutindeni arestări și devastau sediile organizațiilor muncitorimii. Beciurile poliției erau pline de greviști, care erau schingiuiți în mod bestial. În întreaga țară, tribunalele au pronunțat sentințe împotriva a sute de muncitori aflați în fruntea grevei.

Ultimul capitol al lucrării este intitulat „Însemnătatea și urmările grevei generale din Octombrie 1920. Crearea Partidului Comunist din România”.

În prima parte a acestui capitol sînt prezentate concluziile teoretice pe marginea grevei generale.

Greva generală a scos în evidență cu deosebită putere faptul că proletariatul din țara noastră devenise o forță de frunte în viața politică și socială a țării. „Clasa muncitoare — se arată în lucrare — s-a afirmat cu toată tăria ca forța socială conducătoare a întregului popor muncitor în lupta pentru dezvoltarea țării pe calea independenței, democrației și socialismului, ca unică forță promotoare consecventă a progresului societății” (pag. 257).

Deosebit de interesante sînt relatările din lucrare cu privire la ecoul internațional al grevei generale. „În ziare și reviste muncitorești din diferite țări — și în primul rînd din Rusia Sovietică — au apărut articole și informații despre acest eveniment important” (pag. 259).

Un loc central în acest capitol îl ocupă învățămintele și experiența acumulată de

mișcarea muncitorească în urma grevei generale. Înfrișgerea grevei se datorește faptului că proletariatul n-a avut în fruntea sa un partid marxist-leninist revoluționar, capabil să-l conducă în lupta împotriva claselor exploatoare. Partidul socialist din România, dominat de oportunism, s-a dovedit incapabil să organizeze și să conducă în luptă clasa muncitoare și masele largi populare. Pășind încă de la început pe calea trădării, liderii oportuniști prin directivele lor demobilizatoare au dezorganizat greva, făcînd astfel posibilă reprimarea ei de către burghezie. Un mare rol în înăbușirea grevei generale a avut, de asemenea, poziția oportunistică a liderilor oportuniști în problema țărănească. Ignorarea de către ei a revendicărilor arzătoare ale maselor țărănești a dus la izolarea luptei clasei muncitoare de frămîntările și luptele țărănimii.

Deși înfrîntă, experiența pe care clasa muncitoare a dobîndit-o în cursul desfășurării acestei mari bătălii a reprezentat un factor de deosebită importanță pentru etapa următoare a luptei sale. „Experiența grevei generale din 1920 — subliniază tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — a arătat mai mult ca oricînd proletariatului din România necesitatea de a avea în fruntea sa un partid politic revoluționar, marxist-leninist, capabil să-l conducă în lupta pentru răsturnarea puterii burgheziei și a moșierimii”¹.

Principala concluzie pe care au tras-o grupurile comuniste și aripa de stînga a partidului socialist după greva generală a fost crearea neîntîrziată a unui partid revoluționar marxist-leninist. Într-un manifest elaborat de grupurile comuniste, care este redat în lucrare, se arată: „Partidul nostru a rămas un partid de paie, fără program, fără tactică, fără disciplină, fără puterea de a da educație revoluționară marilor mase de muncitori. Din cauză că nu am știut la timp să impunem partidului afilierea la Internaționala a III-a, transformîndu-l într-un partid.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, E.S.P.L.P., 1956, ediția a IV-a, p. 367.

comunist, partidul s-a dovedit incapabil să conducă o mare masă”¹. Pentru clasa muncitoare, greva generală a constituit o școală deosebit de prețioasă în ceea ce privește cunoașterea conducătorilor și delimitarea curentelor din mișcarea muncitorească.

În continuare în lucrare se relevă lupta aripilor de stînga a partidului socialist în frunte cu grupurile comuniste pentru crearea partidului de tip nou și pentru aderarea lui la Internaționala a III-a, comunistă. După greva generală curentul comunist a dus o intensă și susținută muncă de clarificare politică și ideologică cîștigînd tot mai multe organizații ale partidului socialist pentru ideea transformării acestuia într-un partid de tip nou, comunist și afilierea la Internaționala Comunistă. La 8 mai 1921 a fost convocat la București Congresul general al partidului socialist. Majoritatea zdrobitoare a delegaților a votat pentru crearea Partidului Comunist din România și afilierea lui la Internaționala a III-a comunistă. „Crearea Partidului Comunist din România — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — a constituit o victorie istorică a leninismului împotriva oportunistului și reformismului în mișcarea muncitorească din România”².

În încheierea lucrării, după ce se trec, succint, în revistă momentele mai principale din viața partidului precum și bătăliile de clasă organizate și conduse de P.C.R. pînă în anul 1944, autorii se opresc mai mult asupra transformărilor de importanță istorică săvîrșite în țara noastră în anii de democrație populară. „Telurile pentru care a luptat și a dat jertfe proletariatul din România în timpul grevei generale de acum 40 de ani — se subliniază în lucrare — au fost realizate pe deplin în anii regimului de democrație populară” (pag. 304). Sub steagul partidului, poporul nostru își consacră toate forțele luptei pentru victoria deplină a socialismului

¹ *Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1917—1922*, E.S.P.L.P., 1956, ediția a II-a, p. 242.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, E.S.P.L.P., 1956, p. 368.

în Republica Populară Romînă, pentru triumful păcii în lume.

În finalul lucrării sînt publicate 68 de documente aflate în Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., Arhivele statului București și alte centre din țară, precum și extrase din presa vremii, ca „Socialismul”, „Chemarea” etc. În cele 115 pagini care cuprind documentele este adunat un material extrem de prețios cu privire la ansamblul de probleme legat de greva generală din Octombrie 1920. Considerăm pozitive adnotările făcute de autori la unele documente, deoarece acest lucru dă posibilitate cititorului să înțeleagă mai bine documentul respectiv.

În eventualitatea unei reeditări a lucrării facem unele propuneri de îmbunătățire a acesteia.

Ar fi fost interesant dacă în lucrare și-ar fi găsit locul un mic capitol introductiv în care să se fi tratat, pe scurt, istoriografia grevei generale. Aceasta ar fi dat posibilitatea autorilor să demaște istoriografia burgheză, reacționară, care ignora sau denatura luptele revoluționare ale muncitorilor, implicit această ridicare de masă, cum a fost greva generală. Totodată trebuia reliefată istoriografia marxistă dintre cele două războaie mondiale și, în special, din anii regimului nostru democrat-popular, care a abordat unele aspecte legate de greva generală.

Considerăm că prețioasele relatări teoretice cu privire la istoricul și importanța grevelor generale expuse în capitolul II era mai oportun să fi fost prezentate mai detaliat, la începutul lucrării, sau la capitolul III unde se tratează nemijlocit greva generală.

Menționăm ca pozitiv faptul că, în primul capitol, autorii, prezentînd luptele muncitorești din anii 1917—1919 au relevat, în același timp, acțiunile țărănimii și revoltele soldaților. Ar fi fost de dorit ca și capitolul „Luptele greviste premergătoare grevei generale din octombrie (martie-octombrie)” să

ilustreze, pe scurt, frământările și agitațiile din rîndul țărănimii nevoiașe și a soldaților. Aceasta ar fi dat posibilitate autorilor să releve mai pregnant rolul trădător al liderilor oportuniști din conducerea partidului socialist, care n-au făcut nimic în direcția unirii acțiunilor țărănești cu luptele revoluționare ale clasei muncitoare.

Aceste mici observații și sugestii nu afectează cu nimic valoarea necontestată a lucrării, care prin bogăția și noutatea faptelor, a prelucrării și analizării lor aduce o contribuție de seamă la cunoașterea istoriei mișcării muncitorești din țara noastră.

Gh. Unc

Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.

Buc., Ed. Știința, nr. 1—6/1960, p. 977

Cu ocazia celor două mari aniversări din cursul anului 1960 din istoria mișcării muncitorești internaționale și istoria mișcării muncitorești din țara noastră, a 90-a aniversare a nașterii lui V. I. Lenin și 40 de ani de la grevele generale din România, revista *Anale* a consacrat două numere, 2 și 5, acestor mari evenimente.

Editorialul numărului 2, *Însuflești de mărețele idei ale lui Lenin, oamenii muncii din Republica Populară Română construiesc socialismul* după ce face o scurtă trecere în revistă a răspîndirii ideilor leniniste în România încă de la începutul secolului al XX-lea, se oprește pe larg asupra modului în care principiile leniniste au prins viață în practica construirii socialismului în țara noastră. Mărețele succese ale poporului nostru de la Eliberare pînă acum, obținute sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Român se datorcă aplicării consecvente și creatoare a învățăturii marxist-leniniste la realitățile țării noastre. Industrializarea socialistă, dezvoltarea cu precădere a industriei grele cu pivotul ei, construcția mijloacelor de producție, electrificarea, transformarea socialistă a agriculturii, revoluția culturală care se desfășoară pe un front larg, întărirea permanentă a statului nostru de democrație populară, succese istorice obținute de poporul nostru sub conducerea partidului,

sînt aspecte ale însușirii și aplicării leninismului în practica construcției socialiste din România.

Prezintă interes pentru istoricii contemporani ai patriei noastre studiul *V. I. Lenin despre unele probleme ale Istoriei României* de Gh. Vasilichi și V. A. Varga. V. I. Lenin, care a acordat o atenție deosebită istoriei universale, problemelor istorice diferitele țări ale lumii, a urmărit cu atenție și evenimentele istorice importante care au avut loc în România. Referirile și indicațiile lui V. I. Lenin constituie un prețios ajutor pentru studierea și analiza problemelor istoriei României și a istoriei mișcării muncitorești din patria noastră strîns legate de situația social-economică și politică internațională. Aprecierile făcute de V. I. Lenin asupra modului în care a acționat guvernul român atunci cînd cuirasatul „Potemkin” cu marinarii răsculați au ancorat în portul Constanța, asupra răscoalei țăranilor din România în 1907 pe care el o compara cu revoluția populară din Rusia din 1905, în ce privește lupta pentru îmbunătățirea situației lor și pe care istoricii burghezi Egelhaaf și alții căutau să o ignoreze sau minimalizeze, aprecierile asupra luptei monopolurilor străine pentru acapararea pieții și petrolului românesc, au pus în adevărata lor lumină momente importante din istoria patriei noastre. O serie de indicații leniniste

se referă și la războaiele balcanice și Pacea de la București din 1913, la faptul că în țările balcanice există o strînsă legătură între rezolvarea sarcinilor revoluției burghezo-democrate și crearea statelor naționale, la caracterul imperialist al participării României la primul război mondial. Aprecierile leniniste despre crearea unor soviete de deputați ai muncitorilor în țara noastră, despre succesele înregistrate de mișcarea revoluționară a maselor proletare din România și a țărănimii împotriva războiului imperialist, cît și despre flăcările insurecției proletare care au cuprins și țara noastră constituie un ajutor de neprețuit pentru istoricii marxist-leniniști în abordarea științifică a istoriei patriei și partidului nostru.

Articolul *Răspîndirea operelor lui V. I. Lenin în România* de V. Roman arată cum au început să apară încă din 1912 cuvîntări sau lucrări ale marelui dascăl al proletariatului mondial în presa muncitorească din țara noastră, în broșuri separate sau reviste și cum au contribuit ele la orientarea elementelor revoluționare din mișcarea muncitorească de la noi. Leninismul, învățătura veșnic vie, confirmată de întreaga evoluție a istoriei contemporane, a căpătat o răspîndire tot mai largă mai cu seamă după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și după crearea P.C.R. Amintind de „Hotărîrea C.C. al P.M.R. cu privire la editarea Operelor lui V. I. Lenin” din noiembrie 1949 autorul prezintă răspîndirea și popularizarea lucrărilor lui V. I. Lenin după 1944 în țara noastră, subliniind că tipărirea celor 112 titluri din lucrările lui V. I. Lenin într-un tiraj de 5 500 000 exemplare în ultimii 16 ani, arată dorința manifestată de cercuri tot mai largi de oameni ai muncii de a studia învățătura leninistă.

Studiul prof. V. Chereșeșiu *Învățătura leninistă despre partinitate — căldură în activitatea istoricilor din patria noastră* își propune să arate în ce constau bazele metodologice ale cercetării marxist-leniniste ale istoriei. Cercetătorul istoriei — arată autorul — trebuie să se situeze pe o poziție partinică fermă și fățișe care înseamnă cercetarea și interpretarea procesului istoric de pe poziția

clasei muncitoare, să se refere la totalitatea faptelor pe care le cercetează, să dezvăluie istoria maselor muncitoare, a producătorilor bunurilor materiale și spirituale, tratînd totodată în mod just rolul personalității în istorie. V. I. Lenin a acordat o atenție deosebită studierii experienței revoluțiilor; a celei din 1905--1907, revoluției populare din februarie 1917 și mai cu seamă generalizării experienței Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

P.C.R. a luptat de la înființarea sa pentru ca principiul partinității să se impună în toată munca ideologică a partidului. Partidul comunist a propagat punctul de vedere marxist-leninist cu privire la momente de seamă din istoria patriei; răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan, a lui Tudor Vladimirescu, anul revoluționar 1848 etc. a sprijinit pe istoricii care se apropiau de înțelegerea materialistă a istoriei. Principiul partinității — arată autorul în încheiere — cere istoricilor o legătură strînsă cu viața, cu problemele construirii socialismului, ei trebuie nu numai să studieze trecutul omenirii, ci se impune să participe în mod activ la transformarea societății.

Un studiu amplu care tratează despre modul cum P.C.R. a aplicat învățătura leninistă la condițiile specifice ale țării noastre în perioada 6 martie 1945 — 30 decembrie 1947 este: *Leninismul — căldură în lupta P.C.R. pentru trecerea de la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice la revoluția socialistă de Paraschiva Nichita și Gh. Țuțui*.

Pornind de la indicațiile congresului al V-lea din 1931 care arătau că România se află în fața desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, P.C.R., în condiții istorice noi pe care nu le putuse prevedea congresul al V-lea, a căutat să rezolve sarcinile dictaturii revoluționare democratice a proletariatului și țărănimii pentru a trece la dictatura proletariatului. Partidul comunist și guvernul democrat ales la 6 martie 1945 și-au concentrat toate forțele în direcția refacerii și dezvoltării economiei naționale care a avut mult de suferit de pe urma războiului. În această privință

un rol important l-a avut Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945 care în lumina principiilor leniniste a trasat principalele ja-loane pentru dezvoltarea României. Autorii analizează propunerile și măsurile cu caracter anticapitalist pe care le întreprinde P.C.R. în scopul desăvârșirii sarcinilor revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă, pentru o schimbare continuă a raportului de forțe în favoarea clasei muncitoare și a aliaților săi.

Crearea Consiliului economic superior ca organ suprem de coordonare a tuturor sectoarelor economice în 1945, etatizarea în 1946 a Băncii Naționale a României, important act înfăptuit în această perioadă, reorganizarea în 1947 a Ministerului Industriei și Comerțului, puternic instrument în mîna statului democrat în lupta contra speculei și sabotajului economic, înființarea Oficilor industriale, organizarea Controlului economic de Stat în 1947 pentru întărirea controlului muncitoresc asupra întreprinderilor, propunerile de redresare economică, reforma monetară și adoptarea unor măsuri menite să îngrădească tendințele acaparatoare ale chiaburimii au favorizat în domeniul economic lupta P.C.R. pentru trecerea la revoluția socialistă. Autorii expun în continuare măsurile adoptate de P.C.R. la plenara din ianuarie 1947 pentru întărirea partidului comunist, a muncii organelor și organizațiilor sale, a conducerii de către partid a organizațiilor de masă, a luptei desfășurate pentru înlăturarea elementelor social-democrate de dreapta din P.S.D. și pregătirile în vederea unificării celor două partide muncitorești din țară pentru crearea Partidului Unic Muncitoresc. Sînt înfățișate în încheiere modul în care P.C.R. urmînd neabătut învățătura leninistă a condus clasa muncitoare la victoria asupra partidelor burgheze, compromise în fața maselor populare și la înlăturarea ultimului stîlp al reacțiunii, monarhia. Dezvoltarea continuă a revoluției populare și trecerea relativ rapidă de la prima etapă a revoluției la revoluția socialistă a confirmat încă o dată caracterul universal-valabil al învățăturii marxist-leniniste.

În articolul *Leninismul — far călăuzitor în lupta P.M.R. pentru formarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii din R.P.R.* de S. Puni sînt prezentate măsurile adoptate de partid pentru răspîndirea leninismului în masă pentru crearea unor condiții obiective noi care să contribuie la formarea omului nou, constructor al societății socialiste. Lichidarea bazei economice a claselor avute a dus la înlăturarea exploatării omului de către om și a claselor exploatoare care dominau din punct de vedere moral și spiritual în societate, iar succesele obținute în construirea socialismului au început să exercite o influență puternică asupra formării conștiinței socialiste. Baza ideologică a noii conștiințe este marxism-leninismul, concepție profund științifică, care reflectă legile dezvoltării vieții sociale. Autorul subliniază că masele populare însușindu-și politica partidului, pe care ele o consideră drept propria lor politică, își însușesc marxism-leninismul care exercită o influență hotărîtoare asupra tuturor formelor și laturilor conștiinței sociale. Noua atitudine față de muncă, față de bunul obștesc, schimbările mari care au loc în conștiința țărănimii colectiviste sau întovărășite, participarea maselor populare la conducerea treburilor obștești arată ce uriaș rol de transformare a conștiinței a milioane de oameni ai muncii are leninismul, aplicat la condițiile țării noastre de către Partidul Muncitoresc Român.

Acad. P. Constantinescu-Iași tratează în studiul *Cu privire la concepția lui V. I. Lenin despre istorie* (nr. 3) modul în care V. I. Lenin a îmbogățit materialismul istoric prin lucrări de uriașă importanță teoretică și practică. În lucrarea „Ce sînt « prietenii poporului » și cum luptă ei împotriva social-democraților” V. I. Lenin s-a ocupat de formațiunea social-economică și a explicat dezvoltarea formațiilor sociale ca proces istoric natural, conform unor legi obiective; în alte lucrări a fost arătat rolul maselor și al personalității în istorie, în „Dezvoltarea capitalismului în Rusia” pornind de la analiza procesului formării pieții interne în Rusia, Lenin a înfățișat întregul proces istoric al dezvoltării capitalismului în

Rusia în ansamblul lor, iar în „Imperialismul stadiul cel mai înalt al capitalismului” Lenin a analizat trăsăturile caracteristice imperialismului ca ultim stadiu al capitalismului în care se coc premisele revoluției politice. Autorul studiului subliniază aportul lui V. I. Lenin la istoria universală, la istoria mișcării muncitorești internaționale, atât în lucrările menționate mai sus cât și în „Statul și Revoluția”, „Stingismul — boala copilăriei comunismului” și alte lucrări, îndreptar prețios pentru istoriografia marxistă contemporană care desfășoară o luptă ideologică ascutită împotriva istoriografiei burgheze reactionare, care falsifică istoria. Studiile consacrate aniversării a 90 de ani de la nașterea lui V. I. Lenin constituie un ajutor dat istoricilor în probleme teoretice fundamentale.

În legătură cu aniversarea a 40 de ani de la greva generală revista *Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.* a publicat încă în nr. 1 studiul *Mișcarea grevistă din 1920, premergătoare grevei generale* de C. Mocanu. Având la bază o bogată documentare studiul analizează acțiunile greviste ale clasei muncitoare din întreaga țară până în octombrie, cu unele încercări de periodizare a mișcării greviste din 1920. Sunt prezentate pe larg marile acțiuni greviste ale minerilor din Valea Jiului din martie 1920, ale ceferiștilor din aprilie care, începută la București, s-a extins în toată țara căpătând aspect de grevă generală pe ramura cu care s-au solidarizat și alte ramuri industriale și care a constituit o premisă importantă a grevei generale din octombrie 1920. Autorul se ocupă de asemenea de greva generală demonstrativă din Timișoara și apoi din întreg Banatul și Transilvania. Grevele au constituit, pe lângă lupta pentru revendicări, protestul hotărât al clasei muncitoare împotriva legii scelerate Trancu-Iași. Este subliniat caracterul politic al multor acțiuni greviste cât și rolul lor pregătit în declanșarea grevei generale din octombrie, arătându-se că muncitorii la întruniri, demonstrații, cereau tot mai insistent greva generală împotriva opoziției lide-

rilor oportuniști din P.S.D. cât și creșterea conștiinței lor de clasă în urma experienței căpătate.

Editorialul apărut în nr. 5, consacrat aniversării grevei generale, face o trecere în revistă a condițiilor economice, sociale și politice din perioada avântului revoluționar care au dus la greva generală din octombrie 1920, moment de cotitură în istoria mișcării muncitorești din România.

Un tablou edificator asupra situației de miserie și sărăcie în care se zbătea muncitorimea în perioada războiului mondial și imediat următoare ni-l înfățișează studiul *Situația economică din România și condițiile de muncă și de trai ale clasei muncitoare în perioada premergătoare grevei generale din 1920*, de Manea Mănescu și N. N. Constantinescu. Sunt analizate consecințele grave pe care primul război mondial le-a avut în viața generală a țării, scăderea producției în diferite ramuri industriale ca extractivă, prelucrătoare, în industria alimentară și textilă din 1919 — 1920. La starea grea a industriei, a agriculturii a cărei producție scăzuse foarte mult, a transporturilor s-a adăugat haosul din finanțele publice și inflația. Autorii analizează situația clasei muncitoare din România în perioada imediat următoare războiului imperialist până în toamna anului 1920 arătând nivelul gradului de concentrare a repartiziei teritoriale, a situației numerice, subliniind în concluzii că pauperizarea atât de cumplită a clasei muncitoare a dus la o creștere accelerată a nemulțumirii maselor, a urii și luptei hotărâte împotriva exploatării capitaliste.

Cu modul în care s-a desfășurat greva generală în capitală se ocupă studiul *Participarea muncitorilor din București la greva generală din 1920* de C. Mocanu. În condițiile creșterii generale a luptei de clasă mișcarea grevistă din primăvara și până în toamna anului 1920 a luat o mare dezvoltare iar grupurile comuniste urmăreau să apere cuce-

ririle anterioare ale muncitorilor și să obțină altele pentru ameliorarea situației grele a celor ce muncesc. Capitala țării având de lașamentul cel mai numeros și cel mai concentrat al clasei muncitoare a exercitat o influență puternică asupra luptei muncitorilor din celelalte centre ale țării noastre. Autorul relevă în studiu importanța ședinței Consiliului general al partidului socialist și sindicatelor din 10 octombrie care a adoptat memoriul către guvern cu un pronunțat caracter politic și arată că în timp ce conducătorii oportuniști ai partidului socialist sub presiunea maselor s-au declarat numai formal de acord cu greva generală, membrii grupurilor comuniste în frunte cu Leonte Filipescu, Vasilescu Vasia, Pandele Bechcanu au desfășurat o activitate susținută în București pentru a menține spiritul de luptă al muncitorimii.

Cu toate măsurile de represiune, luate de guvern, ca răspuns la memoriul Consiliului General al P.S., greva generală a început la 20 octombrie și la ea s-a încadrat și greva cefeștilor care începuse cu două zile mai devreme; în București greva a avut cea mai mare amploare. Studiul menționează în încheiere că după încetarea grevei guvernul a declanșat o prigoană sălbatecă împotriva muncitorimii, în noiembrie a început procesul semnatarilor memoriului și apoi al membrilor comisiei locale a sindicatelor. Scopurile urmărite prin greva generală au fost în parte atinse; întrucât ea a contribuit la dezvoltarea conștiinței și organizării de clasă a muncitorilor, a luptei de clarificare ideologică în mișcarea muncitorească.

Despre concluziile pe care muncitorimea le-a tras din experiența acestei mărețe acțiuni se ocupă studiul *Urmările grevei generale din octombrie 1920. Crearea Partidului Comunist din România* de Titu Gorgescu. Pe baza unui material de arhivă în mare parte inedit, autorul reliefează lupta tot mai ascuțită dintre comuniști și social-democrații de dreapta, între partizanii afilierii la Internaționala Comunistă și reformiști, faptul că greva generală a deschis o etapă nouă în lupta politico-ideologică. Consfătuirea grupurilor comuniste din noiembrie 1920 a avut un rol important în lupta

pentru făurirea partidului marxist-leninist. Consfătuirea, subliniază autorul, a elaborat documente de seamă, ca directivele privind modul în care comuniștii trebuie să-și desfășoare activitatea pentru crearea partidului comunist, un proiect de program agrar și un proiect de statut al partidului socialist-comunist bazate în cea mai mare parte pe principiile leniniste. Grupurile comuniste cu toate pierderile suferite, prin numeroase arestări de membrii, chemau clasa muncitoare să judece în lumina faptelor activitatea deplină atunci a partidului și liderilor lui, pregăteau condițiile transformării partidului socialist în partidul comunist, ducând o intensă muncă de propagandă mai cu seamă în organizațiile locale ale partidului, în alte organizații și în presă, pe toate fronturile.

Lucrările Consiliului General al partidului și sindicatelor din ianuarie-februarie 1921, cît și conferința pe țară a organizațiilor comuniste de la Iași din martie au arătat că clasa muncitoare condusă de elementele devotate, revoluționare era pentru crearea P.C.R. și afilierea lui la Internaționala Comunistă.

La rubrica Comunicări și Note științifice sint analizate pentru prima dată separat și pe baza unor arhive locale desfășurarea grevei generale în principalele centre ale țării. V. G. Ionescu se ocupă cu *Desfășurarea grevei generale din octombrie 1920 în valea Prahovei* unde relevă importanța mișcării greviste și activității intense desfășurate de muncitorii petroliști cu prilejul grevei de șapte săptămîni de la rafinăria și atelierelor „Steaua Română”, „Uzina Electrică” din Cîmpina, acțiunile muncitorilor de la rafinăriile „Romîno-Americană” și „Astra Română” din Ploiești, întrunirile și demonstrațiile din întreaga regiune petroliferă din Prahova în vederea declanșării grevei generale. Datorită muncii susținute pe care o duceau grupurile comuniste, care au reușit să atragă masle de muncitori și să le ridice nivelul combativității lor, să înfrîngă influența nefastă a unor conducători social-democrați de dreapta locali, care se opuneau grevei generale, împotriva măsurilor represive ale autorităților, mișcarea

grevistă din 20 octombrie a cuprins întreaga regiune petroliferă și s-a desfășurat în unele părți în timp, mai mult ca în alte regiuni ale țării, cu toate că oficial ea a încetat la 28 octombrie. Deși efectiv, muncitorii n-au obținut revendicările pentru care au luptat, greva generală a arătat dârzenia și fermitatea de care a dat dovadă muncitorimea prahoveană cît și maturitatea ei politică în creștere. L. Vajda, L. Fodor, V. Marin, F. Pîrcălab se ocupă cu *Greva generală din octombrie 1920 în Transilvania*. După ce prezintă cititorilor activitatea elementelor revoluționare pentru pregătirea grevei și lupta lor împotriva unor conducători oportuniști din Transilvania, autorii urmăresc desfășurarea grevei în Cluj și centrele muncitorești mai importante ca: Turda, Dej, Valea Jiului, minele de aur din Munții Apuseni, Brașov, Valea Mureșului, Hunedoara, Oradea, Arad, Timișoara etc. În timpul grevei generale care a însemnat cea mai mare bătălie din istoria clasei muncitoare din România de pînă atunci, liderii social-democrați de dreapta s-au autodemascat ca trădători ai intereselor de clasă ale muncitorimii. Muncitorimea din Transilvania s-a convins o dată mai mult de necesitatea creării partidului de tip marxist-leninist.

În lucrarea *Aspecte ale grevei generale din octombrie 1920 în Moldova* de S. Davicu, D. Boțescu, L. Eșanu după ce se arată rolul deosebit pe care l-a avut munca intensă desfășurată de Leonte Filipescu și Constantin Ivănuș, conducători ai grupurilor comuniste în uzinele și fabricile din Moldova, despre aflulul maselor în sindicate în perioada pregătirii grevei ne este înfățișată desfășurarea mișcării care a început la 20 octombrie în Iași și principalele centre industriale din Moldova, Galați, Bacău, Comănești, Piatra Neamț, Buhuși, Botoșani. Muncitorimea din Moldova prin părăsirea generală a lucrului și rezistența opusă represiunii guvernului burghezo-moșieresc prin revendicările pentru care a luptat și-a adus contribuția la lupta clasei muncitoare din întreaga țară.

Pentru a pune în adevărata lumină și a da o imagine mai completă asupra amploarei

pregătirii și desfășurării grevei generale revista *Anale* a publicat numeroase documente privind greva muncitorilor de la C.F.R., din porturi, șantiere navale și navigație din România în perioada aprilie—iunie 1910 (nr. 3); altele referitoare la luptele muncitorilor din Valea Jiului (martie—iunie), ale metalurgiștilor din București (martie—august) despre grevele de la fabricile de tutun și chibrituri, Arsenal și Imprimeria națională (februarie—septembrie), (nr. 4); precum și documente ce vorbesc de abnegația și eroismul maselor muncitoare în timpul grevei și altele din care reiese însemnătatea grevei generale pentru clarificarea politică și ideologică în rîndurile mișcării muncitorești, pentru crearea P.C.R. (nr. 5).

În numerele pe anul 1960 revista *Anale* publică o serie de studii și referate care privesc momente sau perioade din istoria mișcării muncitorești de pînă la înființarea P.C.R. în 1921. A. Deac, după o cercetare atentă a operelor clasice ale marxism-leninismului și a revistelor și ziarelor din ultimele decenii ale secolului trecut, cu prilejul împlinirii a 140 de ani de la nașterea lui Friederich Engels tratează în nr. 6 despre *Friederich Engels și mișcarea muncitorească din România*. Engels care a cunoscut și urmărit îndeaproape dezvoltarea mișcării muncitorești și socialiste din România a dat îndrumări și sfaturi prețioase de modul în care trebuie să activeze mișcarea socialistă din țara noastră. Autorul menționează faptul că Engels primea ziare, reviste și broșuri socialiste românești pe care le aprecia, mai cu seamă pe acelea care popularizau socialismul științific ca Revista Socială, Contemporanul și altele, încercînd într-o perioadă să învețe romînește. Unele lucrări ale lui Engels au fost cunoscute în țara noastră, în Transilvania și la București, fragmente sau opere integrale au fost publicate în reviste romînești, ca „Origina familiei, a proprietății private și a statului” în 1885 în Contemporanul, „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință” în 1890, apoi „Manifestul Partidului Comunist” în 1892 care au contribuit la orientarea mișcării socialiste și muncitorești din România.

Același autor se ocupă cu *Rolul ziarului „Munca” în lupta pentru crearea Partidului social-democrat al muncitorilor din România (1893)* în nr. 4 al revistei. Creșterea numerică a proletariatului în urma dezvoltării capitalismului, ascuțirea contradicțiilor sociale și pătrunderea ideilor socialismului științific au dus la necesitatea creării unui partid revoluționar, ca forță politică independentă a muncitorimii. Articolele publicate în ziarul „Munca” și alte organe de presă muncitorești, traducerea din presa străină a lucrărilor sau fragmentelor din Marx, Engels și alți militanți ai mișcării muncitorești internaționale, tendința spre organizare tot mai accentuată a muncitorilor în organizații profesionale bazate pe principiul de clasă au contribuit la ridicarea conștiinței revoluționare a muncitorimii, la transformarea clasei muncitoare din „clasă în sine” în „clasă pentru sine”, la necesitatea apărării intereselor proprii de clasă. Alături de elementele înaintate, revoluționare, pentru înființarea partidului muncitoresc, era și C. D. Gherea; dar atât el cât și alte elemente oportuniste reduceau lupta la obținerea votului universal și încadrarea partidului și a mișcării muncitorești pe făgașul legalității burgheze. Proiectul de program publicat în ziarul „Munca” pregătit pentru Congresul din 1893 purta și el amprenta reformismului și a teoriilor gheriste de dreapta care nu vedeau rolul istoric al proletariatului, de gropar al capitalismului. Gazeta „Munca” subliniază A. Deac în încheiere a contribuit la procesul de clarificare ideologică, la trezirea conștiinței de clasă a proletariatului român și la crearea partidului muncitoresc care a însemnat un mare succes al muncitorilor împotriva exploatării.

I. Iacoș și V. Petrișor publică studiul *Organizațiile profesionale muncitorești din România în perioada 1893—1899*, nr. 6 în care arată că în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, muncitorii și-au creat noi organizații profesionale proprii de clasă, care păstrează într-o oarecare măsură și caracterul de ajutor reciproc. Alături de cluburi ele au avut un rol important în trezirea conștiinței de clasă,

organizarea și atragerea proletariatului pe calea luptei împotriva exploatării. Autorii subliniază importanța creșterii procesului de organizare a muncitorilor din ramurile principale ale industriei; strungari, mecanici, lăcătuși, muncitori de la C.F.R., mineri, mecanici agricoli, cît și avîntul luat de organizarea micilor funcționari. Important era de asemenea faptul că în 1893—1899 majoritatea organizațiilor profesionale erau afiliate la P.S.D.M.R. În articol autorii înfățișează convingător pe baza unei ample documentări din presă procesul de creștere al organizațiilor profesionale de conducere de către ele a unor acțiuni greviste în toate regiunile României și în special în orașele mari ale țării, faptul că majoritatea organizațiilor profesionale s-au situat pe principiile luptei de clasă și a internaționalismului proletar.

D. Hurezeanu publică în nr. 3 *Relațiile agrare din România la începutul secolului al XX-lea și atitudinea mișcării socialiste față de țărănime*. Utilizarea mașinilor și a uneltelor perfecționate în procesul producției agricole, descompunerea și diferențierea țărânimii, folosirea mai intensă a mîinii de lucru salariate, creșterea suprafețelor agricole, dezvoltarea agriculturii cu caracter comercial etc. arată intensificarea creșterii procesului transformării capitaliste a agriculturii. D. Hurezeanu arată că, trăsătura caracteristică a proprietății moșierești în România era predominarea marilor moșii și că problema agrară atunci consta în înlăturarea monopolului moșieresc asupra marilor suprafețe de pămînt ale țării, care ducea la perpetuarea sistemului semifeudal bazat pe dijmă. Relațiile de producție capitaliste se dezvoltau în strînsa împletire cu rămășițele feudale și deci conținutul obiectiv al luptei țărânimii era sfîrșirea acestor rămășițe feudale și lichidarea proprietății moșierești. Autorul se ocupă de repartizarea pămîntului, inventarul agrar foarte primitiv deținut în mare măsură de mici producători, caracterul înrobitor al arenzilor, trăsăturile distinctive ale învoielilor agricole din România, parazitismul marii proprietăți funciare și cu producția scăzută a produselor

agrare, comparativ cu alte țări. Exploatarea cruntă de către moșieri și cămătari a țărănimii muncitoare a dus la mizeria și lipsa de pământ care a generat marea răscoală din 1907. Această situație grea a determinat creșterea nemulțumirii țărănimii și protestul ei împotriva abuzurilor organelor fiscale și aparatului corupt, principala cauză a răscoalei rămânând lipsa de pământ a țăranilor-muncitori. Mișcarea socialistă n-a acordat o atenție specială țărănimii în scopul dezvoltării conștiinței ei revoluționare, iar socialiștii se apropiau de țărani numai ca de o masă care este împilată, ei manifestând înțelegere pentru soarta lor grea. Încercările elementelor revoluționare de a activa în rândurile țărănimii, de a le ridica la luptă au exercitat o influență pozitivă. Dar aparatul burghezo-moșieresc ridica un zid între mișcarea socialistă și masele de țărani. Ideile neoobăgiste care se conturau tot mai precis la Gherea au influențat negativ atitudinea mișcării socialiste față de țărănime. Manifestul „Patruzeci de ani de sărăcie, de robie și rușine” din 1906 demasca exploatarea și mizeria de la orașe și sate îndemnând pe țărani la lupta pentru câștigarea drepturilor lor de clasă. Autorul arată în încheiere încercarea mișcării socialiste de a atrage pe învățători la lupta pentru o viață mai bună, alături de muncitori și țărani, demascând totodată încercarea Reuniunilor țărănești, organizații locale, înființate după Congresul țărănesc din 1906, de a canaliza masele țărănimii muncitoare în direcția dorită de partidele burgheziei și moșierimii.

Din perioada crizei economice a capitalismului, la rubrica Comunicări și Note științifice revista *Anale* publică articolul *Greva muncitorilor de la uzinele „Dermata” Cluj din 1932* în nr. 1 de F. Ptreclab. Ca urmare a greutăților crizei economice pe care clasele exploatatoare căutau să le suporte numai masele muncitoare, scăderea salariilor, amenziile tot mai numeroase, accidentele de muncă, creșterea șomajului, muncitorii de la „Dermata” conduși de celula de partid înființată în 1928 au început împotriva conducătorilor oportuniști locali să se pregătească pentru

declanșarea unei greve în scopul recuștigării drepturilor răpite de patroni. Greva de la „Dermata” începută la 18 octombrie 1932 a obținut o parte din cerințele muncitorilor. Ea a dovedit forța combativă a muncitorimii atunci când este organizată și își făurește unitatea de acțiune, constituind totodată o manifestare strălucită a unității comune de luptă a muncitorilor români și maghiari.

În articolul *Ziare locale ilegale editate de P.C.R. și U.T.C. în Valea Prahovei în anii 1932—1933* din nr. 3, V. Ionescu și I. Toacă prezintă cititorilor, gazetele „Prahova roșie”, „Avangarda roșie” și „Frontul unic” care prin întreaga lor activitate, au dus cuvântul partidului în masă, au popularizat sarcinile și lozincile P.C.R., educând masele de muncitori petroliști în spiritul luptei revoluționare, au contribuit la pregătirea eroicelor lupte din ianuarie-februarie 1933.

E. Cimponeriu în *Din lupta muncitorilor de la Reșița în frunte cu comuniștii în perioada anilor 1934—1937* (nr. 1), pe baza documentelor din arhiva Combinatului Metalurgic Reșița, după ce arată dezvoltarea mare pe care o ia în această perioadă, centrul siderurgic și metalurgic din Banat și profiturile uriașe obținute de stăpînii uzinei, se ocupă cu viața grea a muncitorilor și acțiunile desfășurate de ei sub conducerea P.C.R. pentru crearea unui front larg antifascist. În lumina indicațiilor Congresului al V-lea al P.C.R., care menționa că trebuie ridicat nivelul propagandei de partid în rândul muncitorilor industriali în primul rând, comuniștii de la Reșița au desfășurat o activitate susținută cu prilejul manifestațiilor de 1 Mai, în timpul acțiunilor greve intensificând munca în rândul organizațiilor de tineret, de femei și altor asociații democratice, încercând să convingă pe conducătorii locali ai P.S.D. asupra necesității creării Frontului Unic Muncitoresc. În încheiere autoarea arată că muncitorii reșițeni conduși de comuniști au obținut unele revendicări economice și unele rezultate politice, respingând propaganda legionară și hitleristă, demagogia lor naționalistă, au reușit să mobilizeze mase largi în lupta antifascistă pentru pace, pline și libertate.

În numărul 3 al revistei E. Neamu și A. Fedotova semnează studiul *Din lupta P.C.R. împotriva tirrii României în războiul antisovietic (septembrie 1939—iunie 1941)*. Pe baza unei bogate documentări este analizată situația internațională din preajma celui de-al doilea război mondial, caracterul lui imperialist în prima sa etapă și lupta Internaționalei Comuniste pentru unitatea clasei muncitoare în jurul căreia să se închege un front larg patriotic antifascist al popoarelor. P.C.R. arată maselor unde duce subordonarea treptată a României de către Germania hitleristă. Desfășurarea ulterioară a evenimentelor a confirmat pe deplin punctul de vedere al partidului comunist care nu a încetat o clipă lupta împotriva guvernelor burghezo-moșierești care pregăteau războiul antisovietic. În documentul „Pentru pace și independența poporului român” din ianuarie 1941 care constituia platforma de luptă a P.C.R. se arată că pentru salvarea poporului român de catastrofa ce-l amenința era necesară făurirea unității tuturor forțelor patriotice, antifasciste, hotărâte să lupte pentru recucerirea independenței naționale a României împotriva prefacerii României într-o anexă a Germaniei hitleriste, pentru prietenia cu U.R.S.S. și țările vecine.

Tot din această perioadă *Analele* mai publică studiul *Din lupta P.C.R. pentru mobilizarea maselor împotriva Dictatului de la Viena (1940)* de V. Topalu (nr. 6), în care după ce se urmărește desfășurarea tratativilor directe de la Turnu Severin dintre România și Ungaria pentru discutarea „chestiunii” Transilvaniei artificială creată de către politicienii fasciști, dirijați de la Berlin, se analizează lupta partidului comunist împotriva dictaturii regale și a politicii ei de înfeudare a României, imperialismului hitlerist. Starea de spirit antifascistă și antihitleristă a maselor care se pronunțau hotărât împotriva acțiunilor provocatoare ale reacțiunii horthiste, încurajată și sprijinită de Hitler a devenit tot mai pronunțată în cursul lunii august 1940. Autorul tratează în continuare despre apelul P.C.R. către conducătorii P.N.Ț. de a trece la organizarea în comun a luptei pentru răstur-

narea guvernului de trădare națională, despre marile demonstrații de la Cluj, București, Sibiu, Brașov, Timișoara etc. Împotriva Dictatului de la Viena, cît și despre însemnătatea istoricului document „Punctul nostru de vedere” elaborat de C.C. al P.C.R. care stabilea pe baza analizei temeinice a situației din țară și sarcinile de viitor ale clasei muncitoare.

Studiul *Din lupta maselor populare conduse de P.C.R. pentru sprijinirea războiului antihitlerist (23 August 1944—6 Martie 1945)* de M. Lungeanu din nr. 4 prezintă activitatea intensă a clasei muncitoare în fabrici și uzine și a altor oameni ai muncii pentru redresarea economiei naționale în scopul măririi producției și sprijinirii frontului. Lozinca „Totul pentru front, totul pentru victorie” inițiată de P.C.R. a mobilizat mase largi de oameni ai muncii, ceferiști, mîneri, țărănimea-muncitoare la efortul de război. Ajutorul primit de poporul nostru din partea U.R.S.S. în lupta pentru refacerea economică și ridicarea producției a avut o mare importanță. M. Lungeanu arată în încheiere că masele populare conduse de P.C.R. au determinat peste capul reacțiunii, participarea activă a României la lupta popoarelor pentru înfrîngerea hitlerismului.

În numărul 3 al revistei *Anale*, S. Homenco și I. Iacoș prezintă *Aspecte ale reorganizării mișcării sindicale din țara noastră. Primul Congres general liber al Sindicatelor Unite din România (26—30 ianuarie 1945)*. Reînființarea primelor sindicate și prima conferință sindicală pe țară de la 1 septembrie 1944 la care participă reprezentanții ai P.C.R. și P.S.D. a avut un rol deosebit în ce privește procesul de reorganizare a mișcării sindicale unite din România, conferința stabilind ca principii de bază ale mișcării sindicale: lupta de clasă, internaționalismul proletar, centralismul democratic, organizarea salariaților pe întreprinderi. Sindicatelor au contribuit la sprijinirea politicii P.C.R. de strîngere a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, au extins întrecerile patriotice pentru mărirea producției și sprijinirea frontului dovedindu-se organizații de luptă com-

bative ale clasei muncitoare. Congresul general liber al sindicatelor unite din România din ianuarie 1945 care a creat Confederația Generală a Muncii prin dezbaterile și hotărârile adoptate a însemnat o cotitură istorică în viața mișcării sindicale din țara noastră.

I. Olteanu se ocupă în numărul 4 al *Analelor*, *Despre activitatea unor grupuri de partizani sovietici și români care au luptat pe teritoriul Slovaciei în perioada august 1944—februarie 1945*. Numeroși luptători proveniți din prizonieri români aflați în U.R.S.S. au participat în grupurile de partizani „Kalinin”, „Budionii”, „Krasnov”, „Janok” și „Lenin” la eliberarea Cehoslovaciei de sub jugul fascist contribuind astfel la înfrângerea hitlerismului. Participarea voluntarilor români în aceste grupuri de partizani constituie o manifestare a internaționalismului proletar.

În numerele pe 1960 ale revistei *Anale* se găsesc informații prețioase referitoare la sesiunea științifică a istoricilor Cehoslovaciei în legătură cu eliberarea Cehoslovaciei de sub jugul fascist, la Congresul internațional al istoricilor de la Stockholm, un articol în care se ia atitudine împotriva pseudoistoricilor de la așa-zisele centre de „Cercetare a Răsăritului” din R.F.G. care se află în slujba scopurilor militariste agresive ale capitalului monopolist vest-german.

Documentele publicate despre lupta maselor populare din România sub conducerea P.C.R. pentru pace și prietenie cu U.R.S.S. (1917—1944), despre glorioasele lupte ale cefeștiștilor și petroliștilor în 1933, despre ziare ilegale ale organizațiilor create și conduse de P.C.R. cit și prezentarea unor organe de presă centrale și locale ale partidului comunist,

permit istoricilor adâncirea unor probleme mai puțin cercetate. Recenziile, și mai ales notele bibliografice care au început să apară în unele numere ale revistei, prezentarea figurilor de luptători pentru libertate și socialism îmbogățesc partea informativă a revistei.

Cu toate acestea revista *Anale* mai rămâne deficitară în publicarea unor studii despre istoria patriei și a partidului după 23 August 1944 despre probleme de istorie a ultimilor ani. Este necesară de asemenea analizarea felului cum sînt oglindite problemele de istorie contemporană în revistele de științe sociale și prezentarea unor reviste de istorie a mișcării comuniste și muncitorești din alte țări. Ar fi indicată continuarea publicării unor materiale de atitudine care să demaște falsificarea de către istoriografia reacționară contemporană a unor momente mari din istoria patriei și a partidului nostru.

În ce privește partea informativă a revistei, considerăm că ar trebui publicate mai multe recenzii, note bibliografice, informații despre manifestații din străinătate legate de istoria mișcării comuniste, munca pentru crearea unor manuale de istorie a partidelor comuniste, stadiul în care se află această activitate.

Numerele revistei pe 1960 constituie totuși un progres atît în ce privește nivelul științific și ideologic al materialelor publicate cît și prin problemele majore pe care le abordează. Un succes al colectivului de redacție sînt și cele două numere speciale consacrate unor evenimente deosebite din istoria partidului nostru și istoria mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

I. Apostol

FL. GEORGESCU, AL. CEBUC, *Evocări. Locuri și case din București legate de lupta P.C.R., București, 1960, 136 p. + 2 hărți.*

În această broșură, autorii au realizat un lucru meritoriu întocmind un prețios ghid — care se cere totuși îmbogățit — al locurilor celor mai importante din Capitală care evocă lupta Partidului Comunist din România.

Sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și datorită condițiilor grele de viață pe care le adusese războiul imperialist de jaf și cotropire, lupta proletariatului din România cunoaște între anii 1917—1921 un nou avânt. În fruntea marilor bătălii de clasă din anii aceștia se situează muncitorimea bucu-reșteană. În cartea de față sînt evocate evenimentele din piața Teatrului Național de la 13 decembrie 1918, lupta grupurilor comuniste pentru înființarea partidului revoluționar al clasei muncitoare. Cu litere săpate adnc în marmoră cinstește astăzi poporul nostru lupta proletariatului din acești ani.

Crearea Partidului Comunist din România a constituit victoria istorică a leninismului împotriva oportunismului. De neuitat sînt zilele de 8, 9 și 10 mai 1921 ale lucrărilor Congresului ținute în redacția ziarului „Socialismul”, astăzi str. Academiei nr. 35—37, deoarece sediul partidului socialist fusese sigilat de autoritățile burghezo-moșierești. Numai puternica presiune a luptei maselor a făcut ca sediul din str. Sf. Ionică să fie desigilat și lucrările congresului să continue aici în zilele de 11, 12 și 13 mai 1921. Plăci come-

morative așezate în aceste locuri, marchează importantul eveniment, moment de cotitură în istoria luptelor revoluționare ale maselor din țara noastră care aveau astfel un conducător sigur și încercat în lupta pentru apărarea intereselor lor fundamentale și pentru o viață mai bună.

Îndeplinindu-și rolul său de conducător al proletariatului din țara noastră, Partidul Comunist din România în condiții de semi-legalitate a organizat în iulie 1922 o consfătuire care a pregătit cel de-al II-lea Congres. Consfătuirea s-a ținut într-o casă conspirativă din București, pe str. Pompiliu Eliade nr. 9. Pe fațada acestei clădiri se află astăzi o placă memorială care evocă acest important eveniment. O altă placă de marmoră atrage atenția trecătorilor pe bulevardul Nicolae Titulescu nr. 35, asupra casei care în anii 1921—1924 a fost sediul Comitetului Local București al Partidului Comunist din România, sediul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Socialist, precum și sediul redacției ziarului „Tineretul Socialist”.

Anii cruntei terori dezlanțuite de burghezo-moșierime împotriva avangardei leniniste a muncitorimii din țara noastră, determină îmbinarea strînsă a muncii ilegale cu cea legală. Sînt anii în care burghezia se răfuiește sîngeros cu cei mai buni fii ai clasei muncitoare. Plăci de marmoră cu litere de aur indică locurile conspirative, casele partidului precum și amintirea celor căzuți în luptă. Placa comemorativă din capătul străzii Haia Lifschitz amintește de lupta plină de abnegație a nefricatei secretare a Comi-

tetului Central al Uniunii Tineretului Comunist din România (1905—17 august 1929), care și-a jertfit viața în lupta pentru lichidarea exploatării omului de către om. O altă placă așezată pe zidul întreprinderii Timpuri Noi însemnează locul unde a fost asasinat mișelește în anul 1930, de zbirii regimului burghezo-moșieresc român, muncitorul cazan-giu Petre Ionescu.

Sînt însemnate cu plăci comemorative locuințe unde a fost sediul unor organizații legale conduse de partid, în casa lui C. G. Costa-Foru de pe Aleea Mitropoliei nr. 7, sediul Consiliului General al Sindicatelor Unitare din România între anii 1928—1929 în str. Sf. Apostoli nr. 36, sediul Comitetului Central al Blocului Muncitoresc Tărănesc în anii 1928—1929 în clădirea situată pe Calea Victoriei la nr. 168 și apoi în anul 1931 în Calea Moșilor nr. 25, sediul Asociației „Amicii U.R.S.S.” pe str. îng. A. Saligny nr. 6.

Organul Comitetului Central al Partidului Comunist din România, ziarul „Scnteia” a apărut la 15 august 1931 în condiții deosebit de grele, în adncă ilegalitate. În casa din str. Ecoului nr. 29 s-a tipărit ziarul în iulie—septembrie 1932, apoi între 1934—1938 în casa poetului Alexandru Toma pe str. Mocanului nr. 1, iar în anii 1939—1940 în casa conspirativă din str. Soldat Candrea nr. 27. Aceste locuri sînt cinstite cu venerație de oamenii muncii din țara noastră și plăcile de marmură amintesc munca de mobilizator și organizator desfășurată de presa de partid.

Congresul al V-lea al Partidului Comunist din România și luptele eroice ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933, ocupă un loc de seamă în istoria mișcării muncitorești din țara noastră. Urmind linia trasată de Congresul al V-lea, Partidul Comunist din România a convocat la 5 martie 1932, în orașul București, o consfătuire cu delegații muncitorilor din diferite centre industriale. În diferite case conspirative ale partidului au loc în 1932 conferințe și consfătuiri, care pregătesc marile bătălii de clasă ale anului 1933, pentru eșirea pe cale revoluționară din criză. Astfel în str. Mitropolitul Grigore nr. 69,

la 20 martie 1932, are loc conferința pe țară a muncitorilor ceferiști, iar pe Calea Griviței la nr. 261, în localul sindicatului C.F.R., la 4 decembrie 1932 se ține consfătuirea Comitetului Central de acțiune al muncitorilor ceferiști în frunte cu tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej.

Luptele muncitorimii ceferiste din ianuarie—februarie 1933, dovedind hotărrea și abnegația proletariatului împotriva burgheziei și a măsurilor ei de fascizare a țării, au dus la realizarea frontului unic de jos peste capul elementelor reformiste și au avut un puternic răsunset internațional. În memoria luptătorilor de la Grivița a fost așezat un monument cu o placă comemorativă chiar în curtea atelierului unde au fost uciși mișelește zeci de muncitori. O placă de bronz pe zidul clădirii de pe care tînărul utecist Vasile Roaită a tras sirena, amintește marele său spirit revoluționar și mobilizator. Cu litere de aur adnc săpate în marmură, o altă placă comemorativă așezată pe zidul din fața atelierelor Grivița, amintește de muncitorii ceferiști care sub conducerea Partidului Comunist din România s-au ridicat cu eroism la luptă împotriva sîngeroasei exploatări capitaliste și a înrobirii țării de către imperialiștii americani, englezi și francezi.

Lupta poporului nostru sub conducerea Partidului Comunist din România împotriva tirfii Romniei în criminalul război antisovietic și pentru zdrobirea prin insurecție armată a jugului fascist a însemnat cu zeci de jertfe, nenumărate case și locuri memorabile în orașul București. Astfel, instalarea în septembrie 1939 în casa conspirativă din Calea Victoriei nr. 134 a postului de radio-emisiune „România Liberă”, strada Filimon Sirbu poartă numele eroului care la 19 iulie 1941, în vîrstă de 25 de ani, a fost asasinat de călăii fasciști pentru că s-a împotrivit ca țara noastră să fie trită în război alături de Germania hitleristă, casele în care au locuit muncitorii tipografi Pompiliu Ștefu (în str. Dîmbului nr. 3) și Nicolae Mohănescu (șoseaua Măgurele nr. 102), casa de pe str. Olga Bancic colț cu Polonă (în care a locuit Olga Bancic, executată în ziua de 10 mai 1944 de către

hitleriști la Stuttgart), casa din str. Școala Floreasca nr. 34 unde a funcționat în adâncă ilegalitate tipografia ziarului „România Liberă” vorbesc despre momente și eroi ai luptei clasei muncitoare din acea perioadă.

Pregătirea și desfășurarea insurecției armate din august 1944 în vederea doborârii dictaturii fasciste antonesciene a însemnat, pentru Partidul Comunist din România, aplicarea creatoare a învățaturii leniniste cu privire la insurecție. Momentele acestei încredite munci organizatorice pentru conducerea cu pricepere a maselor populare, crearea formelor concrete de luptă, conducerea formațiunilor de luptă patriotice sînt evocate de autori în legătură cu casele, clădirile și locurile din București. În noaptea de 13—14 iunie 1944 în clădirea din str. Armenească nr. 15 a avut loc o importantă consfătuire inițiată de P.C.R. pentru înfăptuirea insurecției armate din august 1944. Alte ședințe conspirative pentru pregătirea insurecției au avut loc și în casa din cartierul Vatra Luminoasă, pe str. Costache Burcă nr. 27. În timpul insurecției comandamentul formațiunilor de luptă patriotice a avut sediul în casa din fostul Parc Filipescu, astăzi str. Ștefan Gheorghiu nr. 1, în care a funcționat în zilele de 23—25 august 1944 și sediul C.C. al P.C.R., mutat în zilele următoare în clădirea din Aleea Alexandru nr. 23.

Plăci comemorative amintesc încheștarea luptelor din zilele insurecției armate din august 1944 din București. Pe clădirea din str. Ilfov nr. 6, la Podul Băneasa, la Academia Militară, în marginea pădurii Băneasa, în localitatea Otopeni, literele de aur păstrează adnca recunoștință a poporului nostru pentru cei ce și-au dat viața în lupta contra fascismului, pentru eliberarea țării și pentru viitorul ei fericit.

Monumentul Eroilor Sovietici din Piața Victoriei și Monumentul Eroilor Patriei din fața Academiei Militare cinstesc memoria ostașilor sovietici și a ostașilor români care au luptat pentru eliberarea țării de sub jugul fascist, pentru libertate și independență națională.

Mărturiile trecutului glorios de luptă al Partidului Comunist din România însuflețesc tineretul și pe toți oamenii muncii din țara noastră în lupta pentru desăvîrșirea construcției socialismului în patria noastră și a trecerii ei spre comunism.

L. Ș.

* * * *Lenin despre România*. Editura politică, București, 1960, 128 p.

Înmănunchind un număr de 55 fragmente din lucrările nemuritoare ale marelui dascăl al proletariatului privitoare la țara noastră, scrise în perioada 1895—1921, Editura politică oferă unui cerc larg de cercetători și public, un prețios instrument de orientare în problemele complexe ale istoriei contemporane. Această culegere demonstrează preocupările multilaterale ale genialului conducător al proletariatului, Vladimir Ilici Lenin, care se interesa de toate problemele social-economice, politice și culturale ale vremii sale, mergînd pînă la cele mai mici amănunte. Aceste bogate cunoștințe sînt valorificate de către V.I. Lenin în toată profunzimea lor, datorită mînuirii admirabile și aplicării creatoare a neseceței arme teoretice a materialismului dialectic și istoric, datorită unei vaste culturi și unei temeinice cunoașteri a istoriei, în care a căutat întotdeauna izvorul fenomenelor contemporane. Prin lucrările cuprinse în culegerea amintită, V.I. Lenin arată istoricilor felul cum trebuie să folosească cit mai deplin numeroasele informații pe care diferiții autori burghezi sau pseudo-socialiști nu le prezintă în adevărata lor lumină, deoarece aceasta ar însemna să recunoască inevitabilitatea prăbușirii capitalismului. Îmbinarea analizei exacte cu generalizarea creatoare, în lumina concepției despre lumea proletariatului, setea permanentă de cunoaștere — atît de caracteristică lui Lenin, se reflectă din plin în culegerea de față. O altă învățătură care se desprinde pentru istorici în general și pentru.

istoricii epocii contemporane în special din aceste lucrări, este necesitatea cercetării nu numai a istoriei propriului popor, ci și a istoriei celorlalte popoare și state, mai ales a popoarelor și statelor vecine, pe baza învățăturii marxist-leniniste. Lenin a acordat o deosebită însemnătate nu numai aspectului de *relații* economice sau politice dintre diferitele popoare și state, ci *însuși istoriei* acestora, care poate contribui atât la clarificarea unor aspecte particulare cât și la evidențierea conținutului general comun al procesului istoric dintr-o anumită perioadă.

Genialele opere ale lui V.I. Lenin constituie adevărate modele de cercetare profundă a istoriei contemporane, care transmit proletariatului de pretutindeni mesajul înflăcărat al luptei revoluționare pentru dărîmarea orînduirii capitaliste și instaurarea definitivă a socialismului.

Aprecierile pe care le-a făcut Lenin cu privire la situația social-economică și politică din țara noastră în perioada amintită au constituit un îndreptar de cea mai mare însemnătate în procesul de clarificare ideologică și politică din sînul mișcării muncitorești din țara noastră, care a dus la înființarea Partidului Comunist din România — victorie istorică a leninismului asupra oportunismului și reformismului în mișcarea muncitorească din România. După înființarea P.C.R., indicațiile leniniste au contribuit într-o măsură hotărîtoare la adoptarea strategiei și tacticii partidului. În „Tezele cu privire la problema națională”, scrise în 1913, V.I. Lenin arăta că „în toată Europa de răsărit (Austria și Balcanii) și în Asia, adică în țările vecine cu Rusia, transformarea burghezo-democratică a statelor... este neterminată sau abia la începutul ei” (p. 18 din culegere). În această ordine de idei documentele Congresului al V-lea al P.C.R. constituie exemple de fidelitate nețărmurită a partidului nostru față de leninism. Întreaga luptă a P.C.R. împotriva orînduirii burghezo-moșierești, pentru o politică de prietenie cu Uniunea Sovietică, pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice,

pentru trecerea și înfăptuirea revoluției socialiste — a fost călăuzită de ideile nemuritoare ale lui V.I. Lenin.

Textele cuprinse în culegerea amintită sînt îndreptate în primul rînd în direcția demascării politicii de exploatare a maselor populare și de expansiune imperialistă, dusă de toate guvernele Romîniei burghezo-moșierești din perioada amintită; ele se referă apoi la situația grea a maselor populare din țara noastră și la lupta revoluționară a acestora împotriva jugului exploataării. De un neprețuit ajutor pentru istorici sînt lucrările lui Lenin care se referă la cele mai importante momente și probleme din istoria poporului nostru în această perioadă frămîntată, în care victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie marchează și pentru țara noastră trecerea într-o nouă etapă a istoriei sale: este vorba de solidaritatea proletariatului din țara noastră cu marinarii potemkiniști, de influența revoluției populare din Rusia din 1905 în țara noastră, de însemnătatea răscoalelor țărănești din 1907, de caracterul războaielor balcanice, de lupta proletariatului împotriva războiului imperialist și demascarea renegaților socialșovini din mișcarea muncitorească internațională, de caracterul imperialist al participării Romîniei la primul război mondial, de ascuțirea problemei naționale în estul și sud-estul Europei, de situația revoluționară creată în țara noastră la sfîrșitul primului război mondial în urma victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, de lupta maselor populare din țara noastră pentru apărarea primului stat din lume al muncitorilor și țărănilor — împotriva politicii intervenționiste antisovietice promovată de cercurile guvernante burghezo-moșierești, de revoluția proletară maghiară și de viitorul socialist al țării noastre.

Lenin a tratat aceste probleme în nenumărate lucrări ale sale, între care se află unele din operele sale fundamentale, cum sînt: „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului”, „Războiul și revoluția”, documentele Congreselor P.C.U.S. ș.a.

Prima mențiune despre țara noastră în operele lui Lenin apare în articolul din 1895 închinat memoriei lui Fr. Engels, în care Lenin vorbește despre legăturile pe care Engels le întreținea cu socialiștii români. În privința influenței primei revoluții ruse în țara noastră și a însemnătății marii răzcoale a țărănilor din 1907, Lenin arată că aceasta „a jucat același rol în ceea ce privește îmbunătățirea situației lor ca revoluția din 1905—1907 în Rusia” (p. 31 din culegere). Culegerea publică de asemenea cunoscuta scrisoare a lui V.I. Lenin către I.C. Frimu, din 1911 (p. 11—12).

Lenin a demascat cu tărie pe conducătorii din interiorul Internaționalei a II-a care au renegat internaționalismul proletar în preajma și în timpul primului război mondial. În acest sens el arată că „În România, Rakowski, declarând război oportunismului... e gata totodată să admită ca legitimă ideea apărării patriei” (p. 27). Marele dascăl al proletariatului a arătat în prelegerea „Războiul și revoluția” (mai 1917) că în baza unui tratat secret, România burghezo-moșierească va dobândi un șir întreg de popoare străine dacă va lupta de partea aliaților (p. 69) — ceea ce constituie un indiciu care demască în modul cel mai limpede, țelurile cotropitoare urmărite de cercurile guvernante din România în timpul primului război mondial.

În lucrarea sa clasică despre imperialism și în lucrările premergătoare acesteia, Lenin a adus numeroase date referitoare la istoria economică a țării noastre (petrol, căi ferate, finanțe, comerț exterior, înrobirea României de către capitalurile străine), cu ajutorul cărora a demonstrat trăsăturile generale ale celui mai înalt și ultim stadiu al capitalismului. Culegerea de fragmente amintită prezintă în „Anexe” (p. 113—125), extrase din „Caetele despre imperialism” ale lui Lenin, în care găsim numeroase asemenea date, pe care Lenin le-a prelucrat apoi în lucrarea sa despre imperialism; ele pun în lumină numeroase aspecte ale istoriei capitalismului monopolist din țara noastră.

În Raportul asupra războiului și păcii, prezentat în fața celui de-al VII-lea Congres al P.C. (b) din Rusia (mai 1918), Lenin arăta că influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie s-a extins asupra multor țări, între care și România.

Cu previziunea sa genială, Lenin a arătat încă din 1918—1919 că și în România va învinge revoluția socialistă (vezi p. 80 și 90 din culegere).

Justețea aprecierilor leniniste cu privire la aceste aspecte importante din istoria poporului nostru, a fost pe deplin confirmată de practica istorică, de lupta revoluționară a maselor populare din țara noastră, care sub conducerea partidului au instaurat puterea populară și au construit baza economică a socialismului.

A. P.

Acad. C.I. GULIAN și M. CERNEA, *Victoria leninismului în gîndirea și practica socială revoluționară din România*, în „Cercetări filozofice”, anul VII, nr.2/1960, p. 41—65.

Principalele momente de cotitură din istoria contemporană a țării noastre, crearea P.C.R., victoria insurecției armate, făurirea bazei economice a socialismului s-au desfășurat sub influența directă a pătrunderii și victoriei ideilor leniniste în România.

Studiul amintit mai sus face istoricul apariției, dezvoltării și victoriei în gîndirea și practica socială din România a concepției leniniste de la începuturi pînă în zilele noastre. Tezele leniniste au început să fie cunoscute în țara noastră încă din primii ani ai acestui secol iar unele articole și fragmente de lucrări ale lui V. I. Lenin au fost publicate încă din 1912, pentru ca treptat mai ales după 1917 ele să devină o călăuză vie a elementelor revoluționare din mișcarea muncitorească în lupta lor pentru crearea partidului revoluționar de tip nou, Partidul Comunist din România.

Răspîndirea leninismului în România, subliniază studiul, a avut loc într-o luptă ascuțită cu diferitele concepții burgheze și reformiste care se manifestau prin numeroase doctrine, sisteme și teorii social-politice, prin diferite curente și școli filozofice.

Înșușirea leninismului în condiții grele de către grupurile comuniste și aripa de stînga din partidul socialist, au făcut posibilă apariția în România a unor ziare, reviste, broșuri și documente care au adus o contribuție deosebită la clarificarea ideologică și politică care a precedat crearea P.C.R., a afilierei sale la Internaționala a III-a. Numeroase documente elaborate de grupurile comuniste, cu toate limitele manifestate, se sprijineau în mare parte pe cunoscute lucrări leniniste. Crearea P.C.R. în 1921 a însemnat victoria leninismului împotriva oportunismului și reformismului în mișcarea muncitorească din țara noastră.

În perioada dintre cele două războaie mondiale P.C.R., avînd la bază învățătura marxist-leninistă a reușit să zdrobească curentele de dreapta gheriste și de stînga la Congresul al V-lea și să inițieze înființarea în diferite centre din țară de ziare, reviste sau cercuri de răspîndire a concepției leniniste.

Autorii arată în continuare că aplicînd în mod creator la condițiile specifice ale țării noastre teoria leninistă despre general și particular în revoluție, P.C.R. a desfășurat lupta pentru cucerirea puterii, dezvoltînd și întărind embrionii noii puteri revoluționare pentru a trece pe cale pașnică de la dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și țărănimii la victoria deplină a revoluției socialiste prin proclamarea R.P.R., confirmînd astfel valabilitatea universală a învățăturii leniniste. Autorii arată cum industrializarea și electrificarea, colectivizarea agriculturii și revoluția culturală desfășurată pe un plan larg, crearea conștiinței socialiste constituie în condițiile țării noastre aplicarea creatoare de către P.M.R. a programului leninist de construire a socialismului. Practica construcției socialiste în

România a contribuit de asemenea la îmbogățirea tezaurului teoretic al marxism-leninismului; rapoartele tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej la Congresele partidului, documentele plenarelor constituie tot attea generalizări teoretice leniniste.

În ultima parte a studiului se găsește o sinteză a activității în domeniul filozofiei în țara noastră. Lucrările apărute în domeniul materialismului dialectic și istoric în problemele de filozofie a științelor naturii, de logică, etică și estetică, cît și în domeniul istoriei filozofiei contribuie la dezvoltarea mai departe în condițiile contemporane a filozofiei marxist-leniniste pentru ridicarea conștiinței socialiste a maselor populare și pentru lupta împotriva ideologiei burgheze și reformiste pe plan internațional.

I. A.

N. RĂDULESCU, *25 de ani de la procesul luptătorilor referiști și petroliști*, în „Lupta de clasă”, nr. 7/1959, p. 79—87.

Monstruosul proces înscenat de clasele dominante conducătorilor eroicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933 — judecat mai întîi la București și casat ca urmare a protestelor puternice ale tuturor oamenilor cînstiți din țară și de peste hotare — a fost transferat apoi la Craiova. Prin mutarea procesului cît mai departe de centrele muncitorești — arată autorul — burghezia și moșierimea urmăreau să dea o lovitură crîncenă mișcării muncitorești și s-o izoleze de conducătorii ei încercați.

Desfășurarea procesului a arătat însă că strădaniile claselor dominante de a izola clasa muncitoare de conducătorii ei, au eșuat în mod lamentabil. Au dat, de asemenea, greș și încercările guvernului de a prezenta luptele din februarie drept rezultat al acțiunii unor „instigatori” veniți din afară. Dimpotrivă, procesul a scos la iveală puternica bază de mase a luptei eroice a

ceferiştilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933. Conducătorii clasei muncitoare au arătat la proces că singura cale pentru îmbunătățirea situației maselor exploatate este lupta revoluționară.

Articolul prezentat redă și unele declarații expuse la proces, atât de conducătorii eroicelor lupte cât și de marlori. Dintre acestea subliniem pe cea a tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej care — printre altele — după ce a arătat că acțiunile din 1933 au fost pregătite și conduse de P.C.R., a subliniat că în cadrul acestora muncitorimea ceferistă s-a ridicat la rangul de „avangardă a întregii muncitorimi din România”.

Nesocotind cerințele milioanei de oameni ai muncii, justiția burghezo-moșierească a condamnat pe conducătorii clasei muncitoare la ani grei de temniță. Totuși, procesul nu a însemnat zăgăzirea mișcării muncitorești — așa cum scontau clasele dominante — ci a constituit punctul de plecare al unor noi acțiuni conduse de P.C.R. împotriva orînduirii burgheze.

S. A.

A. A. IAZKOVA, *Борьба румынского народа против наступления реакции и фашизма в 1935—1937 годах*, în „Вопросы истории“, nr. 12, 1960, p. 99—110.

Tînăra cercetătoare sovietică A.A. Iazkova s-a ocupat intens în ultimii ani cu studiarea istoriei țării noastre în ajunul instaurării dictaturii regale. Cu doi ani în urmă A.A. Iazkova a susținut la Institutul de Istorie al Academiei de Științe din U.R.S.S. lucrarea de disertație cu o temă axată pe problemele acestor perioade.

În articolul publicat recent în revista *вопросы истории* autoarea înfățișează pe baza documentelor partidului nostru, a presei și a lucrărilor de istorie apărute în Republica Populară Română, câteva aspecte impor-

tante ale luptei poporului român din anii 1935—1937 împotriva fascismului și a războiului, luptă condusă de partidul comunist.

Autoarea arată în articolul său că desființarea organizațiilor democratice în noiembrie 1934 nu a împiedicat creșterea luptei antifasciste în România și că în anii 1935—1937 partidul comunist, învățînd din experiența anilor trecuți, a pus pe primul plan sarcina mobilizării oamenilor muncii la lupta împotriva fascismului și războiului, pentru drepturi politice și economice. În acest scop era necesară unirea tuturor forțelor democratice și crearea unor noi organizații de masă, în locul celor desființate. Condiția de bază propusă de partidul comunist pentru realizarea Frontului Popular era adoptarea tacticii creării și consolidării frontului unic al tuturor organizațiilor muncitorești. Dar liderii social-democrației de dreapta au respins toate propunerile comuniștilor făcute în anii 1933—1936.

Un loc important în articolul autoarei îl ocupă descrierea activității Blocului Democratic, cea mai influentă organizație antifascistă, creată în mai 1935, din inițiativa partidului comunist. Dintre succesele cele mai importante ale luptei pentru crearea unui larg front popular, A.A. Iazkova menționează rezultatele alegerilor din județele Hunedoara și Mehedinți (februarie 1936), unde organizațiile democratice s-au dovedit a fi forța politică cea mai importantă. O expresie a creșterii mișcării antifasciste din România a constituit-o și marea demonstrație a muncitorilor și țăranilor de la București din 31 mai 1936, desfășurată sub lozincile: „Jos cenzura și starea de asediu”, „Jos fascismul”, „Jos cei care ne-au omorît în 1907”, precum și manifestațiile asemănătoare care au avut loc în aceeași zi la Iași, Focșani și în alte orașe din țară.

La începutul anului 1937, în ciuda intensificării politicii reacționare a cercurilor conducătoare și a prigoanei dezlănțuite împotriva organizațiilor sale, partidul comunist și-a menținut poziția de luptător activ

Impotriva fascismului și războiului. Convocarea consfătuirii partizanilor păcii (iulie 1936), organizarea voluntarilor care au plecat să lupte în Spania republicană împotriva fascismului, crearea în noiembrie 1937 a Uniunii Democratice, stăruința partidului comunist pentru încheierea frontului popular — constituie principalele probleme abordate în ultima parte a interesantului articol semnat de A.A. Iazkova.

N. C.

* * * *Albumul Muzeul Doftana*, Editura politică, 1960.

Istoria însingurată a Doftanei va trăi în amintirea poporului nostru ca simbol al cruntei terori dezlănțuită împotriva clasei muncitoare din România în timpul regimului burghezo-moșieresc. Totodată ea înseamnă o pildă măreață de curaj, de voință neînfricată și de abnegație a celor mai buni fii ai poporului — armata luptătorilor comuniști și antifasciști — care n-au precupețit nimic pentru cauza sfântă a clasei muncitoare.

Pe linia prețuirii trecutului de luptă revoluționară a poporului nostru se înscrie și apariția albumului „Muzeul Doftana” editat de Muzeul de istorie a partidului, secție a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.

Răsfoind albumul, fiecare pagină bogat ilustrată cu manifeste, fotografii etc., înfățișează momente caracteristice din lupta și suferințele celor închiși. Nici zidurile închisorii, nici teroarea cumplită n-au putut izola comuniștii de lupta maselor de muncitori și țărani dinafara închisorii. Reținem din primele pagini ale albumului documentele: „Salutul Congresului I al P.C.R. către cei închiși”, cit și articolul „La Doftana” (publicat în „Viața muncitoare” din iulie 1928) care se referă la intensificarea terorii împotriva deținuților politici. Impresionant și mobilizator este documentul „Crimel burgheziei”, necrologul lui Nichita Lisavoi și Al. Smatoc,

țărani revoluționari participanți la răscoala de la Tatar-Bunar.

Citind documentele sau privind fotografiile, fișele de încarcerare, te cuprinde un puternic sentiment de ură și revoltă împotriva odiosului tratament la care erau supuși comuniștii.

Dar niciodată deținuții politici nu se simțeau singuri sau părăsiți. P.C.R. mobiliza masele la luptă pentru regim politic în închisori și pentru amnistie. În album găsim: „Amnistia” — afiș editat în 1928 de Ajutorul Roșu, sau scrisoarea de solidaritate a unui grup de țărani, sau scrisoarea celei Ajutorul Roșu din uzinele „Lemaltre” în care se arată: „Tovarăși, lupta noastră este și lupta noastră, lupta tuturor muncitorilor exploatați...” și altele.

Lupta celor închiși era sprijinită nu numai de către oamenii muncii din țara noastră, ci și de către organizațiile muncitorești și progresiste din alte țări (de exemplu: un fragment din cartea lui H. Barbusse „Călăii”, care se referă la atrocitățile la care erau supuși comuniștii, sau scrisoarea de solidaritate a unui grup de studenți sovietică etc.).

După 1933, speriate de amploarea luptelor clasei muncitoare, guvernele burghezo-moșierești înăspresc regimul de la Doftana. „Iadul închisorilor burgheziei”, „Lupta pentru libertatea, pentru viața, pentru sănătatea celor închiși” sînt titlurile articolelor publicate în „Știința” și alte organe de presă.

Manifestele, fragmentele de articole din presă, fotografiile cuprinse în album, ilustrează convingător diversele mijloace folosite de comuniști, — lucrul în atelierul închisorii, studierea lucrărilor clasice marxism-leninismului, ședințele conspirative, „măgăreța”, chiar apariția unui organ de presă al celei de partid („Bolșevicul încătușat”) etc., pentru educația comunistă, creșterea luptei deținuților împotriva actelor de teroare, pentru eliberarea din închisoare. Atrage atenția în mod deosebit fotografia ce înfățișează un aspect din timpul conferinței

celulei de partid din Doftana, în anul 1938, desfășurată sub conducerea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej.

Ultima parte a lucrării cuprinde numeroase aspecte ale Doftanei, transformată în anii puterii populare în muzeu, cît și cîntecele create între zidurile închisorii.

Albumul este bine realizat și sub aspectul grafic și de redactare a diverselor texte, de alegere cu multă grijă a celor mai sugestive imagini din istoria Doftanei.

I. P.

PETRE CONSTANTIN, *Clasa muncitoare — clasă conducătoare a societății noastre*, în „Cercetări filozofice”, anul VII, nr. 3/1960, p. 53—87.

În procesul desfășurării revoluției populare și al construcției socialiste în țara noastră după 23 August 1944, sub conducerea partidului marxist-leninist s-a schimbat radical structura economică a țării și totodată structura ei socială, situația claselor și a păturilor sociale care o compun, raporturile dintre clase și pături sociale.

Clasa muncitoare, din clasă asuprită și exploatată, lipsită de drepturi și libertăți politice, a devenit în noile condiții, clasă conducătoare în viața de stat, economică și social-culturală a țării noastre. În acest studiu amplu, autorul prezintă lupta desfășurată de clasa muncitoare împotriva asupririi și exploatării, arătînd că clasa muncitoare era clasa cea mai înaintată a societății românești căreia îi revenea misiunea istorică de a mobiliza mase largi de oameni ai muncii, de a le organiza și conduce la luptă pentru dărîmarea regimului burghezo-moșieresc și pentru făurirea societății socialiste.

În mod obiectiv, clasa muncitoare, lipsită de mijloace de producție, fiind cea mai exploatată clasă și în consecință, cea mai revoluționară, era interesată direct în schimbarea orînduirii capitaliste, interesele ei fundamen-

tale coincideau cu cerințele legilor obiective ale dezvoltării sociale și deci era chemată să îndeplinească rolul de conducător și organizator al oamenilor muncii.

În procesul luptelor desfășurate de clasa muncitoare condusă de P.C.R. a crescut rolul ei conducător. Instaurarea și consolidarea regimului democrat-popular au ridicat hegemonia clasei muncitoare pe o treaptă mai înaltă; clasa muncitoare avea posibilitatea de data aceasta ca să-și exercite prin intermediul statului rolul său de conducător. În focul bătăliei pentru putere s-a încheiat alianța dintre clasa muncitoare și țărănimia muncitoare. O dată cu cucerirea deplină a puterii politice în stat și trecerea la dictatura proletariatului, clasa muncitoare s-a transformat pe deplin în clasă principală și conducătoare a societății noastre, devenind stăpînă pe mijloacele de producție. Clasa muncitoare sub conducerea partidului său de avangardă, are un rol deosebit în organizarea socială a muncii, devenind clasă conducătoare în sistemul producției socialiste. Studiul evidențiază rolul de conducător al clasei muncitoare în condițiile dictaturii proletariatului în diferite domenii ale vieții sociale, în stat, în economie, pe plan ideologic și cultural pentru construcția socialismului.

Marile transformări inițiate de partid, industrializarea socialistă și colectivizarea agriculturii au dus la creșterea rolului conducător al clasei muncitoare prin faptul că ele au ca rezultat sporirea continuă a contribuției clasei muncitoare în domeniul producției naționale, principal domeniu al activității omenești.

O importanță deosebită în acest sens — subliniază autorul — o are creșterea puternică a rîndurilor clasei muncitoare, determinată de succesele obținute în opera de industrializare socialistă a țării care necesită tot mai mulți muncitori. Creșterea rîndurilor clasei muncitoare, gradul ei înalt de concentrare și noua ei repartizare teritorială prezintă o importanță deosebită pe plan politic, economic și social. Apariția noilor detașamente ale clasei muncitoare de la sate (muncitori de la G.A.S.

și S.M.T.) și în regiunile în trecut înapoiate au ca rezultat întărirea continuă a alianței muncitorești-tărănești și creșterea solidarității între oamenii muncii români și cei de alte naționalități. Creșterea necontenită a nivelului cultural-tehnic al muncitorinii noastre împreună cu celelalte elemente enumerate mai sus, duc în mod necesar la creșterea rolului conducător al clasei muncitoare în societate.

Autorul se ocupă în încheiere de însemnătatea uriașă pe care o are procesul formării și dezvoltării conștiinței socialiste, pentru creșterea continuă a rolului conducător al clasei muncitoare. Lupta perseverentă și hotărâtă desfășurată de P.M.R. împotriva influențelor morale și ideologice burgheze pentru formarea conștiinței socialiste, a trăsăturilor spirituale și morale noi, calitativ superioare ale oamenilor muncii, sporește neconținut capacitatea subiectivă a clasei muncitoare de a-și îndeplini misiunea sa de clasă conducătoare în procesul construirii și desăvârșirii societății socialiste.

I.A.

VASILE RAUSSER, *Zur Wirtschaftspolitik der Kommunistischen Partei Rumänien in der ersten Etappe der volks-demokratischen Revolution*, în „Zeitschrift für Geschichtswissenschaft”, an. VIII, 1960, caiet 4, p. 791—816.

Revista de istorie a Academiei de Științe a Republicii Democratice Germane a publicat într-unul din numerele sale recente studiul lui V. Rausser consacrat politicii economice a Partidului Comunist Român în prima etapă a revoluției noastre democrat-populare. Sintetizând rezultatele obținute de istoriografia marxist-leninistă română în studierea acestei perioade, autorul urmărește principalele momente ale luptei clasei muncitoare de sub conducerea partidului ei pentru refacerea economiei naționale și pentru pregătirea trecerii principalelor mijloace de producție în proprie-

tatea întregului popor. Publicarea acestui studiu oglindește interesul ce se manifestă în țările de democrație populară pentru experiența câștigată de partidul nostru în lupta de transformare socialistă a economiei naționale.

În preocupările autorului se cuprinde perioada dintre instaurarea regimului democrat-popular la 6 martie 1945 și sfârșitul anului 1947. Prima parte a studiului este consacrată unei caracterizări a acestei etape a revoluției democrat-populare și formelor pe care ea le-a luat în domeniul economic. V. Rausser se oprește asupra contradicțiilor dintre caracterul puterii politice din țara noastră după martie 1945 și relațiile economice predominant capitaliste, arătând că principalele sarcini în domeniul politicii economice care stăteau în fața clasei muncitoare condusă de partid erau: sprijinirea frontului antihitlerist, refacerea economiei naționale distrusă de război și pregătirea condițiilor pentru naționalizarea acesteia. În centrul expunerii se află activitatea desfășurată de P.C.R., îndrumător și sprijinitor permanent al inițiativei maselor muncitoare în focul bătăliei economice. Autorul axează măsurile cu caracter economic luate de regimul democrat-popular în anii 1945—1946 în jurul sarcinilor trasate de Conferința națională a P.C.R.

Fiecare moment important din lupta partidului pentru refacerea economiei naționale, împotriva războiului și dezorganizării vieții economice de către elementele capitaliste este caracterizat sub aspectul luptei înverșunate de clasă. V. Rausser demonstrează prin tabele statistice extrase din presa de partid a vremii situația economică dezastruoasă a țării în momentul eliberării ei de către armata sovietică precum și acțiunile contrarevoluționare ale burgheziei interne și internaționale care, încercând să submineze regimul democrat-popular, a provocat scăderea pe mai departe a producției în anii 1945—1946, agravând prin speculă și sabotaj fenomenele inflaționiste. Tot cu ajutorul cifrelor, autorul prezintă ajutorul acordat de Uniunea Sovietică poporului nostru pentru depășirea acestei perioade deosebit de grele, subliniind în ace-

lăși timp caracterul nou, în spiritul internaționalist-proletar, al acestui ajutor.

O mare parte a studiului este consacrată acțiunilor cu caracter economic întreprinse de P.C.R. în vara anului 1947. V. Rausser arată că principalele condiții care au favorizat trecerea la ofensivă pe frontul economic împotriva pozițiilor burgheziei au fost: întărirea puterii politice a clasei muncitoare în urma alegerilor din toamna anului 1946, trecerea unor posturi-cheie din conducerea economiei naționale în mâna reprezentanților clasei muncitoare, etatizarea Băncii Naționale, consolidarea pe plan internațional a situației regimului democrat-popular precum și sprijinul larg și multilateral, economic și politic, acordat de către Uniunea Sovietică.

Autorul se ocupă de trei aspecte ale acestei ofensive pe care le tratează în strinsă interdependență. Este vorba în primul rând de măsurile luate de partidul comunist pentru dezvoltarea economiei naționale, reorganizarea și ridicarea producției. V. Rausser axează această problemă în jurul vastului program de măsuri economice al statului. Întărirea sectorului de stat în industrie, ce cuprindea în anumite ramuri pînă la 25% din economia națională precum și sprijinul acordat de societățile mixte sovieto-române politicii economice a statului au constituit un factor important în lupta de redresare a economiei naționale.

A doua problemă de care se ocupă pe larg autorul, tot în legătură cu propunerile din iunie 1947 ale P.C.R. este aceea a controlului, supravegherii și evidenței aplicate de stat în întreprinderile capitaliste. Aceste principii leniniste au fost aplicate prin folosirea experienței construirii socialismului în Uniunea Sovietică. V. Rausser trece în revistă formele controlului muncitoresc în industrie — înființarea oficiilor industriale, aplicarea programelor de producție etc. — subliniind rolul pe care l-a avut acest control, îndeplinit în lupta înverșunată cu elementele capitaliste, pentru creșterea unor cadre proprii ale clasei muncitoare.

Cifrele pe care le folosește autorul demonstrează progresul realizat în domeniul producției în a doua jumătate a anului 1947 în comparație cu începutul aceluiași an. Această creștere a producției precum și constituirea unei rezerve de cereale după introducerea impozitului agricol în natură au însemnat pe plan economic crearea condițiilor favorabile pentru realizarea stabilizării monetare. Autorul se ocupă pe larg de caracterul profund anticapitalist al stabilizării monetare din august 1947.

Politica economică a partidului comunist în preajma instaurării dictaturii proletarietului a întărit rolul conducător al clasei muncitoare în lupta poporului muncitor pentru apărarea și adîncirea cuceririlor sale revoluționare, creînd premisele trecerii la construirea socialismului.

R. P.

E. HUTIRA și M. PĂRĂLUȚĂ, *Politica leninistă a Partidului Muncitoresc Român de construire a bazei tehnico-materiale a socialismului*, în „Probleme economice”, nr. 4/1960, p. 38—53.

Partidul Muncitoresc Român a pus la baza elaborării programului de construire a socialismului principiile leniniste de creare a bazei tehnico-materiale a acestei orînduirii. „Numai prin crearea bazei materiale de producție a socialismului — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — prin dezvoltarea marii producții mecanizate — întemeiată pe tehnica cea mai înaintată — în toate ramurile economiei naționale poate fi atins acel obiectiv suprem spre care tinde partidul — făurirea bunăstării poporului muncitor...”.

Pornind de la această indicație, autorii articolului amintit, urmăresc căile și mijloacele prin care s-a înfăptuit în țara noastră industrializarea socialistă, subliniind că acest grandios proces a fost îndrumat și condus de Partidul Muncitoresc Român. Desfășurarea procesului de industrializare socialistă a țării noastre demonstrează fără putință de tăgadă

aplicarea consecventă a politicii leniniste de construire a socialismului de către poporul nostru sub conducerea partidului.

Autorii arată că politica de creare a bazei tehnico-materiale a socialismului şi-a găsit expresia în planurile anuale, în planurile cincinale şi în planul de 10 ani de electrificare a ţării. Ea este reflectată de asemenea în măsurile economice luate de partid la plenarele C.C. al P.M.R. din decembrie 1956, noiembrie 1958, iulie 1959, decembrie 1959 precum şi în alte măsuri luate de partid în vederea dezvoltării economiei.

În această operă partidul şi guvernul duc o politică de investiţii îndreptată spre crearea unei puternice industrii grele, iar rezultatele se oglindesc în creşterea importantă a greutăţii specifice a grupei A, în faptul că industria constructoare de maşini şi a prelucrării metalelor a ajuns în anii puterii populare să aibă cea mai mare pondere în producţia industrială (cca. 24 % din producţia industrială a anului 1959 faţă de 10,2 % cît era în 1938).

Se scoate în evidenţă — pe baza unor cifre concludente — că în anii regimului democrat-popular a avut loc o schimbare calitativă a economiei noastre, că industrializarea socialistă a contribuit în mod hotărîtor la transformarea ţării noastre dintr-o ţară cu o industrie slab dezvoltată şi o agricultură înapoiată, într-o ţară cu o puternică industrie în continuă dezvoltare, cu o agricultură socialistă mecanizată, cu o cultură înfloritoare.

Partidul nostru, în perioada dezvoltării planificate a economiei a dat indicaţii preţioase în privinţa direcţiilor principale ale introducerii progresului tehnic în industrie, a creşterii rapide a productivităţii muncii, în organizarea cît mai raţională a producţiei, specializarea şi cooperarea în producţie.

Ca urmare a politicii înţelepte a partidului, succesele obţinute în crearea bazei tehnico-materiale a socialismului se reflectă sintetic în creşterea şi schimbarea structurii venitului naţional. De unde în trecut agricultura era ramura în care se crea cea mai mare parte a venitului naţional, în anii puterii populare industria a devenit ramura cu pon-

derea cea mai mare în crearea venitului naţional.

Această creştere a venitului naţional şi repartizarea lui în interesul oamenilor muncii a asigurat an de an sporirea veniturilor reale ale celor ce muncesc.

Pe baza succeselor obţinute de poporul nostru în procesul industrializării socialiste, partidul a elaborat planul de dezvoltare a economiei naţionale pe 6 ani şi schiţa de dezvoltare în perspectivă pînă în 1975. Pe bună dreptate se afirmă în articol că întărirea şi lărgirea bazei tehnico-materiale a socialismului în ţara noastră constituie chează şia ridicării necontenite a nivelului de trai, pentru că întreg acest proces este condus şi îndrumat de P.M.R.

I. P.

ILIE RĂDULESCU, *Despre conţinutul ştiinţific al politicii P.M.R. în opera de dezvoltare a forţelor şi relaţiilor de producţie socialiste*, în „Cercetări filozofice”, anul VII, 1960, nr. 3, p. 23—52.

Partidul Muncitoresc Român îşi elaborează politica sa care asigură progresul societăţii pe calea socialismului, ţinînd seama de legile obiective ale dezvoltării sociale precum şi de faptul că aceste legi pot fi folosite acum de constructorii activi ai socialismului în deplină cunoştinţă de cauză. În ţara noastră puterea politică a devenit instrumentul activităţii conştiente a maselor muncitoare conduse de partid, pentru desfiinţarea capitalismului şi construirea economiei şi culturii socialiste. Ţinînd seama de legea concordanţei relaţiilor de producţie cu caracterul şi nivelul forţelor de producţie, politica P.M.R. acţionează în sensul dezvoltării multilaterale atât a factorilor care compun forţele de producţie (uneltele de muncă, obiectele muncii, oamenii cu experienţa lor în producţie şi deprinderea de a munci) cît şi dezvoltarea relaţiilor de producţie socialiste (relaţiile de proprietate, relaţiile de repartiţie, schimburile de activităţi).

În partea a doua a studiului intitulată, *orientarea ştiinţifică a politicii partidului în crearea bazei tehnico-materiale a socialismului*, autorul trece în revistă principalele măsuri luate de partid pentru dezvoltarea forţelor de producţie, oprindu-se îndelung asupra principalelor prevederi ale planului pe şase ani conţinute în Directivele celui de-al III-lea Congres al P.M.R.

Studiul se încheie cu o privire sistematică asupra căilor şi metodelor de înfăptuire a politicii ştiinţifice a partidului privind dezvoltarea şi perfecţionarea continuă a relaţiilor de producţie socialiste. Articolul acordă un amplu spaţiu analizei relaţiilor de producţie socialiste în ţara noastră pornind de la faptul că proprietatea socialistă pe a cărei bază îşi durează viaţa întreaga clasă muncitoare şi marea majoritate a familiilor ţărăneşti, corespunde caracterului social al forţelor de producţie stimulând puternic dezvoltarea acestora. În continuare autorul se ocupă de covârşitoarea influenţă pe care o au relaţiile de repartiţie pentru sporirea influenţei relaţiilor de producţie socialiste asupra dezvoltării forţelor de producţie. Politica de salarizare promovată de Partidul Muncitoresc Român, definită pe baza cerinţelor legii economice a repartiţiei după muncă, lege specifică socialismului, ţine seama de cantitatea, calitatea şi importanţa socială a muncii depusă de fiecare salariat. Directivele Congresului al III-lea al P.M.R., prevăd ca salariul real al muncitorilor, inginerilor, tehnicienilor şi funcţionarilor să crească pînă în 1965 cu circa 40—45% faţă de nivelul realizat în a doua jumătate a anului trecut, după aplicarea măsurilor hotărîte de plenara C.C. al P.M.R. din iulie 1959. Sînt analizate apoi relaţiile dintre oraş şi sat, adică dintre cele două clase fundamentale producătoare de bunuri materiale — clasa muncitoare, clasă conducătoare în stat şi ţărăniina muncitoare, aliatul său de nădejde.

În ansamblu, măsurile luate de partid pe linia perfecţionării relaţiilor de producţie urmăresc în esenţă crearea celor mai propice condiţii pentru ca masele muncitoare să poată avea un cîmp larg de manifestare a forţelor

lor constructive. Directivele Congresului al III-lea al P.M.R. pentru planul de dezvoltare a economiei naţionale pe anii 1960—1965 şi pentru programul economic de perspectivă prevăd noi sarcini pentru avîntul continuu al economiei şi culturii socialiste în ţara noastră.

L. Ş.

Acad. ŞT. MILCU, *Rolul P.M.R. în conducerea şi îndrumarea activităţii de cercetare în domeniul ştiinţelor naturii*, în „Cercetări filozofice”, anul VII, 1960, nr. 3, p. 7—22.

Construirea socialismului şi a comunismului cere o puternică dezvoltare a bazei tehnico-materiale a societăţii şi de aceea poporul condus de partidul său marxist-leninist foloseşte cu pricepere toate datele ştiinţei şi tehnicii, cercetarea ştiinţifică modernă devenind un element de o deosebită importanţă. Ştiinţa cunoaşte un ritm rapid de dezvoltare în statul nostru ca urmare a acţiunii următorilor factori: dezvoltarea în ritm impetuos a bazei economice care cere şi determină dezvoltarea corespunzătoare a ştiinţei, suprastructura politică a societăţii socialiste care determină funcţia socială a ştiinţei şi ritmul ei înalt de dezvoltare, în statul nostru ştiinţa devine o problemă de stat, factorul politic fundamental care asigură justa sa orientare şi eficienţă fiind conducerea şi îndrumarea de către partidul marxist-leninist, şi în sfîrşit, faptul că în socialism rolul deosebit al ştiinţei şi ritmul dezvoltării sale sînt determinate de legătura sa strînsă cu masele de oameni ai muncii. Subliniind faptul că în construirea societăţii socialiste rolul conducător al partidelor marxist-leniniste de avangardă a clasei muncitoare este o lege generală, universal valabilă şi că însăşi politica acestor partide este o politică ştiinţifică, autorul încheie prinna parte a studiului său arătînd că atît în U.R.S.S. în toate etapele construirii socialismului şi comunismului cît şi în celelalte

țări care construiesc socialismul această lege a fost și este verificată. În activitatea sa, arată acad. Șt. Milcu, Partidul Muncitoresc Român acordă toată atenția dezvoltării cercetării științifice, dezvoltare cerută de rolul obiectiv al științei în opera de construire a bazei materiale a socialismului și de transformare revoluționară a conștiinței oamenilor muncii.

În partea a doua a studiului său, autorul tratează despre orientarea materialist-dialectică a cercetării științifice. În țara noastră, Partidul Muncitoresc Român printr-o luptă consecventă împotriva concepțiilor idealiste, pozitiviste și pragmatice a permis științei să realizeze un progres continuu, a arătat că gândirea materialist-dialectică ajută pe oamenii de știință, în orice domeniu ar lucra, să înlăture tot ce denaturează conținutul și interpretarea rezultatelor, să elimine tot ce este depășit și antiștiințific.

Ocupându-se de consecințele care decurg pentru știința românească din politica Partidului Muncitoresc Român care pune în fața oamenilor de știință din țara noastră sarcina de mare cinste de a lega activitatea de cercetare științifică de practica construcției socialismului pentru desăvârșirea construcției socialismului în țara noastră, autorul, în cea de-a treia parte a studiului intitulată *știință și practică* se ocupă cu: dezvoltarea planificată a științei, stilul socialist de muncă, dezvoltarea principiului criticii și autocriticii, lupta de opinii, colaborarea științifică internațională și mai ales colaborarea cu savanții sovietici, enumerând în sfișit o serie de rezultate valoroase obținute de cadrele științifice ale Academiei R.P.R. cît și de institutele de cercetări departamentale.

Studiul Acad. Șt. Milcu tratează în mod sistematic problemele de bază, esențiale ale politicii Partidului Muncitoresc Român în conducerea și îndrumarea activității științifice, arătînd că datorită morală și politică a tuturor celor ce se ocupă cu cercetarea științifică este să contribuie cu toate forțele lor la dezvoltarea științei pe baza filozofiei materialist-dialectice, sub îndrumarea singurei forțe

conducătoare în țara noastră, Partidul Muncitoresc Român.

L. Ș.

* * *Partidul Muncitoresc Român, conducătorul revoluției culturale în țara noastră.* București, Editura politică, 1960, 80 p. Colecția: Probleme de bază ale teoriei marxist-leniniste.

Dezbatînd unul din aspectele revoluției socialiste din țara noastră, lucrarea îmbină armonios fundamentarea teoretică cu expunerea realizărilor din domeniul construcției culturale și cu evidențierea semnificațiilor acestor realizări. Este demonstrată relația obiectivă de interdependență dintre domeniile politic, economic și cultural ale revoluției socialiste, în care transformările politice și economice au rolul determinant. Lucrarea analizează de asemenea procesul revoluționar în domeniul ideologiei și culturii în strînsă legătură atît cu specificul istoric și național al țării noastre cît și cu succesele celorlalte țări socialiste frățești. Un loc important se acordă combaterii și demascării ideologiei burgheze și diverselor falsificări ale marxism-leninismului, în special revizionismul. Lucrarea arată că lupta pentru victoria coexistenței pașnice între cele două sisteme social-politice opuse nu înseamnă renunțarea la puritatea ideologică marxist-leninistă. Victoria deplină a socialismului în întreaga lume poate fi grăbită prin lupta pentru triumful ideologiei socialiste. Întregul material demonstrează cu prisosință rolul conducător al partidului în domeniul revoluției culturale — parte integrantă a revoluției socialiste, fără de care nu se poate concepe înfăptuirea profundelor transformări revoluționare pe care le-a cunoscut țara noastră în ultimii 16 ani. Prin toate aceste trăsături ale sale, lucrarea atrage atenția asupra sarcinilor actuale ale frontului ideologic, în lumina documentelor Congresului al III-lea al P.M.R. Cea mai importantă sarcină a frontului ideologic este întărirea

partinității comuniste care coincide în mod obiectiv cu progresul istoric și îl accelerează.

Lucrarea expune conținutul, sarcinile și etapele revoluției culturale din țara noastră insistând asupra faptului că suprastructura socialistă are un rol mult mai mare decât suprastructurile orinduirilor presocialiste. Înfrățuirea revoluției culturale este o lege obiectivă principală proprie tuturor țărilor care pășesc pe calea socialismului. O calitate a lucrării constă în analizarea sarcinilor revoluției culturale în legătură cu specificul domeniilor în care se desfășoară. Cu privire la etapele revoluției culturale, se arată că desfășurarea pe front larg a revoluției culturale a început după instaurarea dictaturii proletariatului, în etapa socialistă a revoluției noastre populare, când s-au creat toate condițiile obiective și subiective pentru înfrățuirea cu succes a revoluției culturale.

Un loc important este rezervat problemei muncii partidului în rândurile intelectualității care a devenit un detașament unitar.

Formarea conștiinței socialiste este obiectivul central al revoluției culturale. Conștiința socialistă este cea mai înaltă treaptă a conștiinței sociale.

Lucrarea arată că rezultatul principal al creșterii conștiinței socialiste este procesul făuririi unității politico-morale a poporului, strângerea rândurilor lui în jurul partidului și guvernului, participarea activă a maselor la conducerea treburilor de stat. Aceasta face ca statul socialist să fie puternic prin conștiința cetățenilor săi.

În încheiere lucrarea arată că înfrățuirea revoluției socialiste descătușează și pune în valoare imensele forțe creatoare ale poporului. Succesele obținute pe frontul revoluției noastre culturale se încadrează în succesele generale ale întregului lagăr socialist grăbind victoria ideologiei socialiste în întreaga lume și constituie încă o dovadă a superiorității sistemului socialist.

A. P.

СО Д Е Р Ж А Н И Е

40 ЛЕТ СО ДНЯ СОЗДАНИЯ РУМЫНСКОЙ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ

	<u>стр.</u>
ПЕТРЕ КОНСТАНТИНЕСКУ-ЯШЬ, Основание Румынской коммунистической партии	259
Л. БАНИАЙ и Е. НАСТОВИЧ, Начало формирования революционного течения в рабочем движении Румынии	279
Т. ЛУНГУ и М. РУСЕНЕСКУ, Революционная борьба румынских крестьян в 1917—1921 гг.	295
ТИТУ ДЖЕОРДЖЕСКУ, Деятельность Национального антифашистского комитета (1933—1934гг.)	323
В. ТОПАЛУ, Из истории борьбы Румынской коммунистической партии в защиту жизненных интересов народных масс в период королевской диктатуры (1938—1940 гг.)	355
И. САНДУ, К вопросу об истории создания Народной армии Румынской Народной Республики	383
Г. ЦУЦУЙ, Из истории борьбы Румынской коммунистической партии за завершение буржуазно-демократической революции и за переход к социалистической революции	399
М. ХОРОВИЦ, Борьба Румынской рабочей партии за развитие румыно-советских экономических отношений	423
ДОКУМЕНТАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ	
Легальная печать, направляемая Румынской коммунистической партией, о борьбе рабочих против наступления предпринимателей (1924—1928гг.) (И. Кунер)	449
ВОПРОСЫ В СВЯЗИ С ТРАКТАТОМ «ИСТОРИЯ РУМЫНИИ»	
Культура в период развития рабочего движения и распространения марксизма в Румынии	475
НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ	
Музей Дофтана (И. А.); Межобластная методико-научная сессия в Сибиу, 11—13 декабря 1960г. (З. Белиндеану и Л. Штефэнеску); Совещание работников музеев по истории РРП, посвященное вопросу „Изложение рабочего движения”, состоявшееся в Бухаресте 13—16 декабря 1960 г. (Л. Ш.)	479

S O M M A I R E

40 ANS DEPUIS LA CRÉATION DU PARTI COMMUNISTE DE ROUMANIE

P. CONSTANTINESCU-IAȘI, Formation du Parti Communiste de Roumanie	259
L. BĂNYAI et E. NASTOVICI, Affirmation du courant révolutionnaire au sein du mouvement ouvrier de Roumanie	279
TR. LUNGU et M. RUSENESCU, Actions révolutionnaires de la paysannerie de Roumanie (1917—1921)	295

	<u>Page</u>
TITU GEORGESCU, L'activité du Comité National Antifasciste (1933—1934). . .	323
V. TOPALU, Aspects de la lutte du Parti Communiste de Roumanie pour la défense des droits fondamentaux des masses populaires pendant la période de dictature royale (1938—1940)	355
I. SANDU, Contribution à l'histoire de l'armée populaire de la R. P. Roumaine	383
GH. TUȚUI, Aspects de la lutte du Parti Communiste de Roumanie pour le parachèvement de la révolution bourgeoise-démocratique et le passage à la révolution socialiste	399
M. HOROVITZ, La lutte du Parti Ouvrier Roumain en faveur du développement des relations économiques roumano-soviétiques	423
 ÉTUDES DOCUMENTAIRES 	
Aspects de la lutte des masses travailleuses de Roumanie reflétés dans la presse légale dirigée par le P.C.R. (<i>I. Chiper</i>)	449
 LES PROBLÈMES DU TRAITÉ D'HISTOIRE DE LA ROUMANIE ♦ 	
La culture à l'époque du développement du mouvement ouvrier et de la diffusion du marxisme en Roumanie	475
 LA VIE SCIENTIFIQUE 	
Le Musée de Doftana (<i>I. A.</i>); La session méthodologique-scientifique interrégionale, à Sibiu, (11—13 décembre 1960) (<i>Zenovia Belindeanu și L. Ștefănescu</i>); La conférence du personnel des musées d'histoire de la R.P.R. sur le thème «La présentation du mouvement ouvrier», Bucarest, 13—16 décembre 1960 (<i>L. Ș.</i>)	479

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI R.P.R.

- V. CANARACHE, **Importul amforelor ștampilate la Istria**, 477 p., 10 lei.
- D. TUDOR, **Istoria selavajului în Dacia romană**, 311 p., 23 lei.
- P. P. PANAITESCU, **Dimitrie Cantemir. Viața și opera**, 270 p., 16,70 lei.
- H. H. STAHL, **Contribuții la studiul satelor devălmașe românești**, vol. I, 376 p., 32,50 lei ;
vol. II, 367 p., 22,90 lei.
- V. MIHORDEA, **Răseala grănicerilor de la 1866**, 307 p., 19,20 lei.
- K. HOREDȚ, **Contribuții la istoria Transilvaniei în sec. IV—XIII**, 195 p., 16,90 lei.
- E. VÎRTOSU, **Titulatura domnilor și asocierea la domnie în Țara Românească și Moldova până în secolul al XVI-lea**, 316 p., 16 lei.
- S. GOLDENBERG, **Clujul în sec. XVI**, 454 p., 17,40 lei.
- ȘT. PASCU, **Meșteșugurile din Transilvania până în secolul al XVI-lea**, 380 p., 16,70 lei.
- * * * **Din istoria Transilvaniei**, vol. I, 232 p., 24,10 lei. .
- * * * **Studii privind Unirea Principatelor**, 544 p., 32,40 lei.
- AUGUSTIN Z. N. POP, **Catalogul corespondenței lui Mihail Kogălniceanu**, 467 p., 11,50 lei.
- * * * **Cronicele slavo-române din sec. XV—XVI**, publicate de Ion Bogdan, 334 p., 11,30 lei.
- S. DRAGOMIR, **Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu**, 227 p., 8,75 lei.

E R A T Ă

<u>Pag.</u>	<u>rîndul</u>	<u>în loc de :</u>	<u>se va citi :</u>	<u>din vina :</u>
319	14 de sus	Bicleșul	Bicleșu	com. red.
334	8 de jos	semnării	semănării	” ”
340	17 ” ”	stăpînirea	stăpînirea asupra	” ”
350	22 ” ”	tătărăscu	Tătărăscu	editurii
520	17 stînga jos	alt c. ferisților	greva ceferiștilor	com. red.
522	5 dreapta sus	1910	1920	editurii
525	3 ” ”	împotriva	împotriva	” ”
529	5 dreapta jos	lumea proletariatului	lumea proletariatului	com. red.

Studii 2 1961

ÎNȚEPRINDEREA
POLIGRAFICĂ nr. 2
BUCUREȘTI
